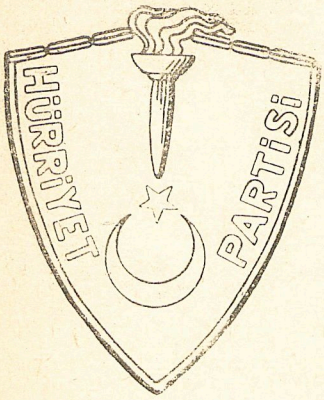
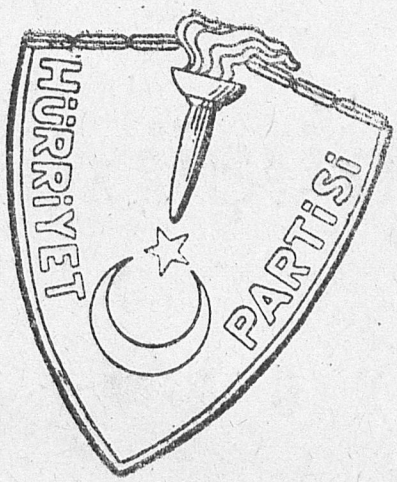


GÖRÜŞÜMÜZ

HÜRRİYET PARTİSİ
MECLİS GRUBU

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000001



Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000003



Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000004

HÜRRİYET PARTİSİ MECLİS GRUBU

Görüşümüz

1 9 5 7

Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Ştk.
A n k a r a — 1 9 5 7

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000005

Universitäts- und Landesbibliothek
Halle
Zweigbibliothek
Vorderer Orient
V
D3SA8265

İÇİNDEKİLER

Sayfa		
VII	Önsöz	Prof. Fethi ÇELİKBAŞ
3	1957/58 Bütçe Kanununun Bütünü hakkında Tenkit Konuşması	Ekrem ALİCAN
	REJİM MESELELERİ VE İÇ MESELELER :	
53	B. M. M. Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	İhsan Hâmit TİĞREL
62	Riyasaticumhur Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	Dr. İbrahim ÖKTEM
68	Adliye Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	Behçet KAYAALP
78	Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	Ziya TERMEN
85	Dahiliye Vekâleti, Emniyet Umum Müdürlüğü ve Jandarma Umum Kumandanlığı Bütçeleri Hakkında Tenkit Konuşması	Safaeddin KARANAKÇI
	SAVUNMA MESELELERİ :	
111	Millî Müdafaa Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	Salâhaddin TOKER
	İKTİSADİ VE SOSYAL MESELELER :	
137	İktisat ve Ticaret Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması	Prof. Dr. Muhlis ETE

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000007

166 İşletmeler Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Enver GÜRELİ

174 Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Hasan KANGAL

184 Ziraat Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması .... Mustafa EKİNCİ

194 Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Dr. Yusuf AZİZOĞLU

202 Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması .... Mustafa EKİNCİ

206 Nafıa Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Emrullah NUTKU

222 Münakalât Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Emrullah NUTKU

240 Çalışma Vekâleti Bütçesi Hakkında
Tenkit Konuşması ..... Sabahaddin ÇIRACIOĞLU

256 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması ..... Dr. Âsım OKUR ve Dr. İbrahim ÖKTEM

DIŞ MESELELER :

275 Hariciye Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması .....
Ziyad EBÜZZİYA. Prof. Fethi ÇELİKBAŞ, ve Doç. Dr. Turan GÜNEŞ

EĞİTİM MESELELERİ :

301 Maarif Vekâleti Bütçesi Hakkında Tenkit Konuşması .....
..... Prof. Fethi ÇELİKBAŞ, Doç. Dr. Turan GÜNEŞ

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000008

ÖNSÖZ

1957 Bütçe konuşmaları esnasında Hürriyet Partisi Meclis Grupu sözcülerinin yapmış oldukları konuşmaların efkârı umumiyemizde yaratmış olduğu akisler hatırlardadır.

Bu konuşmalar, o vakit, İktidar Partisi Grupu tarafından alınan antidemokratik bir kararla on dakika gibi kısa bir müddet içersine sığdırılmıştı.

Bu kitapta, konuşmaları, bu on dakikalık müddet içinde söylenip Meclis zabıtlarına geçmiş şekilde değil; fakat, okunmak üzere hazırlanmış oldukları şekilde bulacaksınız. Meclis zabıtlarına geçmiş olan kısımların başlıcaları «beyaz» harflerle basılmış bulunmaktadır.

İçine girmiş bulunduğumuz bu seçim kampanyası içinde bu kitabın, Demokrat Parti İktidarının, gerek rejim sahasında, gerek iktisadî, içtimaî ve kültürel sahalarda memleketi ne kadar gerilere götürmüş olduğunun açıkça isbat edilmesi bakımından büyük bir hizmet ifâ edeceğine inanıyoruz.

Bu kitaba dercedilmiş bulunan konuşmalar, Hürriyet Partisi Meclis Grupu İdare Hey'etinin veya bizzat Meclis Grupunun tasvibinden geçmiştir.

Bununla beraber, bu konuşmaları, Hürriyet Partisinin kat'i görüşü olarak kabûl etmemek lâzımdır. Malûm olduğu üzere Partimizin görüşlerine nihaî veçhesini verebilecek olan organ Umumî Kongremizdir. Ancak, bu konuşmalarda, 14 ilâ 16 Eylûl 1957 tarihlerinde toplanmış bulunan Birinci Umumî Kongremizde ittihaz edilmiş olan kararlara aykırı bir noktanın mevcut olmadığı kanaatindeyiz.

Bahse konu konuşmaların iktisadî ve malî sahaya taallûk edenlerinin bazılarında, Urfa Meb'usu Doç. Dr. Feridun Ergin'in ve Doç. Aydın Yalçın'ın; savunma meseleleri ve savunma maliyesi mevzuunda Çoşkun Kırca'nın ve dış siyaset mevzularında da, Konya Meb'usu Ziyad Ebüzziya ve Çoşkun Kırca'nın çalışmalarından istifade edilmiş olduğunu burada belirtmek isterim

Meclis Grupumuzun bundan sonra yapacağı çalışmalarda, bu kitapta eksik görülebilecek olan noktaların ıslah edileceğini de tebarüz ettirmek isterim

Ankara, 24 Eylûl 1957
Prof. Fethi ÇELİKBAŞ
Burdur Mebusu
Hürriyet Partisi Meclis Grupu Reisi

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000009

Bütçenin Bütünü Üzerindeki Umumî Tenkit Konuşması

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000011

1957/58 BÜTÇE KANUNUNUN BÜTÜNÜ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ : KOCAELİ MEBUSU EKREM ALİCAN

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000012

Muhterem arkadaşlarım,

Hürriyet Partisi Meclis Grupu adına, 1957 bütçe lâyihası ve ekli cetvelleri üzerindeki mâruzatımıza başlarken, bu devlet vesikasını, Türk Milletine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine takdim eden umumî gerekçeye hâkim olan resmiyet, ciddiyet ve tarafsızlıkla gayri kaabili telif zihniyete, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da dikkati çekmek isteriz.

Filhakika, bu gerekçe, bazı hâdiseleri, âdeta insan aklıselimi ile istihza edercesine, bugüne kadar yapılmış izahların tam aksi bir görüş içerisinde izah etmeyi, bir nevi zekâ işareti telâkki etmektedir.

Yine bu gerekçe, zaman zaman, vakıaları değil, rakamları dahi tek bir istikametin yardımcısı olacak şekle sokmaya gayret sarfeden partizan görüşü, devlet idaresine temel saymaktadır.

Hülâsa, devlet bütçesine vuzuh vermek, bütçenin tetkik imkânlarını kolaylaştırmak zahirî maksadı arkasında kaleme alınmış bulunan bu gerekçe, asıl lüzumlu malûmatı bir kenara iten bir takım rakam ve söz bolluğu içerisinde, okuyanların bütçe hakkında sâlim bir fikir edinmeleri imkânını bertaraf eden bir vuzuhsuzluk vesikasıdır.

Gerekçe üzerindeki bu kısa tevakkuftan sonra, esas hakkındaki görüşlerimizin izahına geçiyoruz:

Denk bütçe iddiası ve samimiyetsizlik :

Maliye Vekilinin Anadolu Ajansı vasıtasiyle neşredilen beyanatında «1957 Devlet Bütçesi Demokrat Parti iktidarının dördüncü denk bütçesidir. Bundan evvelki denk bütçeler de 1954, 1955 ve 1956 malî yılları bütçeleridir.» denmektedir.

Maliye Vekilinin hiç tereddüt etmeden ortaya attığı bu katî ve sarih iddia, bizi bir nebze denk bütçe tabiri üzerinde durmağa sevketmektedir. Bizim anladığımız mânası ile, bütçeler, adlarını denk koymakla değil, samimiyet, umumiyet ve tasarruf kaidelerine âzami dikkat ve itina ile hazırlanmak, bu esaslar içinde kanuniyet iktisap etmek ve bir yıllık icra sonunda tahsilât ve sarfiyat miktarları tahminlere uygun surette tahakkuk ederek mütevazin bir şekilde neticelenmek şartiyle denk bütçe vasfını iktisap ederler.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000013

Bu itibarla, 1957 bütçesinin denkliği mevzuunda bir karara varmadan evvel, denk oldukları iddia olunan bundan evvelki üç bütçeyi kısaca gözden geçirmek isteriz.

1954 bütçesi, hükümet tarafından denk olarak hazırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk olunmuş bulunmaktadır. Divanı Musur milyon lira şeklinde denk olarak çıkmıştır.

Bütçenin bir yıllık icra safhası sonunda, ihzar olunan Hesabı Katî Kanun Lâyihası, Hükümetçe, 1955 Aralık ayında, yani 14 ay evvel, Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk olunmu-- bulunmaktadır. Divanı Muhasebatın Mutabakat Beyannamesi de Temmuz 1956 ayında yani yedi ay evvel, Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmiştir.

Bu Hesabı Katî Kanun Lâyihası ve Mutabakat Beyannamesi, nedense, 1957 bütçe müzakerelerine kadar Umumî Heyete sevk olunamamış ve Divanı Muhasebat Encümenindeki ikâmetinin bir seneye yaklaşmasında mahzur görülmemiştir.

Bu Hesabı Katî Kanun Lâyihasına nazaran, 1954 malî yılında Devlet varidatı tahmin edilenden 104 milyon noksanı ile 2.184 milyon lira olarak tahsil olunabilmiş, Devlet masrafları da tahmin olunan miktarın 67 milyon lira fazlasiyle 2.356 küsur milyon lira olarak tahakkuk etmiştir. Varidata nazaran masrafların fazlalığı olan 171 milyon lira da bu bütçe açığını teşkil etmiştir. Şu hale göre, Demokrat Parti iktidarının, Meclisten mütevazin rakamlarla çıktığı için, denk adını alan bu bütçesi, haddi zatında 171 küsur milyon liralık açığı muhtevi bir açık bütçesidir.

1955 malî yılı bütçesi, Hükümet tarafından, müzakere mevzuumuz 1957 bütçesinde olduğu gibi, henüz hukukî hüviyetleri mevcut olmayan mevhum bir takım varidat ile denkleştirilerek Büyük Millet Meclisine sevk olunmuş, Meclisin kanunsuz varidatı kabul etmemesi üzerine, bu bütçe 151 küsur milyon liralık bir açıkla kanuniyet iktisap etmiştir. Bu bütçeye ait Hesabı Katî Kanun Lâyihası da Aralık 1956 ayında Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk olunmuştur.

Bu Lâyihaya göre, 1955 yılı için tahmin olunan 2.789 milyon liralık varidat, yıl içinde, 206 milyon lira noksaniyle ancak 2.583 milyon lira olarak tahsil olunabilmiştir.

2.940 milyon liralık masraf tahsisleri ise 161 milyon lira noksaniyle 2.779 milyon lira olarak tahakkuk etmiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000014

Bu bütçede de, varidat tahsilâtına nazaran, yapılan masrafların fazlalığı olan 195 küsur milyon lira, açık miktarını teşkil etmektedir.

Şu halde, Meclisten 151 milyon lira açıkla çıkmış bulunan, bir yıllık icra safhası sonunda bu açık miktarı 44 milyon lira fazlasiyle 195 milyon liraya yükselen, 1955 malî yılı bütçesine de denk diyebilmek, bu kelime bir ilmî terim olarak kullanıldığı takdirde, mümkün değildir.

1956 malî yılı bütçesine gelince; halen icra safhasında bulunan ve son günlerini yaşamakta olan bu bütçe, Meclise denk olarak sevk olunmuş ve 3.324 küsur milyonluk masraf ve varidat muhammenatı ile denk olarak kanuniyet iktisap etmiştir.

Bugüne kadar tahsilât rakamlarının gösterdiği neticeler, varidat muhammenatının tahakkuk edemiyeceğini açıkça meydana koymuş bulunmaktadır. Kabul edilen tahsisat tamamen kullanıldığı takdirde, bu bütçenin 1956 yılındaki süratli fiyat yükselişlerine rağmen, asgari 350 milyon liralık bir açık vereceği anlaşılmaktadır.

Şu halde, bu bütçe için de denklik teriminin kullanılması, maalesef mümkün olamıyacaktır.

Rakamların gösterdiği bu sarih neticeler muvacehesinde, Maliye Vekilinin 1957 malî yılı bütçesini Türk Milletine, dördüncü denk bütçe olarak takdiminin, hakikatle külliyen alâkasız bir beyan olduğu meydana çıkmaktadır.

Bu vesile ile Demokrat Partinin iktidara geldiği günden, bugüne kadar, neticeleri meydana çıkmış bulunan bütçelerinin, tahmin olunan ve filhal tahakkuk eden açık miktarlarını yüksek heyetinize arz etmek isterim.

Malî yıl	Tahmin olunan açık miktarı	Tahakkuk eden açık Miktarı
1951	234.0 milyon lira	138.0 milyon lira
1952	199.0 » »	94.6 » »
1953	167.0 » »	146.9 » »
1954	000.0 » »	171.0 » »
1955	151.0 » »	195.0 » »

1956 mevcut tahsisat tamamen kullanıldığı takdirde muhtemel açık 350 milyon lira.

Bu cetvelin tetkikinden anlaşılacağı üzere, Demokrat Parti Hükümetlerinin, bu parti programının, tahakkuk ettirdiklerini iddia ettikleri

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000015

biricik maddesi olan denk bütçe maddesi de, kenara itilen diğer maddeler gibi tahakkuk etme imkânından tamamen uzak kalmıştır.

Bu mevzuda asıl dikkate şayan olan cihet, açık olduğu kabul olunan 1951 ilâ 1953 yılları bütçelerinin, denklikleri iftiharla iddia edilen 1954 ilâ 1957 bütçelerine nazaran, çok daha sağlam birer malî hüviyet taşıdıkları; açıklarının, adları denk olan bütçeler açıklarından daha az olduğudur. Diğer taraftan, üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir ikinci cihet de, Meclisden açık olarak çıkmış bütçelerin, açıklarını, normal malî kaynaklarla karşılamak için gerekli malî tedbirlerin, Muvazenei Umumiye Kanunlariyle ve Büyük Millet Meclisince alınmış bulunduğu; adları denk olan bütçeler açıklarının ise, durumu umumî efkârın gözünden uzak tutmak maksadiyle ve hazine mevcutlariyle karşılandı adı altında, Merkez Bankasının banknot mevcutları ile karşılanmakta bulunmasıdır. Vakit bulup, Hazinenin Merkez Bankasından aldığı avansların son yıllardaki süratli artışını tetkik edenler, bu iddiamızın rakam halindeki delillerini tespit etmiş olacaklardır.

Demokrat Partinin, bütçe mevzuunda, programının 73 üncü maddesiyle kabul ettiği esaslardan biri de, bütçede samimiyet prensibidir. Filhakika, bu program «samimilik, açıklıkla ve çok sıkı bir tasarruf zihniyetiyle tanzim edilmiş denk bütçe, malî siyasetimizin esasıdır» demektedir.

Nitekim, Demokrat Partinin muhalefeti sırasında dört bütçe yılında, bütçe sözcülüğünü yapan bugünkü Hükümet Reisinin, 1946 yılı sonunda kalemi eline alıp, partisi adına tenkidlere girişirken, ilk temas ettiği mevzu, bütçede samimiyet meselesi olmuş, onun bu hassasiyeti 1950 yılı bütçesi kabul edilinceye kadar hızından hiç bir şey kayıp etmeksizin, hattâ yıldan yıla hızını arttırarak devam etmiştir.

Sabık sözcü, o zaman Devlet bütçesindeki münakalelerin fazlalığından, munzam tahsisat taleplerinin çokluğundan, haklı olarak şikâyet ediyor ve «Bütçeler, diyordu, nihayet tahminlere dayandıkları için, tahmin ile tatbik sonunda varılan neticeler arasında az çok farklar hasıl olması pek tabiidir. Ancak, evvelki tahmin ile netice arasındaki farkın muayyen bir nisbeti geçmemesi icabeder. Bu fark, makûl bir nisbeti aşarsa, ya bütçenin tanziminde samimî hareket olunmadığına veyahut da esaslı tetkikler yapılmadığına hükmetmek icap eder.» Bu arada ilâve ediyordu. «Geçen yıllar, hep denk bütçe, denk bütçe diye Meclise sunulan bütçelerin, nasıl her yıl mühim açıklar vererek borçlu yekûnu-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000016

nu milyarlara yükselttiğini ve emisyon mekanizmasının işletilmesi suretile de kâğıt para miktarının nasıl 200 milyondan 1 milyara çıkarıldığını biliyoruz.»

Filhakika, Demokrat Partinin iktidarı yıllarında, münakaleler ve munzam tahsisat talepleri, Halk Partisi devresi bütçelerine nazaran azalmıştır. Fakat, Menderes Hükümetleri, bütçede gayri samimiyeti daha mazbut formüller ve dikkati çekmesi daha güç usuller içerisinde yürütmek imkânını bulmuşlardır.

Sabık iktidar, varidat tahminlerini mahdut tutar, masraf tahminlerini bu miktarlara göre ayarlardı. Bu durum, yıl içerisinde, bilhassa Millî Müdafaa tahsislerinde, munzam ödeneklere ihtiyaç gösterir, büyük rakamlı münakaleler, munzam veya fevkalâde ödenek kanunları çıkartılmasını zaruri kılardı. Bu itibarla, bütçelerin Meclisden çıkışı ânındaki malî hüviyetleri ile, hesabı katilerden sonraki malî hüviyetleri birbirinden tamamen ayrı mahiyet arz ederdi.

Dün bu samimiyetsizliği tenkid edenler, bugün aynı samimiyetsizliği bütçe üzerindeki Meclis murakebesini, çok daha azaltan, bir başka yoldan tatbikata koymuş bulunmaktadırlar. Bu tatbikat, yıl geçtikçe, müşkilât arttıkça, daha da ileri bir mahiyet almaktadır.

Yeni tatbikat eski iktidarın yaptığının tam aksidir. Onlar masrafları az gösterirlerdi; yeniler, varidatı fazla göstermekte, masraf tahsislerini bu yüksek varidat rakamlarına ayarlamaktadırlar. Meclisden, bu şekilde çıkarılan bütçenin, tahsisat rakamları, yıl içerisinde tahsilât durumuna göre, Hükümetçe yeni bir ayarlamaya tabi tutulmaktadır. Bu usul ile, ek ödenek ve münakale talepleri asgariye indirilmekte, yeni ayarlamalardan, gayri samimiyetten Meclisin haberdar olması imkânları bertaraf olunmakta, bütçe üzerindeki Meclis murakabesi nazari bir mahiyet iktisap etmektedir.

Ayrıca, bu usul iktidar partisinin propaganda organlarına da muazzam imkânlar hazırlanmaktadır. «Büyük rakamlı bütçeler», «Büyük masraf tahsisleri», «Denk bütçe», «Görülmemiş inkişaf» edebiyatı gibi. Bu itibarla, hesapsızlığından acı acı şikâyet ettiğimiz Demokrat Parti iktidarı, bu mevzuda eskilere nazaran, çok daha hesabî hareket etmenin usulünü keşfetmiş bulunmaktadır.

Bu mütalâamızın müşahhas delilleri olmak üzere, umumî mahiyette bazı misaller de vermek isteriz:

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000017

1 — Hesabı Katî Kanunlarının; Devlet bütçesine mevzu tahsisattan, yıl sonuna kadar sarf olunamadıkları için iptal edilen miktarları gösteren, imha edilen ödenekler kalemi, yıldan yıla artmaktadır. 1950 ilâ 1955 bütçe yıllarında aşağıdaki miktarlarda tahsisat iptal olunmuştur.

Malî yıllar	İmha olunan tahsisat
1952	74 milyon lira
1954	127 milyon lira
1953	115 milyon lira
1955	158 milyon lira

Bütçelerin varidat tahsilâtında, yıl başlarındaki varidat tahminlerine nazaran, her yıl daha mütebariz bir hal alan gerilemeler müşahede olunmaktadır.

1951 ilâ 1956 malî yıllarında, Devlet bütçelerinin, tahmin olunan varidat miktarlariyle, tahsil olunan varidat miktarları şu seyri takip etmiştir.

Malî Yıl	Tahmin olunan varidat	Tahsil olunan varidat	Fark
1951	1.344 milyon lira	1.353 milyon	+ 9 milyon lira
1952	1.551 » »	1.651 »	+ 100 » »
1953	1.959 » »	1.936 »	— 23 » »
1954	2.288 » »	2.184 »	— 104 » »
1955	2.789 » »	2.583 »	— 206 » »
1956	3.324 »Muhtemel tahsilât	2.974 » Muhtemel fark	— 350 » »

Muhterem arkadaşlarım,

Yukarıdaki cetvellerin vuzuhla önümüze sürdüğü bir hakikat vardır. O da, Demokrat Parti iktidarının, bütçede samimiyet fikrinden her yıl biraz daha uzaklaşmakta olması ve Devlet bütçesinin, kullanılmayan tahsisatının tahsil olunamayan varidatının, bu fikrin terk edilmesi nisbetinde, yıldan yıla artmakta bulunmasıdır. Bu suretle, Türk Maliyesinin, 1952 ve 1953 yılları bütçelerinde eriştiği, cidden takdire değer ileri durumdan, gün geçtikçe biraz daha uzaklaşıldığını esefle müşahede etmekteyiz.

1956 yılı bütçesinin tahminlere nazaran tahsilât noksanlığının, asgari 350 milyon lira olacağı, daha şimdiden meydana çıkmıştır. Şu hal-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000018

de, 1956 malî yılı, samimiyetsiz bütçe politikasının, zirve yılı olmak vasfını kazanmış bulunmaktadır.

Bütçede tasarruf prensibi :

Demokrat Parti muhalefetinin iltifatına fazlasiyle mazhar olmuş ve bugünkü Hükümet Reisinin ağzından, Türk Milletine, defaatla ilân edilmiş, malî prensiplerden biri de, bütçede tasarruf prensibi idi.

Biraz evvel okuduğum, parti programının 73 üncü maddesi de, «çok sıkı bir tasarruf zihniyeti ile tanzim edilmiş, denk bütçe» den bahsediyordu.

1947, 1948, 1949 ve 1950 bütçe müzakere zabıtları; dünün Sayın Muhalefet Sözcüsünün, bütçede tasarruf edebiyatına ilâve ettiği, şahesser nümunelerle dolu bulunmaktadır. Bu sözcü o zamanlar, bilhassa personel masrafları üzerinde durmakta, Devlet bütçesinin, bu bakımdan içersine yuvarlandığı bürokrasi çukurundan ne zaman kurtarılacağını, yıldan yıla bu çukura daha fazla gömülmekte olan idare mekanizmasının bir battal çark halinde işlemekte daha ne kadar devam edeceğini helecan ve teessür içerisinde sormakta idi.

Filhakika, karşılama, ağırlama, uğurlama, ziyafet, hediye, gösteriş ve vesaiti nakliye masrafları gibi, 1950 yılına nazaran zaman zaman 35 misli yükseldiği sabit olan israf hareketleri yanında, bütçede tasarruf fikrinin asıl tatbike konulabileceği saha, Devlet bütçelerinin en büyük yeyici masraf grupunu teşkil eden ve Devlet mekanizmasının organizasyonu ile alâkalı bulunan, Devlet personel kadroları ve bu kadroları işgal edenlere ödenen personel masraflarıdır.

Bu itibarla, sabık sözcünün, o zaman parmağını bastığı noktanın meselenin can alacak noktası olduğunda şüphe yoktur. Hastalığı, böylece teşhis eden tabibe, hastanın teslim olduğu günden bugüne, tam 7 sene geçmiştir. Bu 7 senelik mesainin muhassalası olan 1957 Devlet bütçesi huzurunuzdadır. Bu bütçenin, yatırım kalemleri içersine karışması muhtemel kısımlar hariç 1.600 milyon lirası personel masraflarına tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bu rakam, bütçenin cari masraflar yekûnunun % 60 ını teşkil etmektedir. Geçen yıl bütçesine nazaran vâki artış, 1950 milyon liraya yakındır. Bu suretle, 1950 yılındaki, 656 milyon liralık personel masrafları, 1957 yılında tam 2,5 misline yükselmiş bulunmaktadır.

Bu mevzuun dün olduğu gibi bugün de sahipsiz bırakılmasının, hattâ dünden daha fena bir şekle sokulmasının bir tek sebebi vardır. O da

Demokrat Parti Hükümetlerinin, kolay ve ucuz muvaffakiyetler peşinde koşmayı politik iv'icaçlara müsait usuller içersinde çalışmayı, bilgiye ve yorucu mesaiye ihtiyaç gösteren işlere, keyfi hareketlere imkân bırakmıyan usullere daima tercih etmiş olmalarıdır.

Bu bakımdan, âmme hizmetlerinin, ihtiyaca göre ve mâkul bir şekilde tayin ve tesbiti ve bu hizmetlerin Sayı Ekal Kanununa tevfikan yani asgari masraf ve emekle en iyi şekilde yürütülmelerini temin mânasına gelen, âmme hizmetlerinin rasyonalizasyonu mevzuu, hâdiselerin sadece sathında ve gösterişçi bir usul içerisinde dolaşmaya alışmış Demokrat Parti Hükümetleri için ele alınması gayrimümkün bir mesele olmuştur.

Hükümetlerin bu sathî ve gösterişçi iş tutumları dolayısile; bir taraftan, bütçelerimiz, her yıl yüz milyonlarla artan milyarlarını, yeyici masraflara ayırmak mecburiyetinde kalırken; diğer taraftan da, ihtiyar edilen bu muazzam külfetler mukabilinde kadroları işgal edenlerin pek büyük kısmı, maişet imkânlarını dahi sağlamaktan uzak kalmaktadır.

Devlet kadrolarının çeşitli kifayetsizliklerine, geçim güçlüklerinin de inzimamı ile idarî bünyemizin içersinde bulunduğu rahatsızlıkların büsbütün arttığında şüphe yoktur. İktisadi hayatımızın, son günlerde, ileri bir safhaya soktuğu, Devlet eli ile tahsis ve tevzi durumları ise, bu rahatsızlıklara prim veren, imkân yaratan birer teşvik unsuru mahiyetini almaktadır.

Personel masraflarındaki artışları, hizmet artışı şeklindeki umumî ve mücerret mânalı sözlerle izah etmeye çalışacaklara peşinen vereceğimiz cevap, muvazenei umumiyeye dahil daireler, mülhak bütçeli idareler, iktisadi devlet teşekkülleri ve hattâ mahallî idareler personel kadrolarına ve bu kadroları fiilen işgal edenlere ait malûmatın bütçe gerekçesine neden ilâve olunmadığı, bu mevzular hakkında izahat vermekten neden kaçınıldığı sualini sormaktan ibaret olacaktır. Vaktiyle, Demokrat Parti Muhalefetinin tenkidleri karşısında, 1948 yılından itibaren, bütçe tetkiklerini kolaylaştıracak bu çeşit malûmatı, C.H.P. si Hükümetleri bütçe gerekçelerine eklemeye başlamışlardı.

Demokrat Partinin iktidara geçişinden sonra, yeniden ihmale uğrayan bu mevzuu, geçen yıl bütçe müzakerelerinde, Hükümete hatırlatmıştık. Bu memlekette, millet murakabesine müstenit bir idarenin âlâsını kurmak vasat ve taahhüdü ile iş başına gelmiş olan 4 üncü Mende-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000020

res Hükümeti, muhalefet tarafından ortaya atılmış fikirlerin, millî menfaatlerimize ne kadar uygun olurlarsa olsunlar, mutlaka reddedilmeleri gerektiği zihniyetini, bütün şumulü ile tatbike koyduğundan, bütçelerimizin bu büyük noksanı bu yıl da ikmal olunmamıştır.

Maddî kalkınma, mânevi kalkınma:

Muhterem arkadaşlar;

Bu izahlarımızla; Demokrat Parti iktidarı bütçelerinin denklik, samimiyet ve tasarruf gibi, sağlam bir devlet maliyesi için mutlak lüzum ifade eden prensiplerden, her yıl biraz daha uzaklaşmakta olduklarını ispat etmiş bulunmaktayız.

Bütçelerin uğradıkları bu muvaffakiyetsizliklerde, memleketin iktisadi ve malî politikasına, bilhassa 1954 yılından sonra, verilmiş olan yanlış istikametin büyük hissesi bulunduğunda şüphe yoktur.

1950 yılından bu yana tatbike konulmuş iktisadi gelişme hareketinin esas hatları üzerinde, geçen yıl, bütçe müzakerelerinde, Meclis Grupumuzun düşüncelerini izah etmiş ve 1954 yılından itibaren meydana gelen duraklama ve gerileme hâdiseleri karşısında, alınması gerekli tedbirler mevzuunda, iktidar partisi hükümetleriyle ihtilâfa düştüğümüzü ve bu ihtilâfımızın her gün biraz daha şiddetlendiğini ifade etmiştik.

1956 yılı, bu bakımdan, yeni inkişaflara sahne olmuştur. Her gün artan güçlükler, başlandığı büyük iddialarla bildirilen ve fakat bir türlü tahakkuk edemiyen yatırımlar karşısında, Grupumuz görünüşünün sıhhat ve salabeti, Türk Milletince olduğu kadar, bizzat İktidar Partisi Liderleri tarafından da kabul olunmuş ve 1956 yılında, liderler, zayıf insanlara has siyasi tedbirlere baş vurma mecburiyetini hissederek, haklı görüşümüzü Türk Milletine bütün teferruatı ile izah edebilmemiz imkânını elimizden almak için, tasavvuru gayrimümkün anti - demokratik icraatı tatbike koymuşlardır.

Bu arada, gene 1956 yılında maddî kalkınmanın duraklamasının mesulü millet iradesi, hürriyetler rejimi imiş gibi, bir takım gayrimesul partizan eşhas, «Evvelâ maddî kalkınma, sonra hürriyet» şeklindeki totaliter edebiyatın tekerlemelerini dahi ortaya atmaktan çekinmemişlerdir.

Kanaatimizce, maddî refahın asıl yaratıcıları hürriyet ve demokrasi rejimleridir. Hakikî ve samimî iktisadi kalkınma hareketleri, millet mu-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000021

rakabesi altında cereyan eden, bu murakabeden kuvvetini alan, memleketin ahlâkî ve içtimai nizamını tahrip etmeden tahakkuk ettirilen hareketlerdir.

İktisadı kalkınmanın doğuracağı her çeşit müşkilât, gerektireceği her çeşit fedakârlık, bütün milletin tasvibine mazhar olmanın vereceği büyük iman kuvveti sayesinde, kolayca yenilir ve bu gibi zamanlarda meydana çıkması mûtad nüfus suiistimalcileri, menfaat istismarcıları, millî imkân sömürücüleri gene bu iman sayesinde, faaliyetlerine müsait vasatı ihzar imkânından mahrum bırakılır.

Dünyanın, bugüne kadar geçirdiği asırlar boyu tecrübeler ispat etmiştir ki; çeşitli diyarlarda, «evvelâ iktisadi kalkınma, sonra hürriyet» diyerek, istibdat zihniyetinin uşaklığını yapanlar, büyük menfaat gruplarının, büyük suiistimal şebekelerinin bedbath âletleri veya ortakları olduklarını gizli bırakmak imkânını hiç bir zaman bulamamışlardır.

Bir ülkede müreffeh ve mesut bir vatandaş kitlesinin doğması, bu ülkenin bir mamureler diyarı olması, her şeyden evvel, bu ülke insanlarının hür ve bu ülkenin hürriyetler diyarı olmasına bağlıdır.

İktidar liderlerinin aldıkları her çeşit siyasi baskı tedbirlerine rağmen memleket ekonomisinin çeşitli veçhelerinde 1954 yılından itibaren müşahede edilmeye başlayan duraklama ve gerileme hareketleri 1956 yılında da devam etmiştir.

Ziraî istihsalâtımızda bir bünye değişikliğine, istihsalâtımızın iklim şartlarının tesirlerinden kurtulmakta olduğuna delâlet edecek herhangi müsbet bir işarete tesadüf etmemekteyiz.

1956 yılının 957 kiloluk hububat vasati hektar randımanı 1934 - 1938 yılları vasatisinden düşüktür.

979 kiloluk bakliyat vasati hektar randımanı 1951 yılı vasatisine, 265 kiloluk pamuk vasati hektar randımanı 1950 yılı vasatisine muadildir.

1950 ilâ 1956 yıllarındaki, köylü nüfus başına isabet eden ziraî gelir miktarları, 1948 fiyatlarına göre, şöyledir:

1950	292 lira
1951	345 »
1952	349 »
1953	386 »
1954	304 »
1955	337 »
1956	297 »

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000022

Demek ki, köylü nüfusu başına isabet eden gelirlerimiz, 1950 yılından 1953 yılına kadar oldukça süratli bir tempo ile % 30 dan fazla yükselmiş, fakat bu yıldan sonra 1954 yılında fark birden % 4 e, 1956 yılında ise % 1,5 a düşmüştür.

1950 yılında büyük ümitlerle ziraî istihsal sahasına sevk ettiğimiz ziraî kredilerimiz, bugün tamamen dondurulmuş bir hale gelmiş ve bu kredilerin hacminde 1954 yılından bu yana reel ilerlemeler kaydetmek imkânı ortadan kalkmıştır.

Ziraat Bankasının; ziraî kredi hacimleri yekûnu, 1954 yılından bu yana 1,5 milyar lira civarında seyir etmektedir.

1950 yılı başında 337 milyon lira olan bu krediler hacmi, 1955 yılı sonuna kadar, yıllık, vasati 233 milyon lira artış kayıt ettiği halde, 1955 yılı başından 1956 Haziran sonuna kadar geçen bir buçuk yıl içerisinde, ancak 130 milyon liralık bir inkişaf göstermiştir. Bu miktar, bu müddet zarfında, para kıymetinde vâki tenezzülü dahi karşılamaktan uzaktır.

1955 malî yılı bütçe müzakerelerinde, yani tam iki sene evvel, Adnan Menderes, muhalefete hitaben, «İki sene sonra bu kredileri üç milyara çıkaracağız, kulağımıza küpe olsun,» demiş, fakat Menderes'in parti ve hükümet programları gibi, bu küpeye de, ne bu sözleri söyleyenler, ne de alkışlayanlardan sahip çıkan olmamıştır.

İstihsali arttırmak gayesini istihdaf eden ziraî kredilerin, cüz'i miktarlar halinde muayyen şahıslar üzerinde, yıldan yıla devir edip gitmeleri de, istihsalden tamamen uzak, bir nevi istihlâk kredisi mahiyetini iktisap etmeleri neticesini doğurmuş bulunmaktadır.

Ziraatımızı modern tekniğe intibak ettirme, makineleştirme mevzuunda giriştiğimiz hamle de, son yılların tohum, gübre, yedek parça, lâstik kifayetsizlikleri ve hattâ son zamanların akaryakıt noksanlıkları dolayısiyle verimini lâyıkiyle vermek imkânından mahrum hale gelmiştir. Adedini 40 bine çıkardığımızı iftiharla iddia ettiğimiz traktörlerimizin büyük kısmı, yedek parça, lâstik ve hattâ akaryakıt yokluğundan köy sundurmalarında yatmaktadırlar.

Sınaî İstihsalât :

Hükümetin; umumiyetle uzun gecikmelerle neşrettiği istatistikler sınaî istihsallerimiz hakkında şumullü bir kanaat edinmemizi maalesef

mümkün kılmamaktadır. Devlet Sektörünün istihsal rakamlarını bir kaç aylık taahhürlerle öğrenmek kaabil olmakta, hususi sektörde bu gecikmeler çok defa yılları bulmaktadır.

Hususi sektörün gayrimalûm istihsal rakamları karşısında sınai istihsaller umumî endekslerinin, umumiyetleri hakkında, tereddütler hasıl olmamasına imkân yoktur.

Bu endeksler rakamlarına göre, 1948 yılından bu yana sınaî istihsallerimiz muntazam artışlar kayıt etmekle beraber, muhtelif sınai istihsal kollarımızın ayrı ayrı, bütün istihsal kollarımızın müşterek bazı dertleri olduğunda da şüphe yoktur.

Yün ipliği ve yünlü dokuma istihsalâtımız, yün ipliği adedinin 1954 yılında, 1950 yılına nazaran, bir misli arttırılmış olmasına rağmen, iptidaî madde kifayetsizliğinden, her yıl biraz daha düşmektedir.

1956 yılının 8 ayında yün ipliği istihsalâtımızın aylık vasatisi 1939 yılındanberi; yünlü dokuma istihsalâtımızın aylık vasatisi 1945 yılından beri en düşük vasatiler olmuşlardır.

Çoğu hususi müteşebbislere ait çimento fabrikalarımızın 1954 yılından evvel tahakkuk etmiş tevsileri ve İzmir Çimento Fabrikasının işletmeye açılması ile, çimento istihsal kapasitemiz 1953 yılı sonundan itibaren, 1 milyon tonun üstüne çıkmış, fakat çimento istihsalâtımız, normal kapasiteden daima ve en az % 25 nisbetinde noksan ile tahakkuk etmiştir.

Elimizde rakamları bulunan yegâne çimento fabrikası olan Sivas Çimento Fabrikasının, 1953 yılında 178 bin tona yükselen istihsali 1954 yılında 156 bin tona, 1955 yılında 149 bin tona düşmüştür.

Bu istihsal tenezzülleri, geçen yıl da bu kürsüden ifade ettiğimiz gibi bilhassa cereyan kifayetsizliği, kömürsüzlük, malzeme noksanlığı gibi sebeplere istinat etmektedir.

Geçen yıl bütçe müzakerelerinde bu fabrikaya ait çimento değirmenlerinin 1954 yılında, çalışılması icap eden bir yıllık 17520 nazarî saate mukabil, fiilen 8404 saat çalışabildiklerini ifade etmiştik. Aynı değirmenlerin 1955 yılındaki fiilî çalışma müddetleri 1954 yılından da 428 saat noksanı ile 7976 saat olarak tahakkuk edebilmiştir.

9544 saatlik inkıtaların, 2293 saatı kömürsüzlükten, 1171 saatı muhtelif tesisat ve makine arızalarından, 850 saatı cereyan kifayetsizliğin-

den, 922 saatı vinç arızasından, 1280 saatı klinkersizlikten meydana gelmiştir.

Şeker fabrikalarımızın kuruluş safhalarının ikmali ve peyderpey işletmeye açılıp, tecrübe kampanyalarından çıkmaları ile, bu sanayiimizdeki kuruluş hataları açıkça meydana çıkmaya başlamıştır. 1956 yılında tecrübe kampanyası yapmış Erzurum, Elâzığ, Erzincan ve Malatya fabrikaları hariç normal kampanyada çalışan 11 fabrikamızın, bu kampanya yılında işledikleri pancar yekûnu, 1.678 bin tondur. Geçen yıl bu miktar Burdur, Kayseri ve Susurluk fabrikalarının tecrübe kampanyası yapmış olmalarına rağmen 58 bin ton fazlasiyle 1.736 bin tondur.

Bu fabrikaların asgari bir hesapla, pancar işleme kapasiteleri yekûnu 2.200 bin tondur. Şu hale göre, yalnız bu 11 fabrika dolayısiyle, 500 bin tondan fazla, yani üç büyük fabrikaya muadil bir istihsal kapasitesi, her iki yılda da muattal bir vaziyette kalmıştır.

Sadece dört şeker fabrikasının faaliyette bulunduğu devre içerisinde en fazla şeker istihsal yılımız olan 1951 yılının 186 bin tonluk istihsali yanında, 15 fabrikanın 1956 yılında istihsal ettiği şeker miktarı da % 48 nisbetinde 90 bin tonluk bir artışla 277 bin tondan ibarettir.

Demek ki, % 200 nisbetinde munzam istihsal kapasitesi hacmine mukabil, ancak % 25 nisbetinde, munzam istihsal sağlanmıştır.

Fabrikalarımızdan her birinin muhtelif yıllarda işledikleri pancar ve istihsal ettikleri şeker miktarlarını tetkik edecek olanlar, eski fabrikalarımızdan bir kısmına ait istihsal miktarlarının, normal kapasitelere nazaran büyük düşüklükler arzettiğini, yeni kurulan bir kısım fabrikalarımız istihsal miktarlarının ise normal kapasitelere ulaşıcı bir istikamete teveccüh edememiş bulunduğunu müşahede edeceklerdir.

Gerek yukarki umumî, gerek bu münferit müşahedeler, şeker sanayiimizin, memleketin topyekûn zirai bünyesini ve pancar istihsal sahalarını dikkate alan bir umumî kuruluş plânı içersinde kurulmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kanaatimizce, bu çeşit bir rasyonel plânlama ile pancar ziraatinden istifade edebilecek vatandaş adedinde ve saha miktarında hiç bir tenezzüle meydan vermeksizin, en az önümüzdeki 5 yıl için, bugünkü 15 fabrika ile istihsal edilebilecek şekerin, 10 fabrika ile istihsali pekâlâ mümkündü. Bu suretle, memleketin bugünkü sıkışık iktisadi ve malî durumu içerisinde, yarısı dış tediye vasıtası olmak üzere, diğer hakikî

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000025

istihsal sahalarına sevk olunabilecek asgari 150 milyon liralık bir malî imkân israf edilmekten kurtulurdu. Son günlerde, şeker fiyatlarına ikinci defa ve büyük mikyasta zamlar yapılması suretiyle, vatandaşa ucuz ve bol şeker yedirme edebiyatının iflâsını ilânda, bu, yüksek maliyetli, kısır istihsalli, gösterişçi şeker sanayii kuruluş hareketinin büyük hissesi bulunduğunda şüphe yoktur.

Bu suretle, yıllardanberi yapılan ikazlara iktidar ileri gelenlerinin kulaklarını tıkamış bulunmalarının mesuliyeti, maddî külfetler halinde vatandaşın omuzuna yüklenmiş olmaktadır.

Bir fantezi olarak 1956 yılında vasati 30,30 kuruş fiyatla harice satılan 9 bin tonluk şekerden elde edilen netice ise 2.700 bin liralık satış bedeline mukabil, asgari 6,5 milyon liralık zarardır.

Çeşitli istihsal kollarımızda 1954 yılından itibaren başlamış bulunan süratli maliyet yükselişleri hareketi, her gün süratini artırarak devam etmektedir.

Dış ticaret işlerimiz :

Dış ticaretimizde 1954 yılından itibaren başlamış olan gerilemeler, yeni bir kötü ziraat yılı dolayısiyle, 1956 yılında büsbütün belirli bir hâl almıştır.

1952 ve 1953 yıllarının fevkalâde müsait ziraî istihsallerinden sonra Hükümet, Türk Ekonomisinin, Türk dış ticaretinin artık köşeyi döndüğünü, ihracatımızın büyük bir süratle gelişmekte olduğunu, dün hububat ithal ederken, bugün dünyanın beşinci, hattâ dördüncü derecede hububat ihracatçısı memleketi haline geldiğimizi, ihracatımızın yakın bir zamanda bütün dış sarfiyatımızı karşılayacak bir seviyeye ulaşacağını ilân ediyordu.

Kore Harbinin dünya ekonomisinde yarattığı konjonktür ilerlemelerine, enflâsyonun belirmeye başlayan rahatsızlıklarına işaretle tedbirler tavsiye edenler ise, o zaman, Hükümet nazarında, memleketin iktisadi kalkınmasını istemeyen menfi kişilerdi.

Maliye Vekili Sayın Polatkan'ın, muhalefet yıllarında, Demokrat Parti Meclis Grupu adına Ziraat Vekâleti bütçelerini tenkid ederken ıstırabını terennüm ettiği mühim bir memleket derdi, artık, tarihe karışmış, nüfusunun % 82 si köylü olan Türkiyemiz, yiyecek buğdayını, zaman zaman, dışardan getirmek külfetinden kurtulmuştu.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000026

Muhterem Vekil, alkışlarımız ve bravo seslerimiz arasında «İki yıl öncesine kadar, zaman zaman, dışarıdan hububat ithal etmek mecburiyetinde kalan Türkiye, halen dünyanın beşinci hububat ihracatçısı memleketi haline gelmiştir» diyor; bir yıl sonra da derecemizin dördüncülüğe yükseldiğini tebşir ediyordu.

Aynı bütçelerde; dış ticaret mevzuundaki, değişmez Hükümet görüşü de, prensipler halinde ilân olunuyordu. Bir memleketin dış tediyelerindeki açıkların bertaraf edilebilmesi, ya tahditçi tedbirlerle ithalâtın kısılması veya yapıcı ve inkişaf ettirici bir zihniyetle, istihsal ve ihracat hacminin artırılması suretile temin edilebilirdi. Demokrat Parti ve onun Hükümeti, elbet yapıcı tedbirlerin mümessili idi. Onun için, yıldan yıla, istihsal ve ihracatı artıracak, ithalât tahditlerine katiyen baş vurmayacaktı.

Bu prensiplerin ilân olunduğu 1953 yılını takip eden yıllarda ithalât ve ihracat kıymetlerimiz ve dış ticaret açıklarımız şu şekilde seyir etmiştir.

Yıllar	İhracat	İthalât	Açık
1953	1.108.9 T.L.	1.491.1 T.L.	— 382.2 T.L.
1954	937.8 T.L.	1.339.4 T.L.	— 401.6 T.L.
1955	877.4 T.L.	1.393.4 T.L.	— 516. T.L.

Görülüyor ki, yukarki prensiplerin ilân edildiği yıldan itibaren, ihracatımız geniş tenezzüller kaydetmeğe başlamış ve ithalâtımız yavaş yavaş tahditlere mâruz kalmıştır. Dış ticaret açıklarımız ise, muntazaman artarak, 1955 yılında 516 milyon liralık rekor seviyesini bulmuştur.

1956 yılı, tahditçi dış ticaret politikasının en geniş bir mikyasta tatbike konulduğu bir yıl olmuştur. Bu tahditler sonunda 1956 yılında, dış ticaret kıymetlerimiz, Demokrat Partinin iktidara geldiği yıldan bu yana, hem ithalâtta, hem ihracatta en düşük seviyeye inmişlerdir.

Filhakika, bu yıl içersinde, ihracatımız 854 milyon liraya, ithalâtımız 1.140.6 milyon liraya düşmüş bulunmaktadır. Bütün bu tahditlere rağmen, bu müddete ait dış ticaret açığımız ise, 1951 yılının 246.4 milyon lirasından gene de fazla olup 286.6 milyon liradır.

İthalât tahditlerinden vatandaşların uğradıkları büyük sıkıntılar şısında, sallâhiyetli eşhas, bir taraftan, ithalâtımızın her yıl daha büyük kısımlarının yatırım malzemesine tahsis olunduğunu, diğer taraftan da istihlâk rakamlarının gene her yıl muntazaman artmakta bulunduğunu ileri sürmektedirler.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000027

1956 yılına ait rakamlar, bu iddialar hilâfına, çeşitli yatırım malzememiz ithalâtının, evvelki yıllara nazaran geniş tenezzüllere mâruz kaldığını, bu tenezzüllerin istihlâk rakamlarımızda da geniş düşüklükler meydana getirdiğini göstermektedir. Nitekim, başlıca yatırım malzememiz olan makineler, demir ve çelik ve akaryakıt ithalâtımızda 1955 yılına nazaran, 1956 yılında aşağıdaki tenezzüller hasıl olmuştur.

	1955	1956	Fark	% Tenezzül nisbeti
Makineler	349.6 milyon lira	286.9 milyon lira	— 62.7 milyon lira	18
Demir ve çelik	192.0 »	129.1 »	— 62.9 »	33
Akaryakıt	118.2 »	100.6 »	— 17.6 »	15
Yekûn	659.8 »	516.6 »	— 143.2 »	22

Gene 1956 yılında; çimento ithalâtımız 1955 yılının 810 bin tonuna mukabil, 291 bin tona düşmüştür. Bu tenezzül neticesinde, 1955 yılının 1.630 bin tonluk yıllık çimento istihlâki, 1956 yılında (370) bin ton noksanile 1.261 bin tona inmiştir.

Bu tahditler 1955 yılında nüfus başına 68 kilo olan çimento istihlâk miktarını, 1956 yılında bir anda 52 kiloya düşmüştür. Vatandaşın çektiği ıstırabın büyük kısmının bu çeşit kifayetsizliklerden meydana geldiğinde şüphe yoktur.

Esasen, son günlerde başta buğday olmak üzere, en zaruri gıda maddelerimizin dahi, bu tahditli ithalât içersinde yer alan ithalât metaından olmaya başlamaları da, bu görüşümüzün açık delillerindendir.

Fiyat hareketleri:

Dış ticaret işlerimiz üzerindeki bu izahatımız, bizi, zaruri olarak fiyat hareketlerimizi tetkik mevzuu ile karşı karşıya getirmektedir.

Fiyat hareketlerinin mütalâasında Hükümet gerekçesi, geçen yıl takındığı, hakikati zımnen kabul durumunu, bu yıl terketmiş gözükmektedir. Geçen yıla nazaran fiyatlarımız daha ziyade ve daha süratle yükselmekte devam ettiğine göre, gerekçenin bu yılki politikası, taarruzun en iyi müdafaa olduğu yolundaki askerî tabiyeye müstenit olsa gerektir.

Evvelâ fiyat hareketlerimizin, bu yıl arzettikleri durumu evvelki yıllar rakamlariyle mukayeseli olarak tespit edelim:

Geçinme endeksleri ve toptan eşya fiyatları:

Konjonktür Dairesinin hazırladığı istatistiklere göre; 1948 fiyatları esas alınmak üzere, muhtelif yıllar Ankara geçinme endeksleri ve toptan eşya fiyatları şu seyri takip etmektedir.

Yıllar	Geçinme endeksleri	Toptan eşya fiyatları
1948	100	100
1949	108	108
1950	100	97
1951	102	103
1952	107	104
1953	112	107
1954	122	118
1955	138	127
1956	153	148

Bu fiyat tahavvüllerinin, dünya ekonomisinin fiyat seyirleri de dikkate alınmak şartile temsil ettikleri iktisadi veçheyi tahlil etmek lâzım gelirse, şu hakikatleri tespit ederiz.

1 — Gerek geçinme endekslerimiz, gerek toptan eşya fiyatlarımızda 1953 yılı sonuna kadar cüz'i artışlar meydana gelmiş ve 1948 ilâ 1953 yılları arasında, geçen 5 yıllık zaman içersinde geçinme endekslerimizde yıllık vasati 2.4 puvan artışla % 12, toptan eşya fiyatlarımızda yıllık vasati 1.4 artışla % 7 nisbetinde artış kaydolunmuştur.

Bu yıllar zarfında, Kore Harbinin doğurduğu sebeplerle, dünyanın bütün memleketlerinde fiyat artışları meydana gelmiş ve bu artışlar bir çok memleketlerde bize nazaran, çok daha ileri mikyaslara varmıştır. Bu itibarla 1953 yılı sonuna kadar, Türk ekonomisinin arzettiği fiyat durumu takdire değer bir istikrar muhafaza etmiştir.

2 — 1954 yılı başından itibaren durum tamamen ber'akis olmuştur. Memleketimizde bu yıldan itibaren fiyatlar süratle artmaya başlamış, buna mukabil diğer memleketlerde fiyat istikrarı sağlanmıştır. Nitekim 1954 yılı başından, 1956 yılı sonuna kadar 3 yıllık zaman zarfında geçinme ve toptan eşya fiyat endekslerimizde yıllık vasati 14 puvan hesabile 1948 yılına nazaran % 41 nisbetinde artışlar kaydolunmuştur. Meselâ Ankara'da geçinme endeksleri bir evvelki yıla nazaran 1954 yılında 10, 1955 yılında 16, 1956 yılında 15 puvanlık farklar göstermiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000029

Toptan eşya fiyatlarının 1955 yılına nazaran 1956 yılındaki bir yıllık artış sürati ise, 1948 - 1953 devresinin yıllık vasati 1.4 artış süratine mukabil 15 misli fazlasile 21 puvandır.

Hürriyet Partisi Meclis Grupunu fiyat hareketlerimizin asıl endişeye düşüren tarafı, 1953 yılını takip eden yıllarda meydana gelmiş bulunan bu süratli yükseliş ve bu yükselişin doğurduğu içtimai ve iktisadi memleket meseleleridir.

1950 yılında girişilmiş bulunan, umumî talep hacmini artırma ve bu yoldan umumî arz hacminde inkişaf sağlama ekonomik hareketinin 1953 yılına kadar meydana getirdiği müspet gelişmelerin devamı, diğer iktisadi ve malî müşirlerle birlikte, fiyatların arzettiği bu yeni veçhe karşısında, bir derlenip toparlanma devrine girilmesine bağlı bulunuyordu. Bu tarihten sonra da, talep hacmini suni olarak artırma gayretleri, rakamlarda itibari gelişmeler meydana getirebilir, fakat reel inkişafları tahrip edici bir rol oynayabilirdi. Bu açık hakikati, Menderes Hükümetlerine kabul ettirmek, maalesef, kaabil olmamıştır. Bu Hükümetler; fiyatların anormal yükselişlerini daima gayri iktisadi sebeplerle izah yolunu tercih etmişler, enflâsyonun kötü ârâzını, yine enflâsyon yolu ile ve her gün daha büyük şiddetle teşvik etmekten geri kalmamışlardır.

1957 gerekçesi de, fiyat yükselişlerini aynı şekilde izahta ısrar etmektedir. Bu mevzuun asıl dikkate şâyan tarafı, gerekçenin yazıldığı tarih ile, şu müzakerelerin yapıldığı tarih arasında geçen zaman içerisinde, fiyatların gösterdiği yeni inkişafların, gerekçeyi ve gerekçede ifade olunan fikirleri katî surette tekzip etmiş olmasıdır. Filhakika, gerekçede aynen şöyle denilmektedir:

«Diğer taraftan, istatistiklere göre, memleketimizde 1955 e nazaran 1956 da fiyat artış temposunun süratlendiği müşahede edilmiş ise de; Büyük Millet Meclisinin isabetli görüş ve takdiri neticesinde kabul edilmiş olan Millî Korunma Kanunu ile alınan tedbirler neticesinde, kısa zamanda bu temayülün önlenmesi ve ayrıca toptan eşya fiyatlarında tenezzül vukubulması, bu artışın tamamen gayri iktisadi faktörlerden ileri geldiğini göstermiş, Temmuz ayından itibaren fiyatlarda devamlı bir düşüş kaydedilmiştir.»

Hükümet bu ifadeleriyle, Millî Korunma Kanununun müzakeresi sırasında, Grupumuz görüşü olarak Yüksek Heyetinize arzettiğimiz:

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000030

«Fiyat yükselişlerini durdurabilmek için, piyasada asayişi sağlayacak normal hukuki tedbirler yanında, asıl alınması gerekli tedbirler ekonomik ve malî tedbirlerdir. Bu tedbirler alınmadığı müddetçe, fiyatlar hem yükselmekte devam eder, hem de yakın bir istikbalde mal darlığından, mal yokluğundan piyasa çöle döner.»

Şeklinde hülâsa edilebilecek, bir ilmî bedahet halindeki görüşümüze, bir defa daha karşı durmaya çalışmakta ve Millî Korunma Kanununun bir ucuzluk kanunu olduğu iddiasını bir defa daha tekrarlamaktadır.

Millî Korunma Kanununun, Hükümetin iddia ettiği neticeleri meydana çıkarıp çıkarmadığı, memleketin bugün içersinde bulunduğu hayat pahalılığı, madde yoklukları karşısında münakaşaya değer bir keyfiyet olmamakla beraber, bizzat Hükümetin ileri sürdüğü 1956 yılı fiyatlarının aylık seyirlerini, bu kanunun çıkarılması yılına takaddüm eden 1955 yılı fiyatları aylık seyirleriyle mukayese ederek, bu mevzuda fazla müşkülpesent davranmak mecburiyetini hissedenleri de düşünmeye sevkedelim:

1955 ve 1956 yıllarında toptan eşya fiyatlarının aylık seyirleri şöyledir:

Aylar	1955	1956
Ocak	123	140
Şubat	125	144
Mart	122	146
Nisan	121	154
Mayıs	125	153
Haziran	125	154
Temmuz	125	146
Ağustos	127	127
Eylül	127	139
Ekim	128	148
Kasım	133	153
Aralık	137	159

Bu rakamların açıkça ortaya koyduğu ilk hakikat, son kanunun yürürlükte olduğu 1956 yılında da, ona takaddüm eden 1955 yılında da fiyatların süratle yükseldiğidir. 1955 yılında 123 puvanla başlayan fiyatlar, yıl sonunda 137 puvanı bulmuşlardır. Bir yıl içinde kaydedilen fiyat yükselişi 14 puvandır. 1956 yılında 140 puvanla başlayan fiyatlar, yıl sonunda 159 puvanı bulmuşlardır. Bir yıl içinde kaydedilen yükseliş 19

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000031

puvandır. Millî Korunma Kanununa rağmen 1956 yılında 5 puvanlık fazla yükseliş olmuştur.

Her iki yılda da, istihlâk maddelerinin nisbeten bol, tevzi imkânlarının nisbeten kolay olduğu yaz aylarında, hafif duraklama ve gerilemeler olmuş, yılın son üç ayında ise, yükseliş âzami süratini kazanmıştır.

Bu açık hakikatin ışığı altında, gerekçedeki meşhur paragrafı kaleme alanlardan sormak isteriz:

«Fiyat yükselişlerinin gayri iktisadi sebeplerden ileri geldiği sabit olmuştur» mealindeki sözlerinin dayanağı kalmış mıdır ve bizzat kendi delilleri kendilerini ilzam etmekte midir?

Hakikatler er veya geç meydana çıkar. «Hafızalar ne kadar nisyan ile mâlûl» olursa olsun, 1956 yaz aylarında, bütün memleketi yerinden oynatan, «görülmemiş ucuzluk», «görülmemiş bolluk» edebiyatı, bu yolda harcanan milyonlarca lira, kurulan geniş Millî Korunma Teşkilâtı, vatandaşların mâruz bırakıldıkları maddi ve mânevi ıstıraplar henüz hafızalardan silinmemiştir. İktidar, tuttuğu yanlış iktisadi ve malî politikadan dönmedikçe, vatandaşlar adım başında idam sehpasına gönderilse dahi, âkıbet daima aynı olacaktır. Tüccarı, esnafı, köylüyü, şehirliyi hayat pahalılığının topyekûn mesulü addedip, kendi mesuliyetlerini bir kenara itmek isteyenler, rakamların ve vakıaların bu belâgatli şehadetleri karşısında, tuttukları yolun doğru yol olmadığını kabule mecburdurlar.

Her gün hızını arttıran bu fiyat yükselişleri içerisinde, ihtiyaçların bunaltıcı tazyiki altında kıvranan milyonlarca vatandaşın, Hükümetten, hiç olmazsa, fiyatlarını tayin ve tespit salahiyetini elinde tuttuğu ihtiyaç ve istihlâk maddelerine zam yapmamasını, bu yoldan da fiyat yükselişlerini teşvik etmemesini beklemesinden tabiî bir şey olamaz.

Dördüncü Menderes Hükümeti bu bakımdan da, dikkate şayan bir alâkasızlığa kendisini kaptırmış, bazan fiyatları sabit bırakıp gramajları düşürmek, bazan doğrudan doğruya fiyatları arttırmak suretiyle fiyat tezyidi talep ve hareketlerine öncülük etmekten de geri kalmamıştır.

Bu mevzudaki görüşlerimize son vermeden önce, fiyat mekanizmasının, iktisadi hâdiselerde bir müşir olarak kullanılmasının, aranan malın piyasada bulunduğu zaman mümkün olduğu hususuna da dikkati çekmek isteriz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000032

Sekiz ay evvel, Millî Korunma Kanununun müzakeresi sırasında, yanlış yolda yürünmekte ısrar edildiği takdirde, piyasanın çöle dönebileceğini, aranan pek çok ihtiyaç maddesinin bulunamaz hale gelebileceğini bu kürsüden ifade etmiştik. Bugün Türk müstehlikinin, hasretini çekmekte olduğu en basit ihtiyaç maddelerinin, bir anda sayılabilecek adedi dahi yüzleri bulmaktadır.

Millî gelirimiz:

Muhterem arkadaşlarım,

Memleket ekonomisinin çeşitli veçhelerinin tetkikine tahsis ettiğimiz mâruzatımızın bu kısmını, bütün ekonomik faaliyetlerin muhassalası olmak ıcabeden millî gelirimizin, 1950 yılından bu yana takip ettiği seyri tahlil ile sona erdirmek isteriz.

Millî gelir rakamları mevzuunda, Hükümet, bir türlü vâzıh bir görüşe sahip olamamakta ve gerekçede yaptığı çeşitli istidlâllerle, zihinleri, fuzuli bir takım dağınıklıklara sevketmektedir.

İstatistik Umum Müdürlüğünün neşrettiği rakamlara nazaran, Birleşmiş Milletler istatistiklerine de esas olan, cari istihsal âmilleri fiyatlariyle sâfi millî hasılamız, yani millî gelirimiz:

1950	yılında	8.964	milyon	lira
1951	»	10.694	»	»
1952	»	12.424	»	»
1953	»	14.696	»	»
1954	»	14.785	»	»
1955	»	17.749	»	» dır.

Şu halde; fiyatlarımızda vâki artışları dikkate almadığımız takdirde; millî gelirimizde, 1950 yılına nazaran, 1955 yılında % 98 nisbetinde itibari bir artış meydana gelmiştir.

Arkadaşlarımıza bu mevzuda bir fikir verebilmek için, Birleşmiş Milletler istatistiklerinden tespit ettiğimiz, bizim gibi iktisaden geri kalmış bazı memleketlere ait ve 1950 yılına nazaran 1954 veya 1955 yılındaki itibari millî gelir artışlarını, aşağıya alıyoruz:

	Artışlar %	
Arjantin	1954	1955
Brezilya	100	—
Yunanistan	—	121
İsrail	—	369
Çin	184	—
Şili	320	—
İspanya	—	107
Yugoslavya	458	—

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000033

Diğer taraftan, millî gelir rakamlarımızın, 1949 sâbit fiyatlarına nazaran takip ettikleri seyir, yani millî gelirimizdeki reel inkişaf durumu, gene İstatistik Umum Müdürlüğünün neşrettiği rakamlara göre şöyledir:

1950	9.098 milyon
1951	10.495 »
1952	11.393 »
1953	12.664 »
1954	11.460 »
1955	12.510 » T. L.

Şu halde; reel millî gelirimiz 1950 yılından bu yana geçen 5 sene zarfında, yekûnen % 37.5 nisbetinde, yıllık vasatilerle % 7.5 nisbetinde artışlar kaydetmiştir.

Buna mukabil; 1953 yılında millî gelirimizin ulaştığı inkişaf 1954 ve 1955 yıllarında gerilemiş ve henüz 1953 seviyesi bulunamamıştır.

1950 ilâ 1955 yıllarında reel millî gelirimizin nüfus başına isabet eden miktarları ise aşağıdaki şekildedir:

1950	434 lira
1951	487 »
1952	514 »
1953	556 »
1954	490 »
1955	519 »

Bu rakamların da açıkça ispat ettiği üzere, reel millî gelirimizin nüfus başına isabet eden miktarları, 1953 yılı sonuna kadar muntazam artışlar kaydederek, bu yıl sonunda 1950 nin 434 lirasından 556 liraya yükselmiş, bu yıldan sonra da 490 ve 519 liraya düşmüştür. 1955 yılındaki nüfus başına gelir, aşağı yukarı 1952 yılının aynı olup, henüz 1953 seviyesine ulaşmak imkânından uzak bulunmaktadır.

Bütçe Encümeninin 1955 yılına ait verdiği millî gelir rakamları, gerilemenin bu yıl içerisinde daha da bâriz bir hal aldığını göstermektedir.

Yukarıda, ziraî istihsalâtımız bahsinde, ziraatle meşgul köylü nüfusu başına isabet eden yıllık reel ziraî gelirlerimizin, 1950 yılından bu yana takip ettiği seyrin, millî gelirimizin umumî olarak nüfus başına isabet eden miktarlarının takip ettiği seyirden farksız olduğunu tespit etmiştik.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000034

Ziraat gelirleri dışında kalan millî gelir bölümünün 1950 ilâ 1955 yılları arasında, şehirlerde yaşayan vatandaşlara nüfus başına isabet eden miktarlarını gözden geçirecek olursak, bu bölümde de aynı seyri müşahede ederiz.

Filhakika, bu gelir bölümünün şehirli nüfus başına isabet eden yıllık miktarları şöyledir:

1950	845 lira
1951	881 »
1952	929 »
1953	999 »
1954	963 »
1956	976 »

Görülüyor ki, millî gelirimiz ve ziraî gelirlerimizin nüfus başına isabet eden yıllık miktarlarında, 1953 yılından sonra meydana gelmiş bulunan gerilemeler, ticaret ve sanayi gelirlerimizin nüfus başına isabet eden yıllık miktarlarında da aynen mevcuttur.

Bu mevzuda memleketin içtimai nizamı bakımından üzerinde hassasiyetle durulması gerektiğine inandığımız bir husus da, millî gelirin itibarî rakamlarında vâki artışların, vatandaşlar arasındaki dağılışıdır. Yani gelir artışları, muayyen şahıs ve muayyen zümrelerin milyonlarını arttırarak, memlekette yeni yeni milyonerler türemesi istikametinde mi seyretmektedir, yoksa bu artışlardan, mayilerin mütevasıl kablardaki dağılışında olduğu gibi, muayyen bir muvazene içerisinde, cemiyetin bütün fertleri müsavi nisbetlerde istifade mi etmektedir?

Bu hususta, etrafımızdaki hâdiselerin fiilî müşahedeleri dışında, istatistikî rakam olarak elimizde fazla bilgi mevcut değildir. Bununla beraber, son günlerde neşredilmiş olan Gelir ve Kurumlar Vergileri istatistikleri, oldukça enteresan müşahedelere yol açan rakamları muhtevi bulunmaktadır.

Bu istatistiklere göre, Gelir Vergisine esas olmak üzere, yıllık beyanname ile bildirilen yıllık net gelirler, 1952 yılında 533 milyon lira iken, 1955 yılında % 126 nisbetinde artarak 1.209 milyona yükselmiştir. Mükellef adetleri 54.444 den 86.709 a yükselmiş olup, bu artışın nisbeti, net gelirler artış nisbetinin yarısından da azdır.

Diğer taraftan 676 milyon liralık net gelir artışının % 36 nisbetindeki 241 milyon lirası, yıllık gelirleri 37750 liraya kadar olan 80.810 vatandaşa isabet ederken, bu gelir artışının % 64 nisbetindeki 435 milyon

lirası, yıllık gelirleri 37750 liradan yüksek olan 5.899 vatandaş tarafından kazanılmış bulunmaktadır.

Aynı müşahede Kurumlar Vergisi rakamlarında daha da müşahhas bir mahiyet almaktadır. Filhakika, 1952 yılına nazaran 1955 yılında bu verginin net gelir şeklindeki matrahlarında vâki 148 milyon liralık artışın, % 65 nisbetindeki. 96 milyon lirası, yıllık net gelirleri 1 milyon liradan yukarı 88 mükellefe isabet etmektedir.

Ziraat sektörü dışındaki istihsal kollarımızın, 1952 yılına nazaran 1955 yılında, itibarî gelirlerinde vâki artış yekûnu 3.934 milyon liradır. Mukayesesini yaptığımız 824 milyon lira bu miktarın % 20 sinden fazladır.

Bu itibarla içtimai bünyemizin sıhhatı bakımından, millî gelirimizin bu dağılış şeklinin ifade ettiği mâna üzerine dikkati çekmek isteriz.

Yatırımlarda uğranan muvaffakiyetsizlikler:

Muhterem arkadaşlarım,

Buraya kadar yaptığımız izahlar ve tahlillerle millî ekonomimizin çeşitli safhalarında, 1953 yılından sonra meydana gelmiş bulunan inkişaf duraklaması, inkişaf gerilemesi hâdiselerini rakamları işhad etmek suretiyle Yüksek Heyetinize arza çalıştık.

Türk ekonomisi, 1950 yılından bu yana, tarihinin hiç bir devresinde mazhar olmadığı iç ve dış ekonomik ve malî imkânlara sahip olmuştur.

Bir yıl evvel resmî ağızlardan verilen rakamlara göre; 1950 - 1955 devresinde sadece Devlet sektörünün envestismanlara bilfiil sarfettiği miktarlar, 2.5 milyar liraya yakın kısmı dış tediye vasıtası olmak üzere, 7 milyar Türk Lirasıdır. Bu miktara 1956 yılı yatırım tahsislerini ve hususi sektöre isabet eden miktarları da ilâve edecek olursak, Türk Milletinin şu 6 yıl içerisinde, yatırımları için asgeri 12 milyarlık bir imkân ayırdığını kolayca tespit ederiz.

Bu rakam; 500 milyon lirası dış tediye vasıtası olmak üzere yılda 2 milyar liralık bir envestisman imkânı demektir.

Milletimizin büyük sıkıntılar pahasına sağladığı, bu cidden azametli imkânlarla, ancak, bir takım mevziî ve kısır neticeler alınabilmesinin bir sebebi olmak lâzımgeleceği, en basit mantık ve aklıselim ölçüleri içersinde işleyen dimağların dahi kabul etmeleri gereken bir hakikattir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000036

Bu sebebi, memleket ekonomisini, ilmin, tekniğin ve ihtisasın yardımından mahrum, memleket realitelerinin icaplarından müstağni olarak idare eden zihniyette aramak lâzımdır. Bu memlekette yıllardanberi lâfı edilen plânlı, programlı ve hesaplı yatırım fikri, zaman zaman «plân da ne demek», «program da ne demek», zaman zaman da «plânsız olan, plânlanan zamanda tahakkuk ettirilemeyen bir tek işimizi bize gösterin» mukabeleleri ile karşılanmıştır.

Bu defilerin yapıldığı zamanlarda, Demokrat Parti iktidarı henüz yeni idi, başlanan işlerin aksayan taraflarını, «henüz inşa safhasındayız» mazeretleriyle gizlemek imkânları daima mevcuttu. Fakat, zaman ilerledikçe, vâdeler hulûl ettikçe defilerin ne kadar haksız, ne kadar mesnetsiz oldukları vakıalar ve rakamlarla açıkça meydana çıkmaktadır.

Şimdi sizlere bu sahada da bazı müşahhas misaller ve hâdiseler zikredeceğiz:

Evvelâ; Menderes Hükümetlerinin, çimento sanayii mevzuunda uğradığı başarısızlığı, ihalesi ilân edildikten sonra inşasından sarfınazar olunan, inşa ve ikmalleri yıllarca geciken çimento fabrikalarının hikâyesini, muvaffakiyetsizliği gizlemek için yeni beyanlarda baş vurulan tedbirleri anlatalım:

1954 seçimlerine üç ay kala ; 24 Ocak 1954 tarihinde o zamanın İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı, yaptığı büyük bir basın toplantısında Türk basını marifetiyle Türk Milletine aşağıdaki hususları ilân etmiştir.

«Gazeteci arkadaşlarıma ve onlar vasıtasiyle bütün memlekete, İkinci Cihan Harbinden sonra yalnız Türkiye için değil, Avrupa için bile büyük bir sınai hareket olarak telâkki edilen 20 çimento fabrikasının dün akşam ihale edilmiş olduğunu bildirmekle bahtiyarım.

Çimento fabrikaları yurdumuzda; **Adana, Afyon, Aydın, Bartın, Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Elâzığ, Erzurum, Eskişehir, Kayseri, Trabzon, Trakya, Van, Konya, Giresun, Gaziantep, Gemlik, Balıkesir ve İçel'**de kurulacaktır.

200 milyon liralık bir envestismanla bu fabrikaların iki sene içinde çalışmaya başlamasiyle, memleket çimento sanayii bir milyon 830 bin tonluk bir istihsal kapasitesi kazanacaktır.

Bu fabrikaların kurulması ile memleketin her yerinde çimentoyu tonu ortalama 80 - 90 liradan satmak kaabil olacaktır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000037

Yurdun kalkınıp gelişmesinde büyük rolü olacağına inandığımız bu teşebbüsün muvaffakiyetinin sebeplerinden biri, halkımızla Hükümetin bu bakımdan da tam bir iş ve kese birliği edebilmesidir.»

Sıtkı Yırcalı'nın, 20 fabrikanın tamamının ihale edildiğini ve hepsinin 2 senede bitirileceğini müjdeleyen bu beyanından sonra, 1955 bütçe gerekçesi, inşaları devam eden bu fabrikaların 3 ünün 1955 yılında, 10 unun 1956 yılında, 4 ünün 1957 yılında işletmeye açılacağını bildirmektedir.

1956 bütçe gerekçesi ise aynen, «İnşasına başlanmış olan yeni çimento fabrikalarından 3 ü ikmal edilmiş olup bulunduğumuz aylarda işletmeye açılacaktır.» demektedir.

Aynı gerekçe, diğer 18 çimento fabrikasından 10 adedinin 1956 yılında işletmeye açılacağını söylemektedir.

1957 bütçe gerekçesi çimento programından şöyle bahsetmektedir:

«Bu program cümlesinden olarak Darıca'da 3, Kartal, Zeytinburnu, Sivas, Ankara, İzmir, Adana, Balıkesir, Afyon, Bartın, Çorum, Söke, Elâzığ, Gaziantep, Pınarhisar, Batman, Niğde ve Erzurum'da 1 er fabrika olmak üzere 20 ve ayrıca hususi teşebbüsün iştiraki ile Eskişehir ve Konya'da kurulmasına tevessül edilen 2 fabrikanın ilâvesiyle ceman 22 fabrikanın inşası takarrür etmiş ve bunlardan ilk sekiz fabrikanın inşaları ikmal edilmek suretiyle hizmete girmesi sağlanmış bulunmaktadır.»

Resmî beyanları böylece tespit ettikten sonra, bu beyanların masum ve âdeta büyük bir muvaffakiyetten bahseder görünen ifadeleri arasında gizli bulunan muvaffakiyetsizliği, gene bu beyanlardaki tenakuzlara işaret suretiyle izah edelim:

1 — Yırcalı, 20 fabrikanın ihale edildiğini ve 2 yıl içinde bu fabrikaların tamamının işletmeye açılacaklarını ilân etmişti. Aradan 3 yıl geçmiştir, bu fabrikalardan bir teki dahi işletmeye açılamamıştır.

2 — Çanakkale, Trabzon, Van, Giresun, Gemlik ve İçel'de kurulacakları ve ihalelerinin katileştiği ilân olunan fabrikalardan sarfınazar edildiği, Yırcalı tarafından verilen kuruluş yerleri ile 1957 gerekçesinde gösterilen kuruluş yerlerini esaslı bir puvantaja tabi tutmak suretiyle mümkün olabilmektedir.

Hükümet bu hakikatı bir Devlet sırrı gibi gizli tutmağa gayret etmektedir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000038

3 — 1/Aralık/1955 tarihinden 1956 bütçe gerekçesi, fabrikalardan 3 ünün ikmal edilmiş olduğunu açıkça ifade etmektedir. Aradan 1,5 sene geçmiştir ve fabrikalar işletmeye açılmamışlardır. O halde, gerekçedeki beyanın hakikatla alâkası yoktur.

4 — 1955 ve 1956 gerekçeleri 10 fabrikanın da 1956 yılında açılacağını ifade etmişlerdir. Bu 10 fabrikadan da henüz haber yoktur.

6 — 6 yeni çimento fabrikasının inşalarından sarfınazar olunduğu hakikatından haberdar gözükmeyen bir üslûpla kaleme alınmış bulunan 1957 gerekçesinde, artık herkesin zihnine yer etmiş olan 20 yeni çimento fabrikası kampanyasını devam ettirebilmek için, 1954 yılına takaddüm eden yıllarda eski fabrikalar ve çoğu hususi müteşebbisler tarafından yapılmış tevsiler, yeni fabrikalar imiş gibi ortaya atılmakta ve hattâ 20 adedine bilâhare 2 fabrika daha ilâve edilmiş hissi uyandırılmağa çalışılmaktadır.

Bu arada 1955 ve 1956 yıllarında işletmeye açılacakları evvelce müteaddit beyanlarla ifade olunan 13 fabrikanın, işletmeye açılamamalarından mütevellit muvaffakiyetsizliğin, az dikkatli bir gözün dikkatine çarpması ihtimaliyle, evvelce yapılmış tevsiler ve inşa edilmiş İzmir çimento fabrikası, bu programın tahakkuk ettirilmiş 8 fabrikası imiş gibi mütalâa edilmektedir.

6 — Yırcalının beyanına göre, dış finansmanın % 20 si fabrikalar kuruluncaya kadar ödenecek, artan kısım işletmeye açıldıktan sonra 5 sene zarfında tediye olunacaktır. İç fiansman mevzuunda da halk hükûmetle kese birliği yapmaktadır. O hâlde bu programın, fabrikalar işletmeye açılıncaya kadar katlanılmak zorunda kalınacak malî külfeti, bu maksatla ve 50 milyon lira sermaye ile kurulmuş bulunan, Çimento Sanayii Türk Anonim Şirketi'nin temin edildiği bildirilen sermayesi nisbetindedir. Bu itibarla, muvaffakiyetsizlik, dış tediye imkânı bulunamamasından veya iç finansman güçlüklerinden doğmamıştır.

Hülâsa hükûmet, yukarda izah olunan tediye kolaylıklarına rağmen, sırf idarî kifayetsizlikleri neticesinde, 20 çimento fabrikası programında mutlak bir muvaffakiyetsizliğe uğramış ve kat'i ifadeler halinde beyan olunan 2 ve hatta bugüne kadar geçen 3 yıl zarfında, 20 fabrikanın şöyle dursun, bir tekinin dahi bacasını tüttüremmeiştir.

Bunun yanında, 1954 yılında 20 fabrikanın 200 milyon lira ile kurulup işletmeye açılacağından bahsedenler, gün geçtikçe bu maliyetleri yükseltme yoluna gitmişlerdir. Nitekim, 1956 bütçe gerekçesi 20 değil

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000039

18 fabrikanın 263 milyon liralık maliyetinden bahsetmektedir. O günden bugüne, bu miktarın da yeni yeni tahavvüllere maruz kaldığında şüphe yoktur.

Şimdi, hükûmetin daha doğrusu, gelmiş geçmiş Menderes hükûmetlerinin, plânsız, programsız ve hesapsız hareketlerinin sarih delillerinden bir başkası olmak üzere, barajlar ve hidro-elektrik santralleri inşaatı işlerimizin içerisinde bocaladığı durumu izaha girişelim :

Memleketimizde son 10 sene içersinde, 5 büyük barajın tesisi faaliyetlerine girişilmiş; bunlardan, 1948 yılından itibaren üzerinde çalışılmağa başlanmış bulunan, Seyhan ve Sarıyar Barajları, sulama tesisleri hariç, 1956 yılında ikmâl edilerek işletmeye açılmışlardır.

1954 yılında 96 milyon liraya inşa edilmekte olduğu bildirilen Seyhan barajı, 140 milyon liralık bir maliyetle ve evvelce tasarlanan ikmâl tarihinde, 1956 yılında tamamlanmıştır. İlk maliyet hesaplarile son maliyetler arasında bir hayli fark bulunmasına rağmen, kredisi Beynelmilel İmar ve Kalkınma Bankasının müsait şartları içersinde sağlanan bu baraj, iktidarın, zamanında ikmâl etmeye muvaffak olduğu yegâne enerji tesisi olsa gerektir.

İnşasına 1951 yılında başlanmış olan Sarıyar Baraj ve hidro-elektrik santralı, enerji nakil hatları ve trafo tesislerinin, 1954 yılında ikmâl edilecekleri, 150 milyon liraya mal olacakları resmen ve defaatle açıklandığı halde, bu tesisler iki sene gecikme ve 120 milyon liralık maliyet artışı ile, 2 Aralık 1956 tarihinde işletmeye açılabilmişlerdir. Hükümetin, misalleriyle ortaya koyduğunuz, bu çeşit işlerdeki tutumu karşısında, bu barajda yapılması gereken tesislerin tamamının ikmâl edildiği hakkında da, kat'i ve sarih bir kanaat izharına imkân göremiyoruz.

Her biri 96, 96 ve 70 milyon liradan, cem'an 262 milyon liraya, 1954 yılında ihâle edildikleri, evvelce resmen bildirilmiş olan Hirfanlı, Gediz, Demirköprü, Akçay-Kemer baraj ve hidro-elektrik santralleri, hava hatları ve trafo tesislerinin mal olacakları meblâğlar, 1957 bütçe gerekçesinde bir mislinden fazla bir artışla cem'an 546 milyon lira olarak gösterilmektedir.

İhale bedellerinin «Maliyet + Kâr» esasına istinat ettiğini duymakta olduğumuz bu barajlar maliyetlerinin, bu çeşit mürabahaya müstenit inşa ve kredi şartları içinde, çok daha yükselebileceği şüphesizdir. 1958 olarak tesbit edilmiş bulunan ikmâl yıllarının ise, 1955 ve 1956 yıllarında bitirileceği ilân olunan meşhur 13 çimento fabrikasına dönmemesini temenni ederiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000040

İller Bankasınca yaptırılmakta olduğu, senelendenberi bütçe gerekçelerinde tekrar edilip duran, orta çaptaki hidro-elektrik santrallerine gelince, bu mevzuu hakkiyle kavrayabilmek için, santrallerden bellibaşlılarının bugüne kadar geçirdiği inşa seyrine kısaca göz atmamız lâzımdır.

Tortum - Erzurum Hidro-elektrik Santrali :

1/8/952 tarihinde 8.100 bin lira küsur tesis bedeli ve 1954 yılı başında ikmâl edilmek şartile ihâle olunmuş, bugüne kadar, yani 3 sene gecikmeye rağmen ikmâl edilememiştir. Resmî vesikalarda ikmâl tarihi muntazaman geriye atılmaktadır. 1956 gerekçesi 1956 yılını, 1957 gerekçesi 1957 yılını ikmâl yılı olarak göstermektedir.

Botan - Siirt Hidro-elektrik Santrali :

7/4/1950 tarihinde, yani Halk Partisi İktidarı zamanında, 2.389.000 lira tesis bedeli ve 1954 yılında ikmâl edilmek şartiyle ihâle olunmuş, bugüne kadar, yani 3 sene gecikmeye rağmen ikmal edilememiştir. Resmî vesikalarda ikmâl tarihi muntazaman geriye atılmaktadır.

Göksu - Konya Hidro-elektrik Santrali :

9/5/952 tarihinde, 8.600 bin küsur liraya ve 1954 yılında ikmâl edilmek şartile ihâle olunmuştur. 3 senelik gecikmeye rağmen inşaat tamamlanamamıştır. Resmî vesikalarda ikmâl tarihi muntazaman geriye atılmaktadır.

Eğridir - Kovada Hidro-elektrik Santrali :

31/5/952 tarihinde 6.290 bin liraya ve 1954 yılında ikmâl edilmek üzere ihâle edilmiştir. 3 senelik gecikmeye rağmen inşaat tamamlanamamıştır. Resmî vesikalarda ikmâl tarihi muntazaman geriye atılmaktadır.

Sızır - Kayseri Hidro-elektrik Santrali :

1955 yılında bitirilmek şartile 5.400 bin küsur liraya ihâle olunmuştur. İkmâl tarihini 1956 gerekçesi 1957 yılı, 1957 gerekçesi 1958 yılı olarak göstermektedir.

Hazar Gölü - Elâzığ Hidro-elektrik Santrali :

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000041

Etibank ve İller Bankası tarafından 8.898.000 lira tesis bedeliyle müştereken inşa ettirilmekte olan bu santralin, evvelâ 1953 yılında bitirileceği bildirilmiş; bilâhere bu tarih 1955 e çıkarılmış, 1956 gerekçesi ikmâl tarihini 1956 yılı olarak vermiş, 1957 gerekçesi bu tarihi 1957 yılına nakletmiştir.

Ceyhan - Maraş Hidro-elektrik Santrali :

7/4/950 tarihinde, yani Halk Partisi İktidarı zamanında, 3.600 bin küsur liraya 1954 yılında ikmâl edilmek üzere ihâle edilmiştir. Bilâhare ikmâl tarihi 1955, 1956, 1957 yıllarına tehir edilmiştir.

Bendimahi - Van Hidro-elektrik Santrali :

Bu santral 1957 gerekçesine nedense alınmamıştır. Halbuki 1956 gerekçesinde; 1957 yılında inşaatı bitirilecek olan santraller arasında gösterilmiştir, diğer bir kısım resmî vesikalar, 4.765.800 liraya ihâle edilmiş ve inşa halinde olduğunu, 1957 yılında işletmeye açılacağını ifade etmektedirler. İşin en enteresan tarafı, 1956 gerekçesinin İller Bankasında inşa ettirilmekte olan santraller arasında gösterdiği bu santralden, İller Bankasının haberdar bulunmamasıdır. Filhakika, İller Bankasının 1945 - 1955 yılları arasındaki faaliyetlerini gösteren, Banka tarafından neşredilmiş kitapta, bu santrale yer verilmemiştir. Van Vilâyetinin çimento fabrikası gibi bu santralin de mevhum tesislerden olduğu anlaşılmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

Çimento sanayiimizde olduğu gibi barajlar ve hidro-elektrik santralleri mevzuunda da bu açıklamalarımızı, bu kürsüden "bize, programsız, zamanında bitirilememiş bir tek işimizi gösterin" diyenlere ithaf ediyoruz. İktisadî istiklâl mücadelesi, lâfile, edebiyat ile değil; bilgi ile, kudret ve kifayet ile ve nihayet fiiliyat ile yapılır.

C. H. P. İktidarı zamanından başlanarak, D. P. İktidarının ilk günlerinden itibaren ihâleleri yapılmış bulunan ve milyonlarca nüfusu temsil eden vatan köşelerine ışık ve enerji sağlayacak, hayatiyet götürecek olan yukarıda sıraladığımız natamam, hatta birisi namevcut, 8 adet hidro-elektrik santralinin ihâle bedelleri yekûnu 50 milyon liranın altındadır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000042

Pancar kifayetsizliğinden, yüz binlerce tonluk kapasitelerinin muattal kaldığını, evvelce, rakamlarla isbat ettiğimiz şeker fabrikalarından çok değil, yalnız bir tanesine sarfolunan iç ve dış miktarlar, bu hidroelektrik tesislerine tahsis olunsaydı, bunların tamamının en geç 1954 yılında işletmeye açılmaları mümkün olurdu.

O günden bugüne kazanılmış olan zaman zarfında, bu santraller sayesinde, sağlanacak mâli imkânın ise, bir değil bir kaç fabrikanın inşasına zemin hazırlayacağında şüphe yoktu.

Her yıl bütçe gerekçelerinde, bu santralleri, kalkınma edebiyatının sermayesi yapmak için sarfedilen zihnî mesai, bu santrallerin fiiliyata çıkabilmeleri için gerekli tedbirleri düşünmeye tahsis olunsaydı, milyonlarca vatandaş, yıllardır hasretini çektikleri ışık ve enerjiye çoktan kavuşmuş olurlardı.

Hatta, vaktile Sayın Polatkanın dediği gibi, memleketin mahdut iktisadî imkânlarını gösterişçi maksatlarla lüks ve israfa sevketmenin tahaccür etmiş, âbideleşmiş misalleri olan, Ankaradaki bazı Umum Müdürlükler binalarına harcanan milyonlar, bu santrallere tahsis edilseydiler, milyonlarca vatandaşımız yıllar süren intizam devresinden çoktan kurtarılmış olurdu.

Programsız, plânsız ve hatta hesapsız hareketlerin, ikmalleri büyük gecikmelere maruz kalmış, âkibetleri tesadüflere terkedilmiş teşebbüslerin, üçüncü misalini, hububat depolama ve temizleme tesisleri inşaatında görmekteyiz.

Muhtelif bütçe gerekçelerinde, hükûmet, yaptığ hububat depolama ve temizleme tesisleri programının, 1950 yılında mevcut, cem'an 411 bin ton kapasiteyi, 5 misli fazlasiyle 2.200 küsur tona ulaştıracak seviyede olduğunu beyan etmiş, inşasına girişilen beton silo, çelik silo, çelik hangar ve çelik depoları adetlerile bildirmişti. Meselâ 1956 yılı bütçe gerekçesinde aynen şöyle deniyordu.

"Tatbikine geçilmiş ve bir hayli ilerlemiş olan bu program tamamen ikmâl edildiği vakit, 40 beton silo, 456 çelik silo ve hangar, 84 çelik depodan müteşekkil olmak üzere, hububat depolama ve temizleme tesislerinin kapasitesi 2.200 bin tona yükselmek suretile 1950 senesindeki seviyesinin 5 mislini aşacaktır."

Bir yıl sonra, yani 1957 bütçe gerekçesinde, mevcut olduğunu beyan ettikleri bu programın, hedef tuttuğu kapasite nedense birdenbire düşmektedir. Filhakika gerekçenin XV. inci sahifesinde, programın ihtiva ettiği mecmu kapasite şöyle ifade olunmaktadır :

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000043

"İnşaat programının hitamında, bu kapasite 1.819 bin tona yükselecektir."

Geçen yıl, 2.200 bin tonluk olduğu, tatbikine girişildiği, hayli ilerlemiş bulunduğu beyan edilen programın, kapasite yekûnunda bu yıl, sebebi izah edilmeden ve hatta gizli bırakmaya itina edilerek 381 bin tonluk bir tenezzül kaydolunmaktadır.

Hububat depolama ve temizleme tesislerinin; mevcut kapasiteleri hakkında, iki gerekçenin verdiği rakamlarda da tenakuzlar vardır.

Meselâ, 1956 malî yılına ait gerekçede "Toprak Mahsûlleri Ofisinin depolama ve temizleme imkânları hâlen 1.100 bin tona baliğ olmuştur." denilirken, 1957 malî yılı gerekçesinde "hububat depolama ve temizleme tesisleri mevcut kapasite yekûnunun 1.059 bin ton" olduğu ifade edilmektedir.

Demek ki hükûmetin 1957 gerekçesinde uzun uzun methiyesini yaptığı bir yıllık programlı faaliyetten sonra, mecmu kapasiteden 41 bin tonluk bir tenezzül kaydına muvaffak olunmuştur.

Çimento fabrikaları, barajlar, hidro-elektrik santrallerinde olduğu gibi, silolar inşaatı da, münhasıran idarî kifayetsizliklerden dolayı, büyük gecikmelere maruz kalmaktadır.

Toprak Mahsûlleri Ofisinin 1955 yılı muamelâtını tetkik eden Murakebe Hey'etinin raporu, bize aşağıdaki dikkate şayan gecikmeleri, programsızlıkları, israfları haber vermektedir :

1 — Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasından temin edilen kredi ile inşa edilmekte olan 34 bin tonluk Haydarpaşa liman silosu, anahtar teslimi esasına göre ve Eylûl 1955 ayında ikmal edilmek şartiyle ihâle olunmuştur. Bir buçuk yıllık gecikmeye rağmen bu silo henüz işletmeye açılamamıştır.

2 — Aynı kredi ile inşa edilmekte olan 20 bin tonluk İzmir liman silosu, Temmuz 1955 ayında ikmal edilmek üzere ihale olunmuştur. Bir yıllık gecikmeden sonra Haziran 1956 tarihinde, inşaatın ancak % 28 inin yani dörtte birinin ikmal edilebildiği ifade olunmaktadır.

3 — Ofisin kendi imkânlariyle inşa ettirilen 10 bin tonluk Trabzon liman silosu, 1952 yılında, Ocak 1954 ayında ikmal edilmek üzere ihale olunmuştur. 3 senelik gecikmeye rağmen henüz işletmeye açılamamıştır.

4 — Malzemesinin tamamı Amerikan yardımından alınıp memleke-

timize getirilen Havza çelik silosu, mukavelesine göre Mart 1956 ayında ikmâl edilmek icabederken ikmâl olunamamıştır.

5 — Mersin çelik silosunun bütün malzemesi de Havra silosu malzemesi ile birlikte Amerikan yardımından alınıp Mersine getirilmiştir. Bilâhere, Mersinde kurulması kararlaştırılan 100 bin tonluk liman silosu dolayısiyle, Mersin çelik silosunun inşasından sarf nazar olunmuştur.

Fakat aradan geçen bir seneden fazla zamana rağmen, Murakabe Hey'eti raporunun yazıldığı tarihte, bu çelik silonun Mersin yerine nerede kurulacağı kararlaştırılamamış, hazır malzeme Mersinde beklemekte devam etmiştir.

6 — 1953 yılı Amerikan yardımı tahsislerinden sağlanan 60 adet çelik silo ile 1954 yılında Expost-Import Bank'dan alınan 6.050 bin dolarlık kredi ile inşasına girişilen 9 adet komple silonun inşaları işi 1954 yılından itibaren sürüncemede kalmış ve Haziran 1956 ayında, cem'an 470 bin tonluk bu silolardan, % 2 nisbetinde, ancak 10 bin tonluk kısmı ikmâl edilebilmiştir.

7 — Bir İngiliz firmasından % 5 faizle temin edilen 6 milyon sterlinlik kredi ile memlekete getirilen ve diğer satıcı memleketlerdeki emsâllerinden pahalı oldukları mütehassıslarca beyan olunan, 7 adet hayvan yemi değirmeni hakkında Yüksek Mürakebe Hey'eti raporu aynen şu ibareleri muhtevidir :

"Cetvelde görülen 15 adet hayvan yemi değirmeninden 7 adedi yurda gelmiş ise de, ambalâjları içinde beklemektedir. Bunların kimin tarafından nerelere monte edileceği ve ne suretle işletileceği henüz tesbit edilmiş değildir. Ofisin de iştirak edeceği bir Anonim Şirkete devri bahis mevzuu ise de, henüz bu hususta da kat'i bir anlaşmaya varılamamıştır. Masraflariyle birlikte maliyeti oldukça yüksek bir yekûn tutacak olan bu değirmenler hakkında, bir an evvel karara varılmasını temenni ederiz." Bu 7 değirmenin tutarları 200 bin İngiliz lirasıdır.

Aynı rapor bu misalde olduğundan çok daha enteresan hesapsız ve israf mahiyetindeki hareketlerden uzun uzun bahsetmektedir.

Muhterem arkadaşlarım,

Şeker sanayiinin kuruluşundaki programsız durumu, yukarda sanayi istihsallerimiz bahsinde mufassalan izah etmiştik. Bu bahiste de belli başlı yatırım kollarımızın arzettikleri durumu izaha çalıştık. Bunlar dışında kalan yatırımlarımızın da aynı plânsızlık içersinde bocaladıklarını ayrıca ifadeye lüzum olmasa gerektir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000045

Bu haller, iktisadî gelişme hareketinin, elde olunan büyük imkânlara nazaran taşıdığı değeri her gün biraz daha küçültmekte, nihaî neticenin alınması zamanını her gün biraz daha gerilere götürmektedir. Binnetice, kalkınmamızın maddî ve manevî maliyeti, günden güne hendesî nisbetlerde artmakta, vatandaşların bu münasabetle katlanmak zorunda bırakıldıkları çeşitli külfetler, günbegün gayrikabili tahammül bir hâl almaktadır.

Dördüncü Menderes Hükûmeti; programının yatırımlara taallûk eden kısmında, Türk milletine aynen şu teminatı vermekte idi.

'Memnuniyetle beyan edeli mki, memleketimizin içtimaî ve iktisadî istikbalini inşaya masruf olarak bugüne kadar ele alınmış bütün yatırımlarımızın aksamadan tamamlanması teminat altındadır."

Bugün nakış, natamam ve namevcut olarak yukarda sıraladığımız envestismanlardan pek çoğunun vâdeleri, yukarki sözlerin bu kürsüden söylendiği 14/Aralık/1955 tarihinde dahi çoktan hulûl etmişti. Hükûmetin takip ettiği gösterişçi, müsrif ve hesapsız iktisadî ve malî politika, vâdesinde temînatın o günden bugüne de, kâğıt üzerinde kalması neticesini doğurmuştur. Yatırımların tahakkuklarında karşılaşılan bu teminatsız durum ise, bugün Türk milletinin katlandığı muazzam maddî sıkıntılar yanında, çeşitli manevî ıstıraplara maruz bırakılmasının, mühim bir sebebini teşkil etmektedir.

Filhakika, bugün vatandaşın siyasî hakları, hâkimin istiklâli, matbuatın hürriyeti, üniversitenin muhtariyeti, meslekî teşekküllerin serbestçe faaliyette bulunabilmeleri teminat altında değilse, bunun başlıca sebeplerinden biri, yatırımlarımızın devamlarının teminat altında olmasını sağlayacak, iktisadî ve malî politikayı tâyin, tesbit ve tatbikte gösterilen kifayetsizliklerdir.

Kifayetsizliklerin sebepleri:

Şimdi, bu kifayetsizliklerin başlıcalarını, zaman zaman, Demokrat Partinin mes'ul şahıs ve organlarının beyanlarını da işhat ederek ortaya koyalım.

Plânsız, programsız yatırım

1 — Yatırımlarımız; millî ekonomimizin icapları gözönünde tutularak hazırlanmış, bir millî plân çerçevesi içersinde tatbike konulmamıştır. Hükûmet kendisini, siyasî mülâhazalara uygun hareket inisyatifinden alakoyacak ve bu suretle şahsî temayüz imkânlarını bertaraf edecek olan bu fikri daima reddetmiştir.

Uzun izahlarımız içersinde çeşitli delilleri verilmiş bulunan bu mevzu üzerinde, daha fazla durmaya lûzum görmüyor ve Demokrat Partinin 1950 seçim beyannamesinden, bugünkü durumun tam ifâdesi saydığımız, bir pasajı okumakla iktifa ediyoruz :

"İktisadî bünyeyi tazyik etmek ve zaafa düşürmek bahasına elde edilecek imkân ve paralarla, şurada burada, şu veya bu tesisi vücude getirmek, hakikî kalkınmanın tabiî yolu olamaz. Yapılacak iş ve hizmetin faydası, ancak millî ekonomimize temin edeceği fayda ile ölçülür. Taşa toprağa gömecek , israf ve hedr edecek paramız ve zararı tecrübe edilmiş yollarda israrla kaybedilecek zamanımız yoktur."

Güdümlü Bütçe Politikası :

2 — 1953 yılından sonra takip edilen bütçe politikası bugünkü menfi neticelerin doğmasında âmil olan başlıca sebeplerden bir diğeridir. Bu yıllarda hükûmet, memleketin malî ve iktisadî takatını bir kenara bırakarak, yüksek rakamlı devlet bütçeleri hazırlamak merakına, kendisini alabildiğine kaptırmıştır. Reel değeri ne olursa olsun, bütçenin yüksek rakamlarla bağlanması, meselelerin iç yüzüne vakıf olmayanlarda uyandırılacak hayret hislerinden mütevellit siyasî kazançlar dolayısiyle, ,onun nazarında, en büyük muvaffakiyet sayılmıştır.

Bu sebeple, devlet bütçesi, daha evvel meydan nutuklarında Türk milletine haber verilen, 3 milyar, 4 milyar gibi rakamları tahakkuk ettirmenin bir vasıtası telâkki olunmuş, bu rakkamlara göre ayarlanan bütçeler ise, memleket ekonomisinin takatını aşan enflâsyonist tesirlere yol açmakta öncülük etmişlerdir.

Güdümlü ve konjonktür ilerlemelerine müstenit bütçe tahminleri bir fâsit daire halinde, bizzat konjoktür ilerlemelerinin menşei, müessirî olarak rol oynamışlardır.

Bu görüşümüzün gayrikabili inkâr bir delili olarak, devlet bütçeleri varidat tahminlerinin, yıl geçtikçe tahakkuk imkânlarından uzaklaştığını, varidat ile tahsilât arasındaki farkların, yıl geçtikçe, tahsilât aleyhine açıldığını, yukarda bir münasebetle ifade etmiştik.

1954 bütçe müzakerelerinde, hükûmet, bütçelerdeki gelir tahminlerinin isabeti mevzuunda şöyle konuşuyordu :

"Hükûmetimizce hazırlanıp Bütçe Komisyonunun ve Yüksek Hey'etinizin tetkik ve tasviplerinden geçen ve yekûnü 4.953 milyar gibi muazzam bir meblâğa yükselen, son 3 senelik gelir tahminlerimiz, 1951 sene-

sinde yüzde değil, binde beş nisbetinde, noksan ile değil, fazla ile tahakkuk etmiş ve 1952 senesinde gene noksan ile değil, binde oniki nisbetinde fazla ile neticelenmiştir.

1953 malî yılının 11 ayında tahsil olunan miktar, tahmine göre tahsil edilmesi icabeden gelirden binde iki nisbetinde fazladır.

Bu neticeler, ne bir kehanet ve ne de bir tesadüf eseridir. Bu başarı, sadece ve sadece, her işimizde olduğu gibi, gelir tahminlerinde de gösterdiğimiz hassasiyet, samimiyet ve metodlu çalışmalarımızın inkâr ve red kabul etmez bir delilidir."

Bu ifadeler o zaman, tamamen doğru ve hakikatin tâ kendisi idi. Fakat, yukarıda işaret ettiğimiz, 1953 sonu "Güdümlü bütçe politikası" devresinin başlangıcı olan 1954 yılından itibaren, neticeler tam aksi bir istikamete yönelmiştir. Nitekim 1954 yılında, tahmine göre tahsil edilmesi icabeden gelir binde değil, yüzde 4,5 nisbetinde, fazla ile değil, noksan ile; 1955 yılında, yine fazla ile değil, % 7,3 nisbetinde noksan ile tahakkuk etmiştir. 1956 malî yılının tahsilât seyrine nazaran ise, tahmine göre tahsil edilmesi icabeden gelirde yine binde değil, yüzde 10,6 nisbetinde, fazla değil, noksan hasıl olacağı anlaşılmaktadır.

Bu gelileme, hükûmetin 1957 bütçe lâyihasında zımmen kabul edilmiş bulunmaktadır. Filhakika bu bütçenin, birbirine tamamen zıt iki müessir kuvvetin tesiri altında hazırlandığı açıkça meydana çıkmaktadır.

Bu gerileme, hükûmetin 1957 bütçe lâyihasından zımmen kabul edilkadar, iktisadî ve malî politikasının mihverini teşkil etmiş olan, "Devlet bütçelerinde yıldan yıla görülmemiş inkişaflar" polemiğinin, umumî seçimlerin çok yaklaştığı 1957 yılında da, ara vermeden devam ettirilmesine mecburiyet duyulması, diğeri, bütçedeki varidat kaynaklarının, yeni tazyiklere değil, bugüne kadar yapılmış tazyiklere dahi cevap vermek kudretinden mahrum bir hale geldiği hakikatının, gayri kabili red ve inkâr durumudur.

Bu durum karşısında, ,Dördüncü Menderes Hükûmeti, 1957 yılında ya "Güdümlü bütçe politikası" ndan vaz geçip, memleketin malî ve iktisadî takatı ile mütenasip bir bütçe hazırlayacaktı; yahut, siyasî bakımdan ehveni şer telâkki edeceği bir başka yol bulup, inkişaf polemiğini devam ettirecekti.

Birinci sureti hâl, bugüne kadar yapılmış hataları itiraf etme, muhalefetin tenkitlerine hak verme manasında idi. Memleket menfaatlerine

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000048

uygunluğunda şüphe olmıyan bu sureti hâlle iltifat olunmadan ikinci yol tercih edildi.

Şimdi, 1957 bütçesi rakkamlarını gözden geçirerek, bu yolun nasıl tatbike konulduğunu görelim :

1957 bütçe lâyihasının gelir ve gider tahminleri yekûnları 961 milyon küsur liradır. Bu bütçenin gerek gelir, gerek gider tahminleri 1956 bütçesine nazaran 637 küsur milyon liralık bir artışı ihtiva etmektedir.

Maliye Vekili, Anadolu Ajansı marifetiyle, Türk milletine yaptığı beyanda; bu artış miktarının, bütçenin mevcut varidatındaki inkişaf ile sağladığı intibaını yaratacak ifadelere bilhassa itina göstermiş, bu bütçe vesilesiyle ihdası düşünülen ve hatta sağlıyacakları varidat muhammenatı bütçeye intikal ettirilmiş bulunan yeni vergilerden, mevcut vergiler nisbetlerine ilâvelerden bahse lüzum görmemiştir.

Hükûmetçe tasarlanan vergilerin, kanuniyet iktisap etmeden, bir emri vâki halinde, bu şekilde Devlet bütçesinde yer almalarının, bugüne kadar defaatla belirtildiği üzere, Anayasamıza ve Muhasebei Umumiye Kanununa aykırı olduğunda şüphe yoktur. Fakat, hükûmet, yukarda arzettiğimiz mülâhazalar altında ve çaresizlik içersinde, bu bakımdan yapılacak tenkitlere bir defa daha muhatap olmayı, ehveni şer telâkki etmiştir.

Bu yeni vergilerin ve mevcut vergilere yapılacak zamların sağlıyacağı ümit olunan varidat miktarları şöyledir :

Gelir Vergisine Zam	80	milyon	TL.
Veraset ve İntikal Vergisine Zam	30	"	"
Hususî Otomobil Vergisi	7	"	"
Damga Resimlerine Zam	65	"	"
İthalâttan Hazine Hissesi	380	"	"
Yekûn	562	"	"

Şu hâle göre 1957 bütçesinin, 1956 bütçesine nazaran gelirlerinde meydana geldiği iddia olunan 637 milyon liralık artışın, 562 milyon lirası yeni vergilerden ve mevcut vergiler nisbetlerine yapılan zamlardan doğmaktadır. Demek ki, 1956 bütçesinde mevcut varidat menbalarının yeni yıl bütçesinde tahmin edilen mecmu inkişaf miktarı bu iki rakkam arasındaki 75 milyon liradan ibarettir.

Diğer taraftan, Gelir Vergisinin 775 milyon liralık 1956 tahminine nazaran, 965 milyon lira ve 190 milyon lira farklı 1957 tahminini dikkate alacak olursak, 1957 yılında, Gelir Vergisi dışında kalan 50 küsur

varidat kaleminde, yekûnen bir inkişaf değil bilâkis 35 milyon liralık bir tenezzül beklendiği kendiliğinden meydana çıkar.

Devlet gelirleri tahsilâtında, 1951 yılından bu yana meydana gelen artışlar şöyledir :

1951 - 1952	298	milyon lira
1952 - 1953	285	" "
1953 - 1954	248	" "
1954 - 1955	400	" "
1955 - 1956 (Tahmin)	535	" "

Bu artışların yıllık vasatisi 353 milyon liradır. Bu yıllık artış vasatisi mevcut iken, hükûmet acaba neden 75 milyon liralık bir miktarla iktifa etmek mecburiyetini hissetmiş, mensup olduğu partinin programını külliyen red ve inkâr yolunu tercih ederek, malî ve içtimaî adaletle bağdaşmalarına imkân olmayan, vasıtalı vergilerimizi büsbütün arttırmak, hayat pahalılığını büsbütün teşvik etmek yoluna teveccüh etmiştir.

Bu kısımdaki mâruzatımızın başında; "Hükûmet, 1957 bütçe lâyihasında, gerilemeleri zımnen kabul etmiştir." şeklinde bir kanaat izhar ederken, dellillerimiz, bu sualin altında yatan manada mündemiç bulunuyordu.

Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak, geçen yıl bütçe müzakereleri sırasında da, neticelerin böyle olacağını şu ifadelerimizle ortaya koymuştuk.

"1955 bütçesinin 2.789 milyonluk tahminlerinin bütün konjonktür ilerlemelerine ve yıl içinde Tekel maddelerine yapılan zamlara rağmen tahsilât ile realize edilemiyeceği anlaşılmaktadır.

Hâl böyle iken 1956 varidat bütçesinin, tahakkuk ettirilemiyen 1955 tahminlerine nazaran 500 milyon liraya yakın % 16.6 nisbetinde fazlalıkla tahmin edilmiş olmasında ilmî bir isabet bulmaya elbette imkân yoktur."

Memleket ekonomisinin içersine düştüğü istikrarsızlığı önleyebilmek, hayat pahalılığını hiç olmazsa 1955 seviyesinde durdurabilmek için, yukarki görüşümüzün yapıcı bir neticesi olarak hükûmete 2,5 milyar liralık bir devlet bütçesi tavsiye etmiştik.

Geçen bir yıllık zaman, kimin haklı, kimin haksız olduğunu meydana çıkarmıştır. Bugün İktidar ve Muhalefet olarak tekrar Türk mil-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000050

letinin karşısındayız; 1956 yılının 3.324 milyar liralık tahminlerinden 3 milyarını tahsil edebilmenin peşindeyiz.

Fiat artışlarından mütevellit miktar tenzil edildiği takdirde; 1956 bütçesinin, 1955 bütçesine nazaran, ancak 2,5 milyar liralık bir reel değer taşıdığı meydana çıkmıştır. Her şeyi olduğu gibi, hakikatı da kendi inhisarında telâkki eden hükûmet, kendi ihdas ettiği fâsit dairenin içersinde sıkışmış kalmış, fiat yükselişlerinin dahi kendisini kurtaramaması karşısında, en son ve en kötü çareye, vasıtalı vergilerimizi nisbetsiz bir şekilde arttırma çaresine baş vurmuştur.

4 milyar liralık bütçe, "bir yılda (1) milyar liralık varidat inkişafı" sözlerinin arkasında gizli olan hakikat işte bundan ibarettir.

Emisyona Müstenit Malî Politika :

3 — Menfi neticeleri hazırlayan üçüncü kısım sebeplere gelince; hükûmet, memleket ekonomisine ilk hızı verebilmek için tatbika koyduğu malî tevessü politikasını, 1954 yılından itibaren bütçede peşine takıldığı büyük rakkam merakını tatmin edebilmek maksadı için, günden güne daha geniş mikyaslarda kullanmak zorunda kalmış, nihayet, Merkez Bankasının banknotları, iktisadî devlet teşekkülleri, katma bütçeli daireler ve devlet bütçelerimizin bellibaşlı finansman menbaı haline getirilmiştir. Bu malî politika neticesinde Merkez Bankası, bugün memleketin malî ve iktisadî hayatına istikamet veren başlıca malî müesseselerden biri olmak vasfını tamamen kaybetmiş, hükûmetin bir banknot anbarı halini almıştır.

1954 yılı ve buna tekaddüm eden yıllar bütçelerinde, Hazine muamelelerinin, devlet borçlarının, emisyon hacimlerinin hangi ekonomik ve malî zaruretlere göre ayarlanmaları gerektiğinin en güzel izahlarını veren hükûmet, bu yılı takip eden bütçelerde, kendi mütalâalarının tam aksi istikamette hareket etmekten, katiyen hazer etmez olmuştur.

Filhakika o zamanlar, hükûmet, hazine muamelelerinin mihverini teşkil eden ve tedavüldeki para miktariyle doğrudan doğruya alâkalı olan kısa vadeli Merkez Bankası avanslarının, bütçe yılı içinde belirecek ihtiyaçlarda kullanılmaları ve bütçe denk ise, yıl sonuna doğru kapatılmaları gerektiğini, bu lâzimeye riayet edilmeyip, devlet bütçeleri açıklarının bu avanslarla kapatılmaları yoluna gidilmesi halinde, avansların gayrimeşru bir mahiyet alacağını, bu durumun hazineyi, yaptığı işin mahiyet ve neticelerini gayrimüdrik, gevşek ve günlük ihtiyaçlara göre hareketi itiyat edinmiş bir hâle getireceğini, avansların gittikçe büyü-

yerek, itfa ümitlerinin her gün biraz daha azalacağını, paramızın tedavül hacmi ve değerinin de bu ihtiyaçların seyrine bağlı kalacağını ifade ediyordu.

1949 yılı sonunda tedavülde bulunan banknot miktarı 890 milyon lira iken, bu yılı takip eden 7 yılda, sırasiyle, 72, 176, 100, 176, 60, 534 ve 562 milyon liralık, % 200 nisbetinden cem'an 680 milyon liralık bir artış kaydederek 1/Aralık/1956 tarihinde 2.570 milyon lirayı bulmuştur. Bu artışların 1.100 milyon liralık kısmının, bütçelerinin denk olduğu iddia olunan 1955 ve 1956 yıllarına isabet etmesi, bilhassa dikkate şayandır. Hazineye açılan karşılıksız kısa vadeli avanslar miktarının da, tedavül hacminde meydana gelen bu artışlara mütanazır bir seyir takip ettiği, gene rakkamların meydana çıkardığı bir hakikattir. Nitekim, 1954 yılı sonunda 28.6 milyon lira olan bu avanslar, 1955 yılı sonunda 305.1, 1/Aralık/1956 tarihinde 488.9 milyon lirayı bulmuştur.

1957 yılına kadar, bütçe gerekçeleri, tedavüldeki banknotlar hacminde meydana gelen artışları, artık klişe halini almış bir mukayese ile izah ederlerdi.

Bu izah tarzına göre; yıl içinde Merkez Bankasının ziraî ve ticarî senetler portföyünde vâki artışlar, emisyon hacmindeki artışlarla mukayese olunur. Senetler portföyündeki artışların, para hacmindeki artışlardan fazla olduğu meydana çıkarılarak, emisyondaki inkişafın, istihsal ihtiyaçlarından doğma müsbet bir hareket olduğu neticesine varılırdı.

Geçen yıl fiat hareketlerine iltifat etmeyen gerekçe, bu yıl da bu izah şeklinden iltifatını esirgemiş bulunmaktadır. Onun bıraktığı boşluğu, müsaadeleriyle, biz dolduralım :

1955 yılı sonu ile 1 Aralık 1956 tarihi arasında, emisyon hacminde vâki artış miktarı 562 milyon liradır.

Buna mukabil, Merkez Bankasının ticarî ve ziraî senetler portföyü bu iki tarih arasında 1.209 milyon liradan, 1.345 milyon liraya yükselmiştir. Yani 136 milyon liralık bir artış kaydetmiştir. Ekim 1956 başı itibariyle Toprak Mahsulleri Ofisi bonolarındaki 34 milyon liralık artışı da bu rakkama ilâve edersek, ticarî ve ziraî senetler portföyündeki mecmu artışın, 170 milyon liradan ibaret olduğunu görürüz.

Demek ki, hükûmetin, bugüne kadar bizlere bir mucip sebep olarak ortaya koyduğu bu mukayese tarzı dahi, bahis mevzuu 11 aylık devre zarfında piyasaya sürülen 562 milyon liralık banknotun ancak 170 mil-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000052

yon liralık kısmının, meşru bir sebebe müstenit bulunduğunu izah edebilmektedir. Artan 400 milyon liraya yakın kısım enflâsyonun ve açık bütçelerin hissesi olduğu içindir ki, hükûmet meşhur mukayese usulünü bu yıl iltifatından mahrum bırakmıştır.

Bu mevzuda üzerinde durulmağa değer bir nokta da, Hazine kefaletini haiz bonolar ile iktisadî devlet teşekkülleri ve katma bütçeli dairelerin Merkez Bankasına borçlandıkları meblâğların, 1956 yılında takip ettiği seyirdir.

Geçen yıl, Etibankın Merkez Bankasından bu kanalla finanse edilmesi mevzuu tenkitlere uğramış, hükûmet bu tenkitleri haklı bularak bu yolu kapatacağını vaadetmişti. Filhakika, Etibankın geçen yıl sonunda mevcut 247 milyon liralık borcunun 1956 yılında aşağı yukarı dondurulmuş bir halde muhafaza olunduğu müşahade edilmektedir. Buna mukabil, bu mekanizma, 1956 yılında Tekel Umum Müdürlüğü üzerine aktarılmıştır. Nitekim, bu Umum Müdürlüğün 1955 yılı sonunda Merkez Bankasına 115 milyon lira olan borçları yekûnu, 1956 yılı Ekim ayı başında 85 milyon liralık bir artışla 200 milyon liraya yükselmiş bulunmaktadır.

Tetkik edenlerin dikkatini dağıtıcı bir maksat taşıyan bu çeşit malî kombinezonların, meselelerimizin hallinde bir faide sağlamıyacakları aşikârdır.

Diğer taraftan, piyasanın kısa vadeli kredi ihtiyaçlarında kullanılmaları gereken ticarî ve ziraî senetler portföyü de, geçen yıl ifade ettiğimiz gibi, daha ziyade iktisadî devlet teşekküllerinin yatırım ihtiyaçları için kullanılmakta ve bir takım senet tebdil ve tecdit mekanizmalariyle, bu krediler, uzun vadeli hale getirilerek dondurulmaktadırlar. Filhakika, bu kredi kolunun asıl piyasa ihtiyaçlarını gösteren, "Diğer ticarî senetler" bölümü, 1955 yılı başından itibaren devamlı tenezzüllere uğramaktadır. Nitekim, 1954 yılı sonunda 453,6 milyon lira olan bu krediler, 1955 sonunda 390,5 milyon liraya düşmüş, 1956 yılı Ekim ayı başında ise 35 milyon liralık yeni bir tenezzül kaydetmiştir.

Bütün bu izahatımızdan sonra, hükûmetin, enflâsyonun tam ortasında bulunduğunu, sözde denk bütçelerimizin açıklarının Merkez Bankası kanalı ile kapatıldığını, iktisadî devlet teşekküllerimizin, büyük mikyasta bu kaynak marifetiyle finanse edildiğini reddedebileceğini ümit etmiyoruz.

Merkeziyetçi ve kırtasiyeci idarî bünye :

Muhterem arkadaşlarım,

Şimdi, menfi neticeleri hazırlayan dördüncü kısım sebeplerin izahına geçiyoruz :

Bu sebepler, idarî bünyemize taallûk eden kifayetsizliklerimizdir. Sizlere, biraz evvel, yatırımlarımızın maruz kaldıkları büyük gecikmelerden, vazifeyi ihmal ve hatta vazifeyi suistimal sayılabilecek, devleti ve milleti milyonlarca lira zarara sokmuş hâdiselerden bahsettik.

Bunlar, dışardan gelişi güzel toplanmış ve bu gün ilk defa bu kürsüden ortaya atılmış birtakım dedikodular değil, salâhiyetli şahıslar veya organlar tarafından hazırlanıp, salâhiyetli şahıslar ve organlara tevdi olunmuş resmî ve alenî vesikalara istinat eden hâdiselerdir. Gene bunlar, bu çeşit yüzlerce hâdisenin, kısa tetkiklerimiz esnasında dikkatimize çarpan, üç beş tanesidir. Hükûmetten soruyoruz: Yukarıda sıraladığımız; aylarca değil, yıllarca devam etmiş gecikmelerden ileri geri beyanlardan, memleket ve milletin uğradığı milyonlarca liralık zararlardan, bugüne kadar suçlu görülmüş, hakkında tahkikat açılmış ve nihayet mes'ul tutulmuş bir tek vazifeli insanı bizim huzurumuza çıkarabilir mi?

Buna imkân yoktur, zira, bugün, bu memdekette, merkeziyet sisteminin, salâhiyetleri ve mes'uliyetleri en baştan en sona, bütün idarî bünyeye yaygın hale getirmesi mahzuru, bütün şiddetiyle hükmünü icra eder duruma girmiş, idarî düzende, mes'uliyetler ve salâhiyetler tamamen sahipsiz kalmışlardır.

Merkezî otoritenin, zaman zaman, kanunsuz hareketleri, mes'uliyetsiz gidişi himaye ve teşvik eder duruma girmesi ise, bu zihniyeti dalga dalga memleketin dört bir köşesine intikal ettirmiş, binnetice vatandaş vicdanındaki kanuna hürmet fikri her gün biraz daha zaafa uğramıştır.

Diğer taraftan, hükûmetin âmme hizmetlerinin yürütülmesinde takip ettiği istikrar ve istimrardan tamamen mahrum, günlük ve hatta saatlik zikzaklarla malûl yol, resmî beyanlara hâkim olan tezat ve tenakuzlarla dolu hakikatleri gizleme metodu ve nihayet, hemen her zaman, bu beyanların vakıalarla tekzip edilir bir hal almış bulunması, devlet idaresinde asıl olan nizam fikrini zedelemiş, vatandaşın resmî organ ve şahıslara karşı beslemesi gereken emniyet ve itimat hislerini devamlı surette tenezzüle uğratmıştır.

İstikrarsız, kararsız ve hesapsız hareketler sebebile, vatandaşın karşılaştığı ıstırapları, bir nev'i uyuşturma ameliyesine tâbi tutmak ve bu vesile ile kaybedilmekte olan prestijleri de kuvvetlendirmeye çalış-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000054

mak için, her zaman kullanılmış bulunan bir usûl, son ayların günlük tatbikatı halini almıştır.

Bu usûle göre İstanbulda, Ankarada, şurada burada, vatandaş ekmeksiz mi kalmıştır, vatandaş günlerce fırınlar önünde kuyruk mu olmuştur, resmî yayın organları derhal faaliyete geçirilir : Hükûmet ve çok defa hükûmet reisi duruma hemen el koymuş, vatandaşın uğradığı müşküllere deva bulmuştur.

Sorarız hükûmete: Vatandaşı ekmeksiz bırakan, vatandaşı fırınlar önünde günlerce kuyruklar arkasında bekleten, vatandaşın en zarurî gıda maddeleri tedariki imkânlarını ortadan kaldıran ve sonra hükûmetin müdahalesi ile giriştikleri insafsız teşebbüsten vaz geçen bu insanlar kimlerdir?

Kimdir bu, hükûmetten habersiz, Denizyolları, Demiryolları, P. T. T. ve diğer resmî teşekküller tarifelerine, tramvay, otobüs, havagazı ücretlerine zamlar yapan ve hükûmet reisinin sihirli müdahalesi ile bu zamlardan vaz geçen kötü kişiler?

Muhterem arkadaşlarım,

Devlet kadroları her aklına esenin, vatandaşın kaderine hükmedebileceği mes'uliyetsizlik mevkileri değildir. Kendilerine verilen salâhiyetleri istimâl etmemek suretiyle vatandaşları günlerce haftalarca binbir müşkilât, binbir ıstırap içerisinde kıvrandıran, vazifesini ihmal veya suiistimal etmiş vazifeliler var ise; yapılan müdahaleler sırasında, bunların meydana çıkarılmaları, haklarında gerekli muamele ifası ve bu suretle, vatandaşa, kendi hizmetinde kendisi için çalışan bir âmme idaresinin mevcudiyeti inancının verilmesi icap eder.

Bu çeşit elem verici hâdiselerin tekerrürü imkânlarının bertaraf olunması da, devleti idare mes'uliyetinin bu anlayış içersinde yürütülmesine bağlıdır.

Bugüne kadar, hükûmet, Türk milletinin huzuruna bu çeşit hâdiselerin bir tek mes'ulünü dahi çıkarmış değildir. Zira, bunların hakiki mes'ulü, onun takip ettiği kifayetsiz ve bilgisiz ekonomi ve malî politika, mutlak merkeziyetçi bürokrat idarî sistemdir.

Biz o kanaattayız ki; Demokrat Parti İktidarı, 1950 yılından bu yana, âmme idaresinin, yıllardanberi içerisinde bulunduğu bürokratik, merkeziyetçi, israfçı ve partizan teşkilât ve personel bünyesinde hiç bir ciddî ıslah tedbirine tevessül etmemiş, bugün, bu bünyeyi, teslim aldığın-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000055

dan da daha kifayetsiz bir hâle getirmiştir. Yine bizim kanaatımıza göre, omuzlarına bir memleketin maddî ve manevî kalkınmasını tahakkuk ettirmek vazifesini de almış bir idarî bünyenin, kendisini, yukarkı hastalık ve kifayetsizliklerden kurtarmış bulunması, ehemmiyeti büsbütün artan bir temel unsurdur.

Bugüne kadar ihmal edilmiş bulunan bu işin halledilebilmesi; ucuz, kolay ve aldatıcı muvaffakiyetler zihniyetini bir tarafa bırakmaya, memleket meseleleri üzerine ciddiyetle eğilmeye, milletle el birliği ederek, her türlü güçlükleri samimiyetle göze almaya bağlıdır. Yıllardan beri alışılagelmiş rehavet ve her şeyi gülpempe gösterme felsefesi devam ettiği müddetçe, bu inkılâbın, bu köklü ıslah ameliyesinin tahakkuk etmesine elbet imkân yoktur.

En büyük derdimiz, rejim buhranı ve sebepleri :

Muhterem arkadaşların,

Bütün bu izahlarımızdan sonra şimdi, maruzatımızın son kısmına gelmiş bulunuyoruz.

Siyasî hayatımızda iktidarda, muhalefette, vazife almış her türlü siyasî teşekküllerimizden hiçbiri, programlarında, siyasî rejim mevzuunda, millet iradesine müstenit demokratik nizamın taşıdığı büyük muhassenatı inkâr etmemekte, bu itibarla, partilerimiz, mektup ifadelerinde, tam bir mutabakat halinde bulundaktadırlar.

Buna rağmen, siyasî rejimimiz, çok partili hayata girdiğimiz 1946 yılındanberi, mütemadî med ve cezir hareketleriyle, ileriye ve geriye gidişler arasında bocalamaktan da, kendisini bir türlü kurtaramamaktadır.

Zaman zaman, birbirlerine en cemilekâr ifadelerle muhabbet ve saygı gösterilerinde bulunan iktidar ve muhalefet ileri gelenleri, zaman zaman, birbirlerine hasım, birbirlerine düşman, mütekabil cephelerin siperlerde mevzi almış kumandanları üslûbu içerisinde de konuşmaktan kendilerini alamamaktadırlar.

Bu hâl, tabiatiyle, iktidar icraatına, muhalefet ve iktidar mensuplarının münasebetlerine de intikal etmekte, siyasî hayatımız, "Demokrasi" adı altında, millî menfaatlarımızı ihlâl eden bir hercümerç manzarası arzetmektedir.

Demokratik idarenin; kardeşi kardeşe, babayı oğula, komşuyu komşuya düşman etmeye ve bu bakımdan milleti, yekdiğerine hasım bir takım cephelere bölmeye çalışan, bir siyasî rejim olmadığında şüphe yoktur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000056

O hâlde, bu açık hakikate rağmen, kurmayı arzuladığımızı hep birlikte söylediğimiz demokratik rejimin, tahakkuk edememesinin sebebi acaba nedir?

Kanaatımızca, bu sebebi en güzel ifade eden vesika, Demokrat Partinin 1950 seçim beyannamesidir.

Bu beyanname, bugünkü Anayasamız hakkında şöyle diyordu:

"Bugünkü Anayasamız millet hâkimiyetini kabul etmesine rağmen, kuvvetler birliği esasına dayandığı ve vatandaş hak ve hürriyetlerini kâfi teminat altında bulunduracak mueyyidelerden mahrum olduğu için millet hâkimiyeti yerine tek parti ve zümre hâkimiyetine mani olamamıştır."

Filhakika, siyasî partilerimizin programları gibi, anayasamız da millet hâkimiyeti fikrini nazarî olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Amma, Anayasa ile dün, nasıl Halk Partisi hâkimiyetine, Halk Partisine hâkim olan zümrenin millet kaderine de hâkim olmasına mani olunamamış ise, bugün de Demokrat Parti hâkimiyetine, Demokrat Partiye hâkim zümrenin millet kaderine de hâkim olmasına mani olunamamıştır.

Görülüyor ki, iktisadî, ahlâkî, içtimaî ve idarî düzenlerimizde meydana gelmiş, saatlarca anlatılarak bitirilemiyecek kifayetsizliklerin tek ve hakikî sebebi, siyasî düzenimizin bir türlü gereği gibi işler hale getirilememiş olmasıdır.

Millet kaderinin, bizzat millet tarafından tayin edilmesi, şahsî ve zümrevî endişelerin bu kader'in tayininde müessir olamaması imkânlarının sağlandığı gün, bu memlekette meselelerimizin, büyük kısmı ile hâl yoluna gireceği muhakkaktır.

Bu imkânları sağlama yolunda olmadığımızı, iktidar liderlerinin akla hayale gelmez ve ele alınmaz tedbirlerin cümlesine tevassül ederek, bilhassa 1954 seçimlerinden sonra rejim buhranını had safhalara götürdüklerini geçen yıl bütçe müzakerelerinde ifade etmiştik.

İktidar partisinin tarihinde, 1956 yılı çok daha ibret verici vesikalar ve hâdiselerle dolu bulunmaktadır.

Vaktiyle, Halk Partisi iktidarının, haklarında fiş tanzim ettirdiği muhalefet erkânından bahsederken "Gelecek nesillere Demokrat Parti İktidarından böyle hicap'aver vesikalar kalmıyacaktır; çünkü bu memlekette hürriyet fikri ve en tabiî bir nizam olan demokrasi, devlet hayatında vatandaşların vicdanında müeyyidesini bulmuştur. Bu memlekette en büyük müstebitler dahi böyle bir istibdat tahakkümünü yapmak ce-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000057

saretini gösteremiyeceklerdir" diye haykıranlar, 1956 yaz aylarında, Millet mümessillerini dahi, birer eroin kaçakçısı, birer casus gibi alenen takip ettirmekten, zaman zaman kendilerine en ağır hakaretlerin yapılmasına, vazifelileri teşvik ve tahrik eylemekten çekinmemişlerdir.

Matbuat Kanunu, Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Millî Korunma Kanunu, Seçim Kanunu gibi anti-demokratik kanunlar ve bu kanunların sadece iktidar partisi lehindeki tatbikatı ise 1957 yılına girdiğimiz bu günlerde, millet mürakabesinin ve demokratik rejimin başlıca teminat müesseseleri olan hür matbuat, muhtar üniversite, müstakil kaza organı ve Anayasanın himayesine mazhar muhalefet fikrini tarihin malı haline getirmiştir.

Mebuslarına ve hukukî müesseselerine bu çeşit muamelelerin alenen tatbik olunduğu bir memlekette, vatandaşın siyasî emniyetinden söz açabilmek, siyasî hakların lâyikiyle kullanılabileceğini iddia edebilmek, aklıselim ile istihza etmekten başka bir mana taşıyamaz. Bu durum karşısında İktidar Partisi Meclis Grupunun tarihî mes'uliyetini hatırlamamaya lebet imkân yoktur. Parti programları, hükûmetlerden ziyade, İktidar Partisi Meclis Gruplarının, millete karşı teminat altında tutmaları gereken birer taahhütler manzumesi, milletle yapılan bir nevi içtimaî mukaveledir.

Şahsî hayatta olduğu gibi, siyasî hayatta da, yapılan mukaveleler hükümlerinin, verilen sözlerin yerine getirilmesi, hele aksine hareketlere girişilmemesi en basit , en iptidaî bir ahlâk kaidesidir. Parlâmanter rejimlerde, İktidar Partisi Meclis Grupları, hükûmetlerin icraatına seyirci olmak için değil, bu icraatın İktidar Partileri programlarının esaslarına uygun bir şekilde inkişafına nezaret, programlardan vaki inhirafları mürakabe yolu ile islâh için seçilmiş hey'etlerdir. Aksi halde bu hey'etlerin mevcudiyetleri için bir sebep kalmaz.

Muhterem arkadaşlarım,

Umumî seçimlerin normal zamanına bir buçuk yıl kalmıştır. Bu müddet zarfında, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bir Kurucu Meclis gibi faaliyette bulunmasına imkân hazırlamak ve milletimizin yıllardır hasretini çektiği demokratik rejimi bütün teminat müesseseleriyle işler hâle getirmek, Demokrat Parti Meclis Grupunun hukukî ve fiilî inhisarında bulunmaktadır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000058

Böyle bir tarihi fırsatı kullanıp değerlendirmek X uncu Büyük Millet Meclisi için olduğu kadar, Türk milletinin tarihi için de bir şan ve şeref sahifesi teşkil edecektir.

Geçen yıl da ifade ettiğimiz gibi, hizmetlerini bu istikamete tevcih edecek bir İktidar Partisine ve onun grupuna yardımcı olmayı Hürriyet Partisi Meclis Grupu, bir vatan vazifesi bilecektir.

Aksi takdirde, yine geçen yıl belirttiğimiz gibi, itimadımız hiç bir zaman kendileriyle beraber olmayacaktır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000059

Rejim Meseleleri
ve
İç Meseleler

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000061

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLIYAN VE SÖZCÜ : DİYARBAKIR MEBUSU İHSAN HÂMİD TİĞREL

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000062

Muhterem arkadaşlar,

1957 malî yılı Büyük Millet Meclisi bütçesinin müzakeresi münasebetiyle Meclisi doğrudan doğruya ilgilendiren mevzular üzerinde Hürriyet Partisi Meclis Grupunun görüş ve düşüncelerini arz ediyorum :

Bilindiği gibi Teşkilâtı Esasiye Kanununun bir maddesi teşrif salâhiyetle icra kudretinin Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz ettiğini söyler. Başka bir maddesi de «Meclis icra salâhiyetini, kendi tarafından seçilen Reisicumhur ve onun tâyin edeceği İcra Vekilleri marifetiyle istimal eder. Ve Hükûmeti her zaman ıskat edebilir.» der. Yüksek Meclisin, kendine niyabeten vazife gören icra organlarının faaliyet ve icraatını bu maddeler gereğince murakabe etmesi nasıl zaruri ise, zaman zaman kendi kendini ve kendi iç bünyesinin çalışmalarını da aynı hassasiyetle murakabe etmesi o derece lâzımdır, zaruridir. Bu mülâhazaların ışığı altında Meclis bütçesini gözden geçiren Hürriyet Partisi Meclis Grupu, yaptığı tetkik ve tahlilleri başlıca üç nokta etrafında toplamış bulunuyor.

1. Bütçenin tahsisat bakımından mütalâası :

Demokrat Partinin, iktidarı ele aldığı tarihten itibaren kabul edilmiş olan bütçelere bakılacak olursa, 1951 senesinden bu yana Meclis bütçesindeki artış miktarının %100 ün hayli üstüne çıktığı görülür. Filhakika yatırımlar hariç olmak üzere 1951 bütçesine mevzu 10 302 424 liradan ibaret tahsisat yekûnu, her sene mütezayit seyir takibetmek suretiyle 1956 da 23 131 395 liraya yükselmiş ve 1957 bütçesi de 23 361 363 lira olarak teklif edilmiş bulunuyor. Cari masraflardaki bu artış, daha ziyade mebus tahsisat ve harcirahlariyle personel maaş ve masraflarından ileri gelmiştir. Filvaki 1951 de 8 125 067 lira olan mebus ödenekleri yekûnu halen 18 193 100 lirayı bulmuş, 1951 de 1 339 747 lira olan personel masrafları da 1957 bütçesi için encümence 3 294 927 lira olarak kabul edilmiştir.

Bu artışın Meclis personel masraflarına tekâbül eden kısmı %140 derecesindedir. Yüksek Meclisçe de bilindiğine şüphe etmediğimiz için burada tekrarına lüzum görmediğimiz sebeplerle gittikçe artmakta olan hayat pahalılığının seyri muvacehesinde 6675 sayılı İkramiye Kanuniyle memur maaşlarına yapılan eklemeler bu artışın başlıca âmilidir. Geçenlerde Meclisten çıkmış olan 6885 sayılı kanun gereğince Meclis memurlarının maaşlarına yapılan son zamlar hariç tutulursa, ikramiye adı altında yapılan diğer ilâveler, devlet daire ve müesseselerinde çalışan memurların maaş ve ücretlerine yapılan zamlarla mütenazır olduğu için bu noktada ayrıca durmaya mahal görmemekteyiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000063

Mebus tahsisatlarına gelince :

1951 bütçesindeki tahsisata nispetle %120 den fazla bir tezayüt arzeden bu tahsisat Devletin diğer daire ve müesselerinde geceli gündüzlü çalışan ve üzerlerinde büyük mesuliyet olan yüksek dereceli memurların aldıkları maaşlar arasındaki gayriâdil nispetsizliğin gözden kaçmasına imkân yoktur.

Yüksek Heyetinizin bu nispetsizliği ortadan kaldıracak imkânlar aramasını, içtimaî adalet bakımından lüzumlu bulmaktayız.

Şunu da arz etmek isteriz ki, memleketin iktisadî ve malî bünyesine düzen verebilmek için her şeyden evvel bütçe tasarruflarına başvurmak icabettiğine göre, bunun tahakkuku için ilk feragati milletvekillerinden beklemek yerinde olur.

2. Meclis çalışmalarının gözden geçirilmesi :

Meclis Kâtibiumumiliğince bastırılıp mebuslara dağıtılan cetvelin tetkikinden anlaşılacağı üzere encümenlerde henüz bir karara bağlanmamış 400 den fazla evrak mevcuttur. Ve içlerinde mühim kanun tasarıları ve kanun teklifleri vardır. Bunların, zamanında neticeye bağlanmamaları başlıca :

1 — Mebuslardan bir kısmının hususî işleri veya şahsî durumları dolayısiyle uzun müddet Meclis çalışmalarına katılmaması,

2 — Meclisin senelik içtima müddetinin kısa olması gibi sebeplere dayanır.

Filhakika birçok mebus arkadaşların, milletin kendilerine tevdi ettiği vazifenin icabını yerine getirmek üzere Meclis ve encümen müzakerelerine karşı lâzımgelen alâkayı hakkiyle göstermelerine rağmen bazı arkadaşların ticaret, taahhüt, inşaat ve saire gibi mebusluk vazifesi haricindeki zatî ve hususi işleri sebebiyle çoğu zaman Meclisten uzak kalmaları, Meclis faaliyeti üzerinde menfi tesir hâsıl etmekte ve en mühim kanunların bile vaktinde çıkmasına engel olmaktadır. Bu itibarla bunun üzerinde ehemmiyetle durarak arkadaşların dikkatlerini çekmeyi ve kendilerinden faydalanabilmek için imkânlar aramayı lüzumlu buluyoruz. Bu da, hiç şüphesiz, Meclis mesaisini tanzimle mükellef olan Meclis Reisliğinin veya Riyaset Divanının vazifeleri cümlesindendir. Divan, bir takım düşünce veya endişelere kapılarak Meclis çalışmalarını yoluna koymaya azmettiği takdirde bunu temin etmenin zor bir şey olmadığına kaaniiz. Öte yandan hususî işleri, Meclis faaliyetine iştirake mâni olan arkadaşların mesuliyet hissiyle hareket ederek vazifeleriyle işleri ara-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000064

sında bir tercih yapmaları lüzumunu da bu vesile ile hatırlatmak isteriz. Meclis mesaisinin daha verimli olması için yaptığımız tetkikler neticesinde, mebusların yapabilecekleri işlerle tahsisatlarını tâyin ve tesbit edecek hükümleri de muhtevi olmak üzere yeni bir statünün hazırlanması zarureti meydana çıkmış bulunuyor. Bu bakımdan Riyaset Divanının mevzuu ehemmiyetle ele almasını temenniye şayan bulmaktayız.

Meclisin senelik içtima müddetine gelince, teşrîî salâhiyetini ve icra kuvvetini nefsinde toplıyan Büyük Millet Meclisinin en lüzumlu kanunları zamanında tedvin etmesi, hem de kendine niyabeten vazife gören icra organlarını sık sık mürakabe edebilmesi için müddet itibariyle de daha fazla çalışmasını lüzumlu görüyoruz. Aksi halde şimdi olduğu gibi gelecek içtima senelerinde de mühim tasarıların ve âmme işlerine ait yüzlerce evrakın Meclis encümenlerinde birikmelerini önlemek bu bakımdan da hakikaten zor olur.

Riyaset Divanından söz açmışken bu mevzuda da bâzı mülâhazalarda bulunmadan geçemiyeceğiz. Divanın veya Riyasetin faaliyet ve mesaisini öğmek imkânını bulamadığımızdan müteessiriz. Teşrîî faaliyetin tanzimi ödevini üzerine almış olan bu müessesenin her türlü tesirden uzak kalarak vazifesini tam bir tarafsızlıkla yerinegetirmesi icabecandan özlediğimiz demokratik rejim hesabına teessüre değer görmektecandan özlediğimz demokratik rejim hesabına teessüre değer görmekteyiz. Şayanı dikkattir ki Riyasetin veya Riyaset Divanının bitaraflıktan inhirafı, sadece Meclis müzakereleri sırasında muhalif mebusların bâzan sözlerini keserek serbestçe konuşmalarına müsaade etmemek, bâzan da keyfî bir surette onlara hiç söz vermemek, haklarında ceza tatbik edilen mebuslara Nizamnamenin sarih hükümlerine rağmen müdafaa hakkı verilmemek, sonra da muhalif mebuslarla ekseriyet partisinin mebusları ve bilhassa Hükûmet erkânı arasında fark gözetmek gibi vaka zikretmek suretiyle belirtebileceğimiz muamelelere münhasır kalmamakta, Meclis müzakereleri haricinde de tarafgirlik son haddine vardırılmaktadır.

Birkaç misal arz etmemize müsaadenizi rica ederiz.

1. Dahilî Nizamnamenin 23. maddesi muhalif parti mebuslarının encümenlerce ne suretle seçileceklerini tasrih etmişken, Meclis Riyaseti Nizamnamenin sarih hükümlerine kıymet vermemiş ve muhalif mebusları, arzuları hilâfına ihtisasları haricindeki encümenlere dağıtmıştır.

2. Yakın zamanlara gelinceye kadar, parti gruplarının icabında açık toplantı yaptıkları ve bu açık toplantıları gazetecilerin de takibetmiş oldukları Muhterem Heyetinizce malûmdur. Dahilî Nizamnamede buna mâni bir hüküm bulunmadığı halde memleket meseleleri üzerindeki mu-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000065

halefet görüşlerinin umumi efkâra intikalini önlemek gibi sırf politik düşüncelerle ve keyfî bir kararla gazetecilerin parti grup odalarına girmeleri ve müzakereleri takibetmeleri Riyasetçe menedilmiştir.

3. Muhalif partilere sempatileri olduğu zannedilen bâzı gazete muhabirleri, vatandaşlık haklarından iskat edilmiş suçlular gibi muamelelere tâbi tutularak bunların Meclis müzakerelerini takibetmek üzere Meclise girmelerine müsaade edilmemiştir.

Emin Beyefendi izin verildiğini söylediler. 20 Şubattan itibaren bunların Meclis toplantılarına devamına müsaade edilmiştir. Bunlara müruru zamana uğradığından dolayı mı, yoksa affı şahaneye uğradığından mı izin verilmiştir?

4. Muhterem Heyetinizce de malûm olduğu üzere neticede hükûmete itimat veya ademiitimada müncer olan bütçe müzakereleri tamamen istizah mahiyetini taşır. Bu itibarla bütçe müzakereleri esnasında hükûmetin beyan ve izahları alelâde beyanlardan ibaret olmayıp, icraatının hesabını vermek yolunda olduğu için bunların umumî efkâra intikali hangi yollardan vukubuluyorsa mebusların mukabil beyanları da umumi efkâra aynı suretle intikal ettirilmek icabeder. Fakat maalesef görüyoruz ki, icra organlarının Meclisteki beyanları Meclis Riyasetinin tertip ve müsaadesiyle radyo ile yayınlanmakta olduğu halde mukabil görüşlerin bu vasıta ile yayınlanmasına müsaade edilmemektedir.

Reisin bu bir taraflı tertibini biz demokratik rejime yöneltilmiş bir darbe telâki etmekteyiz.

5. Son olarak bir misal daha arz edeceğim ki, onu da Sayın Meclis Reisi geçen ay yaptıkları seyahatlariyle bize vermiş oluyorlar: «Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa uymaz» diye muhalefet mebuslarının 5-10 vatandaşla sohbetleri bile menedilirken ve yine aynı mâzeret veya bahane ile ilmî konferanslara dahi müsaade edilmezken iştigal ettiği makam itibariyle tamamen bitaraf olması lâzımgelen Meclis Reisinin, bu seyahatleri sırasında, kanuna aykırı şekilde tertibedilen toplantıları ve tezahürleri vesile ederek iktidarın lehine günlerce propaganda nutukları çekmesini asla doğru bulmuyoruz. Zira biz Meclis Reislerinin de Cumhurreisleri gibi partiler üstü kalmasını da demokratik rejimin yerleşmesi için zaruri saymaktayız.

Diğer taraftan muhalefetin en tabiî haklarını bile saymamak yolunu tutan ve bu yolda bin bir tertibe baş vuran Hükûmetin kanuna aykırı bu toplantılara göz yummakla kalmıyarak bunları radyo ve ajanslarla

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000066

yayınlaması ve bu suretle kanunsuzluğu âdeta tescile yeltenmesi, üzerinde ayrıca durulacak bir meseledir. Bakınız, arkadaşlar, Anayasanın 69 uncu maddesi ne diyor: «Türkler kanun nazarında müsavi ve bilâistisna kanuna riayetle mükelleftir.» Filhakika kanun istenildiği zaman, istenildiği yerde istenilen kimseye arzu edilen şekilde tatbik edilen bir nesne, bir cihaz değildir. Herkes hakkında müsavi olmak lâzım gelir. Başka türlü düşünmek imkânı olmadığına göre yukardaki misâlde olduğu gibi Meclis Reisinin kanun hükümlerine riayet etmemesini ve bu durum karşısında Hükûmetin hareketsiz kalmasını Anayasaya bir tecavüz telâkki etmekteyiz. Kanunlara karşı gösterilen bu mübalâtsızlıklar vatandaşın yine kanuna karşı beslediği saygı hislerini elbette incitir. Memleket mukadderatını idare etmek mevkiinde olanların bunu bilmeleri lâzım gelirdi.

İşte arkadaşlar, muhtelif mahiyetteki bu misaller Meclis Riyasetinin politik maksatlarla gerek Meclis müzakereleri sırasında ve gerek onun dışında yalnız bitaraflıktan değil, kanun ve nizamdan da ne derece uzaklaştığını göstermektedir. Rejime darbe teşkil eden bu haller vatandaşın ve dünyanın gözünden kaçmıyor. Bu durumdan son derece eza duyduğumuzu huzurunuzda ifade etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar, hakikat şudur ki; Meclis Riyaseti Demokratik rejimin icabı olarak bütün dünya parlâmentolarında olduğu gibi bitaraflığı şiar edinmedikçe ve mebusların hak ve salâhiyetini icraya karşı müdafaa etmesi icabederken bilâkis icranın arzusuna göre hareket eden bir organ halinde kaldıkça Meclis müzakerelerinin salim bir seyir takibetmesi ve mebusların Mecliste teşrîî mürakabeyi lâyıkiyle yapmaları imkânı kalmaz. Binaenaleyh Meclis Riyasetinden temennimiz, tarih huzurunda mesuliyetini düşünerek kendini her türlü tesirden uzak tutması ve daima müstakil ve bitaraf kalmasıdır.

Yukarda kısaca bahsettiğimiz hususlardan sonra tetkik ve tahlillerimizin üçüncü kısmı olan Dahilî Nizamname ile Anayasa ve Anayasanın mevzuunu teşkil eden bâzı hususlara kısaca dokunmak istiyoruz. Evvelâ şunu arz etmek isteriz ki, eldeki Dahilî Nizamname müzakerelerin demokratik esaslara uygun şekilde cereyan etmesine ve Büyük Millet Meclisinin icrayı lâyıkiyle mürakabe edebilmesine imkân vermemektedir. Zaten geçen sene, yani 1956 yılı bütçesinin müzakeresi sırasında yapılan tenkidleri cevaplandıran Meclis Reis Vekili Sayın Fikri Apaydın, bu mütalâamızı teyideder mahiyette beyanlarda bulunmuş ve (Bazı maddelerin gördüğü tadiller istisna edilirse tek parti zamanında yapılan Dahilî Nizamnamenin, çok partili rejime intibakı imkânı olmadığından Meclis mü-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000067

zakerelerinin sevk ve idaresinde ihtiyaca tekâbül edecek ahkâmı da muhtevi yeni bir Nizamnamenin hazırlanmasına mâtuf mesai mevcuttur.) demişti. Bir arkadaşımızın bu iş ne zaman biter diye vâki sualine de Sayın Başvekili (kat'î bir tarih zikredilemez, siz mesainin mevcud olduğuna emin olabilirsiniz) diye cevap vermiştir. Bu sarih teminata rağmen aradan bir sene geçtiği halde her hangi bir çalışmanın mevcudiyetini gösterir en küçük bir emarenin dahi henüz belirmemesi, tatbikatlarda sabit olduğu üzere, Meclis Riyaset Divanının tek parti usullerinden pek hoşlanmış olduğuna delâlet etmektedir. Filhakika halen en mühim ve hayatî meselelerin Meclise intikalini temin etmek veya istizah müessesesini bir defacık bile işletmek şöyle dursun teşrîî mürakabe namına tek yol olarak mebusların başvurdukları sual müessesesinden dahi çoğu zaman istifade imkânı elde edilememekte, Dahilî Nizamnamenin sarih hükümlerine rağmen cevaplar, vekillerin arzusuna ve keyfine göre istenildiği zaman verilmekte veya hemen hemen hiç verilmemektedir. Riyaset Divanı da Büyük Millet Meclisinin mürakabesine karşı saygısızlık ifade eden bu durum karşısında maalesef hareketsiz kalarak vazifesinin icabını yerine getirmemektedir. Gerek bu bakımdan ve gerek halen eksikliği anlaşılmış olan hususların tamamlanmaması yüzünden, Dahilî Nizamnamenin, Meclis mürakabesini sağlıyabilecek şekilde tadili için Riyasetin teşebbüse geçmesi ve verdiği sözü yerine getirmesi başlıca temennilerimizdendir. Bu noktayı böylece belirttikten sonra tetkik ve tahlillerimizin mevzuunu teşkil eden Anayasa ve rejim mevzuuna temas edeceğiz.

Yüksek Heyetinizce malûm olduğu üzere Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 1 inci maddesi : «Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir» diye yazar. Hürriyet Partisi, Cumhuriyeti sadece Devlet Reisinin seçim yoliyle iş başına geçmesi gibi bir formalitenin yerine getirilmesinden ibaret bir müessese değil, aynı zamanda ve daha ziyade kayıtsız şartsız millet hâkimiyetine dayanan bir idare şekli olarak mütalâa etmektedir. Demokrasi rejiminin ifadesi olan millet hâkimiyeti ise, Anayasanın 70 nci maddesinde izahını bulan vatandaş hak ve hususiyetlerine hürmet ve riayet etmeyi icabettirmektedir. Şu halde bu hak ve hürriyetleri her türlü taarruzdan masun kılacak ve bunları zaman ve kefalet altında bulundıracak tedbirleri almanın lüzumuna kaniiz. Bu yapılmadığı takdirde, meselâ Demokrat Partinin muhalefet yıllarında bir bayrak gibi ileri sürdüğü antidemokratik kanunların ortadan kaldırılması dâvasının halli şöyle dursun, şimdi şahid olduğumuz üzere, insan haklarına ve Anayasaya uymıyan daha şiddetli hükümler karşısında kalmayı önlemek mümkün olmaz. Bir memlekette yazı hüriyeti, toplantı hürriyeti, söz hürriyeti, tefekkür hürriyeti gibi hak ve hürriyetlerin âmme nizamı veya Devlet otoritesi

bahaneleriyle gittikçe kısılması o memlekette günün birinde millet hakimiyeti yerine şahsî ve keyfî bir idarenin tamamen yerleşmesine yol açar. Türk milletini böyle bir âkibetten uzak tutmak için önceden tedbirler düşünmek cumhuriyet esaslarını, yani millet hâkimiyetini kurmaya bu kürsüde and içmiş olan bizlere düşen ilk vazifedir. Alınacak tedbirlerin başında Anayasanın demokratik esaslara uygun şekilde tadili gelir. Bu maksatla bir komisyon kurulmuş olduğu Hükûmetçe ifade edilmiş olmasını, bu hususlaki çalışmaları bir arkadaşımızın bu kürsüden önceden belirttiği gibi yalnız tatminkâr görmemek değil, samimî dahi bulmamaktayız. Bu durum karşısında müspet netice alınabilmesi Meclis ekseriyetini teşkil eden Demokrat Partinin muhterem mebuslarının dâvayı bizzat benimsemelerine bağlıdır. Bu vazifeyi yapmaya koyulacaklarını ümid etmekle kendimizi haklı görüyoruz. Bundan başka Anayasa ve insan haklarına aykırı olan ve Demokrat Partinin muhalefetteki mücadelesinin mihverini teşkil eden antidemokratik kanunların ortadan kaldırılmasını istemekte de devam edeceğiz.

Hülâsa muhterem arkadaşlar; necip Türk milletinin medeni milletler camiasında haklı bulunduğu mümtaz yeri alabilmesini ve memleketin huzura ve mesut bir istikbale erişmesini herşeyden ve herşeyden evvel, önce rejim meselesinin hallinde bulmaktayız. Hürriyet Partisi bu dâvanın tahakkuku için bütün kuvvetiyle çalışmak azmindedir. Ve bu hususta girişilecek teşebbüslere nereden gelirse gelsin, elindeki tekmil imkânlarıyle yardımda bulunmayı millî ve vatanî vazifesinin icabı saymaktadır. Takdir Yüksek Meclisindir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000069

RİYASETİCUMHUR BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLIYAN VE SÖZCÜ : BURSA MEBUSU DR. İBRAHİM ÖKTEM

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000071

Muhterem arkadaşlar,

Riyaseti Cumhur bütçesi münasebetiyle, rejimimizin ana meselelerinden birisine temas etmeği vazife sayıyoruz. Parlömenter rejimin carî olduğu demokrasilerde teşrii uzvun karşısında mes'ul bir icra uzvu ve Devletin başında da teşrii uzva karşı siyasî mes'uliyeti olmayan tarafsız, partiler üstü bir Devlet Reisi vardır. Yalnız hiyaneti vataniye halinde, Yüksek Meclise karşı mes'uliyeti olan bu Devlet Reisinin fiil ve sözlerinden dolayı siyasî mes'uliyet Başbakana ve Hükûmete racîdir. Parlömenter demokrasilerde, adı kral olsun, cumhurreisi olsun, böyle partiler üstü, partiler dışı tarafsız bir Devlet Başkanına mutlak ihtiyaç vardır. Devlet Reisi, buhran ve felâket hallerinde, bütün milletin etrafında güvenle toplanabileceği bir şahıs olabilmek için, partilerarası siyasî mücadelelerin tamamiyle haricinde kalmağa mecburdur.

Devlet Reisi, zaman zaman geçici siyasî menfaatleri dile ve harekete getirmeleri mümkün bulunan siyasî teşekküllerin ve gurupların karşısında, millî menfaatlerin devamlılığını temsil eden bir şahıstır. O, ne bir siyasî partinin ne kendisine rey veren parlâmento ekseriyetinin temsilcisi olarak değil, bütün milletin temsilcisi olarak hareket etmek mevkiinde ve zorundadır. Tarafsız Devlet Reisi, siyasî partiler arasındaki mücadelede faydalı ve hattâ ve zaruri bir muvazene unsurudur. Devlet Reisliğinin irsen intikal etmediği cumhuriyet şeklindeki parlömenter demokrasilerde, umumiyetle, Cumhurreisi, bu yüksek mevkiye seçilmeden önce siyasî mücadeleye adı karışmış, bir siyasî partinin saflarında çalışmış bir insandır. Fakat seçildiği yüksek mevkiin ve Anayasanın icapları böyle bir mevkie getirilen zatı, siyasî mâzesindeki parti bağlarını unutmağa ve unutturmağa mecbur kılar.

Fransız Cumhurreislerinden Mösyo Doumergue, Devlet Reisliğine seçilmesi üzerine Meclis Reisinin gönderdiği tebrike verdiği cevapta şöyle diyordu :

«Millet Meclisinin bana gösterdiği itimada lâyık olmağa çalışacağım. Bu itimada lâyık olmak için Anayasaya herkesten daha ziyade hürmetkâr olacağımdan, partilerarasında tarafsız bir hakem olarak çalışmak üzere herkesten daha büyük bir itina göstererek partilerüstü kalacağımdan emin olabilirsiniz.» »

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, Teşkilâtı Esasiye Kanunu da bu esaslardan mülhem olmuş ve Cumhur Reisini, siyasî bakımdan gayrı

mes'ul kıldığı gibi buna muvazi olarak kendisine partiler dışı kalmak mecburiyetini tahmil eylemiştir.

Cumhurreisi, Anayasamızın 38 inci maddesine göre, «Hakimiyeti Milliye esaslarını hal ve şartlar icab ettirirse» dün mensup olduğu partiye karşı dahi savunmak mecburiyetindedir ve bu hususta yemini vardır. Anayasamızın aynı maddesine göre Cumhurreisi «bütün kuvvetiyle ve sadıkâne Türk Milletinin saadetine» sarfı mesai edeceği hususunda yemin eder. Türk Milletinin saadeti bir siyasî partinin ve buna rey temin etmiş olanların saadeti olmadığına göre, Cumhurreisi bir siyasî partinin menfaatleriyle milletin menfaatlerinin her zaman muvazi olmadığını unutmamakla mükelleftir.

Cumhurreisi 38 inci maddeye göre deruhde ettiği vazifenin icabatına hasrunefs edeceğine dair yeminde bulunur. Şu halde, Devlet Reisinin parti işleriyle asla uğraşmaması zaruridir; Anayasa icabıdır.

Bu hakikatleri, bugünkü Cumhurreisimiz Sayın Celâl Bayar bir muhalefet partisinin lideri bulunduğu yıllarda bir çok defalar büyük bir kat'iyet ve vuzuhla belirtmişlerdi.

Meselâ, 27 Haziran 1947 Sivas İl Kongresinde söylediği nutukta şöyle diyorlardı: «Devlet Reisi icabında yüksek hakemlik vazifesini ifa edecektir. Bugün Mecliste (54) kişiyiz, yarın nısfına yükselebiliriz veyahut da Hükûmet kuracak raddeye gelebiliriz. Devlet Reisi İktidarı kime devredeceğini düşünmekle mükelleftir. Hakemlik vazifesi yapacaktır. Hakem, taraflardan birisine karşı şu veya bu tesirin altında kalmamalıdır.» 1950 seçimleri arifesinde, 9 Mayısta İzmir'de söylediğimiz nutukta Sayın Bayar daha açık bir ifade ile şunları söylemişti: «Bilirsiniz, Anayasanın hükümlerine göre Devlet Reisi gayrı mes'uldür. Bunun büyük mânası vardır. Devlet Reisi icabettiği zaman yine kanunun çizdiği salâhiyet hududu dahilinde memlekette bir muvazene unsuru olur. Hiç bir yerde, Devlet Reisleri politikanın küçük kısımlarına dalarak kendilerini dedikoduya mâruz bırakmazlar. Bunun içindir ki Anayasa Devlet Reislerini gayrı mes'ul tanıyarak onlara ihtiramı sağlamıştır.» Aynı nutukta Celâl Bayar şu tezi savunuyordu: «Bu memlekette Anayas tâdile muhtaçtır, yetersizdir, teminatsızdır. Amma bir Anayasa buhranı yoktur. Buna karşılık Devlet Reisliği buhranı vardır.» Aynı tez Demokrat Partinin birinci büyük kongresinde kabul edilen ana dâvalar komisyonu raporunda ve hürriyet misakında -yani D. P. Liderlerinin maalesef unuttukları, biz Hürriyetçilerin hâlâ bir bayrak gib taşıdığımız ve sadık kaldığımız bu misakta- açıkça ifade edilmiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000073

Devlet Reisinin tarafsızlığı, bütün idarî makanizmanın tarafsız olması ve kanuna riayetkâr olmasının birinci şartıdır. Kanunlarımız Cumhurreisine hakareti değil, fakat hürmetsizliği bile suç saymışlarsa, bunun sebebi Cumhurreisinin imtiyazlı bir vatandaş olması değil, fakat siyasî mücadelenin dışında kalarak Devleti temsil etmesidir. Eğer Cumhurreisi de sizin gibi, benim gibi ve başkaları gibi siyasî mücadelenin içinde yer alsa idi, onun da böyle bir himayeye mazhar olması için ciddi bir sebep kalmazdı. Bu himayeyi kanunlarımız, Cumhurreisine bir partinin ileri gelen bir siması olduğu için değil, partiler dışı ve partiler üstü bir şahsiyet olduğu için tanımmıştır. Binaenaleyh, Cumhurreisinin mes'uliyetsizliği, siyasî mücadele sahası dışında kalmasının bir neticesidir.

Muhterem arkadaşlar,

Kısaca esaslarını belirttiğimiz ve D. P. nin muhalefet yıllarında kuvvetle müdafaa ettiği Cumhurreisliğinin tarafsızlığı ve milletin tamamını, her türlü parti münasebet ve mülâhazaları dışında, temsil fonksiyonunun bugün de maalesef mevcut olmadığını üzüntü ile belirtmek zorundayız. Bundan duyduğumuz elem sonsuzdur.

Cumhurreisliği makamını hâlen işgal etmekte bulunan muhterem şahsiyetin, siyasî partiler arasındaki sert mücadelelerin hakemliğini zaruri kıldığı bilhassa bu son yıl zarfında, siyasî muvazeneyi bir taraf lehine ağır bastırıcı tutum ve hareketlerinin bir kaç misâlini yüksek huzurunuza arz etmek mükellefiyeti bizim için cidden ıstırap vericidir.

Muhterem Cumhurreisi, 5 Ocak 1956 tarihinde Antalya'da, İplik Fabrikasının temel atma merasiminde halka hitaben «Biz yaptığımız vaadlerden daha büyük eserler meydana getirdik. Bu eserler vaktiyle bizim tasavvurumuz olanlardan daha fazladır. Gelecek seçime büyük bir blânço ile gireceğiz.» buyurdular. 7 Ocakta Konya'daki hitabesinde «Kuruluş ve iktidara geçişimizden bugüne kadar on yıl geçmiştir. Bu on yıl içindeki gelişmeyi gözlerimle görür gibiyim. Yapılan işler pek yakında semeresini verecektir.» buyuruyorlar.

29 Mart 1956 da, Keşan Belediye meydanında toplanan halka yaptıkları konuşmada; «Eğer bugün bir kalkınma olmadığını iddia edenler varsa kendilerini bedbinlik hastalığından kurtarsınlar. Millet nurlu yoldadır. Zaman lehimize işlemektedir.» buyurdular.

9 Nisan 1956 da Seyhan Barajının açılışı vesilesiyle yaptıkları diğer bir konuşmada «Bugün siyasî ve uzun bir konuşma yapmıyacağım. Çünkü eserler konuşmaktadır. Nasıl sözümüzde durduk mu?» buyurmuşlar.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000074

Son yaz mevsiminde Marmara bölgesinde yaptıkları seyahat sırasında, yatın Karabiga'da tevekkufu esnasında Devlet Reislerine hürmet ve tâzimlerini sunmağa gelen civar kaza heyetlerinden birinin başkanı olan müstakil Belediye Reisine -bir mebus arkadaşımızın iki aydır Hükûmetten yazılı cevap bekliyen sual takririnde belirttiği gibi- «Hâlâ mı müstakilsiniz?.. Onu bunu dinlemem. Partiye gelmelisiniz. Yoksa 958 de sizinle mücadele ederiz.» şeklinde bir beyanda bulunmuşlardır.

Parlâmento'lu memleketlerde, Cumhurreisinin, bir partiyi iltizam edici bir politikanın değil, fakat Devletin mümessili olması hasebiyle millî birliği ifade dışında nutuklar söylemesi ve beyanlarda bulunması caiz sayılamaz. Kaldı ki, Hükûmet erkânının siyasî maksatlarla yaptıkları seyahat ve verdikleri nutuklarda Devlet Reislerinin hazır bulunmaması bir demokratik kaide iken, geçen yıl içinde Başvekilin Seyhan, İçel, Antep, Urfa, İzmir ve saire yerlerdeki bu kabil seyahetlerine iştirâk eden muhterem Cumhurreisinin huzurlarında Başvekil, muhalif siyasî partilere ve matbuat mensubu vatandaşlara siyasî kanaatlerine taarruz ederek siyasî edebiyatta benzeri görülmemiş tarz ve üslûpta en ağır ithamlarda bulunmaktan çekinmemiştir.

Anadolu Ajansı Bültenleri, sık sık Cumhurreisliği köşkünde Demokrat Parti kademeleri idare heyetlerinin kabul edilmekte olduğunu yaymakta, bu heyetlerle beraber Sayın Cumhurreisi resimler çektirmektedir.

Geçenlerde Çankaya'da gösterilen atom filmine D. P. Genel İdare Kurulu âzalarının tamamının çağırıldığını yine ajans radyolarda yayınlamıştır. Bizim bildiğimiz Türkiye Cumhuriyeti kanunları ve Anayasası Demokrat Parti Genel Kuruluna diğer partilerin genel kurullarından farklı bir resmî sıfat tanınmış değildir. binaenaleyh millî varlığın sembolü olması lâzımgelen bir makam ve şahsiyetin bu kabil davet ve kabuleerde dahi bir parti lehine aşikâr bir sempati göstermesi caiz olmamak gerekir.

Hocalarının, haksız olduğuna inandıkları, Vekâlet emrine alma hâdisesinde üzüntülerini, bu Yüksek makama lâyık hürmetkâr bir üslûp ve tutum içinde, arz eden bir talebe gurupunun bu müracaatı akabinde bu masum harekete iştirak edenlerin bilâhare polisin takip ve tazyikine maruz kılınmaları genç nesil için hayal kırıcı olmuştur.

Son Ocak ayında, Büyük Millet Meclisinde bulundukları bir sırada, muhterem Cumhurreisinin içlerinde vali gibi bir Devlet memurunun da bulunduğu bir vilâyetin D. P. Heyetini kabulü esnasında, iki Hürriyet Partili mebus arkadaşımızı kastederek sarfetmiş olduğu sözleri huzurunuzda nakletmekten içtinab ediyoruz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000075

Muhterem arkadaşlar,

Ebediyete doğru uzayan millet hayatı içinde, günlük mücadelelerimizin, anlaşmazlıklarımızın hallindeki hakemlik rolünün, bu aziz milletin birliğini ve bütünlüğünü temsil eden bir makamda ve şahsiyette toplamış olması hasebiyle, bu rolün gerektiği gibi bütün icaplariyle ifa edilememesi yalnız bizim için değil, lehine hareket edilen teşekkül için dahi üzüntü ile karşılamak lâzımgelir. Çünkü bahis mevzuu olan, şahıs olarak, teşekkül olarak, millî tesanüdün ve millî vahdetin korunması meselesidir.

Sayın Cumhur Başkanının muhalefet yıllarında belirttiği gibi, bir Devlet Başkanı politikanın küçük kısımlarına dalarak kendilerini dedikodulara mâruz bırakmamalıdır. Bizler fikren ve vicdanen muhterem Bayar'ın o günkü sözleriyle yüzde yüz mutabık bulunuyoruz. Bu, Anayasamızın bir icabı olduğu gibi hepimizin fani şöhret ve mevkilerini aşan millî hayatın tamamının ve ebediliğinin bir zaruretidir.

1946 - 1950 yılları arasında, Cumhurreisinin tarafsız olmamasının memleketimizde bir rejim buhranı yarattığı doğru olarak iddia edildiğine göre, bugün de tamamen doğru olarak bir rejim buhranının mevcudiyetinin en bariz delilini yine bu yüksek makamın Anayasa ve demokrasi prensiplerine uygun tarafsızlığı muhafaza etmemesinde görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar! Memleketimizde böyle bir buhranın hakikaten mevcut olup olmadığının kat'î hükmünü ise temsil etmekte olduğumuz millî vicdanın muhasebesine terk etmiş bulunuyoruz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000076

ADLİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ
HAKKINDAKİ KONUŞMASI
HAZIRLIYAN VE SÖZCÜ : BUR-
DUR MEB'USU BEHÇET KAYA-
ALP

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000077

Muhterem arkadaşlarım;

Memleketimizde demokratik nizamın akibeti hakkında ciddi endişelerin duyulduğu bu günlerde, hürriyetlerimizin bekçisi ve mülkün temeli olan adaletin, modern hukuk devletinde bulunması gereken teminat ve müesseselerden mahrum olması, bu endişelerimizi bir kat daha arttırmaktadır.

Teminatlardan mahrum Türk Adliyesinin çok güç şartlar içinde ifa ettiği büyük hizmeti bu vesile ile şükranla yadetmek isteriz.

Aziz Türk Milletine; adalet huzursuzluğunu gidereceğini, vatandaş hak ve hürriyetlerini teminat altına alacağını, tek parti devrinden arta kalan ne varsa tasfiye edileceğini, belli başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden mevzuatı kaldıracağını ve adalet işlerinin yürütülmesinde başlıca esas olan teminatlı bir adaleti tesis edeceğini ilân ve taahhüt eden Demokrat Parti iktidarı, esefle ifade etmek isteriz ki sayıp dökülen bu parlak vaidlerden hiç birini tahakkuk sahasına intikal ettirmemiştir.

Hallini taahhüt eylediği bütün meseleler hâlâ ortadadır. Bir kısmı ne yazık ki tek parti devrini bile aratacak kadar vahamet kesbetmiştir.

Demokrat Partinin iktidar yılları bir birini kovaladıkça, millete verdiği sözlerin yerine getirildiği değil, adalet namına dehşet verici tedbirlerin alındığı müşahede olunmuştur. Bu tedbirlerin başında hâkim istiklâlini ve bağımsız adaleti baltalayıcı olanları sayabiliriz.

Millî menfaatleri, gelip geçici küçük menfaatlerden üstün tutan siyaset adamlarının bu meseleleri dikkat nazara alacaklarını ümit etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım;

Hiç bir zaman akıldan çıkarmamamız lâzım gelen bir husus vardır; o da adaletin bağımsızlığının devlet hayatında oynadığı mühim roldür.

Bir memleketin medenî seviyesi, o memlekette adaletin tevzi ediliş şekliyle ölçülür. Topluluk içinde adaleti yerine getirme, devletin en başta gelen vazifelerinden biridir. İyi adaletin ilk şartı ise müstakil mahkemelerin mevcudiyetidir.

Mahkemeleri siyasî otoritenin tesirine maruz bırakmak yalnız muhalefet mensupları için değil, iktidar mensupları ve liderleri için de tehlikelidir. Uzak ve yakın tarih ibret verici misallerle doludur.

Fransız ihtilâli sırasında tezahür eden bazı hoşnutsuzlukları gidermek maksadiyle kurulan hususi «İhtilâl mahkemesi» bir müddet sonra

bizzat bu mahkemeyi kuranların başını yemiştir. «Hasımlarımızı korkutmalıyız» diyen Danton, çok geçmeden bu sözde mahkemenin kurbanları arasına katılmıştır; hapsedildiği hücresinde vicdan azabından kıvranarak (İhtilâl mahkemesini kurdurduğum için Allahtan ve insanlardan af dilerim) diye haykırmıştır.

Tarih bize gösteriyor ki; devlet hayatında müstakil mahkemelerin ve bağımsız adaletin rolü çok büyüktür.

Bu hakikati idrak etmiş bulunan bütün hukuk devletlerinde bağımsız adalet, hâkim istiklâli temel bir prensip ve kaide olarak kabul edilmiştir.

Şayanı dikkat olan cihet şudur ki, adaletin bağımsızlığı prensibinin doğruluğu yalnız liberal ve hüriyetçi rejimler tarafından değil, müstebit idareler tarafından da kabul edilmiş bir hakikattir. Diktatör bile âdil olmak mecburiyetindedir. Hele bir demokraside, adalet, rejimin kilit taşıdır.

Muhterem arkadaşlarım;

Hürriyet Partisi Meclis Grupu, müstakil mahkeme ve hâkim istiklâlini, rejimin ana meselelerinden biri olarak telâkki etmekteyiz; ve buna behemal halledilmesi lâzım gelen bir dâva nazarı ile bakmaktadır.

İktidardan en halisane temennimiz bağımsız adaletin en yakın bir zamandan gerçekleştirilmesi olacaktır.

Bu hususdaki bazı düşüncelerimizi biraz sonra daha tafsilâtlı olarak arzedeceğiz. Şimdi gayet kısa bir şekilde Adliye Vekâletini ilgilendiren diğer başka meselelere temas etmek isterim :

Muhterem arkadaşlarım;

Adalet, yüksek vasıflı, yetişkin elemanların maddi ve manevi gayretleriyle tahakkuk edecek bir mevzudur. Adalet cihazından beklediğimiz semere bu cihazın emrine tahsis edilecek faaliyet unsurlarının kalitesine bağlıdır. Hâkimlik mesleği, sağladığı maddî imkânlar ve mânevî huzur bakımından câzip bir meslek hâline getirilmelidir.

Bu bakımdan hakimlik mevkiini işgal edecek şahsın kıymeti ehemmiyetlidir. Hakimlik mesleğine alınacak elemanların seçilmesinde takip olunacak yol, bu günkünden başka bir yol olmalıdır. Hakimlik mesleği sağladığı maddi imkânlar ve manevi huzur bakımından cazip bir meslek haline getirilmelidir. Mesele iyi hâkimler seçmek ve yetiştirmek prensi-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000079

binin bulunmasına bağlıdır. İyi hâkim yetiştirme metoduna muvazi olarak yetişmiş hâkimlerimizin başka sahalara kaymaması için tedbirler alınmalıdır.

1956 yılı içinde adalet cihazında istifa ve emekliye sevk olunmak suretiyle 203 hâkimin ayrılmış olması geçmiş yıllara nazaran küçümsenecek bir hâdise değildir. 6 Temyiz Hâkimi ile birlikte 330 münhalin mevcudiyeti gözönüne alındığında işin ehemmiyeti bir kat daha kendisini hissettirmektedir. Bu inhilâl ve istifalara mukabil adalet cihazına ancak 81 hâkim muavini iltihak etmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, adalet cihazının emrinde çalışan diğer faaliyet unsurlarından olan icra memuru, başkâtip, kâtip ve diğer personelin durumlarını da dikkate almak zorundayız. Adalet uzvunun faaliyetlerinin düzenli gitmesinde bu saydığımız personelin rolü büyüktür. Adliyenin ağır yükünü taşıyan bu insanların, maddî refah ve manevi huzurlarının temini için tedbirler alınmalıdır. Diğer taraftan bunların yetiştirilmesine ehemmiyet verilmeli ve yetiştirici kurslar ihdas olunmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım;

Temyiz Mahkemesinin yükünün gün geçtikçe bir kat daha artmakta olduğu malûmdur. Adaletin tecellisinde en son baş vurulacak merci olan Temyiz Mahkemesinin işlerinin çokluğu, doğuracağı çeşitli neticelerle, hak ve adalet arayan vatandaşları ye'se düşürebilir. Bu cihetten bidayet mahkemesinden başlıyarak, Temyiz Mahkemesine kadar cereyan eden safhalarda adalet için emniyet, sürat ve isabeti temin etmek zorundayız.

Yıllardan beri halk efkârında yerleşmiş «dâvalar sürüncemede kalıyor» sözünün fiiliyatla silinmesi lüzumunu hissediyoruz.

Adaleti pahalıya malolmaktan kurtarmalıyız. Bugün vatandaş adaletin pahalıya malolmasından müştekidir, müstariptir.

Fakir, yardıma muhtaç vatandaşlar için adlî müzaheret genişletilmeli ve kolaylaştırılmalıdır.

Muhterem arkadaşlar,

Hürriyeti tahdit eden cezanın infazı, ceza evlerinin mükemmeliyetine ve tatbik olunan infaz sistemine göre taayyün eder. Mücerret ceza bir şey ifade etmez. Cezayı infaz ile birlikte mütalâa etmek lâzımdır. Bunun için infaz sisteminin ehemmiyeti aşikârdır. Adliye Vekilinin ceza evi ve

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000080

İnfaz sistemi üzerindeki çalışmalarını beyanlariyle öğrenmiş bulunuyoruz. Bugünkü infaz müesseselerimizin çoğunun maksada elverişli olmadığı bedahati muvahecesinde bu çalışmaların faydalı ve yerinde olduğuna kaniyiz. Söz sırası gelmişken küçük yaştaki çocuklar için münasip ve muvafık görülecek bölgelerde çocuk mahkemelerinin ve islâh evlerinin tesisinde büyük fayda mülâhaza etmekteyiz.

Ceza evi personelinin kifayetsizliğine temas etmek isteriz. Suçlularla daimi temas halinde bulunan bu meslek erbabının yetiştirilmeleri ve terfih edilmeleri lüzumuna kaniyiz.

Adalet saraylarının mohabetinin insan psikolojisi ve iş verimi üzerindeki derin tesirleri dikkat nazara alınarak maddî imkânları sağlamak fırsatı ele geçtikçe bu binaların inşasına devam olunmalıdır.

Çeşitli mevzuatımızın hacmi bir kodifikasyon ameliyesine ve teknik çalışmalara gitmekte bizi zorlamaktadır. Tatbikatçıları müşkül bir durumda bırakan mevzuatın dağınık haline bir son verilmesinde büyük fayda vardır. Kodifikasyon çalışmalarına daha büyük bir hız ve ciddiyetle sarılmak ihtiyacı aşikârdır.

Adalet hizmetini vatandaşın yakınına götürmek prensibinden hareketle ihdas olunan nahiye sulh mahkemeleri, Vekâletçe de bilinen sebepler yüzünden istenen faydayı sağlayamamıştır. Her hali kârda bu gayenin tahakkukuna çalışılmalıdır.

Demokratik esasları muhtevi bir avukatlık kanunu hazırlanması iyi karşılanacaktır. Barolar hiç değilse, adalet meselelerini müzakere edebilecek derecede muhtariyete sahip teşekküller haline getirilmelidir.

Muhterem arkadaşlar,

Bugün Anayasa tadili âcil bir ihtiyaç ve millî bir dâva olarak karşımızda durmaktadır. Muhtaç olduğumuz siyasî huzur ve istikrar ancak yeni Anayasanın alacağı şekle bağlıdır.

Bugünkü Anayasamız, iktidar tarafından da itiraf olunduğu üzere vatandaş hak ve hüriyetlerini kâfi teminat altında bulunduracak müeyyidelerden mahrum ve millî hâkimiyet yerine tek parti hâkimiyetine mani olamamaktadır.

4 üncü Adnan Menderes Hükûmet programında derpiş ve taahhüt olunan Anayasa tadilinin bir an önce tahakkuk safhasına intikâl ettirilmesini sabırsızlıkla bekliyoruz. Hükûmet programında yer almış bulunan Anayasa tadilinin hangi istikamette yapılacağının ve hangi prensiplerinin

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000081

temel taşı teşkil edeceğinin bu kürsüden millete ve efkârı umumiyeye açıklanmasında fayda görüyoruz.

Anayasa çalışmaları üzerinde bir arkadaşımız tarafından tevcih olunan suale Adliye Vekilinin verdiği cevabı tatminkâr bulmadığımızı ifade ederken Vekilden daha ciddi beyanat beklediğimizi açıklamak isteriz. Çünkü bir taraftan Anayasanın demokratik prensiplere göre değiştirileceği ifade olunurken diğer taraftan Hükûmet Reisinin sarih beyanına muhalif olarak, mevcut Anayasanın bir Hukuk Devleti kurmağa kâfi bulunduğu söylenmektedir. Bu ikili beyanatla üçlü beyanat arasındaki tezat aklıselim sahibi kimsenin gözünden kaçmamıştır.

Keza 1954 ten sonra değiştirilen ve bilâhare mahzurları iktidarca kabul ve tadili Hükûmet programında taahhüt olunan seçim mevzuatına henüz ciddi bir alâka gösterilmediğini ve savsaklamak yolunun tutulduğunu esefle müşahede etmekteyiz. Meriyette olan seçim kanunun seçilme serbestliğini ve muhalefet partileriyle iktidar partisi arasında propaganda eşitliğini ortadan kaldıran bir kanun olması hesabiyle derhal tadilini lüzumlu addetmekteyiz. Kanunun âdil bir temsile imkân vermemesi de ciddi bir tadil sebebi teşkil etmektedir.

Demokratik rejim ile sıkı sıkıya bağlı Matbuat Kanununun, Neşir Yoliyle veya Radyo Vasıtasiyle İşlenebilecek Suçlar Kanununun ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanunun sür'atle değiştirilmesi kanaatindeyiz. Matbuatı susturulmuş, toplanma ve cemiyet halinde çalışma hak ve hürriyetleri devamlı olarak kanun yoluyla ilga ve iptal olunmuş bir demokrasiden bahsetmek çok hazin oluyor.

Uzun bir hürriyet mücadelesinden sonra Türkün kaderi bu olmamak lâzımdı.

Parti olarak, vatandaş olarak, milletin mümessili olarak vatandaşı tabii haklarından mahrum ettiği tatbikatiyle sabit olan bu kanunlardan şikâyetçiyiz. Bu memleketi devamlı surette hürriyetsizlik çemberi içine almak teşebbüsleri hiçbir kimseye ve hattâ hiçbir teşekküle fayda ve şeref getirmiyecektir. Uğrunda nice emekler sarfedilen ve binbir fedakârlıkla elde olunan demokrasiyi samimi ve ciddi surette kurmak ve kurtarmak istiyorsanız, sözü geçen kanunlar üzerine tesamuhla ve vatanseverlikle eğilmenizi istiyoruz. Demokrat Parti İktidarı, kendi kendisini inkâr ve prensiplerine ihânet etmek istemiyorsa millet ve tarih önünde bunu yapmağa mecburdur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000082

Muhterem arkadaşlar,

Biraz önce mevzuatımız bakımından müstakil mahkeme ve hâkim istiklâline avdet edeceğini ifade etmiştim. Şimdi bu husus üzerindeki görüşlerimizi ifadeye çalışacağım.

Memleketimizde hakiki bir demokrasi rejiminin yerleşmesine, hürriyetin lüzumuna ve hukuk devleti kurmanın faydasına inanıyorsak, vakit kaybetmeksizin gereken müesseseleri kabul etmeliyiz. Bu müesseselerin başlıcasını müstakil muhakeme ve hâkim istiklâli teşkil etmektedir. Hâkimin yüksek seciyeli, faziletli ve iyi ahlâk sahibi olması arzulanır bir keyfiyet olmakla beraber yalnız bu şahsî vasıfları hâkim istiklâli için kâfi bir teminat addetmiyoruz. Hâkimin, iktidar karşısında istiklâlini temine kâfi hukukî teminata ihtiyaç vardır. Hâkimin hür ve müstakil olmasını ancak ve ancak kendisinin kanunî teminata bağlı olmasında görüyoruz. Yalnız Anayasaya «Hâkimler müstakildirler» veya «Hâkimler ancak kanun hükmüne tâbidirler» yahut «Hâkimler azlolunamazlar» gibi umumî tarzda prensipler ve hükümler vazetmenin yeter bir teminat olmadığı tatbikat ile anlaşılmaktadır. Bu çeşit umumi prensipler otoriter sistemler tarafından dahi kabul olunmaktadır.

Sovyet Rusya ve peyklerinin Anayasalarında bile hâkim istiklâli kâğıt üstünde kabul ve ilân olunmuş bulunmaktadır. Fakat tatbikatta bu mahkemeler Komünist Partisinin amâline hizmet etmektedirler. Halbuki demokrasi rejimi ile idare olunan memleketlerde hâkim istiklâli kaza fonksiyonunun temel şartı olarak kabul edilmekle beraber teminat altına alınmış ve korunması için gereken ciddi tedbir ve usuller bulunmuştur.

Türkiyemizde bir taraftan Anayasada hâkim teminatı derpiş olunurken diğer taraftan hâkimler statüsü ve bununla ilgili kanunlarla hâkim istiklâli ve teminatında büyük gedikler açılmıştır.

1934 tarih ve 2556 sayılı Hâkimler Kanunu tek parti devrinin zihniyetiyle hazırlanmış ve mevkii tatbike konulmuş bir kanundur. Çok partili bir rejime girdikten sonra bu rejimin ihtiyaçlarına göre bir kanun tedvini zaruretiyle karşı karşıya bulunduğumuz kabul edilmelidir. Demokrasi mücadelesinde Türk Adliyesi çetin imtihanlar vermektedir. Adliye tarihimize geçen şerefli sayfalar, bazı hâkimlerimizin şahsî fazilet ve celâdetlerinin eseridir. Bu hâkimler hâkim istiklâlini tahdit eden hükümlere tâbi olduklarını bilmektedirler.

Ne yazık ki 1945 ten beri hâkim teminatsızlığından acı acı dert yanan Demokrat Parti, bu gün hâkimler statüsü ile ilgili mevzuatı tadil ederek teminatı zedelemiş, hâkimleri eskisiyle kıyas kabul etmez derecede icra organının tesir ve nüfuzu altına sokmuştur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000083

Hâkimler Kanunumuzda, hâkimlerin azliyle, hâkimler üzerinde Adliye Vekiline tanınan nezaret ve disiplin yetkileriyle, politik bir şahıs olan Vekilin en yüksek dereceli hâkimleri nezdine çağırabilmesi ile ilgili bir çok antidemokratik hükümler vardır. Fakat memleketimizde hâkimlerin istiklâlini âdeta hiçe indiren hüküm 1954 sonrası görüş ve zihniyetinin mahsulü olan 6422 sayılı Emekli Sandığı Kanununun muaddel 39 uncu maddesi olmuştur. Artık emekliye sevkte yüksek hâkimlerle diğer hâkimler arasında fark kalmamıştır. Bu maddenin aldığı en son şekle göre, hâkim teminatı temelinden tahrip olunmuştur.

Emekliye sevkte belli ve kesin bir yaş haddinin tâyin edilerek bu hususun icra organının takdirinden uzak tutulması kanaatindeyiz. Belli ve makul bir yaş haddinin kabulü hâkimlerin istiklâli için zaruri şartlardan biridir.

Emekliye sevk hususunda, siyasî otoritelere yetki veren 6422 sayılı kanun, hâkimlerin azledilememesi prensibine ve Anayasanın vaz'ettiği kaideye aykırıdır. Azledilememe prensibi dolambaçlı yollardan ihlâl edilmiş bulunmaktadır. Yüksek dereceli hâkimlerin hemen hepsinin fiili hizmet yıllarının 25 seneyi aşmış olduğu düşünülürse, durumun vahameti kendiliğinden anlaşılacaktır. Teminata en çok ihtiyaç duyulan yerde, teminat yok olmuştur. Üstelik bu idarî tasarruflar aleyhine kaza mercilerine gidilememektedir. Emekliye sevk kararları kat'î ve kesindir.

Emekli Sandığı Kanununun 39 uncu maddesi mühim mevkileri işgal eden hâkimler için Demoklesin kılıcı halini almıştır.

Antidemokratik olduğunda şüphe bulunmayan ve huzursuzluk yarattığı bizzat 4 üncü Adnan Menderes Hükûmetinin programında ifade olunan 6422 sayılı kanunun hükümlerine dayanılarak 2/Mayıs/1956 da 16 hâkimi ve müteakiben 12/6/1956 da Temyiz Birinci Reisi ve Baş Müddeiumumisini ve 5 azasiyle birlikte emekliye sevkeden Adliye Vekili demokratik rejimi ve hâkim istiklâlini en hassas noktasından yaralamıştır.

Gazetelerin bildirdiğine göre, Demokrat Parti Genel Kurulu ile Bakanlar Kurulunun üst üste yaptığı müşterek toplantılarda alınan bu gibi kararları Adliye Vekili mevkii tatbike koymuştur. Memleket ve hükûmet hesabına çok temenni ederim ki, hâkimlerimizin istikbaliyle ilgili hususların, bir parti kurulunda konuşulup karara bağlandığı yolundaki bu haber yanlış olsun.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000084

Ne hazin tecellidir ki; 16 hâkimin emekliye sevk kararını, keşfedilmesi güç olmıyan sebepler ve tazyikler altında (kanunîdir) diye tavzih neşretmek suretiyle tavizkâr hattı hareket takip eden Temyiz Birinci Reisi çok geçmeden Cumhuriyet Başmüddeiumumisi ve 5 üyesiyle birlikte kendisini emekliye sevk muamelesine tâbi tutulmaktan kurtaramamıştır.

Muhterem arkadaşlar,

Bu emekliye sevk muamelelerinin yanında, gizli tamimlerle adalet cihazı siyasî otoritelerin ısrarlı tesir ve takiplerine maruz bırakılmaktadır.

13/6/1956 gün ve 52/10 sayılı Adliye Vekilinin imzasını taşıyan tamim bu görüşümüzü teyid eden canlı bir vesikadır. Bu tamimle, adalet cihazının ne gibi müdahalelere maruz bırakıldığını görüyoruz. Tamimde kanun, maksadı vazına aykırı şekilde tefsir edilmekte ve bu anlayışla karar verilmek istenmekte ve kanuna istediği mânayı vererek tatbik etmediğinde seni cezalandıracağım tehdidi ortaya atılmakta, basın suçlarında ehli hibreye gidilmenin isabetsizliği belirtilmekte, müdafaa hakkı gibi bir mukaddes hakkın önüne sed çekilmekte, 6732 ve 6733 sayılı kanunlar Vekâletin hususi bir alâka gösterdiği hissi ve fikri telkin olunmakta ve bu nevi suçların vukuu halinde derhal Vekâlete malûmat verilmesi sıkı sıkıya tenbih olunmaktadır.

Siyasî otoriteler tarafından ihtiyar olunan bu türlü icraat adalet müessesesinin itibarını kaybetmesine müncer olacaktır. Onun için bu tamimi iyi karşılamadık. Bir müessese itibarını kaybedecek olursa, bu müesseseden büyük hizmetler bekliyemezsiniz.

Adaleti huzura ve istikrara kavuşturmak için, her şeyden evvel 6442 sayılı Emekli Kanununun hükümlerini tatbikten vazgeçilmelidir. Ve ondan sonra demokratik ruha uygun olarak teminatını Anayasada bulan bir Hâkimler Kanunu getirilmelidir.

Adliye Vekilinden, emekliye sevk kararının mucip sebeplerini soran bir mebus arkadaşa verdiği cevapta, bu zatın siyasî mürakabeden kaçtığını görüyoruz. Adliye Vekiline, emekliye sevkin mucip sebeplerini açıklamak mecburiyetinde olduğunu hatırlatmak isteriz. Çünkü bu mecburiyet siyasî mürakabenin bir icabıdır. Aksi takdirde Adliye Vekili icraatının hesabını Yüksek Meclise vermiyecek demektir. O halde Türkiye Büyük Millet Meclisinin hikmeti vücudu ne olacaktır?

Yine Emekli Sandığı Kanunu, icra organına yaş haddini doldurmuş yüksek derecede hâkimleri birer yıllık sürelerde üç defa temdide yetki ta-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000085

amıştır. Bu mükâfatlandırma yetkisi, ceza verme yetkisi kadar hâkim istiklâliyle bağdaşamaz.

Hâkim istiklâliyle alâkalı mevzuatı mütalâa ederken terfi meselesine dokunmakta zaruret hissediyoruz. Hâkim istiklâlinin tam olabilmesi için terfide huzur ve istikrarın sağlanması şarttır. Terfi meselesi, azilden masuniyet kadar mühimdir. Terfi hususunda objektif usul ve tedbirlerin bulunması taraftarıyız. İlk tedbir olarak hâkimlerin terfiinin icra organının elinden alınması olacaktır. Mevzuatımızda hâkimlerin aldıkları maaşa göre teminatlı ve teminatsız hâkim tefriki vardır; bu tarzı tefrik de hâkim teminatiyle kabili telif değildir. Zira adalet hizmeti bölünmez bir bütün teşkil etiğinden böyle bir tefrikin hukukî ve mantıkî sebebi yoktur. Kaldı ki teminatlı hâkimler bile bazı hallerde bu teminattan mahrum edilmişlerdir. Bazı derecelerdeki hâkimler hakkında tahkikat açma yetkisi Adalet Vekiline verilmiştir. Dahası var, mahkeme ilgası ve kadro tensikatı siyasî otoritenin elindedir. Bütün bu haller asla hâkim istiklâliyle bağdaşamaz.

Kanaatimiz şudur ki; teminatını Anayasada bulan bir «Yüksek Hâkimlik Şûrasının» teşkili suretiyle hâkim istiklâli ve müstakil mahkeme temin olunmalıdır.

Huzurunuzdan ayrılırken, Demokrat Partinin vaktiyle temsil ettiği yüksek ideallere gerçekten sadık kalmış iktidar mensuplarına şunu söylemek isteriz :

Memleketin istikbâli, demokrasimizin istikbâli için adliyemizi siyasî nüfuz ve tesirlerden -ocak başkanından tutunuz da parti liderine ve vekiline kadar bütün siyaset adamlarının müdahalesinden- acele kurtarınız.

BASIN - YAYIN VE TURİZM
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ
HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞ-
MASI

HAZIRLIYAN VE SÖZCÜ : KASTA-
MONU MEB'USU ZİYA TERMEN.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000087

Muhterem arkadaşlar,

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün ana vazifelerinden ilkini teşkil eden : Basınla alâkalı vazifeler ve salâhiyetler mevzuuna geçmeden önce mâzisi tam bir asır önceye tesadüf eden Türk basınının, bu tarihe kadar mâruz bırakıldığı siyasî ve idarî güçlükler mevzuuna kısa bir göz atmak, yerinde olacaktır.

Türk - Osmanlı fikir hayatında, basın yolu ile millete sesleniş hareketi, 1859 tarihi olarak müşahede olunur. Şinasi, Agâh Efendi ve Nâmık Kemal'le başlıyan Türk gazeteciliği, bilhassa 1863 ten itibaren millet haklarının müdafaası sadedinde hissedilir bir kuvvet seviyesine ulaşmış ve giriştiği mücadelenin ilk meyvesini teşkil eden 1876 Kanunu Esasisinin kabul ve ilânına, şiddetle müessir olmuştur.

1876 - 1908 arası Türk basını, daha uyanık ve Garp milletleri seviyesini daha müdrik muvaffak faaliyetleriyle, hürriyetin ilânında büyük pay sahibi bir kuvvet olarak görülür. Yıldız'ın şiddetli sansür ve kımıldanamaz vasıflı basın takyidatına rağmen, gittikçe kuvvetlenen ve kuvvetlendikçe hürriyet şuurunu millete daha iyi bir şekilde verebilen basın, nihayet hedefine vâsıl olmuş, Abdülhamid idaresine ve idare anlayışına son vermiştir.

Türk basınında Sultan Hamid basın idare anlayışı, maalesef son yıllara kadar aynı esas ve prensipleriyle yaşatılmış ve tatbik olunmuştur. 1933 - 1939 arası basın hayatımızda hissedilen nispeten müsaadekâr havanın, İkinci Büyük Harbin zuhuru ile tekrar yok edilişi hariç, milletin, basın yolu ile hürriyet ve fikir vâdisinde nemâlanabilmesini ifade eden yeni bir devir, 1946 yılından itibaren kendini göstermiştir. Çok partili hayata girdiğimiz 1946 yılından itibaren Türk matbuatının vâsıl olduğu hür anlayış bu bir asırlık basın hürriyeti mücadelesi tarihinde, nihayet nihayet 9 yıllık bir ömür ifade etmek üzere 1956 anlayışında tekrar eski karanlığına gömülmüş yok edilmiştir.

Kuvvetini millî iradenin seçim yolu vâkı itimadından alan bilumum yeryüzü demokrasyaları idarecilerinin zihinlerinde, basınla alâkalı bir değişmez ana prensip yaşar. Bu, (Basın hürdür) prensibidir. Demokrasimizi bilhassa son iki yıllık ivicaclı tatbikatına rağmen dış memleketlere müsait gibi göstermeye çalışan bugünkü Hükûmet şunu iyice bilmelidir ki, 1956 kanunu ile Türk Basınına vâkı ağır darbe, istikbalde bugünün muhasebesini yapacak olan tarihçilerin ezici tenkidlerinden, kendisini ve müsebbiplerini asla kurtaramıyacaktır. Bu tarihte vazife

veren mesul zevatın, müstakbel tarihte basında yılğın, basına Garp anlayışı ile muvazi tabiî hürriyetini bağışlamaktan şiddetle çekinen Devlet adamları olarak tanıtılacaklarından da asla şüphe etmemek lâzımdır.

1956 Basın Kanununun rejimimiz ve milletimiz için ne dereceye kadar isabetsiz bir teşebbüs olduğu elbette ki, münakaşadan vârestedir. Şahıs şeref ve haysiyetlerinin vikâye ve himayesi gölgesine sıkıştırılmak istenen hakiki fikrin zamanın muktedirlerine biz mebuslar da dâhil, bir dokunulmaz iklim yaratmak olduğu, Türk münevveri gözünden kaçmış değildir. Bütün dünya basınının tabiî hakkı olarak kabul edilen ispat hakkının, vatandaşlarının en tabiî hakları olarak eski Yunandan beri bilinegelen hükûmet ictaraatını tenkid etme hakkının, yok edildiği bu kanun üzerinde, tarafgir dillerin dönme kabiliyetleri ne kadar kürsü çalımı yapma melekesise malik bulunursa bulunsun vicdanlarda, meselenin hakiki gaye ve istikameti gölgelenmemiştir. Demokratik nizamı baş tacı yapmış bilumum Garp memleketlerinden hiçbirinde rastlanmıyan bu garip anlayış ve tatbikatın, bu felsefe sahiplerinin siyasî ömürleri ile muvazi olarak devam edebileceğine de ihtimal vermiyoruz ve Türk Basınının, bir an evvel, hiç olmazsa teslim alındığı mânevi seviyeye yükseltilerek tashih olunacağını ümidetmek istiyoruz.

Bugünkü Türk Basınının, milletin âdeta tabiî gıdası olan fikir mücadelesinden, vatandaşları okuma ve tefekkürden nasip alma vâdisindeki tek mahreçleri bulunan başmakalelerden ve hattâ fıkra ve karikatürlerden tamamen mahrum, kolu, kanadı kırılmış bir manzaraya duçar bırakıldığı bir hakikattir. Son kanun meriyete sokulduğu günden bu yana yıllar yılı bu memleket basınında vazife vermekte bulunan nice kalemler bugün ya susmuş, ya da berayı maişet, zoraki bir mülâyemeti ihtiyara sevk olunmuşlardır. Mahkemelerde fikir uğruna sürünenler yekûnu, fikir uğruna hapishanelere sevk olunanların yeter bulunmadığına delil olurcasına, gün geçtikçe çoğalmaktadır. Ne oluyoruz? Ve niçin bu yoldayız? Bu sualin cevabını seçimlerle tecelli eden bir millî iradeyi, keyfî istikametlere sürükleyenlerden, yâni hükûmetten değil, siyasi ve idari gidişatımızın son iki yıldan beri mâruz kaldığı rejim buhranının şuuruna vâkıf hakiki Türk münevverinden soruyoruz.

Arkadaşlar; Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, vazife ve salâhiyetler yönünden Türk basınına istikamet telkin etmeye veya Türk basınını hükûmet adına sansüre, salâhiyetli değildir. Ve esasen ne realite ve tatbikatta ve ne de kuruluş kanununda tadadolunan salâhiyetler ve vazifeler meyanında, böyle bir fikir de mevcut değildir. Ancak, Demokrat Partinin iş başına geldiği tarihten bugüne kadar geçen zaman içinde,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000089

mevzu o derece tuhaf bir anlayışa rabtolunmuş ve yürütülmekte bulunmuştur ki, halen muhalefetet vazife vermekte bulunan bir basın organının bu umum müdürlükten zatî ihtiyaçları vâdisinde müspet bir netice istihracetmesine, maddeten imkân bırakılmamıştır. Başvekâletin, mevzu kanundan bihabermişcesine vaz'etmiş bulunduğu prensipler neticesi, umum müdürlük, asla salâhiyetli bulunmıyan bir mutavassıt ve bir paravan menzilesine indirilmiştir. Bu husus direkt olarak basına hâkimiyetin ifadesinden başka hiçbir mânaya gelmiyen yoldur. Nitekim, kâğıt ithalâtının hükûmetçe yapılması ve tevziatının otomobil lâstiği, saç, kalay ve saire misillû, alâkalı cemiyetler ve birlikler marifetiyle tevzie tâbi tutulmıyarak hükûmetin tensip ve takdirine terk olunmak suretiyle tevzie sunuluşu, Türk basınını daima hükûmet gözü gözetler ve hükûmete karşı boynu bir manzaraya esir kılmıştır. Demokratik nizam içinde, devlet ve millet münasebetleri muvacehesinde, tarafsız ve nâzım rolü oynaması gereken yegâne müessese addolunagelen bir memleket basınının, bu güna tedbir ve tertiplerle bu fecî âkibete duçar bırakılması, garp demokrasilerinin hiçbirinde raslanmıyan bir garip anlayış, bir tuhaf ihtiras eseri olsa gerektir. Muvafık vâdide vazife veren düşük tirajlı nice gazetelerin, yüksek yekûnlara baliğ olan ve çeşitli kâğıt sulistimalicrine sebebiyet verebilecek durumda bulunan seviyede kâğıt almalarına mukabil, muhalefet yapan gazetelerin yıllardan beri kâğıt, kâğıt şeklindeki feryatları, keza millet gözünden kaçmıyan bir realite olarak ortadadır.

Söz buraya gelmişken resmî ilânların da sureti tevziine dair bâzı mâruzatta bulunmak isterim. Yüksek Meclisin son yedi yıllık faaliyeti boyunca, resmî ilânlarla alâkalı olarak, encümenlerde ve kürsüde hayli müzakerat cereyan etmiştir. Bu mevzu ile alâkalı olarak, adedi takriben onu geçen sözlü soruları hemen kâffesine hükûmet mülâyim davranışlar içinde «şikâyet mevzuu meselenin bâdema daha reel, daha isabetli ve daha da hakkaniyet ifade eden bir anlayış içinde yürütüleceğini, tevziatta vâkı bâzı ufak aksaklık ve yanlışlıkların tekrar olunmıyacağını ve hattâ hükûmet olarak, her yıl devlet milyonlarının harcanmasını mucip bu hatalı usulden sarfınazar edilerek, Hazine menfaati ile alâkalı yeni bir tatbikata başlanacağını...» ifade etmek suretiyle, Meclise ve sual sahibi mebus arkadaşlarımıza mükerrer teminat vermiş bulunmaktadır. Sayın hükûmetimizin bâzı mevcut icaraatı gibi günler ayları, aylar yılları takibettiği halde esefle arz edeyim ki, bu vâdide henüz aldığı bir tedbir yoktur ve sabık yanlış anlayışı, olanca hızı ile yürütülmekte, berdevamdır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000090

Yanlış anlayış tâbirini kullanmaktaki maksadımın sayın hükümetin mesnedi siyasisi bulunan Demokrat Partinin, maliki bulunduğu Zafer gazetesi vasıtasiyle bu ilân kanalından çok büyük şekilde menfaat temin ettiği kakikatini de telmih etmek olduğu, zannederim ki, sezilebilmiştir. Güneş Ortaklığının resmî ilânlar vâdisinde yedi seneden beri Zafer ve Zafer yavrusu diye anılan Akşam Postası gazeteleri tarikiyle 11 milyon Türk lirasını geçen bir servet kazandığını, yüksek Heyetinize duyurmak isterim. Son aylarda 4 - 5 kişiden ibaret bulunan ortaklarının hisselerini de kısmi külli olarak satınalan Demokrat Parti, artık bu memlekette, esaslı bir basın organına sahip bulunmaktadır. Tanrı bu organı, bu organın müşabihi ve mümasili bulunan sabık organın başına gelenlerden korusun. (Soldan amin.. amin sesleri) Amin.. Amin..

Arkadaşlar, muhterem hükûmetin 1954 yılından bu tarafa, demokratik olmıyan vasıfları aşikâr şekilde ortada bulunan bâzı kanunları vaz'ı sahne ettiği, inkâr olunamaz. Basın hürriyetini ortadan kaldıran hükûmetin, 20 günlük bir fâsılayı takiben toplantı hürriyetini de bir yeni kanunla yok edişinde, elbet bir sebep bulunsa gerektir. Bu sebebin, düşünürler zihninde, gösterişli kalkınma hareketinin Türk içtimai hayatında tevlidettiği maddi, mânevi rahnelerin memleket umumi efkârından saklanması gayesine dayandığı da bedahettir. Bu suretle, Türk basınını mefluç ve vazifesini bihakkın yapamaz bir şekle kasten sokan hükümetin idare hüsnüniyetine, rejimi bütün medeni mâna ve şumulü ile millete mal edeceğine dair yıllarca beslediğimiz kanaatlerimizde milletçe inkisara uğradığımıza raptediyor ve üzülüyoruz.

Basın meselelerimiz üzerindeki görüş ve tenkidlerimize son vermeden önce, bu kürsüde ifade olunması gereken bir hususa da temas etmek mecburiyetindeyiz. Muhalefeti yıllarında : Hür bir basın.. Hür bir basın.. Diye yedi iklim dört köşe gezen bugünkü liderlere, bu kürsüde defaatle ilân ve ilâ ettikleri : Politikada ahlâkilik mevzuunu, hatırlatmak isterim.

Muhterem arkadaşlar,

Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü bütçesinin müzakeresi münasebetiyle bir nebze de radyo mevzuu üzerinde (şahsım adına) mâruzatta bulunacağım.

Türkiye'de mevcut bilûmum radyolar, devlet radyoları vasfındadır ve fiilen hükûmet kumandası altında faaliyet sahibidirler?. Görüşmekte bulunduğumuz Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü bütçesi münasebetiyle bu radyolardan en çok dinleyiciye malik bulunan ve uzun

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000091

dalga neşriyatı ile resmî neşir organı addedilen Ankara radyosu faaliyetini konuşmamıza esas olarak almak istiyoruz.

Ankara radyosu, kuruluş esasının sağlamlığı ve ehil eller marifetiyle çalışmakta bulunması bakımından, ilk nazarda tenkide asla müsait bulunmıyan, daimî bir gayret müessesesi halinde müşahede ve tesbit olunmak icabeder. Bu takdir duygumuz, mezkûr devlet tesisinin bizatihi faaliyetiyle alâkalı olup, bu tesisi son birkaç yıldan beri hususi bir propaganda merkezi ve mahreci haline sokan hükûmetten katiyen uzaktır.

Uzaktır, çünkü müessese, son birkaç yıldır duçar bırakıldığı nev icat programlariyle, yıllardan beri Türk umumi efkârının yegâne haber alma merkezliği vasfını kaybederek, hükûmet tarafından ve hemen bu hükûmetin nüvesinde müstetir D. P. propagandalarına alet kılınan, bir yeni hüviyete, elverişsiz ve Türk umumi efkârınca beğenilmezlik ve itimatsızlık ifade eden bir yeni ünvana, muhatap kılınmıştır.

Garp demokrasilerinin pek çoğunda, siyasi suiistimallere yol açan hususiyetinden ve büyük insan kütlelerine müessiriyeti sebebiyle tarafsızlaştırılması şart olan kudretinden hareket edilerek, devletliik vasfının yok edilmesi cihetine gidilen resmî radyolar anlayışı, çeşitli idare şekilleri tatbik olunmak suretiyle, güne ve zamana hâkim iktidarlar emrinden kurtarılmışlardır. Çeyrek asra vâsıl olan radyo tarafsızlığı prensibinin bizde hâlâ ele dahi alınmayışı bugün devam ettirilen sakim ve gayrıâdil tatbikattan, memnuniyetin, ifadesi mânasını mutazammındır.

Çok partili hayata girdiğimiz günden itibaren, Türk devlet radyolarının tarafsızlık ifade eden bir asli bünyeye irca olunması vâdisinde, cidden kıymetli mesaiye ve ezcümle Meclis münakaşa ve mücadelelerine tesadüf eylemek mümkündür. Nitekim 1949 yılı Meclis çalışmalarında radyoların tarafsızlaştırılması ve radyolardan siyasi partilerin mütesaviyen istifade eylemeleri prensibini savunan bazı müzakereleri, bugün gibi hatırlıyoruz. Kayseri Mebusu Sayın Fikri Apaydın'ın merhum Bay İ. H. Çevik'in, Refik Koraltan, Nuri Özsan ve Sayın Kemal Özçoban arkadaşlarımızın, bu vâdide vaktiyle sarf ettikleri ciddi mesai, beşer hafızası ne kadar nisyan ile mâlûl olsa da, elyevm hâtıralarımızdadır. O tarihte vâkı müzakereler neticesi Türk siyasi partilerine mütesaviyen bu hakkı tanıyan sabık iktidarın, iktidardan düşürülmesi sonunda bu yeri işgal edenler ve hele vaktiyle bu fikrin müdafiliğini yapmış olan muhterem zevatın, bu isabetli teşebbüs aleyhine, sonradan ika olunan yok edici müdahale sırasında bu sefer de prensibin aleyhinde oy kulla-

nanlar yahut müdahaleye ses çıkarmıyanların bulunduklarını da hatırlamaktan kendimizi alamıyoruz.

Muhterem arkadaşlar,

Devlet radyolarının ciddî, samimî ve tarafsız neşriyat yapmaları asıldır. Hususi teşekkül veya halk mümessilleri heyetleri marifetiyle idare olunma seviyesine vâsıl olamamış bilûmum Garp dünyası Devlet radyoları dahi Türkiye'de vâkı bugünkü istismar şeklini, çoktan terk etmiş durumdadırlar. Garplı zihniyet, millet parasiyle tesis olunan bir neşir organının, betahsis siyasi bir teşekkül emrinde kullanılması anlayışını, velevki iktidarı elinde bulunduran bir siyasi fırka da olsa, şiddetle reddeder ve tatbikatı tenezzül addeyler. Hal böyle iken ve bu ulvi fikir, bizzat Türkiye iktidarını bugün elinde bulunduran partinin tarihî malı mesabesinde bulunurken meselenin 9 yıl önce vâsıl olunan muvaffak neticesinden 180 derecelik bir inhiraf kaydedilerek tekraren yok edilmesi, nasıl ve ne ile izah olunmak iktiza eder? Cidden garip ve sus-turucu mahiyetlidir.

Radyoların tarafsız müesseseler halinde işleyişini müemmen bir yeni anlayış tarihine kadar bu memleket radyolarının iktidar partileri lehine vazife verecekleri bedahati karşısındayız. Bu inancımızı destekliyen son yeni hâdise olarak, 1957 bütçesinin ilk müzakere gününde cereyan eden müessif manzarayı delil olmak üzere arz etmek isteriz. Maliye Vekili Sayın Hasan Polatkan'ın bütçe takdim nutkunu son hecesine kadar neşreden anlayış, muhalefete sıra geldikçe, cihazın kulağını kemali serbestî ve ferahi ile bükmekte beis görmemiştir. Meclis faaliyetinin icraya taallûk etmiyen, teşri ile alâkalı bulunan vasfına ve Başvekilin 1955 teki vâkı beyanına rağmen, bu yolda istismar olunuşu cidden esef verici olmuştur. Bütçeyi, pudralı, allıklı bir gelin misali millet önüne seren felsefenin, bu gelinin mâlûl ve çıbanlarla yüklü bulunduğu iddiasına sahip muhalefete de söz vermekte beis görmemesi iktiza ederdi.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000093

DAHİLİYE VEKÂLETİ, EMNİYET UMUM MÜDÜRLÜĞÜ VE JANDARMA UMUM KUMANDANLIĞI BÜTÇELERİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMALARI

HAZIRLIYAN VE SÖZCÜ: ÇANAKKALE MEBUSU SEFAEDDİN KARANAKÇI

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000094

Hürriyet Partisi Meclis Grupu adına Dahiliye Vekâletimizin Bütçesini geçen sene olduğu gibi bu yıl da mevzuat, teşkilât ve personel olmak üzere üç kısma ayırarak tenkid edeceğiz.

MEVZUAT :

Anti - Demokratik Kanunlar :

Geçen seneki bütçe konuşmamızda âmme hizmetleri dolayısiyle vatandaşı çok yakından alâkadar eden kanunlarımızın bir kısmının anti - demokratik olduğunu, bazılarının da anti - demokratik hükümleri ihtiva ettiğini söylemiş, misâller vermiş ve 4 Nisan 1951 tarihli Vekiller Hey'eti kararı ile teşkil olunan İlim Hey'eti tarafından verilen 2 Şubat 952 tarihli rapordan bahsetmiştik. Geçen sene bütçe tenkid ve temennilerini cevaplayan sayın Ethem Menderes bu mevzua temas etmemişti. Aynı mevzu ile alâkalı olarak bu sene bütçe komisyonunda muhterem Vekilimiz Namık Gedik'e tevcih ettiğimiz 4 Nisan 1951 tarihli Vekiller Hey'eti kararı ile kurulan İlim Hey'eti tarafından tetkik edilip tesbit olunan anti - demokratik kanunlardan, Dahiliye Vekâletince kaldırılması lûzumlu ve zarurî görülenler var mıdır? sualine muhterem Vekil "Hayır" cevabını verdi. Bu cevabı yanlış anlamış olmayı çok isterdim. Hem Doktor, hem Dahiliye Vekili olması itibarile sayın Namık Gedik'in, vatandaş kalbinin nasıl çarptığını, vatandaş nabzının nasıl attığını hiç şüphesiz ki bilmesi lâzımdır. Millî irade ile teşekkül etmiş olan Meclisi umumilerle Belediye Meclislerinin Vekiller Hey'eti kararı ile fesih olunabileceğine müteallik İdareyi Umumiyei Vilâyet Kanununun 152, Belediye Kanununun 533 üncü maddeleri, Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanunun, Ceza Kanununun 151. ci maddesi ve diğerleri mer'iyette iken, İlim Hey'eti tarafından tesbit olunan anti - demokratik kanunlar arasında Dahiliye Vekâletince kaldırılması lûzumlu ve zarurî görülenler olmadığını beyan etmek, demokrasi telâkkisi ile ne derece kabili talifdir, bilmiyoruz.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu :

Muhterem Vekilimize göre, belki toplantılar ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki 6761 sayılı kanun da anti - demokratik değildir.

Muhterem arkadaşlarım,

6761 sayılı kanun, kelimenin tam manasiyle anti - demokratikdir. Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak ifâde etmek isteriz ki Teşkilâtı

Esasiye kanunları ile tahtı emniyete alınmış olan bir hakkı bertaraf veya bu hakkı tahdit eden her türlü teşrîî, kazaî ve idarî tasarruflar anti - demokratiktir.

Toplanma, insanın gezmek, uyumak, yemek ve içmek gibi tabii haklarından biridir. İnsan tarih boyunca bundan istifade etmiştir. Milâttan çok evvel, eski Atina'da Ağora, eski Roma'da Forum yalnız birer çarşı ve pazar yeri değildi. Ağora ve Forumda Atinalı ve Romalı toplanır, günün politikasını ele alır, içini döker, site işlerini, kendi işlerini konuşurdu. Atinalı ve Romalı vatandaş, her hangi bir fikir veya müessesenin leh ve aleyhindeki sözleri dinlenmeden evvel, bunlara inanmaz, bunları tasvip etmezdi.

İngiliz hukuk telâkkisine göre suç teşkil etmemek üzere her hangi bir şeyi istediği yerde ve zamanda söylemek; B ve C de A nın sözlerini dinlemek üzere sözleşip birleşmek hakkını haizdirler. A, B ve C nin hareketleri âmme nizamını bozmadığı müddetçe toplanma hakkı İngiliz vatandaşının gezmek, yemek ve içmek gibi en tabiî haklarındandır. Hiç bir kimse bu hakkı onlardan nez edemez. Hide Park daimî bir toplantı yeri halindedir. Orada İngiltere Kraliçesi aleyhine konuşulur. Orada din aleyhine konuşulur. Hükûmet şiddetle tenkid edilir. Oroda da polisler vardır. Vazifeleri zabıt tutmak ve hatipleri dağıtmaktan ziyade, hatiplerin her hangi bir müdahaleye ve taarruza uğramalarını men etmektir.

Büyük İhtilâlden evvel Fransa'da her türlü toplantılar bir kıyamın başlangıcı telâkki edilir ve önlenirdi, hatta fuarların ve panayırların açılması bile Kralın iznine bağlı idi. 1791 Kanunu Esasisi Polis kanunlarına riayet etmek şartı ile silâhsız toplantılara izin verdi. Bir çok istihalelerden sonra üçüncü cumhuriyette 1881 tarihli kanun bütün toplantıların serbest olduğunu ilân etti.

Devri istibdatta bir toplantı hakkı düşünmek, hiç şüphesiz ki mümkün değildi. Hürriyeti müteakip kabul olunan 1325 tarihli İçtimaatı Umumiye ve 1328 tarihli Tecemmüat kanunları Fransız kanunlarından tercüme edilmişti. Bu kanunlara göre gayri müslim olmamak, mururu ubura tâbi olmamak üzere umumi içtimalar akdi hürdü. Kanun hükümlerine riayet edilmek üzere ruhsat istihsaline lûzum yoktu.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000096

Geçen sene tasvip buyurmuş olduğunuz 6761 sayılı Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun metnindeki insan hak ve hürriyetlerini bertaraf ve tahdit eden antidemokratik hükümler üzerinde duracak değiliz. Hemen şunu arz ve işaret etmez isteriz ki 6761 sayılı kanunun 4 üncü maddesi, toplantı ve gösteri yürüyüşleri için mülkiye âmirinin müsaadesini istihsal şartını koşmakla Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza muhalif, insan hak ve hürriyetlerini tahdit eden tamamen anti-demokratik bir hüküm vaz'etmiştir. 48 sene evvel, yani 1909 senesinde, toplantı, veya gösteri yürüyüşleri için izin almak mecburiyeti yoktu; sadece beyanname vermek kâfi görülüyordu. 1956 senesinde ,idare âmirinin izni şart koşulmuştur. Buna ne için lüzum görülmüştür, arkadaşlarım?

İçtimaatı Umumiye ve Tecemmüat Kanunları Meşrutiyet sarhoşluğu içinde tatbik edilmiştir. Bu kanunlar İttihatçılar devrinde mer'i idi. Mütareke senelerinin meş'um günlerinde, işgal kuvvetlerinin zırhlılarına, top ve makineli tüfeklerine, Nemrut Mustafa Divanı harbine rağmen tatbik olunmuştu. Bu kanunlar Büyük Millet Meclisi Hükûmeti zamanında, Cumhuriyet Hükûmetleri zamanında, tek parti devrinde muaddel bile olmuş ve 27/6/956 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.

Şimdi kendi kendimize soralım: Bu kanunların yarım asra varan tatbik devresi içinde memlekette kaç isyan çıkmıştır? Kaç vatandaşımızın burnu kanamış? Devlete ve hükûmete hakaret suçlarından dolayı kaç vatandaşımız mahkûm olmuştur? Türkiyemizde böyle ağır hükümler ihtiva eden bir kanunun kabul ve tatbikinin âmili nedir? Türk milleti 48 sene evvelki rüştünü mü gaip etmiştir? Yoksa bugünkü hükûmet 48 sene evvelki hükûmetlerden daha mı âciz veya zayıftır?

İçtimaatı Umumiye Kanununun siyasî partiler tarafından suiistimal edilmiş olduğu iddiası tek taraflı ve mesnetsizdir.

Arkadaşlarım,

Hürriyetin suistimal edildiği iddiası ile hürriyetleri tahdit etmek insan hak ve hürriyetlerine, insan şahsiyet ve haysiyetine ağır bir kasıt ve tecavüzde bulunmaktır.

Bir iktidar, meclisde ne kadar kahir bir ekseriyete sahip olursa olsun, bütün millet değildir. Böyle bir tasarruf ve hatta düşüncede bulunmak hakkını kendisinde görmemelidir.

İnsan hak ve hürriyetlerine, insan haysiyet ve şahsiyetine hürmetkâr milletlerde büyük tenkitler yapılmaktadır ve yapılacaktır. Daha dün 6761 sayılı kanunun yüksek heyetinizce kabulünden altı ay sonra Londra'da 20 bin kişinin iştiraki ile büyük bir miting yapıldı. Bu mitingde hükûmetin Mısır siyaseti şiddetle takbih ve tenkid edildi. Netice ne oldu, biliyor muyuz?

Arkadaşlar,

Muhafazakâr Parti dağılmadı, çökmedi. Yalnız tek bir adam, siyasî hayatı cumhuriyet tarihimiz kadar yaşlı bir adam, Eden, hem Başvekillikten, hem de meb'usluktan çekildi. Bugünkü Muhafazakâr Parti dünkü Muhafazakâr Partidir, bugünkü İngiliz Hükûmeti dünkü İngiliz Hükûmetinden daha mı zayıf veya itibarsızdır?

Şurada üzüntü ile arz etmek isteriz ki bugünkü hükûmette, 6761 sayılı kanundaki anti-demokratik hükümleri genişleten anti-demokratik temayüller endişe verici bir şekil ve mahiyet almaktadır. Dahiliye Vekâletimizin, yüksek hey'etinizin selâhiyet ve hakları ile tedahül teşkil edecek surette tamimler yaptığı, diğer bir tabirle tefsir yoluna saptığı da vârittir. Bu hususta size çok enteresan bir misal arzedeceğim:

Dahiliye Vekâletimizin 14/12/956 tarihli Emniyet/112567 sayılı tamimi ile ilmi maksatlarla kurulmuş teşekküllerin mensup oldukları müesseselerde tıbbî ve ilmi müsamereler tertip edemeyecekleri Valiliklere bildirilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım,

Yirminci asrın sonlarında hür ve medeni alemde hiç bir memleket gösteremezsiniz ki tıbbî ve ilmî müsamerelerin yasak olduğunu söyleyen medenî hükûmetler bulunsun.

2 Kasım 1950 tarihinde Büyük Millet Meclisinin 9. uncu devre ilk toplantısının açılışı dolayısiyle mutat resmî nutkunu irat etmiş olan Devlet Reisimiz: "Şimdi memlekette umumî hukuk nizamını, demokrasinin ruhu olan hürriyeti, bilhassa ferd hürriyeti anlayışına göre her sahada yeniden ayarlamanın sırası gelmiştir. Anayasa hükümlerinin bu anlayış içinde kurduğu âhenge aykırı ve anti-demokratik kanunlar, sistemli bir

tarama ile tesbit ve tâdil edilmektedir. Bunlara ait tasarılar tetkikinize arz edilmek üzere hazırlanmıştır." diyorladı.

Bu işaret ve vaitlerden mühim olan Adnan Menderes Hükûmetlerinin programlarındaki edebiyata bu ruh hâkim olmuş, Demokrat Parti Meclis grupunun 29 Kasım hareketi sonunda Sayın Menderes: "Evvelâ idare cihazımızı ehemmiyetle ele almak ve onu sür'atle işler, halkımızın hizmetine en iyi bir şekilde intibak eder bir tekâmüle eriştirmek istiyoruz. Bu hususla alâkalı olarak emeklilik müddetinin daha evvel olduğu gibi otuz seneye çıkarılmasını, bazı menfi tefsir ve telkinleri önleyeceği ve mevcut ise bu huzursuzluğu kaldıracağı için, faideli görmekteyiz" demişlerdi. Ne hazin bir tecellidir ki bu iyi vaitlere rağmen hükûmet tarafından yeni anti-demokratik lâyihalar getirilmiş ve bunlar yüksek heyetinizce kabul buyurulmuştur.

Sayın Dahiliye Vekilinden sormak isterim: 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun kaldırılmasına veya tâdiline taraftar mıdır? Eğer mebuslar tâkib ediliyorsa, şikâyet vukuunda bunu hüsnü suretle telâkki edecek midir?

Teşkilât: Kırşehir ve Adana Meselesi:

1956 bütçesinin müzakeresi sırasında, muhtelif devirlerde bir çok tadilâta uğrayarak bugün Nahiye, Kaza ve Vilâyet şeklinde tezahür eden idarî cüzütamlarımızın sık sık değişikliklere mâruz kaldığını; Esasiye Kanunumuzun 89 uncu ve İl İdaresi Kanunun 2 inci maddelerinde sarahaten zikredildiği üzere coğrafî vaziyet ve iktisadî münasebetlere göre kurulması, kaldırılması ve birleştirilmesi icap eden idarî cüzütamlarımızın bilhassa son dört yıl içindeki kuruluş, Kırşehir ve Adana'da olduğu gibi bir takım siyasî nufuz ve tesirlerin hizmet ihtiyaç ve ölçülerine tekaddüm ettiğine; bilhassa iç politika ile alâkadar olmaması icap eden bazı zevatın şu veya bu kazanın vilâyet olması arzusunu izhar etmeleri ve bu hususta her hangi bir vait veya ihsasda bulunmalarının hukuk devleti telâkkisi ile asla kabili telif olmadığına işaret etmiştik.

Geçen sene, bu temenni ve işaretlerimize temas eden sayın Ethem Menderes bu kürsüden, "Memleketin yeni iktisadî inkişaflarına göre ortaya çıkan şartları da nazara alarak şahsî ve indî mülâhazalardan uzak kalmak suretiyle mülkî teşkilâtımızı esaslı bir tetkike tabi tutmak kararındayız. Bunun içindir ki iki Hey'et teşkil edeceğiz. Biri ilmî mahiyette, diğeri de tatbikatta bulunmuş ve tecrübe edinmiş idarecilerden mürekkep İlmî heyet, idarî ilimler, Âmme Enstitüsü ve Üniversite

Profesörlerimizden teşekkül edecektir ve Mart ayından itibaren tetkikata başlaması için Vekâletçe hazırlıklar yapılmaktadır." demişlerdi.

Bu sevindirici beyanın üzerinden tam bir yıl geçmiştir. Mart 1956 da teşekkül edip çalışmaya başlamış olmaları tabii bulunan bu hey'etlerin mesaisinden, hiç olmazsa bütçe müzakereleri dolayısiyle malûmat istemek hakkımızdır.

Tam Teşkilâtlı Nahiye :

Arkadaşlarım ;

Tam teşkilâtlı nahiyeler kurulması meselesi bizim için müzmin olduğu kadar siyasî bir mâna ve mahiyet arzetmektedir. Vatandaş, âmme hizmetinin kendisine yaklaşması ve oturduğu yeri şirinlendirmesi mülâhazasiyle köyünün nahiye, nahiyesinin de tam teşkilli olmasını istemektedir ve bunda haklıdır da. Bu mesele üzerinde senelerce durulmuş olmasına rağmen bu iş tahakkuk ettirilememiş ve nahiyelerimiz birer Jandarma Karakolu ve tebligat merkezi olmaktan ileri gidememişlerdir.

Dahiliye Vekâleti, 1956 yılı bütçesinin, Encümende müzakeresi sırasında mebus arkadaşlarımızın tenkid ve temennileri üzerine Vekâletçe alınan tedbirleri gösterir bir broşür neşretmiştir. Bütçe Komisyonunda cereyan eden müzakerelere ait bir vesika teşkil etmesi ve bu hususta Vekâletin aldığı ve alacağı tedbirleri göstermiş olması itibariyle bu yenilikten dolayı Vekâleti tebrik etmemeğe imkân yoktur.

Bu broşürün 1 inci sahifesinin (B) maddesinde, tam teşkilâtlı nahiyeler kurma mevzuunun Vekâletlerarası bir komisyon tarafından ele alındığını, İl İdaresi Kanununun 2 inci maddesine istinaden Vekiller Heyeti kararıyle bu suretle teşkilâtı tamamlanan nahiyelerin 200'e baliğ olduğunu, bu nahiyelerde bulunması lâzım gelen hizmet kadrolarının temini hususunda vekâletlerarası komisyonun vardığı neticenin Başvekâlete ve alâkalı Vekâletlere ehemmiyetle intikal ettirildiği bildirilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım ;

Bu hususta bir az daha cesur, bir az daha realist olmak ve mevzuu siyasî mülâhazaların tesirinden kurtarmak lâzımdır.

Şurada burada, tam teşkilâtlı nahiye kurmak hususunda Vekiller Heyeti Kararı isdar etmek hizmet bakımından hiç bir mâna ifade etmez. Bir Nahiye, Müdürü ile, hâkimi ile, doktoru ile, nüfus ve tapu memurları ile, Posta-Telefon ve Telgraf İdaresi ve hattâ veznesi ile tam teşkilâtlı olur. Hâlen bir çok vilâyet ve kazamızda hâkim ve doktor yok-

tur. Mecburî hizmeti olan doktor ve hâkimlerden nahiyelere tâyinler yapılmaktadır. Çok elim mahrumiyetlerle karşı karşıya kalan bu genç arkadaşlar, ilk fırsatta istifa etmek veya uzun müddet rapor almak şekillerini tercih etmektedirler. Netice itibariyle, doktor, hâkim ve diğer memurların temin olunamaması yüzünden tam teşkilâtlı nahiyelerden matlûp faide istihsâl edilememektedir.

Bu vaziyet karşısında, tam teşkilâtlı nahiye kurulması hakkında taahhüde girişmek ve bunu bir muvaffakiyet imiş gibi ilân etmek ciddî bir hareket değildir.

Hürriyet Partisi grupu olarak şuna kani bulunuyoruz ki tam teşkilâtlı nahiye kurmak, münhasıran Dahiliye Vekâletinin işi değildir. Bu, her şeyden evvel bir memleket işidir. Tam teşkilâtlı olmasını arzu ettiğimiz nahiyeleri emin ve muntazam yollarla kaza merkezlerine bağlamak suretiyle âmme hizmetlerinin tahakkukunda vatandaşa kolaylık sağlamak mümkün olabileceği gibi, nahiyelerde vazife görecek doktorlara, hâkimlere muayyen bir miktar kıdem zammı veya bir miktar tazminat verilmesi de düşünülmelidir.

Nüfus İşleri :

Geçen seneki bütçe tenkitlerimizde nüfus işlerimizin, gerek mevzuat, gerek teşkilât bakımından iyi bir halde olmadığını belirtmiş, her şeyden evvel bir nüfus politikasına ihtiyacımız bulunduğunu ; Dahiliye Vekâletince hazırlanan Nüfus Kanununun bir an evvel yüksek Meclise sunulmasını temenni etmiştik. Bu temennilerimize geçen sene bu kürsüden cevap veren Sayın Ethem Menderes, Nüfus Kanununun vekâletçe hazırlanıp yüksek Meclise sunulmak üzere olduğunu söylemişti. Aradan tam bir yıl geçmiş olmasına rağmen bu kanunun halâ meclise gelmediğine işaret etmek isteriz.

Demokrat Parti programında "Yurttaşların kemmiyet ve keyfiyet bakımından gelişmesine ait tedbirleri içine alacak geniş bir nüfus siyasetinin tesbit ve tatbiki lüzumlu görülmüş ve ilân edilmiş olmasına rağmen bizim için çok hayatî ve millî bir dâva olan nüfus politikasının esasları bugüne kadar tesbit ve ilân edilmemiştir.

Nüfus siyasetimizin, Dünya Sağlık Teşkilâtı Anayasasında tarif edildiği üzere, bütün vatandaşlarımızın ruhan ve bedenen ve sosyal bakımından huzur içinde yaşamaları imkânını hedef tutan, kemmiyetle keyfiyeti memzucen mütalâa eden bir politika olması lüzumuna kaniiz.

Bunu, iyi bir sosyal politika, sosyal hıfzıssıhha, mesken politikası, iyi gıda, doğanları yaşatma, çocukların ve gençlerin iyi yetişmelerine gayret etme, yüksek gelirli vatandaşların daha fazla çocuk yapmalarını temin etme, çocuk düşürmeye mâni olma ve memlekete gelen göçmenlerin izinde ve bir an evvel müstahsil hale gelmelerini sağlama şeklinde ifade edebiliriz.

Mahallî İdareler :

Demokrasinin en mühim vasfı, vatandaşların âmme hizmetlerine iştiraki ve bu hizmetler üzerindeki murakabe hakkını kullanması olduğuna göre, halk hâkimiyetinde mahallî idareler, hususî bir mâna arz etmektedirler. Geçen seneki bütçe tenkid ve temennilerimizde işaret etmiş olduğumuz üzere, bugünkü Devlet anlayışımız, teşkilât ve mevzuatımıza hâkim olan merkeziyetçi zihniyet, mahallî idarelerden bir çok vazife ve salâhiyetleri nezzetmiş ve tipik halk müesseseleri olan bu teşkilâtı, salâhiyetsiz ve işsiz bırakmıştır.

Demokrat Parti muhalefette iken pek haklı olarak mahallî idarelere mütaallik kanunların anti-demokratik olduğunu, vatandaşın hür reyi ile mahallî hizmetlerde mesuliyet deruhde edecek olan mahallî idarelerin tam mânasiyle muhtar bir hale getirilmelerini ve yeni kaynaklarla teçhizini talep etmekteydi.

Demokrat Parti iktidarı yedinci yılını idrak etmiş bulunmaktadır. Vaktiyle üzerinde şiddetli ve çok haklı olarak durduğu ve islâhını umumî efkâr muvacehesinde deruhde ettiği mahallî idareleri, demokrasi icapları ve hukuk devleti nizam ve zihniyetiyle tanzim ve tesbit etmek imkânını halâ bulamamıştır.

13 Mart 1913 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun halâ mer'i olan İdarei Hususiyei Vilâyat kısmına mütaallik hükümleri tamamen anti-demokratiktir. Muhtelif tâdillerle esas ve gayelerinden hemen hemen uzaklaşan bu müesseselerin, vilâyetin bir çok işlerini gidermekle mükellef iken bunları ihmal ederek, esas hizmetiyle alâkası olmıyan masraflar yaptıkları veya yapmaya mecbur tutuldukları yüksek malûmlarıdır. Diğer taraftan, yeni tedvin olunan bir takım kanunlarla mahallî idarelere bu arada hususî muhasebelerimize tahmil olunan bazı vazifeler, hem bu müesseselerin muhtariyet prensiplerini ihlâl etmekte, hem de bu vazifelerden matlûp neticeler alınmasına imkân vermemektedir.

Tipik halk müesseseleri olan hususî idarelerimize daha geniş salâhiyetler tanımak ve mahallî hizmetleri esaslı bir surette tâyin ve tesbit

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000102

ederek bu müesseselerin Merkezle olan münasebetlerini idarî vesayetin hudut ve şumulü dışına sürüklemenin zamanı gelmiştir. 1957 senesinde, mahallî idarelerimizin 44 senelik bir kanunla idare edildiğini görmek her halde çoğumuz için üzücü bir keyfiyettir.

Geçen seneki bütçe tenkit ve temennilerinden mülhem olan Dahiliye Vekilimiz, 25/2/956 günü bu kürsüden idarî vesayet murakabesini haddî asgariye indiren, mahallî hizmetlerin daha iyi görülmesini sağlayan bir takım salâhiyetler ve malî imkânlarla techiz edilmiş olan mahallî idarelere mütaallik kanunların Mart 1956 sonunda yüksek huzurunuza sunulacağını beyan etmişti. Aradan tam bir yıl geçmiş olmasına rağmen gündemlerimizde mahallî idarelerimize demokratik bir veçhe verecek olan bu kanun tekliflerini görmek mümkün olamamıştır.

Köy işleri :

Geçen yıl bütçesinde köy ve köylümüz hakkındaki görüş ve dileklerimizi burada arz etmiştik. Şurada hemen şunu işaret edebiliriz ki dünyanın hiç bir yerinde köylü ile şehirli arasında bizde olduğu kadar büyük ve üzücü bir fark yoktur.

Muhterem Arkadaşlarım ;

Nüfusumuzun % 96 sı köylü, çalışanlarımızın % 86 sı ziraat ve ziraat mahsulleri işleriyle meşgul olan vatandaşlarımızdır. Bu bir hakikat ve Türkiye'nin kalkınması köyün kalkınması, Türk'ün kalkınması köylünün kalkınması demek olmasına rağmen bu mevzu üzerinde ciddî ve esaslı olarak durulmamıştır.

Köy Kanunu ve diğer kanunlarla köylüye tahmil olunan mükellefiyetler üzerinde durulması icap eden bir mahiyet ve şekil arz etmektedir. Zirai teknik ve sermayeden mahrum olan köylümüz, günlük gıdasını temin için tabiatın insafsız gaddarlığı ile mücadele ederken, ona batakhkların kurutulması, sıtma ile mücadele, köy yolu ve okulları inşaatına yardım, haşarat ile mücadele, orman yangınlarının söndürülmesi, su baskınlarına karşı korunma vesaire gibi kanunların köylüye tahmil ettikleri mükelleflerin mecmu iş gücü senede yüz güne yaklaşmaktadır.

Köy bahsinde sınır ihtilâfları üzerinde bilhassa durmak isteriz. Umumî Meclisler ve İdare Heyetleri kararlariyle tesbit edilen sınırlar, tarafları bir türlü tatmin etmemektedir. Bu karar aleyhine açılan idarî dâvalar uzun zaman sürüncemede kalmakta, bu tehir köylü vatandaşlarımızı birbirine düşürmekte, bazan çok müessif ve kanlı hâdiselere sebebiyet vermektedir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000103

Muhterem Arkadaşlarım ;

Muhtarlık gibi, halk idaresinin lâhik olduğu bir hüviyeti idare âmirlerinin bu nevî mülâhazalarla nezzetmesini demokratik zihniyetle kabili telif görmemekteyiz. Muhtar ve İhtiyar Heyeti âzası, bir kazaî merciin kararı olmadan vazifelerinden uzaklaştırılmamalıdırlar.

Bugün inkâr ve münaşaka kabul etmez bir hakikat ile karşı karşıyayız. Plânsızlığın neticesi olarak memleket, büyük bir iktisadî buhran ve madde darlığı içindedir. Gazdan ilâca, nal, mıh ve çividen kahve ve çaya, kalaydan yedek parçaya kadar yokluk içindeyiz. Yokluğu çekilen maddelerin tevzi ve tahsisi işlerinde köy ve köylü ihmal edilmektedir. Gazsızlık yüzünden çıra yakan vatandaşlarımız vardır. Bir fedakârlık bahis mevzu ise, bütün vatandaşların seyyanen bu fedakârlığa katılmaları lâzımdır. Binaenaleyh, geçen seneki bütçe tenkitlerimizde işaret ettiğimiz gibi yokluğu hissedilen maddelerin tevzi ve tahsisi işlerinde hükümetin, köy ve köylüyü de bir hak mevzuu olarak ele alması lâzımdır.

Yeni Köy Kanunu Tasarısının Meclise geldiğini ve Dahiliye Encümeninde bulunduğunu öğrendik. Çok temenni ederiz ki yeni kanun tasarısı hâlen mer'i olan 13/3/340 tarihli köy kanununu bize aratmış olmasın ; diğer bir tâbirle daha demokratik, vatandaş hak ve hürriyetlerine daha riayetkâr olsun.

Belediyeler :

Muhterem Arkadaşlarım ;

Memleketin kalkınmasında, vatandaşın refah ve saadetinde devlet hizmetleri kadar mühim vazifeleri olan bir müessesemiz de, hiç şüphesiz ki Belediyelerimizdir. Vatandaşın mahallî hizmetlere iştiraki ve bu hizmetler üzerinde murakabe hakkını kullanmasını sağlıyan Belediye, aynı zamanda bir halk eğitimi müessesesi olarak telâkki olunmalıdır. Bugün teessür ve esefle beyan edebiliriz ki Belediyelerimiz kendilerinden beklenilen hizmetleri yapabilmekten çok uzaktırlar.

Belediyelerimizin başarısızlığı, biri merkeziyetçi zihniyetin idarî vesayet hudutlarını aşarak tamamen müdahaleci bir şekil almasına, diğeri de halk temsilcisi olan belediye meclisleri murakabesinin parti disiplini, bazı tazyikler veya endişelerle neticesi tamamen işlemez bir hale gelmesine atfetmekle, huzurunuzda realitelere tercüman olduğumuza kani bulunuyoruz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000104

Bir çok belediyelerimizin, hâlen mer'i olan 1580 sayılı Belediye Kanununun kendilerine tahmil etmiş olduğu su, elektrik, kaanlizasyon gibi mecburî hizmetleri yapamazken, gösterişe ve lükse kaçtıkları bir hakikattir.

İmar işleri ve gecekondular :

Muhterem Arkadaşlarım ;

Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerimizin imar edilmeleri, bu belediyelerimizin geniş caddelere, süslü meydanlara kavuşmasını istemiyecek tek bir Türk vatandaşı yoktur.

Ancak, şunu hemen belirtmek isteriz ki Ankara, İstanbul ve İzmir Belediyeleri, Kanunun kendilerine tahmil etmiş olduğu mecburi hizmetleri yapamıyacak kadar malî aciz içindelerken sağlanan para nereden gelirse gelsin, bu belediyelerimiz, yüz milyonlarca lira sarf edip istimlâkler yapmağa, yeni caddeler ve meydanlar açmağa mezun olmamalıdırlar.

Kışın ortasında olmamıza rağmen İstanbul ve Ankara hemşehrisi susuzluktan bir Kerbelâ ıstırabı içindedir ; havagazı ölü gözü gibi fersizdir. Eğer Ankara, İstanbul ve İzmir belediyeleri bir tek kuruş fazla para sarf etmek imkânına sahip iseler her şeyden evvel vatandaşın sağlığı ile hayatî bir irtibatı olan su işini hâl etmek mecburiyetindedirler.

Ankara şehri Hükümet Merkezi olduğundan bu yana, hiç bir zaman bugünkü kadar kontrolsuz kalmamıştır. Kışın çamurdan, yazın toz ve topraktan geçilmez bir hale gelen cadde ve sokaklarımız mutlak bir tamire ve bakıma muhtaçtır. Bu mübrem ihtiyaçlar karşısında Belediyelerimiz istimlâkler yaparak, caddeler ve meydanlar açarak yüz milyonlarca lira sarfettikleri takdirde, idârei vesayet müessesesinin hareket geçerek belediyelerimizi, kanunun kendilerine tahmil etmiş olduğu mecburî hizmetlere sevk etmesi lâzımdır ; Belediye Meclislerinin de haklı olarak Belediye Reisleri hakkında kifayetsizlik kararı vermeleri lâzımdır. Aksini düşünmek, hemşehri idaresine hürmet ve demokrasi icaplarına riayet etmemek demektir. Ankara, İstanbul ve İzmir Belediyeleri, istimlâk ve imar işleri için yüz milyonlarca lira sarfetmek imkân ve takatında iseler, bu imkân ve takatlarını, sefalet içinden gecekondularda oturan evi olmıyan işçi, esnaf, memur vatandaşlara ucuz mesken temininde kullanmaları daha münasip bir hareket olurdu.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000105

Yeni Belediye Kanunu lâyihasının Dahiliye Encümeninde tetkik edilmekte olduğunu biliyoruz. Yeni Köy Kanunu lâyihası için serdettiğimiz temenniyi burada da tekrarlıyoruz. Yeni belediye kanunumuzun Tek Parti örf ve âdetlerine göre tanzim tedvin edilmiş olan 1580 sayılı Belediye Kanunundan daha demokratik olmasını ; Dahiliye Vekâletinin, Valilerin idarî vesayet hudutlarını aşan tasarruf ve müdahalelerine imkân vermemesini, hiç olmazsa bugünkü kanunu bize aratmamasını temenni ve talep etmekteyiz.

İller Bankası :

Geçen yılki bütçe tenkit ve temennilerimizde, İller Bankası hakkındaki görüşümüzü belirtmiş ve çok iyi niyetlerle kurulmuş olan bu bankamızın Dahiliye Vekâleti emrinde İktidar Partisinin bir veznesi hâlini aldığını ve Banka üzerindeki Dahiliye Vekâleti baskısına son vermek zamanı geldiğini söylemiştik.

Muhterem Arkadaşlarım ;

Halk Partisi iktidarının son yıllarında esas gayesini ve mahiyetini kaybeden bu Banka, siyasî semereler veren bir teşekkül halini almıştır.

Siyasî tesirlerin altında bunalmış bir vaziyette olan Banka bir çok taahhütlere girişmekte ve ihaleler yapmakta ise de bunların büyük bir kısmını tahakkuk ettirememek durumundadır.

Meselâ Muhterem Reisicumhurumuz 1955 senesi Büyük Millet Meclisini açış nutuklarında Tortum, Göksu, Kovada, Sızın elektrik santrallarının 1956 senesinde ikmal olunacaklarını beyan buyurmuş olmalarına rağmen bu santraller bugüne kadar inşa edilememiştir.

9/1/1955 tarihinde 9 milyon lira keşif bedelli İkizdere santralı tâlibine ihale edilmiştir. İnşası 25 ayda bitmesi icap eden bu santral için bu zamana kadar ancak bir milyon liraya yakın para sarf edilerek sadece bir iki makine sağlanmış ve fabrika binası yapılmıştır ; henüz havaî hat inşasına dahi başlanamamıştır.

İkizdere Santralinin Yukarı Karadeniz şehirlerimiz için arz etmiş olduğu ehemmiyetin mahiyeti ve şümûlünü takdir buyurursunuz. Bu işin ne zaman biteceğini, kimse bilmez. Mukavelesinde zikredilen müddet zarfında biten hemen hemen tek bir iş yoktur. Bankanın bu tarzı hareketi yalnız müessese olarak kendi itibarını sarsmakla kalmıyor, Devlet ricâlini de müşkül durumlara düşürüyor.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000106

Yüksek mâlûmları olduğu üzere, Belediye Kanununun 115 inci maddesine 18 ve 19 uncu fıkraları ekleyen 5116 sayılı kanuna göre belediyelerin Dahiliye Vekâleti emrindeki fondan istifade edebilmesi için ihtiyaçlar, harita, imar plânı, su, elektrik ve kanalizasyon olarak sıraya konulmuştur. Bu sıraya itina edilmediği gibi belediyelerimizin ödeme kabiliyetleri de nazarı dikkate alınmamaktadır. Yıllık bütçeleri 100 bin lira olmayan belediyelerimizin milyonlarca lira borçlandırıldığı bir vakıadır.

Banka, mutlak bir kırtasiyecilik içine gömülmüş bir hâldedir.

Bir çok belediyelerimizin elektrik fabrikaları, su tesisleri bir iki bin liralık dövizsizlik yüzünden durmuş veya durmak üzeredir. Bir miktar dövizi yedek parçalar için ayırmak temenniye değer.

Bütçe Komisyonunda Demokrat Partili arkadaşlarımız, Banka hakkındaki tenkidlerini çok müessir bir lisanla ifâde buyurdular ve hattâ Umum Müdür tarafından verilen izahattan bazılarının vakıalara uymadığını da sözlerine ilâve ettiler. Dahiliye Vekâletimiz, gerek İktidar, gerek Muhalefete mensup arkadaşlarımızın Banka hakkındaki tenkid ve temennilerini nazarı itibare alacağından emin olmak isteriz.

PERSONEL :

Muhterem arkadaşlarım,

Mevzuat ne kadar mükemmel olursa olsun, onu tatbik edecek, ondan matlup olan randıman istihsal edecek olan memurdur. Vefakâr ve fedakâr olan bugünkü Türk memuru, hiç şüphesiz ki dünkü memurdan daha bilgilidir. Hayat pahalılığı karşısında muavenet imkânı sağlamak üzere verilen beş maaş yardıma, Harcırah Kanununda memur lehine yapılan tâdillere rağmen memur huzursuzdur, hoşnut değildir. Bu huzursuzluğu onun içinde bulunduğu istikrarsızlıkta, bazı partizanca tasarruf ve hareketlerde aramalıyız.

Muhterem arkadaşlarım,

Dahiliye Vekâleti memurlarının başında gelen valiler, kanunlarımızın kendilerine bir çok mükellefiyet ve mes'uliyet tevcih ve tahmil etmiş olmasına rağmen, salâhiyetten mahrumdurlar. Vekâletlerimize hâkim olan sıkı bir merkeziyetçilik, valiyi en ufak tasarruflarında bile istizan mecburiyetine sevketmektedir. Vilâyetlere «Vekil Vali» tâyin etmek Halk Partisi iktidarının tecrübe ettiği ve muvaffak olamadığı bir usûldür. Meslekte sekiz on senelik mazisi olan bazı genç arkadaşların «Vekil Vali»

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000107

tâyin edildikleri bir vakı'adır. Bu tecrübesiz arkadaşlarımızdan bazıları mahallî siyasî cereyanlara kendilerini kaptırmaktadırlar. Bu genç istidatlar ne kadar ümit verici olurlarsa olsunlar daha tecrübeli, daha kudretli istidatlara tercih olunmamalıdırlar.

Valilerin tâyin ve nakilerinde Halk Partisi zamanından beri devam edegelen partizanca his ve telkinler, bilhassa son yıllarda daha bâriz bir şekil almıştır.

Bugün yeni bir tip vali meydana gelmektedir. Eski vali paşanın zıddıdır. Mânen ve maddeten kudretsiz ve kuvvetsizdir. Muhtelif tefsirlere ve temayüllere tâbi ve ram olmuştur. Bu tip vali, kaymakam ve nahiye müdürleri memleket için faideli olmamaktadır. Bunun yakın zamanlarda acı misâllerini müşahede etmiş bulunmaktayız. İdare âmirlerini çok iyi seçmek mecburiyetindeyiz. Son zamanlarda bir çok vali ve kaymakamların sık sık tebdil edildiğini görmüşüzdür. Yeni tâyin edilen valilerin kısa bir zaman sonra yerlerinden alındığını görmekteyiz. Valinin muhtelif tesirlere ram olması, isteyerek, istemiyerek şahsiyetinden ve kanun otoritesinden fedakârlıkta bulunması cemiyete ve millete zarar verir.

Dahiliye Vekâleti 1953 bütçesinin müzakeresi sırasında, Demokrat Partili bir arkadaşımız tarafından söylenmiş olan bu sözlere ilâve edecek tek bir kelime bulamıyoruz. Ancak hemen şunu ilâve etmek isteriz ki tamamen keyfî ve ölçüsüz surette kullanılan 5439 sayılı kanun, hizmet esaslarından ziyade parti mülâhazalarının hâkim olduğu dahiliye memurluğu mesleğini rağbetten düşürmüştür. 1950 senesinde 47 kazamızda kaymakam yok iken bu gün 66 kazamızda kaymakam yoktur; 170 nahiyemiz müdürsüzdür. İdare âmirlerine verilen temsil tahsisatları, beş maaş ikramiye, Harcirah Kanununda yapılan tadilât memuru tatmin etmememektedir.

En yaşlısı 52 - 53 yaşında olan yedi valinin son zamanlarda Şûrayı Devlete geçmek üzere müracaat etmiş olmaları, hükûmet olarak, Meclis olarak nihayet topyekûn millet olarak bizi düşündürmelidir. Memur, Devletin memurudur. Memuru İktidar Partisinin adamı, veya sempatizanı sanmak kompleksinden kendimizi kurtarmalıyız. Dün Halk Partisinin sempatizanı görünen bir kısım idare âmirleri 1946 - 1950 mücadele yıllarında demokrasi hamlelerimizi köstekiemişler, o zamanki iktidarın kayıtsız şartsız adamı olmuşlardır. Bugün aynı idare âmirlerinden mühim bir kısmı Demokrat Partinin sempatizanı rolündedirler. Yine, özlediğimiz demokrasinin gerçekleşmesine mâni olmakta ve bugünkü iktidarın kayıtsız şartsız adamı bulunmaktadırlar.

Memurları ve idare âmirlerini, yalnız kanunların ışığı altında, vicdanlarındaki vazife aşkı ve mes'uliyet hissi ile iş görür bir hâlde bulunduralım.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000108

Muhterem arkadaşlarım,

Rub-ı asra varan zamandanberi zabıtamızın ıslâhı bahis mevzuu olmakta ve bu resmi beyanlara mevzu teşkil etmektedir. Zaman zaman bir çok yabancılar, son senelerde Amerikalı müşavir ve mütehassıslar emniyet ve teşkilâtımızı tetkik etmişlerdir. Bu kürsüden mütaaddit defalar, zabıtamızın tensik ve tevhidine müteallik hükûmet tekliflerinin yüksek heyetinize sunulacağı vaid ve taahhüdlerde bulunulmuştur. Fakat maalesef senelerdenberi yapılmakta olan hazırlıklar bitmemiş ve beklenilen teklifler Yüksek Heyetinize sunulmamıştır.

Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak vazifesever ve fedakâr Türk polisinin istikbaline ait görüşlerimizi şu suretle sıralayabiliriz.

a — Zabıtamızın tevhidi

b — Kadroların yeni elemanlarla takviyesi

c — Mevcutların daha zinde, daha bilgili bir hale getirilmesi.

Kaza ve Nahiyelerdeki bürolarda vatandaşla karşılaşan zabıta âmir ve memurlarının, maaşlı emniyet memurları olmasına, jandarmanın toplu kuvvet olarak bu zabıta âmiri ve memuru emrinde bulunmasına binnetice zabıtanın tevhidine taraftarız. Mühim bir kısım jandarma erlerimiz, amelî zabıta vazifesini lâyıkı veçhile yapamadığı bugün artık münakaşa kabul etmez bir hakikattir.

Muhterem arkadaşlarım, Emniyet Umum Müdürlüğü ayrı istihbarat yapar, Jandarma Umum Kumandanlığı ayrı istihbarat yapar, aynı şehir dahilinde bile emniyet ile jandarmanın direkleri ayrı, temelleri ayrı, santralları ayrı ve santral memurları ayrı telefonları vardır. Ayrı ayrı telsizleri, pikaplar ve jipleri vardır. Zabıtanın tevhidi, bir çok hususlarda gerek insan, gerek zaman, gerek vasıta tasarrufunu mucip olabileceği gibi bilhassa adlî zabıta işlerinin vatandaşı daha memnun edici bir şekilde yürüyebileceğine inanmış bulunuyoruz.

Gümrük muhafaza teşkilâtının jandarma ile birleşmesini, zabıtamızın tevhidi ile alâkalı ilk adım olarak telâkki etmek isteriz.

Tevhid zabıtanın her şeyden evvel bir malî külfet ve bir bütçe meselesi olduğunu biliyoruz. Fakat hükûmetin her şeyden evvel bu dâvanın prensibini vazetmesi lâzımdır. Hükümet bu işe tarafdar mıdır? Eğer taraftar ise bunu açıklaması, bir plân ve program tahtında bir an evvel harekete geçmesi lâzımdır. Taraftar değilse mucip sebeplerini bildirmesi lâzımdır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000109

Muhterem arkadaşlarım,

Bugünkü Emniyet teşkilâtımızın esası bünye ve kuruluşunu teşkil eden Emniyet Teşkilât Kanunu ile buna muvazi olarak halen mer'iyette bulunan polis vazife ve selâhiyet kanunu, tek parti telâkki, örf ve âdetlerine göre tedvin edilmiştir. Bütçesi ile alâkalı olması itibarile 6/4/937 tarihli 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunu üzerinde bilhassa durmak isteriz.

1937 Türkiyesi 1957 ile 1957 Türkiyesi arasında kemiyet, keyfiyet ve telâkki bakımlarından fark olduğunu Yüksek Heyetinizin kabul buyuracağından eminim.

Emniyet memurluğuna intisab için asgarî orta mektep tahsili şarttır. Bununla beraber ilk okul mezunu ordu ve jandarma erbaşlığından ayrılanlarla yabancı dil bilen ilk okul mezunları, talip zuhur etmediği takdirde ilk okul derecesinde olmak üzere yapılacak imtihanda muvaffak olanlar da mesleğe alınmaktadır.

Emniyet memuru bekçi değildir. Çeşitli âmme hizmetleri dolayısile kendisine bir çok mühim vazifeler tahmil edilmiş olan polis memurlarımızın geniş bir ihata kabiliyetine ve vazifeleri ve mesuliyetleri ile mütenasip bir kültüre muhtaç bulundukları da tabiidir. Çok kısa müddetli olan mektep devresinde stajiyerler lüzumlu bilgilerle techiz edilmeye çalışılmakta iseler de bu, kâfi gelmemektedir. Mesleğe ilk intisab edecekleri için asgarî lise tahsilini şart koşmak, mektep müddetini bir müddet daha uzatmak düşünülebilir. Lise mezunu talip bulunmaması mevzuubahis olabilir. Mesleği daha cazip bir hale getirebilmek için emniyet mensupları lehine yeni hükümler ihtiva eden yeni bir teşkilât kanunu ve bilhassa hizmetin zahmet, şefkat ve fedakârlığı, hattâ tehlikesi nazarı itibare alınarak mesleğe intisab maaşının yirmi liradan yirmibeş liraya çıkarılması düşünülebilir.

Muhterem arkadaşlarım, 955 senesi istatistiklerine göre 5 milyon nüfuslu olan Pariste 24 bin polis vardır. 221 nüfusa bir polis isabet eder. 1.250.000 nufuslu Kopenhak'da 3353 polis vardır. 380 kişiye bir polis isabet eder. 390.000 nüfuslu Şamda 99 polis vardır. 1.221.000 nüfuslu İstanbulda 585 kişiye bir polis isabet eder. Ankaramızda 545 kişiye bir polis, İzmirde 710, bir hudut vilâyeti olan Gaziantebimizde ise 2776 kişiye bir polis isabet eder.

Uhdesine terettüp eden vazifenin şumulü bu kadar geniş, mesuliyeti hududsuz olmasına rağmen Türk emniyet mensubu çok elim bir

Universitäts- und Landesbibliothek Halle Zweigbibliothek Vorderer Orient

maddî darlık içinde muztariptir. Yirmi lira aslî maaşla vazife gören memurun eline ayda bütün tahsisatları ile 245 lira kadar bir para geçer. Bir karı koca ve bir çocuktan, mürekkep bir ailenin ayda 245 lira ile geçinebilmesine ihtimal vermek, vatandaş ıstırabına lâkayd kalmak, memleket realitelerini bilmemektir.

Günde resmen sekiz saat çalışması icabeden emniyet mensupları yazın boğucu güneşi, kışın ilikleri doldurucu soğuğu altında on iki saat çalışmaktadırlar. Devlet adamlarımızın, yabancı misafirlerin şehirlerimizi ziyaretleri esnasında, hafta iznini kullanmayan haftalarca gözlerine uyku girmeyen bu fedakâr Türk çocuklarını polis mesleğinden ayırmayan yegâne his vatan sevgisi ve vazife duygusudur. Bu asil hisleri istismar veya suiistimal etmeye hakkımız olmamalıdır. Polis memuriyeti sekiz saatlik mesaiyi müteakip mutlak olan istirahate sevk etmeliyiz. 11 bin mevcutlu emniyet kadromuzdan bir sene zarfında 4800 memurun Heyeti Sıhhiyyeye baş vurmuş olmaları üzerinde durmak mecburiyetindeyiz.

Istanbul, İzmir; Ankara gibi gösterişe müsait yerler istisna edilecek olunursa, bir çok vilâyet ve kasabalarımızda vazife gören emniyet memurlarımızın muşambaları yoktur. Rize, Zonguldak gibi Türkiyenin en fazla yağışlı ve ratip yerlerinde çalışan memurlarımıza mutlaka birer muşamba vermek mecburiyetindeyiz.

Emniyet memurlarına her sene biri yazlık, biri kışlık olmak üzere iki elbise, iki senede bir de palto ve saire verilmektedir. Bu tevziatta iklim şartların bilhassa nazarı dikkate almak icabeder. Erzurum'da çalışan polis memuruna palto ile beraber bir muflon verilmesi Urfa veya Adana'da çalışan polis memuruna da ayağını pişmekten kurtarmak için çizme verilmemesi şâyanı temennidir.

Polis memurlarımız arasında tesadüf edilen hastalıkların başında zatürre'e, verem ve romatizma gelir. Mevcut onbir bin olduğuna göre bunların aileleri de nazarı itibare alınacak olursa, emniyet memurlarımız için hususi bir hastahane, buna imkân olmadığı takdirde İstanbul veya Ankara'daki Devlet hastahanelerinden birinin bahçesinde, şefkat ve ihtimam bakımından Emniyet Umum Müdürlüğü ile yakından alâkalı bir emniyet pavyonu inşası düşünülebilir.

Üzerinde durulması, âcilen tedbir alınması icabeden bir husus da karakolların bir an evvel ıslâhı lüzumudur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000111

Muhterem arkadaşlarım, bizi muhafaza ve müdafaa için canlarını vakfetmiş olan emniyet memurlarının yattıkları yerler hakikaten çok üzücü ve çok fecî bir durumdadır. Kırık camların bir çokları mukavva ve gazetelerle örtülmüştür.Bazılarında soba ve mahrukat yoktur. Bir çoklarında elektrik, bazılarında ampul bulunamaz.

Emniyet mumurlarına rahat çalışmak imkânı vermek üzere, evvelâ büyük şehirlerimizden başlamak üzere mülkiyeti hazineye ait olmak üzere polis memurlarımıza ucuz kira ile mesken temin edilmelidir.

Ayda eline ikiyüz, ikiyüz elli lira geçen bir memurun bir oda için dahi ayda elli lira kira vermesine imkân yoktur.

Her hangi bir makinenin bir müddet faaliyetten sonra dinlendirilmesi, bir revizyona tabî tutulması icabeder. Emniyet memurlarımız için sahillerde dinlenme ev veya kampları açmak suretile, her sene onları tabiatın, güneş, kum, deniz gibi nimetlerile baş başa bırakarak dinlendirmek, onlardan daha fazla randıman almamızı sağlayabiliriz.

Müktesebanlarını arttırmak üzere emniyet memurlarımızı yabancı memleketlere göndermek için bir gayret mevcud olduğunu müşahede etmekteyiz. Halen 6 memurumuz yabancı memleketlerde tahsilde veya stajdadır. Bu sene 18 memur gönderilmesi derpiş edilmiştir. 11 bin mevcudlu kadroya nazaran bu pek azdır. Önümüzdeki sene bu mikdarın kadro ile mütenasip bir miktara çıkarılması şayanı temennidir.

Banyo, kür yerleri gibi büyük otellerimizin bulunduğu bazı yerlerde jandarma karakolları vardır. Faraza Yalova kaplıcalarını misal gösterebiliriz. Her gün yüzlerce yerli ve yabancı turistin uğrağı olan bu gibi yerlerde polis teşkilâtı ihdası şayanı temennidir.

"Filyos tuğla fabrikamızın ehemmiyeti, orada çalışan işçi ve memurları miktarı iskele durumu alâkalılarca bilinmektedir. Bir müddet evvel büyük gayretler sonunda ihdas edilmiş olan oradaki polis teşkilâtının lâğv edildiğini teessürle öğrenmiş bulunuyoruz. Filyos gibi mühim sanayi merkezlerimizde polis teşkilâtı ihdasına tarafdarız. Dahiliye Vekâletinin bu temennimizi hüsnü suretle telâkki edeceğinden emin olmalıyız. Bütçe komisyonunda İmroz Adasının hususiyeti, Adanın coğrafî durumu, bizim için arz etmiş olduğu hayatî ehemmiyeti belirterek Adanın doğrudan doğruya Ankara'ya bir telsizle bağlanmasını muhterem Vekilimizden rica etmiştim. Sayın Namık Gedik, Adanın en kısa bir zamanda telsizle Ankaraya bağlanacağını vadetmişlerdi. Bu talep ve vadin zabıtlara geçmek suretiyle tescilini faideli bulmaktayım.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000112

Muhterem arkadaşlarım,

1946 dan bu yana bu kürsüde polis memurlarımızın bazı vatandaşları tâkip ettikleri, fişe aldıkları iddia olundu. 1947 bütçesini tenkid eden Demokrat Parti sözcüsü "Artık medenî bir millete yaraşmayan zihniyeti, şüpheyi, vatandaşları tâzip eden gizli tâkipleri bırakmalıyız." diyerek bu kürsüden bazı misaller verdi. Ne hazin ve ibret âmiz bir tecellidir ki, 1954 ten sonra yalnız vatandaşlar değil, mebusların dahi tâkip olundukları bu kürsüde beyan olunmuştur. Miktarları az dahi olsa, yalnız bu suçu irtikâb eden memur kabahatli değildir. Kabahat memurun vazife hissini öldüren ve onu siyasî âmâle alet ittihâz eden zihniyettedir. Vazifesini yaptığı için hakaret gören, yeri değiştirilen emniyet mensupları az mıdır?.. Partizanca tasarruf ve hareketler, bir çok memurlarımızda vazife hissini öldürecek bir hal almıştır.

Muhterem arkadaşlarım,

Emniyet Umum Müdürlüğü bütçesi hakkındaki tenkid ve temennilerimize son verirken, Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak şunu ifade etmek isteriz. Emniyet teşkilâtının yalnız ve yalnız vatan ve vatandaş hizmetinde olduklarını, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun vatandaşa bahşetmiş olduğu âmme haklarını korumakla mükellef bulundukları kanaatini hem emniyet memurlarında, hem de vatandaşta yaratmağa ve bunu muhafaza etmeye mecburuz. (Sağdan alkışlar)

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000113

Muhterem arkadaşlarım,

Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak, iç huzurumuzda, çenber, kıyı ve kara sularımızın emniyet ve muhafazasında jandarmamızın çok mühim ve hattâ başlıca bir unsur olduğuna kanî bulunuyoruz.

Memleketin umumî asayiş ve emniyetini korumak, kanun ve nizamların hükümlerini icra ve bunlara dayanan hükûmet emirlerini tatbik etmekle mükellef olan jandarmamız müsallah ve askerî bir kuvvettir. Bugün jandarma teşkilâtımız emniyet ve asayişini temin bakımından Dahiliye Vekâletine, askerî tâlim ve terbiye bakımından Erkânıharbiye-yi Umumîye Riyasetine, silâh, mühimmat ve Seferberlik halinde ordu emrine girmesi bakımından Millî Müdafaa Vekâletine bağlı bulunmaktadır. Bu teşekkülün, salâhiyetleri ayrı üç makama bağlı bulunması sevk ve idare vahdetini sarsabileceği gibi, otorite tedahüllerini de mucip olabilir.

Gerek 1707 sayılı kanunla, gerek 24 Aralık 1937 tarihli jandarma teşkilât ve vazife nizamnamesi ile, gerekse muhtelif kanun, nizamname ve tâlimatnamelerle jandarmamıza tahmil edilmiş olan vazifeler çeşitli ve mühim bir mahiyet arz etmektedir. Bu vazifeleri mülkî, adlî ve askerî olarak üç kısma ayırmak mümkündür.

Bu kadar ağır vazifeler yüklemiş ve geniş selâhiyetlerle techiz etmiş olduğumuz ve halk arasında Devletin mücessem ve müşahhas timsali olan jandarma eri kimdir?.. Askerlik çağına yeni basmış, mühim bir kısmı okuma yazma bilmeyen Türk çocukları..

Yeni hizmete alınanlar askerlik şubelerinden jandarma Er okuluna sevk olunurlar. Jandarma okullarındaki talim terbiye müddeti yalnız altı aydır. Bu kısa müddet zarfında jandarma stajyerine askerî tâlim terbiye ile birlikte, vatandaşlık kanun bilgileri ve saire okutulur. Filhakika jandarma nizamnamesinde, okulu bitirenlerin gittikleri kıt'alarda da ayrıca bir tâlim terbiye geçireceğini derpiş etmekte ise de, kadrosuzluk ve sair zaruretler buna imkân vermemektedir.

Jandarma karakolları nizamen kumandan dahil olmak üzere beş erden ibarettir. Asayişi normal olmayan yerlerle maden istihsal mıntıkalarında tuzlalarda, endüstri merkezlerindeki karakolların yine nizamen kumandan dahil 15 erden ibaret olması lâzımdır. Fakat realite bunun tamamen aksidir. Koğuş nöbetçisi, emir eri ve saire olarak ayrılanlarla bu miktar nizamnamede kayıtlı miktarın çok dûnunda kalır. Bugün kaç kilometre murabbaı arazinin ve kaç nüfusun emniyet ve asayiş ba-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000114

kımından nazarî olarak bir jandarma erinin mes'uliyetine mevdû olduğunu teyid eden rakamlardan mahrum bulunuyoruz. Köy yollarının gayrı müsaitliği, jandarmalarımızın motorlu vesaitten mahrum bulunuşları, inzibat, buluşma ve köy devriyelerinin muntazaman çıkarılmasına imkân vermemekte, muhafaza ve eminyet devriyeleri de güçlükle temin olunmaktadır.

Jandarmamızdan matlup olan neticeyi tam bir başarı ile elde etmek istiyorsak, evvelâ jandarma kadromuzu arttırmak, erlerimizi daha kaliteli bir hale getirmek lâzımdır. Altı aylık mektep devresini kâfi görmemekteyiz. Jandarma stajyerlerinde aranılmasına şiddetle lüzum gördüğümüz ahlâkî vasıfları birer birer tesbit etmeli ve ilk intisab edecekler arasında memuriyet yapmış olanları, sağlık durumları jandarmalığa elverişli bulunanları, motorlu vasıta kullanmayı bilenleri tercih etmeliyiz.

Bütün mesaisi ve muvaffakiyeti bilgiden ziyade fedakârane gayretine, vatanseverlik duygusuna ve vazife aşkına dayanan jandarmamızın iskân, teknik imkân ve iaşe vaziyetleri bizi düşündürecek, âcil tedbirleri biran evvel almamızı icabettirecek mahiyettedir. Vilâyet ve kaza merkezleri de dahil olmak üzer jandarma karakolları perişan bir haldedir. Bir çoklarında su yoktur. Jandarma, saatlerce uzak yerlerden su taşımakta veya köylüye taşıtmaktadır. Bir plân dahilinde ehemmi mühime tercih etmek üzere on sene zarfında mutlaka ve mutlaka karşılamak, fedakâr jandarmamızı hamamı, suyu bulunan mazbut karakollara kavuşturmak zamanı gelmiştir.

Jandarmanın faaliyeti ve muvaffakiyeti bakımından başta gelen vasıtalardan biri, hiç şüphesiz ki, telefondur. Jandarmamızın telefon ihtiyacı hakkında bu kürsüde bir çok şeyler söylenmiş, fecî hakikatler meydana vurulmuştur. Geçen sene kabul buyurulmuş olan jandarma bütçesi harp malzemeleri ve teçhizatı 411 nci fasılda muhassas 1.000.000 liradan jandarma telefonları için ne kadar para ayrıldığını bilmiyoruz. Ancak 70.000 kilometreyi geçen mülkî şebekenin ıslâh ve bakıma muhtaç olduğunu zikredecek olursak, 956 senesi zarfında sadece 4943 kilometre hattın tâmir ve sadece 639 kilometre hattın yeniden inşa edilmiş olması hakikaten hizmetin ehemmiyeti ve ihtiyacı ile mütenasip bir gayret ve alâka olmadığı neticesine varmak mümkündür.

Jandarma telefon işinde de, karakollarımızda serd etmiş olduğumuz üzere durumu lâyıkı veçhile tetkik ve tesbit edip bir plân dahilinde âzamî on sene zarfında jandarma şebekesinin tamamen ıslâhı ve yeni hatlar inşası zarureti üzerinde etmekliğimiz lâzımdır. Aksi

takdirde her sene 411 nci fasıldan ayrılan cüz'î miktarlarla yapılan tâmir ve yeni inşalar ihtiyacı karşısında hiç bir mânâ ifade etmeyeceği gibi, matlup olan randımanı da temin etmez.

Jandarmamızın maddî bakımdan da terfihi düşünülmesi icabeden mühim mevzular arasındadır. Muvazzaf jandarma erlerimize maktuan kırk lira, 18 seneden fazla hizmetli olan uzatmalı çavuşlara son zamlarla 250, onbaşılara 245 lira verilmektedir. Uzatmalılar arasında evli, çoluk çocuk sahibi olanlar vardır. Hayat pahalılığının elim yükü altında muztar bulunan uzatmalıların tekaütlük hakları da olmadığına göre, günlük saatlerine ini'kâs etmesi tabiî bulunan bu mağduriyetin moralleri üzerindeki elim tahribatını takdir etmek her halde güç değildir.

Jandarmamızın sağlığı bakımından üzerinde durmak istediğimiz bir mevzu da, verilen elbiselerdir. Yazlık ve kışlık elbiselerin zamanında verilmemesi, kışın dondurucu soğuklarında keten elbiselerle, yazın boğucu sıcaklarda yün elbiselerle gezen erlerimiz vardır. Jandarmamızda sık sık tesadüf edilen hastalıklar arasında üşütmeden mütevellit zatürre'e ve zatülcenb'e rastlanmaktadır. Bu hastalıklardan vermiş olduğumuz zayiat 950 de 29 iken, 953 te 36 ya varmış, 955 te ise 39 u bulmuştur.

Geçen seneki bütçe konuşmamızda 6564 sayılı kanunla emniyet mensuplarına verilmekte olan fazla mesai ücretinden jandarma teşkilâtımızın mahrum edilmiş olmasının bu fedakâr insanlar üzerinde iyi bir tesir bırakmadığına işaretle mahalline masruf olacağından şüphe bulunmayan bu âtifetin jandarmamıza teşmilini temenni etmiştik. Bu hususta hükûmetin her hangi bir teşebbüse geçmediğini kaydetmek isteriz.

Her Kaza Jandarma Kumandanlığı emrine bir jip veya pikap verilmesi zarureti vardır. Bu, lüzumlu hallerde toplu kuvveti bir yerden diğer bir mahalle süratle göndermesini sağlayabileceği gibi, pek dağınık ve kilometrelerce uzak yerlerde bulunan karakolları ve vazifelilerin teftiş ve kontrolünü mümkün kılacaktır.

Umumiyet itibariyle adlî zabıta işlerinde muvaffak olamadıkları aşikâr bulunan jandarma erlerimizin polis görevlisi olarak İstanbul, İzmir ve Ankara gibi şehirlerimizde müsbet bir başarı göstermelerine imkân görmemekteyiz. Polis karakollarına dağınık bir şekilde sedpiştirilmiş olan bu erlerin askerî disiplin ve eğitim bakımından bir çok kayıpları olduğu gibi, jandarmadan ayrılmış olmaları itibarile esasen kadrosu mahdud olan jandarmanın esas vazifesini de aksatmaktadır. Bu sene

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000116

Emniyet Umum Müdürlüğü yeniden 500 memur kadrosu almış olduğuna göre polis görevlilerin bir an evvel esas birliklerine iadesi şâyânı temennidir.

Muhterem arkadaşlarım,

Yüksek Heyetinizce kabul buyurulmuş olan 6818 sayılı kanunla çember, kıyı ve kara sularımızın muhafaza ve emniyeti ve kaçakçılığın men ve tâkibi işleri Dahiliye Vekâletine devrolunmuştur. Bu kanunun 7 nci maddesine göre Gümrük Muhafaza Kumandanlığı karargâhı ve bu Kumandanlığa bağlı kara ve deniz birlik teşkilâtında Jandarma Umum Kumandanlığına devrolunanlar Birinci Jandarma Tümen Kumandanlığı adı ile Jandarma Umum Kumandanlığı emrine girmişlerdir. Gümrük Muhafaza Kumandanlığı emrindeki malzeme çürük çarık şeylerden ibarettir. Sahillerimizin muhafazasında kullanılan motorlardan pek azı açık deniz motoru olup sür'atleri 6 - 10 mil arasındadır. Yunan balıkçılarının kullandıkları motorlar 14 - 16 mil sür'atlidir. Yunan balıkçı motorları karar sularımızda vızır vızır dolaşmakta ve hattâ Seroz Körfezine ve nehrin mansabına kadar sokulmaktadırlar.

Arkadaşlarım, hâdiseyi bir kaçakçılık mahiyetinde telâkki etmeye imkân yoktur. Kara suları, hür ve müstakil devletlerin toprak bütünlüğü içindedir. Beynelmilel kaide ve taammüller, kapotaj hakkı bunu müeyyiddir. Yunanlılar izinsiz olarak kara sularımıza girmekle toprak bütünlüğümüzü ihlâl, istiklâl ve hâkimiyetimize taarruz etmiş olmaktadırlar. Yunanlıların karşısına 6 - 10 mil sür'atli çürük çarık teknelerle çıkmaklığımız, kendi kendimize hürmetsizliktir. Gölcükte deniz kuvvetlerimiz elinde bir çok hücumbotları, kara kuvvetlerimiz emrinde bir çok jipler vardır. Bunlar muattal bir halde durmaktadır. Amerikan yardımından olan bu hücumbotları ile diğer motorlu vasıtları bu işlerde kullanmak mümkün olur. Jandarma teşkilâtının Amerikan yardımında faydalanmadığı mülâhazası ciddi bir sebep teşkil etmemelidir. İstiklâl ve hâkimiyet bir küldür. Yunanlılar izinsiz olarak kara sularımıza girmekle istiklâl ve hâkimiyetimize taarruz etmektedirler. Bunu önlemek, topyekûn hepimizin vazifesi ve borcudur.

Amerikan askerî yardım vesait ve malzemesini bâzı belediyelerimizin imar işlerinde kullanacak kadar sübleksi ve semahat gösteren bugünkü hükûmetin, bu atıfeti Türk hâkimiyetini, Türk istiklâlini ihlâle mâtuf hareketler karşısında esirgememesini bekleriz.

Geçen seneki konuşmamızda, jandarma mensuplarının staj görmek ve mükteseb anlarını arttırmak üzere yabancı memleketlere gönderil-

mesini temenni etmiştik. Bunun nazarı itıbara alınmadığını üzüntü ile kaydederiz. Gümrük işlerini de ihtiva etmiş olmasına rağmen fasıl 406 haber alma masrafı olarak kabul olunan 50 bin lirayı çok az bulmaktayız.

Sözlerimize son verirken, Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak iç emniyet ve huzurmuzda esaslı bir unsur ve köyde devletin muşahhas timsali olan jandarması, her türlü tesir ve müdahaleden âzâde kanun emniyet ve huzurumuzda esaslı bir unsur ve köyde devletin muşahhas

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000118

Savunma Meselesi

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000119

MİLLÎ MÜDAFAA VEKÂLETİ BÜT ÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ : ELÂZIĞ MEBUSU SÂLAHADDİN TOKER

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000120

Muhterem arkadaşlar,

Hürriyet Partisi Meclis Grupu, savunma hizmetlerinin, devletin ana hizmetlerinden biri olarak Yüksek Heyetiniz önünde, açakça görüşülmesini bu hizmetlerin, gereken itinayla tanzim ve dikkatle murakabe edilmesi için baş şart saymaktadır. Tıpkı dış siyaset mevzularında olduğu gibi, savunma meselelerinde de, hükûmet, maalesef, efkârıumumiyemizi ve bu meyanda Muhalefet Partilerini gerektiği gibi tenvir etmemektedir. Bu durumda, hükûmetin savunma politikasının muhtelif veçheleri ve bütünü hakkında, değil salâhiyetle söz söylemek, hatta bir fikir edinebilmek bile müşkildir. Buna rağmen, biz, burada, savunma meselelerimizi sistemli bir şekilde gözden geçirmeyi ve bazı temenni ve tenkitlerde bulunmaya gayret edeceğiz. Bu tenkit ve temennilere geçmeden evvel, hükûmetten, savunma meseleleri üzerinde mümkün olan nisbette efkârıumumiyemize bilgi vermesini talep ederiz. Biz burada, Erkânıharbiyenin harekât plânlarının açıklanmasını istemiyoruz. İstediğimiz şey, bütün demokratik memleketlerde, bu mevzuda açıklanması mutad olan malûmatın bizde de açıklanmasından başka birşey değildir. Meselâ, arkadaşlar, müttefiklerimiz NATO memleketleri halkı kaç adet tümenlerinin NATO'ya tahsis olunduğunu bilir; biz bilmeyiz. Herhangi bir Batı demokrasisinde silâhlı kuvvetlerin kullandıkları seri hâlinde imâl edilen silâhların nevileri, her bir kuvvetin teker teker insan gücü, uçak, gemi ve tümen adetleri, tümenlerin global harp kadrosu gibi umumî bilgiler daima bildirilmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Bir memleketin savunma gayretini o memleketin umumî iktisadiyatından ayırmak kabil değildir. Filhakika, bir memleketin savunma gayretinin emniyetli bir şekilde devamı, herşeyden evvel, o memleket ekonomisinin sağlam ve sıhhatli temeller üzerine oturtulmuş olmasına bağlıdır. Bu itibarla, şayet bir memleketin iktisadî siyaseti enflâsyonen bir mahiyet alısa, nakit olarak savunmaya ayrılan tahsisatın artmasından, o memleketin savunma gayretlerini arttırdığı neticesine varmamak icab eder. Bilâkis, savunmaya ayrılan nominal tahsisatın artmış olmasına rağmen, hakikî global hizmet miktarında net bir artma şöyle dursun, hatta peyderpey bir azalma bile bahis mevzuu olabilecektir.

İktisat ilminin vazetmekte olduğu bu hakikati pek iyi bilen NATO makamları da, bir memleketin savunma gayretlerinin herşeyden önce ekonomik imkânlarla ve ekonomik istikrarın icablariyle tev'em olmasını

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000121

arzu etmektedirler. Bizim bildiğimiz kadar, bu sebebten dolayı, NATO'da, savunma masraflarının devamlı surette arttırılacağına dair hiçbir kaide yoktur. Zira, savunma masraflarının enflâsyoncu tesirlerini önlemenin, NATO bakımından son derece ehemmiyeti vardır. Netekim, NATO makamları, icabında, bir üye devlete savunma gayretlerinin hududuna artık vâsıl olduğunu ve savunma masraflarını daha fazla arttırmamasını, yine o savunma gayretlerinin sağlamlığını ve devamlılığını temin için tavsiye edebilirler.

Memleketimizin durumunu bu bakımdan incelediğimiz takdirde ne görmekteyiz?

Savunma masraflarımız yani millî Müdafaa Vekâleti, Jandarma Umum Kumandanlığı, Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığı ve sair bazı bütçelerde yer alan küçük savunma masarfları, birlikte mütalâa edildiği zaman, nominal olarak daima artagelmiştir. Filhakika, bu masraflar, kat'i olarak : 1950 malî yılında 483.300.000, 1951 yılında 491.900.000, 1952 yılında 661.400.000, 1953 yılında 770.000.000 ve tahsisat olarak : 1954 yılında 918.500.000, 1955 yılında 1.045.970.000, 1956 yılında 1.199.850.000 ve nihayet 1957 yılında da 1.352.790.000 Türk lirasına takriben bâliğ olmaktadır. Bu rakkamlara, Birleşik Amerikadan alınan ekonomik yardımın karşılık paralarından Millî Müdafaa Vekâletine tahsis edilen meblâğ ile ayni devletin silâhlı kuvvetlerimize yaptığı aynî yardımın Türk lirası olarak kıymeti de dâhildir

Şimdi, bu rakkamlar, acaba ne dereceye kadar savunma hizmetlerindeki hakikî artışları karşılamıştır? Biz, bu hususta müteredditdiz. Zira, bilhassa 1955 malî yılından itibaren masraf artışlarının büyük bir kısmı, ücret haddindeki artışları ve silâhlı kuvvetlerimizin piyasadan vâki mübayaalarında artan fiyat farklarını karşılamaya tahsis edilmiştir.

Bu noktayı belirtmek için, müsaadenizle, tetkikinize arzolunan bütçeyle bir evvelki malî yıl bütçesini 1955 yılı bütçesiyle mukayese edelim.

İlk müşahede ettiğimiz husus, bu bütçelerdeki samimiyetsizliktir. Meselâ hükûmet, geçen seneki bütçe kanununda 314.250.000 liranın Amerikan iktisadi yardımından geleceğini Yüksek Meclise bildiriyordu. Hakikat şudur ki bu yardımların yekûnu 215 milyon liraya bâliğ olmuştur. Şu hâlde, hükûmet, geçen yıl, bütçe tasarısını Yüksek Meclise sevkederken Amerikan destek yardımında 99.250.000 liralık bir tahmin hatası yapmıştır. Halbuki, hükûmetin, muhtelif sebebler dolayısiyle iktisadi yardımdan doğması beklenen Türk liralarının tamamının muayyen bir

malî yılımız içinde doğmasına imkân olamayacağını, evvelki yıllardaki tecrübesine istinaden, bilmesi ve tahminlerini ona göre yapması icap ederdi.

Bu seneki tasarıda da Amerikan destek yardımı 314 milyon lira olarak gösterilmiştir. Bu yıl Amerikan iktisadî yardımının yekûnu ve tarzı terekkübünde herhangi bir değişiklik olacağını tahmin etmemiz için bir sebep mevcut değildir. Şu halde, bu seneki yardımın paraları yine kısmen teraküm edemeyeceğine göre, lâkin bu eksik kalan kısmın geçen yıl yardımından peyderpey kullanılacak kısmın paralariyle kapatılabileceği kabul edilirse, bu malî yıl zarfında hibe yardım paralarından Millî Müdafaa Vekâletine azamî olarak 138.600.000 lira tahsis edilebilecek demektir. Kredi yardımının hepsi kullanıldığı takdirde bundan hâsıl olacak para da 70 milyon liradır. Bu yıl aynî yardımın 47 milyon liraya bâliğ olacağı da anlaşılmaktadır. Şu hale göre, destek yardımı cem'an yekûn 255.600.000 lirayı aşamayacaktır. Bu takdirde, demek oluyor ki, hükûmet, bu yıl da en aşağı 58.400.000 liralık bir tahmin hatasında bulunmaktadır.

Millî Müdafaa Vekâleti bütçelerindeki samimiyetsizliğin diğer bir örneği de, bu Vekâletin carî bir malî yıl içinde, muayyen yiyecek ve ulaştırma hizmetlerini, Toprak Ofisine ve Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğüne borçlanmak suretiyle yapmasıdır. Bu borç, bugüne kadar hâlâ tasfiye edilmemiş olup bu gibi malî metodların ne kadar kötü olduğu ve nasıl enflâsyoncu tesirler doğurduğu bilinmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Geçen bütçede geniş manasında ücretlerin yani maaş ve ücretler, ikramiyeler, muhtelif zamlar, harcırahlar, tazminatlar ve bursların yekûnu takriben 402.150.000 liraya bâliğ olmaktadır. Bu meblâğın takriben 45 milyon lirası yeni hizmete alınan personeldeki artıştan dolayı değil, fakat, ücret haddi artışlarından ileri gelmekteydi. Kanunî bir mecburiyet olduğu cihetle, ücretlerin tamamının ödendiğini kabul etmek zorunda olduğumuza göre, destek yardımındaki tahmin hatasının, Millî Müdafaa Vekâletinin, umumiyetle, piyasaya müracaat suretiyle yapacağı hizmetler için ayrılmış olan takriben 697.000.000 lirayı 587.800.000 liraya düşürdüğünü kabul etmek gerekir. 1955 ve 1956 yılları arasında resmî toptan eşya fiyat endeksleri vasatî % 17 derecesinde bir genel fiyat seviyesi artışı gösterdiklerine göre, bu meblâğın 99.900.000 lirasının bu fiyat artışlarını karşıladığını kabul etmek zorundayız. Destek yardımından sağlanamayan kısım ile ücret haddi ve fiyat artışlarını karşıla-

maya hasredilen mebâliğin yekûnu takriben 244.180.000 lira tutmaktadır. Bu suretle, Millî Müdafaa Vekâletince 1956 malî yılı zarfında 1955 yılının ücret ve fiyat rayiçleriyle yapılmış olan hakikî hizmet 855.000.000 lira tutmaktadır ki bu Vekâletin, netice itibariyle, 1955 malî yılına nazaran takriben 104.500.000 liraya tekabül eden miktarda eksik hizmet gördüğünü anlamaktayız.

Bu seneki bütçe lâyihasında Amerikan destek yardımına müteallik tahmin hatasının asgarî 58.400.000 lira olduğunu belirtmiştik. Geçen yıla nisbetle silâhlı kuvvetlerimize iltihak eden net subay edidinin, özlük hakları hariç muhtelif sebeblerle vâki ücret artışları, Bütçe Komisyonu raporundaki rakkâmlar esas ittihaz edilmek suretiyle 21.900.000 lira olarak hesaplanabilir. Bu hesap yapılırken yeni subayların özlük hakları 9.849.000 lira olarak alınmıştır. Bundan başka, subay ve assubayların tayın bedellerine yapılan zammın 60 milyon lira tuttuğu yine Komisyon raporundan anlaşılmaktadır. Subaylara tahsis edilecek ev inşaatı, tamirat ve yenileme masraflarında ve borçlardaki artışın yekûnu da 60.700.000 lira tutmaktadır ki bunlar da yeni bir hizmet karşılığı değildir. 1956 ve 1957 yılları arasında genel fiyat seviyesindeki artışı en nikbin bir ölçüyle % 12 olarak kabul etsek 1957 ve 1955 arasındaki artış % 29 oluyor demektir. Biraz evvelki muhakeme tarzına göre ayni ameliyeyi tatbik edince yani Millî Müdafaa Vekâletinin geniş manasında ücretler hariç, diğer tahsisatından bu yıl büyük bir artış gösteren ve hiçbir carî hizmet karşılığı olmayan borçlardaki fazlalık ile subay ve assubaylara ödenen tayın bedellerindeki artışı çıkaracak olursak takriben bulacağımız 710.185.000 lira, bu Vekâletin piyasaya müracaat suretiyle yapacağı yeni hizmetleri için ayrılmış yekûn tahsisatı gösterir ki bunun da 205.950.000 lirası 1955 e göre fiyat artışlarını karşılamaya gitmiştir. Şu halde, yeni hizmet karşılığı olmayan ücret ve sair tahsisat artışlarıyla Amerikan destek yardımında yapılan tahmin hatası ve fiyat artışlarını karşlayan tahsisat kısmının yekûnu 1955 e nazaran (1956 da vuku bulan ücret haddi artışı da nazarı itibare alınınca) takriben 393.560.000 lira tutmaktadır. Binaenaleyh, 1955 yılı ücret ve fiyat rayiçlerine göre 1955 e nazaran takriben 104.150.000 liraya tekabül eden hizmet yapılmayacak demektir. Kaldı ki Amerikan destek yardımı tahmininde yapılan hata ile fiyat seviyesındeki artış nisbetinin çok daha fazla olması da kuvvetle muhtemeldir.

Bu tahlilimizi hülâsa edersek, emniyetle söyleyebiliriz ki 1956 ve 1957 malî yıllarında 1955 malî yılına nazaran, hiç değilse, 100 milyon liralık hizmet yapılamıyor demektir. Bu da % 10 dan fazla bir global

net hizmet azalmasının 1955 malî yılına nazaran 1956 ve 1957 malî yıllarında devam etmekte olduğunu açıkça göstermektedir.

Nitekim, normal izinlerden ayrı, sırf bu farkı kapatmak için olacak, terhis mahiyetinde, birer aydan daha az olmayan izinlerin verilmesi de, bu görüşümüzü teyit eder. Şayet, böyle terhis mahiyetinde izinler vermekle, memleketimizin savunması ve NATO'ya karşı vecibelerimiz bakımından bir mahzur yoksa, askerlik müddetlerinin Hükümetçe yeni bir tetkike tâbi tutulmasında faide mülâhaza ederiz.

Savunma gayretlerimizin devamlılığı ve sıhhati bakımından, hükûmetin behemahal, enflâsyonu durdurucu bir politikayı radikal tedbirlerle tatbik etmesine kat'i lûzum görürüz. Hükûmete faideli olur diye bu bahiste, Fransa'nın NATO nezdindeki eski Daimî Delegesi Mösyö Hervé Alphand'ın (Erve Alfanın) NATO'nun sâbık Genel Sekreteri Lord Ismay'in NATO hakkındaki kitabından iktibas ettiğimiz şu sözlerini nakledelim :

"Muayyen bir silâhlanma programı nazarı itibare alınarak yapılan bütçe tahminleri, neticede, fiyatların artmasiyle bozulmaktadır; o kadar ki bazı hâllerde bu programların tahakkukunun mümkün olup olmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır."

Filhakika, enflasyonu durdurmak ve böylece savunma gayretlerimizi de bir istikrara kavuşturmak için alınması gereken belli başlı tedbirler arasında, global savunma masraflarımızı şimdilik artırmamak da vardır.

Muhterem arkadaşlar,

Hükûmetin, savunma politikamız bakımından yapılması gereken bir şey de uzun vâdeli bir savunma kuvvetleri teşkil ve ıslah plânıdır. Lord Ismay'in kitabından öğrendiğimize göre, NATO her yıl, müteakip üç yıl için miktar ve kalite olarak Silâhlı Kuvvetlerin varması icab eden hedefleri tesbit eder. Hükûmetin iktisadî ve malî veçheleri de kapsayan böyle bir plâna sahip olmaması, öyle tahmin ediyoruz ki, bu hedeflerin bilhassa kaliteye müteallik olan kısmına varmamız için Erkânıharbiyemizin ittihaz eylemekte kusur etmediği tedbirlerin tatbikine imkân vermemektedir. Hükûmetin böyle bir plâna sahip olmamasının en büyük delili, bilcümle iktisadî kaynaklarımızın kullanılışı bakımından herhangi bir plâna sahip bulunmayışıdır. Zira, uzun vâdeli bir savunma planı, ancak ve ancak, umumî bir iktisadî plânın bir cüz'ü olarak mütalaa edilebilirse bir kıymet ve tatbik imkânı kazanabilir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000125

Hükûmetin enflâsyoncu politikasının, kendisinin bizzat varmak istediğini beyan eylemiş olduğu gayelere aykırı neticelere götürdüğünü isbat etmek de çok kolaydır. Filhakika, arkadaşlar, hükûmet mensupları müteaddit defalar, Türkiyenin, iktisadî kalkınma sayesinde, savunma hizmetlerinin malî yükünü herhangi bir destek yardımına ihtiyaç hissetmemeye doğru, peyderpey kendi üzerine alacağını söylemiştir. Hatta, Türkiye ve Birleşik Amerika Hükûmetleri, bunu, müşterek gayeleri olarak 1954 yılının 5 Haziranında ilân eylemişlerdi.

Habuki, arkadaşlar, savunmamıza yapılan destek yardımları 1954 yılından itibaren bilâkis geniş ölçüde artmıştır. Rakkamlar sırasiyle şöyledir. 1954 de 146 milyon lira, 1955 de 234 milyon lira, 1956 da bizim gösterdiğimiz ihtiyaç olarak 314.250.000 ve sağlanan miktar olarak 215 milyon lira ve nihayet, arkadaşlar, bu yıl da da bizim gösterdiğimiz ihtiyaç olarak 314 milyon lira.

Bu misâller bize, iktisadî kalkınma diye adlandırılmak istenen plânsız gayretlerin, hakikatte, savunma masraflarımızın gitgide artan ölçüde normal bütçeden karşılanması gayesine varmak şöyle dursun, o gayeden bizi her yıl biraz daha uzaklaştırdığını göstermektedir. İşte, arkadaşlar, hükûmetin bu beyanlariyle realitede verilen neticeler karşılaştırıldığı vakit, bu gayeye varmaktan ne kadar uzakta olduğumuzu anlarız. Hükûmetten soruyoruz : Bu gayeye ne zaman varmayı derpiş etmektedir?

Kanaatimizce, biz, Amerikanın ve Kanadanın müşteşekkiri bulunduğumuz yardımlarına daha çok uzun bir müddet bağlı kalmak zorundayız. Bu tahlili, huzurunuzda yapmaktan maksadımız, hükûmetin tâkib ettiği iktisadî siyasetin, bu yardımları, gayelerine varmaktan alakoyduğunu tebarüz ettirmekten ibarettir. Zira, ezcümle, ihtiyaç gösterdiğimiz destek yardımı 1954 den beri azalmak şöyle dursun, ziyadesiyle artmıştır.

Muhterem arkadaşlar,

Savunmamızla ilgili meselelerin teker teker tetkikine girişmeden evvel hükûmetten şu sualimizi cevaplandırmasını da isteyeceğiz :

Hangi kuvvetlerimiz NATO emrine tahsis edilmiş, ne kadarı harp zamanında tahsis edilmek üzere ayrılmış ve ne kadarı millî kumanda altında bırakılmıştır?

Bu sualin cevabının hiçbir Batı demokrasisinde gizli olmadığını burada bir defa daha belirtmek isteriz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000126

Şunu da belirtmek isteriz ki bu suali sormaktan maksadımız kuvvetlerimizin NATO'ya tahsisini gerek prioriter olarak Amerikan ve Kanada malzeme yardımından istifade etmek, gerek tevhid edilmiş bir savunma sisteminin icablarına uymak ve gerek NATO'nun en modern bilgi ve çalışma metodlarından istifade etmek bakımından çok faideli ve hatta zarurî telâkki ederiz. Ancak, hükûmetin, bu malûmatı bugüne kadar, bütün Batı demokrasilerindeki tatbikatın aksine Yüksek Meclisten ve milletten gizlemiş olmasının sebebini anlayamadığımızdan dolayıdır ki bu suali alenen kendisine tevcih ediyoruz.

Muhterem arkadaşlar,

NATO Konseyinin Nazırlar seviyesindeki toplantılarının sonunda neşrettiği muhtelif resmî tebliğlerde yer alan pek önemli bir kaide de şudur : NATO devletleri, kuvvetlerinin sayısını arttırmaktan evvel kalitesini arttırmalıdırlar. Bu, şu manaya gelir : Şayet, meselâ, bir memleket mevcut tümenlerinin personel ve eğitim ihtiyaçlarını tamamen sağlayamıyorsa, onun, yeni yeni tümenler kurmak hayalinden vazgeçip, evvelâ, mevcut tümenlerini matlûp standardlara ulaştırmaya gayret etmesi lâzımdır. Bunları yapmadığı takdirde, ne olur, arkadaşlar? O memleket ne kadar didinirse didinsin istediği kadar malzeme yardımı sağlayamaz. Zira, bilhassa kalifiye personel bakımından ihtiyaçlarını karşılayamıyorsa, askerî malzeme yardımı yapan Amerika ve Kanadayı o malzemeyi kiyasetle kullanacak adam bulunmadığı mülâhaazsiyle, talep edilen miktardan daha az malzeme vermeye sevkeder. Bundan başka, bir memleket, Silâhlı Kuvvetlerini personel adedi ve kalitesi ve eğitim seviyesi bakımından gereken standardlara uyduramazsa, istediği malzemeyi temin edememekle kalmaz, bu kuvvetler, kendilerine tevdi edilen harekât vazifelerini, bugünkü atom harbinde tam manasiyle yerine getiremezler.

Memleketimizin bu bakımdan arzettiği durum acaba nedir? Bunu bilebilmek için, evvelemirde, tümenlerimizin, hava filolarımızın ve harp gemilerimizin harp kadrolarını ve mevcut personelin gerek global olarak, gerek her kategori bakımından bu kadroların kaçta kaçını teşkil ettiğini bilmemiz ve nihayet NATO'nun standardlarının ne olduğunu öğrenmemiz gerekmektedir. Bu malûmattan, global harp kadroları hariç, diğerlerinin açıklanamayacağını biz de takdir eylemekteyiz. Ancak, bize öyle geliyor ki karmakarışık bir şekilde çok kısa bir müddet devam edecek olan ve stratejik atomik ve termo-nükleer silâhlar yanında taktik atomik silâhların da her iki tarafça geniş ölçüde kullanılacağı modern bir savaşta, Silâhlı Kuvvetlerin, hiç değilse, muayyen bir kısmının gerek personel ve malzeme mevcutları, gerek eğitim seviyesi bakımından har-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000127

be tam manasiyle hazır bir vaziyette bulundurulması ve bu birliklerin ayrıca seferberlik yapmaya ihtiyaçları olmaksızın savaşa girebilmeleri lâzımdır. Yani, diğer bir tâbirle, bize öyle geliyor ki, bazı birliklerin mevcutları her kategoride hazerde bile harp kadrosunun % 100 üne tekabül etmelidir.

Şimdi, arkadaşlar, askerlik yapan her Türk vatandaşı bilir ki tümenlerimizin ehemmiyetlice bir kısmı bu standarda varmış olmaktan uzaktır. Bu, bilhassa muvazzaf ve uzun hizmetli subay ve assubay ile teknisyen kadroları bakımından ziyadesiyle vârittir.

Binaenaleyh, Silâhlı Kuvvetlerimizin kalitesinin yükseltilmesi bahis konusu olduğu vakit karşılaştığımız ana dâvaların başında personel darlığ gelmektedir. Bu meseleyi hâlletmek içi ne gibi tedbirlere başvurulmas gerektiğin incelemeden evvel, şunu belirtmek isteriz ki memleketimizde sivil sektörlerin cazibesi çoğalmakta devam ettikçe ücretleri ve sair maddî menfaatleri arttırmak suretiyle Silâhlı Kuvvetlere personel celbetmek kat'iyyen kâfi bir tedbir teşkil etmeyecektir. Bundan maksadımız, ücretlerin kâfi olduğunu söylemek değildir. Bilâkis, birçok bakımlardan ordu personeline verilen aynî ve nakdî ücretlerin arttırılması gerektiği kanaatindeyiz. Maksadımız, ücretlerin câzip bir hâle getirilmesinin yanında, dâvayı halledebilmek için başka tedbirlerin de lüzumlu olduğunu ifâde etmekten ibarettir.

Evvelâ muvazzaf subay meselesini tetkik edelim.

Muazzaf subaylar bir Ordunun en kıymetli unsurlarıdır. Onlar ordunun hayat çekirdeğini ve düşünen beynini teşkil ederler. Muvazzaf subay, meslek hayatının muhtelif kademelerinden geçerek komutanlık makamlarına liyakat kesbedebilecek tek unsurdur. Bu itibarla, muvazzaf subayların yetiştirilmesinde en kıskanç kıstaslara riayet olunmasına şiddetle lûzum görürüz. Halbuki, bugün, Türkiyede, gereken şekilde bu kıstaslara riayet olunmadığı maalesef bir hakikattir. Bugün, bu kıstaslar o kadar gevşetilmiştir ki Kara Harp Okuluna askerî ve sivil liselerde bir dersten ikmale kalmış olanlar dahi alınabilmektedir. Halbuki, bu durumdaki talebelerin, sivil yüksek tahsil müesseselerimize alınmasına imkân yoktur. Biz, Harp Okulunda, bu bakımdan, sivil yüksek tahsil müesseselerimizde carî olan kıstaslardan daha dûn kıstasların tatbikini çok mahzurlu görürüz. Bundan başka, Kara Kuvvetlerinde Yedek subayların muvazzaflığa geçmeleri yoluna günden güne daha fazla başvurulmak istendiğini müşahede ediyoruz. Yedek subaylarını askerî eğitimleri ise muvazzaf bir subayın haiz olması gereken seviyeye nisbetle bittabi

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000128

düşük kalmaktadır. Muvazzaf subayların kalitesini düşürecek bu gibi tedbirlere başvurulmasının sebebi açıktır. Herkes tarafından bilinmektedir ki askerî ortaokul ve liselere ve Harp Okullarına tâliplerin sayısı azalmaya yüz tutmuştur. Bundan başka, muvazzaf subaylar arasında ordudan istifa edenlerin sayısı, bilhassa deniz nakliye, sıhhiye, mühendislik, istihkâm ,muhabere ve ordu donatım gibi teknik sınıflarda maalesef fazladır. Bu mevzuda hükûmetten, 1948 den beri Harp Okullarına giren talebe sayısiyle mezun olan subay sayısını ve muhtelif sınıflardan ordudan, emeklilik, istifa veya ölüm, suretiyle ayrılan muvazzaf subay sayısının açıklanmasını talep ediyoruz.

Hükûmetin, gerek subaylık mesleğine talebi çoğaltmak, gerek istifalar ve emeklilik taleplerini önlemek için alması gereken tedbirlerin başında enflâsyonu durdurmak gelmektedir. Muvazzaf subaylarımız sâbit gelirli devlet hizmetlileri içinde mühim bir yekûn tutmaktadırlar. Bütün devlet hizmetlileri gib enflâsyon muvazzaf ordu mensuplarının da gelirlerini her yıl kemirmektedir. Muvazzaf subaylardan, bilhassa teknik bilgileri icabı, sivil ve serbest sektörlerde iş bulmak imkânına kolaylıkla sahip olanların, bu durumda, pek sevdikleri mesleklerinden, sırf geçim mülâhazalariyle ayrılmak zorunda bırakılmaları, mesuliyeti tamamen bugünkü hükûmete ve onun reisine ait olan, çok elem verici bir hâdisedir.

Diğer tedbirler meyanında ilk ele alınması gerekenler şunlardır :

Garnizon yakınlarında subay aileleri için evler inşasının plânlı bir surette kısa zamanda tamamlanması ve bu evlerin subay ailelerine bedava tahsis edilmesi zarurîdir.

Subayların bulundukları birçok garnizonlar mektepten mahrumdur. Bu hâllerde, subay çocuklarının, ilerisi için hiçbir mükellefiyete tâbi tutulmaksızın askerî mekteplere kabuj edilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak, bu tedbir kız çocuklara tatbik edilmedikten başka mükellefiyete tâbi talebe arasında mükellefiyetsizlerin bulunması manevî bakımdan birçok mahzurlar doğurabilir. Bu itibarla, devletin, bu durumda olan subayların kız ve erkek çocuklarına yurtlar açmak ve burs bağlamak suretiyle mektep bulunan yerlerde okumalarını temin etmesi zarureti vardır.

Muvazzaf subaylar, kanun veya emir mucibince normal çalışma saatleri dışında mesaiye mecbur oldukları vakit kendilerine fazla mesai ucreti verilmesini de lûzumlu bulmaktayız.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000129

Ordu mensuplarının terfileri bahsinde son günlerde birçok şikâyetler vuku bulmaktadır. Bu şikâyetler, bazı kanunî hakların tanınmaması; bazı terfi işlerinde mevzuatın icablarına riayet edilmemesi, imtihan usullerinde sık sık değişiklikler yapılması ve bu usullere bazen daha sıkı, bazen de daha gevşek bir şekilde riayet etmek suretiyle mağduriyetlere sebebiyet verilmesi, rütbe tevcih edilmesi gibi hususlarda toplanmaktadır. Tâyinlerde de mahrumiyet bölgelerine gitme sıralarına her zaman riayet olunmadığından şikâyet edilmektedir. Bu gibi muamelelere derhal bir son verilmesini Millî Müdafaa Vekilinden ehemmiyetle talep ederiz.

Kooperatifçiliğin ordunun muvazzaf ve uzun hizmetli mensupları arasında teşviki için de tedbirler alınmasını faideli görürüz. Ordu mensupları için sigorta tasarısının bir an evvel ikmalini zarurî görürüz.

Bütün bu tedbirler alınsa dahi biz yine de bilhassa Kara Kuvvetlerimizde kadroların hazırlık standardları dairesinde matlûp ölçüde doldurulabileceğini sanmıyoruz. Bu itibarla, asıl çarenin bir sistem değişikliğinde aranması gerektiğine kaniiz. Batı demokrasilerinin ordularını tetkik edecek olursak, ekserisinde, muvazzaf subaylarla yedek subaylardan gayri bir de mukaveleli uzun hizmetli subayların mevcut olduğunu görürüz. Başka memleketlerde bu gibi mukaveleli uzun hizmetli subaylara gördürülen birçok vazifeler bizde muvazzaf subaylara gördürülmektedir. Mukaveleli subaylar her sınıf için alınabilir; memleketimizin şartları bakımından bu sistemin bilhassa sıhhiye, nakliye, istihkâm, muhabere, mühendislik ve lojistik gibi teknik hizmetlerde çok müsmir olacağını sanıyoruz. Mukaveleli uzun hizmetli subayların bir kısmının kullanılış yerleri bakımından, bilhassa bazı teknik sınıflarda doğrudan doğruya sivil sektörden sağlanması mümkündür. Klâsik savaş sınıfları için ise bunların yedek subaylar arasından temin edilmesi; ancak bunlarla mukavele yapıldıktan sonra ayrıca en aşağı iki yıllık bir kursa tâbi tutulmaları gerekecektir. Mukaveleli uzun hizmetli subayların geri hizmetlerde Albaydan yukarı rütbelere çıkarılabilmeleri de kabil olmalıdır. Ancak, komutanlık makamlarında generallik sadece muvazzaflara hasredilmelidir.

Sadece muvazzaf subay çıkaracak olan Harp Okullarımızdaki tahsil seviyesinin çok daha fazla yükseltilmesini ve bunların dört yıla ifrağını zarurî görürüz. Muvazzaf subayların lisan eğitimine bilhassa önem verilmesi de elzemdir. Bu ıslâhatın neticesi olarak mezun subay sayısı azalsa bile, maksat, sayı değil, kaliteyi yükseltmek olmalıdır. Böyle bir

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000130

ıslahat sistemi içersinde Harp Okullarımızın, Atış ve Meslek Okullarımızın ve Harp Akademilerimizin de, Amerikan sistemi bünyemize uydurulmak suretiyle yeni baştan ve en yüksek kıstaslara riayet edilmek suretiyle tanzimini zarurî görürüz.

Yedek subaylara gelince Yedek subay namzetlerinin Meslek Okullarına tefrikinden beri yedek subay eğitiminde ciddiyete daha çok riayet olunduğunu memnuniyetle müşahede etmekteyiz. Bununla beraber, bu sahadaki eğitimin daha da sıkılaştırılmasını zarurî sayarız.

Yedek subaylar arasında kıt'a hizmeti bakımından hiçbir şekilde tefrik yapılmaması lâzım geldiği kanatindeyiz. Bir takım kimseleri tercümanlıkta veya eski resmî vazifelerinde çalıştırarak filen askerilik yaptırtmadan vatanî vazifelerini ifâ etmiş saymak Anayasamızın icablarına aykırıdır. Bazı Hariciyeci yedek subayların da NATO Diresinde çalışmak üzere Hariciye Vekâletine her nasılsa verildiği halde, yani Vekâletin Ticaret Dairesinde eski vazifelerinde istihdam edildikleri vehattâ hariçte bazı dış temas ve konferanslara iştirak ettirildiklerini işitmekteyiz.

Millî Müdafaa Vekâletinden, askerî hizmette, tefrika yaratıcı ve morali bozucu bu gibi yolsuzluklara sebep olan kimseler hakkında, her kim olurlarsa olsunlar, derhal kanunî takibata girişmesini talep ederiz.

Arkadaşlar, b

Silâhlı Kuvvetlerimizin ve bilhassa Kara Kuvvetlerimizin en ehemmiyetli dâvalarından biri de asubay meselesidir. Assubaylar, ordu talimi terbiyesinin temelini teşkil ederler. Bugün bilhassa Kara Kuvvetlerimizdeki assubay mevcudu, kadro ihtiyaçlarının çok altındadır. Assubay yetiştiren okullara tâlip olanların sayısının bu mevcudu arttırmak hususunda hiç de ümit verici olmadığı da söylenmektedir. Bu mevzuda derpiş edilmesi gereken tedbirler meyanında biz bilhassa şunları zikretmek isteriz :

Mukaveleli uzun hizmetli subay gibi, mukaveleli uzun hizmetli assubay alınması da mümkün olmalıdır. Bunlar, tercihan askerliğini yapmış ortaokul mezunları arasından alınabilir. Bunun yanında ilkokul ve ortaokul mezunlarının da bundan böyle askere alındıktan sonra yedek assubaylık kurslarına tâbi tutulmalarında faide görürüz. Bunların arasından uzun hizmet için mukaveleyle bağlananlara başgedikli rütbesine de yükselmek imkânı tanınmalıdır. İlkokul mezunları yedek assubaylık kurslarına kabul edilmeden evvel er eğitim merkezlerinde gereken devreyi geçirmeli ve ondan sonra da imtihana tabi tutulmalıdırlar. Buna

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000131

mukabil, ortaokul mezunlarının eğitim merkezinde daha kısa bir müddet geçirdikten sonra yedek assubaylık kurslarına test ile kabullerinde mahzur yoktur. Yedek assubaylık kurslarından mezun olan vatandaşlara münasip bir ücret verilmelidir. Bu tedbirin vatandaşlar arasında okula devam arzusunu teşvik edeceği de kuvvetle muhtemeldir. Onbaşı ve kıt'a çavuşlarının ise bu kurslara kabul edilmiyenler arasından seçilmesine şimdiki gibi devam olunmalıdır.

Bundan başka, assubayların hayat şartları bakımından terfih edilmelerinde kat'i zaruret görürüz. Muvazzaf assubaylardan subaylığa geçemiyenlerin kaldıkları başgedikli rütbesinde zamanı geldikçe ve kötü sicil almadıkça muntazaman bir üst barem derecesine terfih edilmelerinde biz büyük faide görürüz. Muvazzaf assubayların tıpkı subaylar gibi garnizon yakınındaki ev inşaat plânı hakkındaki tedbirlerden istifade ettirilmeleri ve çocukları için subaylara gösterilen aynı eğitim kolaylıkları sağlanmalıdır.

Muhterem arkadaşlar,

Silâhlı kuvvetlerimizin subay, assubay ve er meselelerinin hepsine müşterek olan pek mühim bir meselesi de teknik eleman dâvasıdır. Atomik silâhların, güdümlü mermilerin ve füzelerin birer taktik silâh olarak karşımıza çıkmasından sonra, bu dâvanın, memleketimiz gibi vasatî eğitim seviyesi maalesef bir hayli düşük olan memleketlerde daha da büyük bir ciddiyet kesbedeceği muhakkaktır.

Yine bilhassa kara kuvvetlerimizde, teknik eleman mevcutlarının kadro ihtiyaçlarına nazaran çok düşük olduğu maalesef bilinen hakikatlerdendir. Teknisyen mevcutlarının arttırılması bakımından şu tedbirler akla gelmektedir :

Askere alınma çağına gelenlerden, muayyen bir müddet içinde muayyen teknik ihtısasları tahsil edeceklerini taahhüt eden kimselere, bu taahhütlerini yerine getirip getirmedikleri kontrol edilmek şartiyle, uzunca müddetler için tecil imkânı tanımak da neticede ordunun işine yarıyacak teknik elemanların sayısını arttırmak bakımından yerinde bir tedbir olacaktır.

Erat rütbelerinde olsa dahi mukaveleyle uzun hizmetli teknik eleman sağlanması yoluna gidilmesi zaruridir. Bilhassa zırhlı birliklerin ve bazı muhabere birlikleriyle elektronik birliklerin, şoförler dâhil, teknik elemanları, erat rütbesinde bile, mümkün mertebe, böyle uzun hizmetli teknik elemanlardan sağlanmalıdır. Bu suretle, bu birliklere ter-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000132

tip edilen personelin terhis edildikten sonra, askerde öğrendiği ihtisası unutmasının mahzurları önlenmiş olur.

Silâhlı kuvvetlerimizin teknik personel ihtiyacını karşılamak gayesiyle ısdar edilmiş olan uzman çavuş kanunu maalesef beklenen neticeleri verememiştir. Hükümetten,bu kanunun tatbikındanberi ne kadar uzman çavuş sağlandığını açıklamasını rica edeceğiz. Bu başarısızlığın ana sebebi, uzman çavuşlara verilen ücretlerin çok düşük olmasıdır. Bu ücretlerin arttırılması zaruridir.

Bundan başka, ast rütbelerdeki teknik elemanların, teknik sahada daha yüksek unvanlara geçebilmeleri için müsabaka imtihanları açılmalı ve bu imtihanları kazananlara bursulu olarak daha üst tahsil müesseselerine devam imkânı verilmelidir. Bunlardan bu tahsil müesseselerinden mezun olanlara da emsalinin hak ettikleri rütbeler, hiçbir maniayla karşılaşmaksızın otomatik olarak verilebilmelidir.

Bilcümle askerî eşhas için olduğu gibi teknisyenler bakımından da umumi askerî mevzuatımızın yeniden gözden geçirilmesi faideli olacaktır.

Er eğitimi sahasında, kara kuvvetlerimizde ademi eğitiminin hemen hemen bütün birliklerimizden kaldırılmış olmasını ve aşağı yukarı her sınıf için eğitim merkezlerinin açılmış olmasını Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetimizin ve Kara Kuvvetleri Kumandanlığımızın büyük bir başarısı olarak ziyadesiyle memnuniyetle karşılamaktayız. Kanaatimizce, bu eğitim merkezleri mükemmel bir surette çalışmak yolundadırlar. Amerikalı dostlarımızın da bu hususu nazarı itibara alarak bu merkezler için munzam bir malzeme yardımı programlamalarını zarurî görürüz.

Muhterem arkadaşlar,

Ordumuzun personel meselesini halletmek bakımından başvurulmasını zarurî gördüğümüz diğer bir tedbir de bir çok teknik olan veya olmıyan geri hizmetlerin sivil personele gördürülmesinin mümkün olmasıdır. Askerlik şube ve karargâhlardaki kâtiplik, arşivcilik ve hesap memurluğu gibi hizmetler de bu meyanda zikredilmelidir.

Kadın personelin kullanılması bakımından son defa Harb Okullarına kız talebenin alınmaya başlamasını memnuniyetle karşılıyoruz. Kadın personel, kanaatimizce, sadece geri kademelerdeki elektronik ve lojistik hizmetlerinde değil, fakat ileri kademelerdeki lojistik v elektronik hizmetlerde de mükemmelen kullanılabilir.

Bu bakımdan, Millî Müdafaa Vekâletinin bilhassa Amerika ve İngiltere'nin askerî kadın personeline mütaallik statülerini inceliyerek bu mevzuda kısa zamanda Yüksek Meclise bir kanun tasarısı takdim etmesini temenni ederiz.

Muhterem arkadaşlar,

Ordumuzda eğitim bakımından üzerinde durulması icap eden en mühim meselelerden biri de tümen seviyesindeki manevraların ilk otuz gün zarfında savaşa girecek birliklerde her yıl yapılması dâvasıdır. Bu şekildeki tümen seviyesindeki savaş eğitimi, ihtiyatların da iştirakiyle yapılır. Bu problemin topyekûn halli büyük malî imkânlar ister. Bu itibarla, ortalama bir sistemin tatbikında zaruret vardır. Bu ortalama sistem şöyle olabilir. Esasen harb kadrolarının % 100 ünde personel tutmak mecburiyetinde olan tümenler her yıl otuz gün tümen seviyesinde eğitim yaparlar. Geriye kalacak olan tümenler de münavebeyle ihtiyatlarını çağırmak suretiyle, hiç değilse üç yılda bir 15 gün tümen seviyesinde eğitim yapmalıdırlar. Bu gayeye peyderpey varmaya çalışmak lâzımdır.

Bu meselenin ihtiyatların eğitimi dâvasiyle büyük ilgisi olduğu aşikârdır. Türkiye'de ihtiyatların eğitimi, bugün ihtiyat subayların tümen seviyesindeki savaş eğitimine iştirakleri suretiyle değil, fakat daha ziyade yeni silâhları görmek ve öğrenmek maksadiyle ekseriya 15 er günlük eğitimlere münavebeyle tabi tutulmaları şeklindedir. Bu sistemin yetersizliği ortadadır. Evvelâ, kanaatimizce, mesele sırf yeni silâhları öğretmekse, bu maksat, ihtiyatları kıt'alara celbetmeksizin gezici hey'etler vasıtasiyle mahalline gidilerek ve mesai saatleri dışında mükemmelen gerçekleştirilebilir. Yedek subaylara askerî neşriyatın devamlı surette yollanmasını da bu arada zikretmek lâzımdır. Kaldı ki ihtiyatların eğitimi demek, bunların tümen seviyesinde muharebe tatbikatına iştirak etmeleri demektir.

Muhterem arkadaşlar,

Gerek eğitim merkezlerinin verimli bir şekilde işlemesi, gerek asker alma ve seferberlik işlerinin çabuk bir şekilde tamamlanması, üzerinde çalışılmaya başlanmış olan modern bir kadro ve kotalandırma sisteminin bir an evvel tam olarak tesisine bağlıdır. Bu sistem sayesinde, askerlik şubeleri, test neticelerini kıymetlendirebilir ve her kotada eğitim merkezlerine gönderilecek acemi eratı kendi kabiliyetlerine göre her yıl miktar itibariyle sıraya koyabilir. Ancak bu takdirdedir ki seferberlik ilân edilir edilmez her ihtiyat, hangi birliğe hangi vazife için iltihak ede-

ceğini evvelden bilebilir ve bu suretle seferberlik işleri çabuklaştırılabilir ve lüzumsuz derecede uzun süren tehlikeli toplanmalar önlenebilir. Atom harbinin icapları da nazarı itibara alındığı takdirde, asker alma ve seferberlik sistemlerimizin yeni baştan gözden geçirilmesinin hızlandırılmasını Millî Müdafaa Vekilinden ehemmiyetle talep ederiz.

Muhterem arkadaşlar,

Askerlik şubelerinin ıslâhı, personel sınıfının bir an evvel tevsi edilmesine bağlıdır. Bundan başka, askerlik şubelerinin, tıbbî muayeneleri gerektiği şekilde başaramadıkları görülmektedir. İyi bir sınıflandırmanın da ancak ve ancak test metodlarının kullanılmasiyle mümkün olduğunu ve bu usulün erata da tatbiki gerektiğini hatırlatmak isteriz.

Muhterem arkadaşlar,

Eğitim bahsinde, ordunun spor faaliyetine de kısaca temas etmek istiyoruz. Silâhlı Kuvvetlerimizdeki spor faaliyetinin, maalesef, daha ziyade prestij mülâhazalarına müstenit olduğunu görüyoruz. Bu sebeple sivilden gelen sporculara, kıt'a hizmeti bahsinde bazı lüzumsuz kolaylıklar gösterildiğini işitmekteyiz. Orduda, askerî eğitimle hiçbir ilgisi olmıyan sporlar yerine basketbol, jiu-jitsu, atletizm, kış sporları ve yüzme gibi spor kollarına ve onlardan da çok, askerî pentatlon gibi sırf askerî mahiyetteki sporlara, ferdî şampiyon yetiştirmek için değil, fakat kütle için önem verilmesi lâzımdır. Bu noktaya Millî Müdafaa Vekâletinin dikkatini çekmeyi lüzumlu görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Personel ve eğitim bahislerinde derpiş ettiğimiz ıslâhatın tam mânasiyle tatbiki halinde dahi, bugünkü halde, bilhassa Kara Kuvvetlerimizin personel ve eğitim dâvasını tamamen halle imkân olmıyacağı bedihîdir.

Kanaatimizce, mesele, herşeyden evvel, NATO'nun istediği gibi, kalitenin sayıya tercih edilip edilmiyeceği meselesidir. Hükümetin resmî beyanlarına dayanarak, tesbit edebildiğimiz kadar, Türkiye'nin bugün 25 adet tümen ve tugayı ve 400 e yakın uçağı vardır ; maalesef, itiraf edilmesi gereken bir hakikat vardır ki o da bu birliklerin büyük kısmının bugün, personel, eğitim ve malzeme bakımından matlûp seviyelere varamamış olduğudur. Biz, personel ve eğitim sahasında en ileri tedbirleri alsak dahi, askerî gayretlerimizi bu kadar çok birliğe dağıttığımız takdirde, bu gayretlerin kaliteyi arttırmak bakımından semeresi

ortaya çıkamıyacaktır. Görülüyor ki, arkadaşlar, şayet Kara Kuvvetlerimizin kalitesini NATO'nun istediği seviyeye yükseltmek istiyorsak, tümenlerimizin sayısını behemahal mâkul bir hadde indirmek zorundayız. Esasen, arkadaşlar, iktisadî imkânları, insan gücü ve vasatî eğitim seviyeleri bizimkilerden çok daha üstün olan memleketlerde bile bizimki kadar tümen sayısına rastlamak kabil olamamaktadır. Filhakika, Amerikan Kara Kuvvetleri bugün 19 tümenden ibarettir ve Amerika bu yıl bu tümenlerden iki tanesini lâğvetmek kararındadır. Fransa'nın sadece 14 tümeni, İtalya'nın ise 12 tümeni vardır. Kaliteye herşeyden çok önem veren Batı Almanya Hükümeti, ordusunu teşkil etmek hususundaki programını da tehir etmiş durumdadır. İngiltere de, yeni silâhlar sayesinde ateş kudretinin artmış olmasına binaen, önemli bir azaltma yapmayı plânlamaktadır. Şu hususa tekrar nazarı dikkatinizi çekmek isteriz ki bu memleketlerin nüfusları bizimkinin çok üstündedir.

Muhterem arkadaşlar,

Hükümete tavsiye ettiğimiz şey, Kara Kuvvetlerimizin teşkilâtlanmasını Amerikan ve NATO makamlariyle işbirliği halinde yeniden gözden geçirmesidir. Bu yeniden teşkilâtlandırma faaliyetinden maksadımız, bugünkü savunma masraflarımızda ve personel mevcutlarımızda bir azaltma yapmak değil, fakat aynı masrafların ve aynı personelin, daha kaliteli ve daha müessir bir kuvvet için kullanılmasıdır.

NATO Konseyinin birlik sayısına nisbetle kaliteyi tercih bahsinde bizimle aynı kanaatte olması bu inancımıza ayrıca kuvvet vermektedir.

Diğer taraftan, yabancı basında okuduklarımız, bütün NATO müttefiklerimizin yeni atom harbinin icaplarına uygun bir şekilde askerî teşkilâtlarında geniş tadilât yaptıklarını göstermektedir. Bugünkü harbin icapları, ateş kudretleri son derece yüksek, fevkalâde hareket kabiliyetini haiz, fakat eskisine nisbetle çok daha küçük birliklerin teşkilini zarurî kılmaktadır. Bir misal vermek üzere arzedelim : Amerika, piyade tümeninin kadrosunu 17.455 kişiden 13.800 kişiye, zırhlı tümenin kadrosunu 21.000 den 14.864 e, havadan indirme tümeninin kadrosunu 17.000 den 11.500 e indirmektedir. Tümen içi teşkilâtı da tamamen değiştirilmekte ; tümen topçusu kaldırılarak bu topçu 3 ilâ 5 alayın iç bünyelerine ilâve edilmek suretiyle, icabında helikopterlerle taşınabilecek olan bu alayların tek başlarına muharebe etmeleri imkânı sağlanmaktadır. Topçu birlikleri, güdümlü mermiler atan toplarla ve füze atıcılariyle teçhiz edilmektedir. Tümenlerin kadrosundan tasarruf edilen

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000136

personel ordu ve kolordu savaş ve lojistik destek birliklerinin çoğaltılmasına tahsis olunmaktadır. Ordu ve kolordu destek birlikleri meyanına atomik topçu taburları ithal edilmektedir.

Görülüyor ki, arkadaşlar Kara Kuvvetlerimizde esasen yapılması gereken yeniden teşkilâtlandırma işi, atom harbinin zaruretleri icabı büsbütün ehemmiyet kesbetmektedir. NATO da esasen böyle bir yeniden teşkilâtlanmanın plânlanmasını talep etmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Yeniden teşkilâtlandırmadan maksadın, personel sayısında bir azalmayı icap ettirmiyeceği verdiğimiz misallerden de görülmektedir. Bilâkis uzun hizmetli ve muvazzaf subay ve assubay sayılarında ve teknik eleman sayılarında önemli artışların vukuu yine de lüzumlu olacaktır. Yeniden teşkilâtlandırmadan maksat, atom harbinin icaplarına uygun daha küçük birliklerden mürekkep çok daha müessir cevval bir kuvvetin tesisinden ibarettir.

Erkânıharbiyemizin zaruretini müdrik bulunduğundan emin olduğumuz bu çalışmayı hükümetin de teşvik ve teshil etmesi en büyük temennimizdir.

Muhterem arkadaşlar,

Bu yeniden teşkilâtlandırma çalışması esnasında en ziyade üzerinde durulması gereken meselelerden biri de genel personel imkânlarının mümkün mertebe Hava Kuvvetlerimize kaydırılmasına önem verilmesidir.

Hava Kuvvetlerimiz, son yıllar zarfında uzun hizmetli subay temin etmek için bazı tedbirler almıştır. Hava Kuvvetlerimizin mevcut personeli daha iyi yetiştirmek bakımından büyük terakkiler kaydettiğini derin bir memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Bu terakkiler henüz kemal noktasına erişmemişse de Hava Kuvvetlerimizin bunda da gecikmiyeceğinden biz eminiz. Bu itibarla, Hava Kuvvetlerimizde, bilhassa yeni tipte jet hava savunma filolarının teşkil edilebilmesi ve diğer filolarımız meyanına her hava jet av filolarının ilâve edilebilmesi için lüzumlu personel artışlarını mümkün kılmanın, bütün Silâhlı Kuvvetlerimizin gelişmesi bakımından birinci rüçhaniyeti haiz olmasını elzem ve ehem görürüz. Pilot eğitimi bakımından memleketimize geniş imkânlar açmış olan Kanada'ya burada alenen teşekkür etmeyi de bir borç telâkki etmekteyiz. Kanada'dan ricamız bu eğitime ilerki senelerde de behemahal devam etmesidir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000137

Hava Kuvvetlerimize bağlı bulunan hava alert ve kontrol sisteminin daha fazla inkişafı için Birleşik Amerika'yı ve NATO'yu daha kifayetli yardımlarda bulunmaya ehemmiyetle davet ederiz. Jet uçuş tazminatının yanında radar birliklerinde çalışan personele de bir tazminat verilmesini de, bu meşgalenin yüksek teknik vasıflar istemesi ve çok mahrumiyeti mucip olması dolayısiyle memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak bu mevzuda, meselâ hava kontrol gruplarının bundan istifade ettirilmediğini işitmekteyiz. Bu gibi eksikliklerin giderilmesi de lüzumludur. Memleketimizde tam bir alert ve kontrol sisteminin kurulması da bütün silâhlı kuvvetlerimiz bakımından her şeyin üstünde birinci rüçhaniyet derecesinde yer almasr icap eden bir meseledir.

Muhterem arkadaşlar,

Deniz Kuvvetlerimizide personel ve eğitim bakımından ehemiyetli bir noksanlığın mevcut olmayışı memnuniyeti mucibtir. Bu itibarla, Deniz Kuvvetlerimizi makûl ölçülerde genişletmek imkânları personel bakımından mevcuttur. Bu genişleme, bittabi, NATO'nun tesbit edeceği esaslar dairesinde yapılmalıdır.

Muhterem arkadaşlar,

Yeniden teşkilânladırma meselesi ile çok yakından ilgili olan bir dâvamız da malzeme dâvasıdır.

Bugün Kara Kuvvetlerimizin malzeme mevcudu, maalesef, kadro ihtiyaçlarının dûnundadır. Bunun bellibaşlı sebebi, tümenlerimizin kalifiye personel, ezcümle uzun hizmetli ve muvazzaf subay ve assubay mevcutlariyle teknisyen mevcutlarının düşük bulunması ve tümen seviyesindeki savaş eğitimine sistematik surette başlanamamış olmasıdır. Malzeme dâvasının halledilmesi de, kısmen personel ve eğitim seviyesinin arttırılmasına ve daha çok, yeniden teşkilâtlandırma işine plânlı bir surette girişilmesine bağlıdır. Bu takdirde, Kava Kuvvetlerimizin istediği malzemeyi almak için bizzat NATO Kumandanlıkları tarafından ziyadesiyle destekleneceğinden biz emin bulunmaktayız.

Pek tabiidir ki yeniden teşkilâtlandırma plânı bir kere meydana çıkınca, Kara Kuvvetlerimizin bu plâna uydurulması zaman içinde peydarpey tahakkuk edebilecek bir keyfiyet olup bu da modern malzemenin ve bilhassa ateş kudretini son derece arttıran yeni tip malzemenin ve cevvaliyeti çoğaltan modern nakil vasıtalarının Kara Kuvvetlerimize teslimine muvazi olarak yürütülecektir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000138

Ordu ve kolordu bağlı birliklerinin malzeme bakımından geliştirilmeleri ve yenilerinin kurulması da büyük bir zarurettir. Bu meyanda, Birleşik Amerika'nın İtalya'da yapmış olduğu gibi, Türkiye'ye de müstakil atomik topçu taburları yollamasını, yeniden teşkilâtlanma probleminin zarurî bir unsuru ve şartı addetmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Malzeme bakımı işlerinin ıslâha muhtaç olduğunu da hatırlatmak isteriz. Bilhassa tersanelerde ve ağır bakım fabrikalarında modern stok murakabesi ve maliyet usullerine daha fazla riayet edilmesi lüzumludur.

Bu bahiste zikri gereken bir problem de yedek parça stokları meselesidir. Yedek parçaların tasnifi ve hesaplanması metodlarının ordumuzda behemahal ıslâhı lâzımdır. Amerikalı dostlarımızın da yedek parça yardımını daha plânlı ve artan bir şekilde yapmalarında büyük faide görürüz.

Diğer bir problem de mevcut demode mavzer tüfeklerinin, hiç değilse, Amerikan M-1 tüfekleriyle değiştirilmesidir. Amerikan Ordusunun halen M-1 tüfeklerini tam otomatik tüfeklerle değiştirdiğini işitmekteyiz. Amerikalı dostlarımızın, ellerinde fazla bulunan M-1 tüfeklerini mevcut yardım programlarına ilâve olarak yeni bir program dairesinde ordumuza hibe etmeleri çok yerinde olacaktır. Kaldı ki Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu bünyesi içersinde bu tüfeklerin fişeklerini imal edebilecek kudrette sınai kapasite mevcut bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, ...

Amerika ve Kanada'dan aldığımız askerî malzeme olsun, kendi bütçemizden sağlanmış askerî malzeme olsun, bunların, âmme sektörü dahilinde de olsa, askerî maksatlar dışında kullanılması, ancak büyük felâket zamanlarında mümkün olabilmelidir. Halbuki, imar işlerinde, bu malzemenin kullanıldığını görmekteyiz. Bu pek pahalı ve sağlanması bile güç malzemenin vaktinden evvel eskimesine sebebiyet veren bu tatbikatı derhal terketmesini hükümetten talep ediyoruz.

Bunun askerî normlar bakımından eğitim yerine geçemiyeceği de erbabınca bilinmektedir. ....

Muhterem arkadaşlar, ...

Deniz Kuvvetlerimizde gemi inşası bakımından gereken rüçhaniyetlere maalesef her zaman riayet olunmamaktadır. Bunun bariz bir misali, takip botu namı altında inşa edilmiş olmasına rağmen aslında bir

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000139

tenezzüh yatından ibaret olan Umur Gemisidir. Millî Müdafaa Vekâletinden soruyoruz: Bu gemi, kaç paraya mal olmuştur ve bunun ne kadarı dövizdir? Bu paralar donanmamızın daha âcil ihtiyaçları için niçin kullanımamıştır. Ortada mektep gemisiymiş gibi kullanılmak istenen, lâkin hakikatte yine bir gezi gemisi olan Savorona dururken ayrıca bir yat daha inşasına niçin ihtiyaç görülmüştür? Muhalefet yıllarında Beyaz Tren ve Yat edebiyatını yaratanların, bugün, bu sahada daha şiddetli bir heves ve istismara kapıldıklarını esefle görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Malzeme ve teçhizat ile ilgili mütalâalarımızı bitirirken bu sahada geniş yardımlarını görmekte olduğumuz büyük dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika ve Kanada'ya teşekkür etmek borcumuzdur. Bu münasebetle, Millî Müdafaa Vekilinden, her yıl Amerikan ve Kanada malzeme yardımından silâhlı kuvvetlerimize ayrılan parayı gerek senevî tahsisat, gerek senevî teslimat olarak yekûn halinde açıklamasını da talep edeceğiz.

Muhterem arkadaşlar,

Memleketimizde sivil savunma işlerinin, henüz iptidaî bir manzara arzetmekte olduğu her vatandaşın malûmudur. Halen, Yüksek Meclise bu konuda yeni bir kanun tasarısı sevkedilmiştir.

Bir memleketin savunma işleri için geniş ölçüde masraf yapması, buna mukabil sivil savunma için hiç masraf yapmaması hiç bir yerde görülmez. Habuki, memleketimizde sivil savunma masrafları ve çalışmaları bugün hemen hemen bir hiç mesabesindedir.

Bugünkü global bütçe masraflarımızı arttırmaksızın, bir kısım tahsisatın sivil savunma işlerinde tahsisi zaruridir. Sivil savunma işlerinin tanzimi de silâhlı kuvvetlerimizin yeniden teşkilâtlandırılması problemiyle yakından ilgili bir dâvadır. Sivil savunmanın ihmal edilmesi, cephede çarpışan birliklerin ikmalini tehlikeye düşürü ve atom savaşında çok kısa bir zamanda itmamı gereken seferberliğin işlemesini önler. Bu itibarla, sivil savunma işlerinin bir an evvel ciddiyetle ele alınmasını hükümetten talep ediyoruz. Bu mevzuda ilk elde yapılması icap eden şey, Amerika'dan teknik yardım temin edilmesi suretiyle sivil savunmayla ilgili müstakil bir dairenin kurulması ve bu işlerde muvazzaf olarak çalışacak bir ihtisas nüvesinin teşkilidir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000140

Muhterem arkadaşlar,

Malûmunuz olduğu veçhile, NATO, Müşterek Enfrastrüktür Programı namı altında NATO memleketlerinde ve bu arada memeketimizde hava meydanları, akaryakıt tesiseri ve boruları, telli ve telsiz muhabere şebekeleri, deniz üsleri ve sair tesisler yaptırmaktadır. Hükümetin, bu tesisleı için yapılmış muhtelif programlara Türkiye'nin hissesi iştirakini, bu programlardan NATO'ya girdiğimizdenberi her yıl ne kadar tahsisat aldığımızı, bugüne kadar bu tahsisattan ne kadarının memleketimize ödenmiş olduğunu, hangi tesislerin hangi yılların programına dâhil bulunduğunu ve bunların inşaat vaziyetinin bugün ne merkezde olduğunu açıklamasını istiyoruz. İşittiğimize göre, bu işlerden Posta-Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğünün uhdesine tevdi edilenler çok geç ve ağır bir şekilde yürütülmektedir. Millî Müdafaa Vekâletinin bu mevzuda ne gibi tedbirler almayı tasarladığını da bilmek istiyoruz.

Bundan başka, bu işlerle meşgul olan Türk ve yabancı firmaların, kendilerine, zamanında döviz tahsis edilememesi yüzünden sık sık müşkül durumlara düştüklerini ve bu sebepten dolayı inşaatı zamanında bitiremediklerini işitmekteyiz. Hükümetten soruyoruz: Dövizini dahi NATO'nun temin ettiği bu işlerde bu dövizler bu işler için rüçhaniyeti haiz olarak kullanılmamakta mıdır? Hükümet, bu hususu temin için bu dövizleri ayrı bir hesapta idare etmeyi derpiş eylemekte midir? Bugüne kadar hangi firmalar hangi işlerde temdidi müddet talep etmişlerdir? Bunlar ne nisbette, döviz transferlerinin zamanında yapılmamış olmasına mebnidir?

Silâhlı Kuvvetlerimizin lojistik desteği bakımından bu kadar ehemmiyetli olan ve aynı zamanda ucuz ve çabuk itmamı NATO'ya karşı bir vecibemizi teşkil eden enfrastrüktür işlerinde hükümetten daha fazla hassasiyet beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Bütün âmme teşekküllerinin ihtiyaçlarını sağlıyan Harita Umum Müdürlüğünün çalışmalarından burada sitayişle bahsetmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar,

Silâhlı Kuvvetlerimizin yüksek kademelerinde ve Millî Müdafaa Vekâleti teşkilâtında batı demokrasilerindeki örneklere uygun bazı tadilât yapılması lüzumuna inanmaktayız.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000141

Halen Erkânı Harbiyei Umumiye, bilhassa harekât, eğitim ve lojistik işlerinde Kara Kuvvetleri Kumandanlığı Karargâhının işlerini fiilen üzerine almış durumdadır. Halbuki, Erkânı Harbiyei Umumiye Karargâhının vazifesi, münhasıran, genel stratejik plânlamayı yapmak, üç kuvvete mütaallik müşterek problemleri, bu meyanda lojistik meselelerini halletmek, Silâhlı Kuvvetlerin teşkil ve ıslâh plânını ve bu plân gereğince tesbiti lüzumlu prioriteleri kararlaştırmak, asker alma ve seferberlik ve sivil savunma işleriyle uğraşmak olmalıdır. Bu itibarla, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Kumandanlıklarının Amerika'da olduğu gibi teşkilâtlandırılmasını, Erkânı Harbiyei Umumiyenin de aslında Kara Kuvvetlerine ait olan işleri bırakarak Kurmay Başkanları Heyeti Karargâhı şeklinde teşkilâtlandırılmasını ve Erkânı Harbiyei Umumiye Reisinin de mezkûr heyetin başkanlığı vazifesiyle görevlendirilmesini lüzumlu buluruz.

Milli Müdafaa Vekâletinin müsteşarlık teşkilâtı da ıslâha muhtaçtır. Bu teşkilâtın vazifesi, aslında, malî ve teknik kontrolü gerçekleştirmek olmalıdır. Bu itibarla, bu vazifelere, iktisat ve maliye mesleğinden yetişmiş olan sivillerin tâyini ile her üç kuvvet için ayrı birer müsteşarlığın ihdasını ve komptrodörlüklerin de bu müsteşarlara bağlanması faideli olacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

Malûmunuz olduğu veçhile, başvekilin riyasetinde kurulmuş olan bir Yüksek Savunma Kurulu mevcuttur. Bu kurulun vazifesi, savunmayla ilgili işleri bakanlar seviyesinde koordone etmektir. Bu kurul, maalesef, kanunen mecburî toplantılarını bile gereği gibi yapamamaktadır. Bunun neticesinde, muhtelif vekâletleri ilgilendiren savunma meselelerinden, ilgili vekiller karşılıklı olarak, habersiz bulunmakta ve koordone edilmesi gereken pek hayatî işler alt kademelerde kalmaktadır. Bu durumna bir son verilmesi elzemdir.

Bu kurulun vazifelerini tamamen ifa edebilmesi için kendisine has kuvvetli bir sekretarya teşkilâtiyle takviyesi de elzemdir.

Halbuki, kurulun takviyesi şöyle dursun, aslında, diğer müttefiklerimizde olduğu gibi, ona ait olması gereken vazifeler başka dairelere tevdi olunmaktadır. Meselâ, NATO'ya iltihakımızdan sonra bir kararnameyle, Hariciye Vekâleti Kâtibî Umumisinin riyasetinden Erkânı Harbiyei Umumiye İkinci Reisiyle Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Kumandanlıkları Kurmay Başkanlarından ve Maliye Vekâleti Müsteşarından ibaret bir heyet teşkil olunmuştur. Bu heyet için kurulması dü-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000142

şünülen sekretarya ise bilâhara NATO Dairesi adiyle Hariciye Vekâletinin bir Umum Müdürlüğü halini almıştır. Bu dairenin uğraştığı umumî plânlama ve koordinasyon işleri haddi zatında Millî Savunma Yüksek Kuruluna ve onun sekretaryasına ait olmak iktiza eder. Hariciye Vekâleti NATO Dairesinin bu sekretaryada sadece temsilcileri bulunabilir. Bugün ise, Hariciye Vekâleti, NATO'yla münasebetlerimizi bahane ederek Millî Müdafaa Vekâletinin, hattâ teknik işlerine karışabilmektedir. Askerî işlerin, onların hakikî mesuliyetini taşıyan kimselere iadesi ve Hariciye Vekâletinin bu mevzuda sadece beynelmilel münasebat bahis mevzuu olduğu vakit bir istişarî rey izhar edebilmek hakkından fazlasına mâlik olmaması elzemdir.

Muhterem arkadaşlar,

Hariçteki askerî ataşeliklerimizin de yeni baştan gözden geçirilmesini lüzumlu bulmaktayız. Kanaatimizce, askerî malûmatın, hiçbir devirde görülmemiş şekilde teati edildiği NATO teşkilâtı dururken, ayrıca NATO devletlerindeki sefaretlerimizde askerî ataşelikler bulundurmaya lüzum yoktur. Buna mukabil, NATO karargâhlarında bize ayrılmış olan personel kotalarını dahi dolduramadığımızı teessürle işitmekteyiz. Bu karargâhlar nezdindeki askerî mümessillerimizin personeli de çok azdır. Biz, subaylarımızın hariçte bulunmalarını kendileri için fevkalâde faideli görürüz. Ancak, hariçteki vazifelerini, ekseriya çok az iş görebildikleri askerî ataşelikler yerine, modern karargâh çalışma metodlarını tatbik imkânını bulabilecekleri NATO karargâhlarında ifa etmelerini tercih etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Millî Müdafaa Vekilliğinin uzun zamandanberi vekâleten idare edilmesi anayasamızın icaplarına aykırıdır. Grupumuz, bir insanın, hem Millî Müdafaa Vekilliği vazifelerini, hem kendi Devlet Vekâletine ait Umum Müdürlüklerin işlerini, hem de Kızılay Genel Başkanlığını birlikte yürütmesine maddeten imkân olmadığına inanmaktadır. Bu durum dahi, bugün hükümetin, savunma işlerimize ne kadar ihmalkâr bir gözle baktığını anlatmaya kifayet eder.

Muhterem arkadaşlar.

Savunma işlerimizle ilgili bir çok mevzuat bugün ziyadesiyle eskimiş durumdadır. Personel ve Sicil Yönetmeliklerinin yanı başında Dahilî Hizmet Kanununun ve Nizamnamesinin de yeni baştan ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bir madalya ve taltif sisteminin tesisi de çok faideli olacaktır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000143

Tayınat ve Yem Kanununun vaz'ettiği yiyecek nisbetleri ve levazımcılık usulleri de ziyadesiyle eskimiştir.

Bütün bu mevzuatın modern esaslar kendi bünyemize uydurularak tamamen tadili icap etmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Silâhlı Kuvvetlerimizdeki malî kontrol ve levazım metodlarının ıslâhına kat'î lüzum vardır. Bunların başında, savunma bütçesinin tanzim ve tasnif şeklinin ıslâhı gelmektedir. Bugünkü şekliyle bu bütçeyi tetkik etmek dahi kolay olmamaktadır. Tasnif kategorileri tamamen keyfidir. Böylece, şu veya bu fasıldan hiç unulmıyan maksatlar için para serfedilebilmekte olup bunun neticesinde ısraf ziyadesiyle artmaktadır. Bunun önüne geçmek, ancak ve ancak, tahsisat kategorilerini ilmî esaslara göre tesbit edilmiş tahdidî tariflere binaen yeniden tanzim ve tasnif etmekle mümkün olabilir. Bunun için de NATO'nun yaptığı çalışmalardan istifade etmek kabildir.

Muhterem arkadaşlar,

Tadili gereken bir kanun da Askerî Ceza Kanunu ile askerî mahkemelere mütaallik bilcümle sair mevzuattır. Adlî âmirin, aynı zamanda, askerî hâkimin sicil âmiri olması çok yanlıştır.

Muhterem arkadaşlar,

Hürriyet Partisi Grupunun Millî Müdafaa Vekâleti bütçesi hakkındaki mâruzatı burada bitmektedir.

Sözlerimi tamamlamadan evvel, vazifesini her zaman fedakârane ve cansiperane bir surette tevazuyla ifa eden ve her hal ve şart tahtında, bugün, Türk varlığının ve bekasının korunacağı hususunda tek teminatı teşkil eden kahraman ordumuza, Hürriyet Partisinin derin minnettarlık ve hayranlık duygularını bu kürsüden teyit eylemeyi vatanî bir borç telâkki ederiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000144

İktisadı ve Sosyal Meseleleri

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000145

İKTİSAT VE TİCARET VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZSÜ: ANKARA MEB,USU PROF. Dr. MUHLİS ETE

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000146

Muhterem arkadaşlar,

İktisat ve Ticaret Vekâleti bütçesini tetkik ederken hükümetin takip ettiği iktisat politikası üzerinde durmak tabiidir. Demokrat Parti İktidarının bilhassa 1954 senesinden sonraki politikalarının esası "İktisadî kalkınma ve yatırımlar dâvası» şeklinde beyan edilmektedir. Hükümet bu icraatının daima plânlara istinat ettiğini iddia etmekte, muhalefet ise, bu hareketlerin esaslı bir plân ve koordinasyondan mahrum olduğunu ifade etmektedir.

Konuşmamızda hükümet icraatının müsbet ve menfi taraflarına işaret ederken, hükümetin takip ettiği politikanın iktisadiyatımızın muhtelif sektörlerine olan tesirleri üzerinde durmayı zaruri saymaktayız.

Muhterem arkadaşlar,

Demokrat Parti Hükümetinin iktisadî icraatını, aktifi ve pasifi ile birlikte mütalâa ederek görüşlerimizi, her sefer olduğu gibi, bu kerre de objektif olarak arz etmeğe çalışacağız :

Hükümetin iktisadî icraatının bir bilânçosunu yaparsak :

Aktifler arasında :

— Enerji ve sulama işlerinin bir kısmını,
— Limanların ve siloların bir kısmını,
— Akaryakıt depolarını ve sevk borularını,
— Karayolları ve bir kısım köy yollarını,
— Petrol arama çalışmalarını, ve petrol tasfiyehanelerini,
— Kısmen toprak tevzî işlerini, köy su ve çeşmelerini,
— Bir çok hatalara rağmen köylüye açılan zirai kredileri,

ve buna benzer produktif işlerden mahalline mazruf olanlarını, müstahsil ve müstehlike birinci derece de faydalı olan işleri elbette ki takdir ile anmayı bir vazife sayarım.

Fakat, bunlara mukabil, millî iktisat bilânçosunun pasif hanesinde iktidar hükümetinin yanlış ve hatalı yaptığı işlerin de bulunduğunu kabul etmek lâzımdır.

— Başta, aşırı ve koordine olmıyan bir yatırım politikasından doğan israflar,

— İhmale uğramış bir istihlâk politikası (bilhassa orta sınıf, dar ve gelirli vatandaşlar bulunduğu),

— Hayat pahalılığı ve geçim zorluğu,
— Döviz buhranı ve mal darlığı,
— Paranın kıymetten düşmesi ve enflâsyon,
— İç ve dış ticaret nizamının bozulması,
— Piyasa muvazenesinin bozulması.

Muhterem arkadaşlar,

Tahlil ve tenkitlerimizi, İktisat ve Ticaret Vekâletinin daha ziyade alâkadar olduğu hususi sektöre inhisar ettirmezden önce, iktisat politikamızda birinci derecede rol alan devlet ve devlet teşekküllerinin yatırımlar mevzuuna temas ederek bunların hususî sektöre olan akislerine geçeceğiz.

Daha ziyade otoriter bir sistem arz eden hükümet icraatında toplu ve koordone bir plâna rastlıyamadığımız için, tenkitlerimizi sayın Başvekil Adnan Menderes'in 6/Ocak/1957 tarihinde İstanbul'da yaptığı bir basın toplantısında, iktisadi plân ve program mevzuunda verdiği izahata istinat ettirmek mecburiyetindeyiz.

Gerçekten bu toplantıda sayın Başvekil "iktisadî kalkınma hareketleri yatırım teşebbüseri şeklinde tecelli eder" derken, resmî yatırımların kaynakları olarak :

A — Evvelâ devlet bütçesinden yapılan yatırımların

B — Saniyen, iktisadi devlet teşekkülleri vasıtasiyle yapılan yatırımların,

C — Ondan sonra, Belediye ve Hususî İdareler vasıtasiyle yapılan yatırımların,

muayyen plânlara istinat ettiğini ileri sürmüştür.

Muhterem arkadaşlar,

Hürriyet Partisi olarak plân ve program mevzuunda hükümetle mutabık değiliz. Hükümetin çeşitli iktisat sahaları arasında esaslı bir ayarlama yapmamış ve yapamamış olmasından dolayı nasıl bir plânsızlığa düştüğünü açıklamaya fayda mülâhaza etmekteyiz.

Umumî bütçe sözcümüz, Ekrem Alican, bütçenin umumî tenkidini yaparken plânsızlığa dair bir hayli misaller vermiş bulunuyor. Biz burada koordinasyonsuzluktan doğan mahzurlardan ve bu hareketlerin millî iktisadiyat üzerine olan tesirlerinden bahsedeceğiz. Yanlış anla-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000148

şılmaması için şuna derhal işaret edelim ki, biz yatırımların esasına muhalif değiliz. Ancak, 4 milyar liralık yatırımın, iktisadi bir surette tahakkuk ettirilmediğine, birçokları tamamlanmadan diğerine geçildiğine, birçoklarının ise, alâkadar ziraat veya istihlâk kollariyle koordone edilmeden yapıldığını, bazı misaller vermek suretiyle göstermek istiyoruz.

Gerçekten, memleket iktisadiyatını bir kül olarak ele alırsak, bunun evvelâ istihlâk ve istihsal şeklinde iki büyük sahası olduğunu ve istihsalin içinde de ziraat, ormancılık, hayvancılık, balıkçılık, küçük sanatlar, sanayi, madencilik, iç ve dış ticaret ve münakalât gibi bellibaşlı faaliyetlerin mevcut olduğunu gözönünde bulundurmak icap eder. Hükümet, iktisadî bir kalkınmaya geçerken, elindeki bu faaliyetlerin ehemmiyetleri ile mütenasip bir iktisat politikası takip edecektir. Âmme masrafları yapılırken bunlar arasında bir sıra, bir tercih gözetilecektir. Evvelâ barajları bitirelim, fabrikaları yapalım, sonra ormancılığı, hayvancılığı ve ziraati kalkındıralım demek katiyen caiz değildir. Bu itibarla, Başvekilimizin İstanbul'da yaptığı Ocak 1957 tarihli toplantısının da, dünya dev adımları ile ilerlerken, biz günümüzü gün etmek, sözde kendimizi sıkıntıya sokmamak kaygusiyle, yarına bir şey bırakmıyacak şekilde hareketi, vatana ihanet telâkki etmekteyiz. Bu memlekette namütenahi imkânlar mevcuttur. Memleket çok kısa zamanda herkesi hayrete düşürecek büyük bir iktisadî kalkınmayı tahakkuk ettirecektir" ; şeklindeki ifadelerine mukabil, biz de diyoruz ki : "Dünya dev adımlariyle ilerlerken, bu memlekette birçok imkânlar varken ve bu imkânları bir umumî plân dairesinde birbiriyle ayarlamak ve daha rasyonel bir surette harekete getirmek mümkün iken, vatandaşları üzecek bir surette birbirini takip eden sıkıntılara düşürmeye lüzum ve zaruret yoktur".

Görüyorsunuz ki, muhterem arkadaşlarım, metodda, tutulan yolda aynı fikirde değiliz. Kaldı ki bu tarz münakaşa bizim muhalefete has bir tenkid de değildir. Ecnebi gazeteleri okuyanlar bu tarz münakaşaların diğer milletlerin parlâmentolarında da yapıldığını bilirler. Sovyet Rusya'da bile, bugün istihsal vasıtaları yatırımlarına mı, yoksa istihlâk maddeleri yatırımlarına mı daha ziyade ehemmiyet verilmesi mevzularında münakaşa cereyan etmekte, taraflar teşekkül etmektedir.

Binaenaleyh, sayın Başvekil de dâhil olmak üzere, bütün İktidar Partisi Grupunun bu meseleleri objektif olarak tenkid eden, muhalefeti sabotörlükle veya bazılarının yaptıkları gibi, vatan hiyaneti ile itham etmelerinden sureti katiyede vaz geçmelerini rica ederiz. Muhalefet, memleket menfaatlarına hizmet etmek bakımından İktidar Partisinden

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000149

farklı bulunmıyan, fakat takip edilecek yolu tâyinde, İktidarla hem fikir olmıyan insanların meydana getirdikleri topluluklardır. Parlâmento hayatının en zor, fakat o nisbette zaruri olan fonksiyonlarından da biri de, Muhalefeti sıkılmadan, sinirlenmeden dinlemektir. Başvekilimiz büyük gayretler sarfiyle vücude getirilmesine ön ayak olduğu tesisler, yatırımlar muvacehesinde takdir beklerken muhalefetten tenkid ve itiraz görünce, asabileşerek, bu işleri yapmamalı mıydık, yaptıklarımızın hangisi yanlıştır, misal vermek suretiyle bize göstersinler," demektedir. Bu tarz suali sormakta bir bakıma haklıdırlar. Fakat rakama istinat eden tenkitlerini dinlemek ve dinletmek suretiyle Muhalefetin de haklı olabileceğini de kabul etmek lâzımdır. Umumî sözcümüz Alican'ın yaptığı konuşmada verilen rakamların hepsi vesikaya ve hesaba istinat etmekte idi. Biz de aynı şekilde devam ederek soruyoruz. 1950 yılında 737 milyon kilovat saatlik bir enerjiyi 1956 da 280 milyona, 1957 sonunda 4 milyar kilovat saate çıkarılacak istihsal, daha doğrusu kapasite rakamı yanı başında,tahmini dahi olsa, istihlâk rakamlarını göremiyoruz. Bu enerjiyi hangi senelerde, hangi yerlere sarf edebileceğiz, ferdî ve sınaî istihlâkte kilovat saati kaç kuruşa gelecektir ve hemen bununla alâkalı başka bir sual de, aynı zamanda sulama işinde kullanılacak barajların bu senelerde sulamaya muktezi irrigasyon tesisatı muvazi olarak yapılıp işletmeye açılabildi mi? Suları ziraatine göre ayarlıyacak (Kültür - teknik) hazırlıkları sağlandı mı? Daha açık bir ifade ile,

1 — Enerji istihlâke göre ayarlandı mı?

2 — Sulama ziraate göre ayarlandı mı?

3 — Her iki işin takribi maliyetleri ne olacaktır?

Muhterem arkadaşlar,

Malûmunuz olduğu veçhile, elektrik enerjisi istihlâki imkânının bulunduğu zaman da istihsal bir hususiyet arzeder. Elektrik enerjisi müstahsil tarafından müstehlikin kullanabileceği evsafta ve fiyatta da olmak üzere sarf mahalline getirilir. Binaenaleyh, istihsalde muktazi geniş tesislerin haricinde, enerjiyi ayrıca müstehlikin ayağına kadar götürecek yüzlerce milyon liralık nakil ve tevzi şebekesinin tesisi iktiza edecektir. Bu işlerin büyük bir kısmı ise yine mühim miktarda ithalâta, yani dövize ihtiyaç gösterecektir.

Sulama işlerimizdeki koordinasyonsuzluğa da yarı kalan ve böylelikle mühim faiz ziyaına, isterseniz israfına sebebiyet veren bazı işlere kısaca temas edelim. Tenkitlerimizde gene objektif kalmak için, 1956

yılı ve 1957 yılı bütçe raportörlerimizin matbu raporlarında kullandıkları cümleleri aynen tekrar ediyoruz.

Su işlerimizi tesbit edilen ve hazırlıklar tamamlanmadan programlarla göre geliştirmek yoluna gidilmediği takdirde millî servet artışındaki en mühim kaynaktan gereği gibi faydalanmamış oluruz. Kuraklıkla mücadelede yer üstü sularını faydalı hale getirmek kış ve fezeyan sularını sulama mevsiminde kullanmak üzere barajlar arkasında biriktirmek için program ve projeler hazırlanmıştır, fakat tahsisat beklemektedir. (Nafıa Vekâleti Bütçe Raporları sene 4, 1954). Yine aynı rapordan, şurasını da kayıt edelim ki, tatbik edilemeyen projeler, projeyi yapanları, inkisarı hayale uğratır ve mütaakıp projelerdeki hassasiyetlerin gaip olmasına sebep olur. Programların tatbik edilmeyişi ise programsızlığa yol açar. Bir taraftan, ele alınmış bulunan amenejman projelerinin tamam ve âhenkli bir halde semere verebilmesi için manzumeyi tamamlayacak olan diğer ünitelerin ehemmiyet ve rantabilite esaslarına göre ele alınmasını iktiza eder ; aksi takdirde, hâsıla düşük olur ve müşterek tesislere ait yatırımların bir kısmı nema vermeden bekletilmiş olur. 1957 bütçesinin yatırımlar kısmını gözden geçirirsek bu mübrem ve hayatî işlerin programının yine dondurulduğu ve hattâ devam eden işlerin masraflarının bile karşılanamıyacağı görülür. Yer altı suları için bin bir güçlükle Amerika'dan getirilmiş bulunan 22 adet sondaj makinesi bütün ekipmanı ile ve kurslarda yetiştirilmiş sondör ve diğer personel 270 kuyunun açılması ve hizmete konması için tahsisat bekliyor.

Muhterem arkadaşlar,

Vesikadan aldığım bu misaller de bize gösteriyor ki, bir işe başlıyoruz, onu bitirmeden bir diğerine geçiyoruz, ne biri tam oluyor, ne öbürü kalkınma ekonomisinin yanıbaşında bir israf ekonomisi kaim oluyor. Plândan, programdan, koordinasyondan, prodüktivite, rantabiliteden bahsederken hep bu natamam ve nâkıs işleri kastediyoruz.

Belki şurası yanlış anlaşılıyor. İktisadî plân yalnız teknik proje, keşifname, kapasite ve istihsal rakkamlarından ibaret değildir. İktisadi plân tesislerin en muvafık kuruluş yeri, optimal cesameti, sürüm veya istihlâk imkânları ve miktarları, maliyet unsurları ve bilhassa ne şekilde ve ne vâdelerde ve hangi kaynaklardan finanse edileceğini gösterir hesaplardan ve ekonominin sektörler arası ilgileri ve inkişaf hesaplarından terekküp eden şumullü etüdlerdir. Büyük tesisler yapmağa kalkınca, büyük paralar sarfedilince, bu zahmetleri ihtiyar etmek şarttır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000151

Bilir misiniz arkadaşlar, Sovyetler, iyi yapılmamış olan ilk beş yıllık plânlarında, istihsal ile istihlâki veya diğer istihsal işlerini koordine edemedikleri için ne kadar zorluk çekmişler, ne kadar zarara uğramışlardır? Meselâ Türkistan'da birinci sulama faaliyetinde su temin olunmuş, fakat kültür-teknik mevzuu, yani tarlaların, bilhassa pamuk ekilen toprakların dip suları tetkik edilmeden, nebatlara ne zaman, ne şekilde ve ne kadar bir gübre ile suyun verileceğine dair mütahassıslar yetişmediği için, muazzam kayıplarla karşılaşılmıştır. Bunlar nazariyat değil, tatbikatın ta kendisidir; rakat bilgi işidir. Binaenaleyh iyi bir ekonomik plân yapılmadan temel atmak, duvar yükseltmek, hattâ makinesini işletmek çok kere fayda yerine zarar getirir.

Arkadaşlarım, şunu daima gözönünde bulundurmak lâzımdır ki, iktisaden ileri bir memleket değiliz; inşallah yakın bir gelecekte bu seviyeye ulaşırız, fakat bugünkü mahdut sermayemizi uzun zaman nema getirmiyecek veya kapasitesinden ancak bir kısmından fayda sağlıyabilecek işlere tahsisde çok dikkatli olmamızı bir kere daha hatırlatmak isteriz.

Eğer Devlet Demiryollarımızın 2 milyarlık bir yatırıma ihtiyacı varsa, eğer hayvancılığımızın ıslâh, ormanlarımızın amenajmanı için milyonlara, milyarlara ihtiyaç varsa, paralar yalnız muayyen sahalara tahsis etmeğe hakkımız yoktur. Hele rüçhaniyeti düşük devlet yatırımlarına fazla kayış neticesinde mahdut ihracatımızdan elde edebildiğimiz dövizlerin ziraat ve sanayii sahalarının makine, yedek parça, mazot ve sair mübrem malzeme gibi maddelere kifayet edemeyişi yüzünden ne kadar istihsal müessesesi ve vasıtası âtıl kalmaktadır; uzaklara gitmeğe lüzum yok; Ankaramızda bugün muhtelif malzeme sıkıntısından dolayı kooperatif halinde veya münferit yapılan ne kadar bina boş beklemektedir. Emlâk Bankasının bu binalara açtığı krediler de fazla bir sirkülâsyon bulamamaktadır. Bugün Avrupa ve Amerika'da bir mesken 3 ilâ 6 ay içinde bitmezse peşinen gayriiktisadî sayılır.

Muhterem arkadaşlar,

Bu izahlarımızla devlet bütçesinden yapılan yatırımların plân ve koordinasyon bakımından tenkide değer yerleri olduğuna işaret etmek istedik. Şimdi de iktisadi devlet teşekkülleri eliyle yapılan yatırımlarda murakabe usullerine ne kadar riayet olunduğu hususlarını tetkik edeceğiz.

İktisadi devlet teşekküllerinin tabi olduğu 3460 sayılı kanun, teşekkül ve müesseseler için senelik bir iş programı yapılmasını âmirdir. Bu iş programları, satış, mübayaa, sevk, imalât, sarfiyat ve finansman

program veya bütçelerinden terekküp eder. Fevkalâde iş programları ise ayrıca tesisat, tevsiat, tadilât projelerini ihtiva eder. Bu programlar idare meclisinin tasdiki ile tekemmül eder. Eski teşekküllerde işletme bütçelerinin tekemmülünde vekâletin tasdikına dahi ihtiyaç yoktur. Programın bir sureti umumî murakabe heyetine sunulur. Müesseselerin sene sonu faaliyetleri bu programlarına ve plânlarına göre yine bu heyetçe murakabe edilerek umumî heyete ve alâkalı vekâlete sunulur.

Fakat murakabe heyeti murakabe neticesini iki sene sonra umumî heyete takdim eder. Umumî heyet bildiğimiz gibi muayyen encümenlerden alınan, bir kısmı mebuslarla sermayesi bir milyondan fazla olan milli bankaların idare meclisi reisi ve umum müdürlerinden teşekkül eden ve her sene toplanan bir heyettir. 3460 sayılı kanunda bu heyete Başvekilin nezaret etmesi gerektir. Fiiliyatta da Başvekil kendisini bir vekil ile temsil ettirir. İktisadi devlet teşekküllerinin bu umumi heyetinde ödenmiş sermayeleri 4 milyarı geçen teşekkül ve müesseselerin muamele ve hesapları tetkik edilir. Bu heyete bağlı müesseselerin muamelât ve hesabatı divanı muhasebata, murakabesine, arttırma, eksiltme ve ihale kanunlarına tabi değildir. Umumî murakabe heyeti tarafından murakabe edilmekle beraber, bu devlet işletmesi tam mânasiyle bir teşrii murakabeden mahrumdur. Kanuna göre bunların en yüksek organı umumî heyet, fiiliyatta ise hükümettir. İktisadi devlet teşekkülünü bir kanunla hükümet kurar, umum müdürünü ve idare meclisini hükümet tâyin etmekle fiilen hükümet sevk ve idare eder. Yeni tesisleri, tevsileri istiyen fiilen hükümettir. Umumi murakabe heyeti işletmeye karışamadığından, umumî heyet ancak icradan sonra ve takriben iki sene sonra bunlardan haberdar olur; binaenaleyh program ve işletme bütçelerinin tasvibi değil, zahiren idare meclisinden tasdikından sonra ve icrasından çok sonra malûmattar olur. Umumî heyet olsa olsa gelecek yıllar için temennilerde bulunur.

Meselâ, şeker ve çimento fabrikalarının tesisi veya hususi teşebbüse iştiraki hakkındaki emirler fiilen devlet tarafından verilir. Umumî heyetin otoritesi son senelerde büsbütün azalmıştır. Bir vakitler sayın Adnan Menderes'in de iştirak ettiği hükümete ve teşekküllere karşı kuvvetli tenkitlerine sahne olan umumî heyetler şimdi 20-30 mebusla ve bir o kadar banka müdürleriyle teşekkül edip, raporlar tasdik ediyor. Umumî heyet komisyonlarının verdikleri son raporlar bu çalışmaları göstermeğe kâfidir.

1955, hesaplarını tetkik eden son umumî heyet ceman üç gün içinde, 9-12 saatte bütün bu teşekkülleri ibra etmiş bulunuyor. Hele 3460 sayılı

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000153

kanunun vekâlete ve umumî murakabe heyetinin murakabesine tabi olmıyan devlet işletmelerinden, Denizcilik Bankası, Emlâk ve Kredi Bankası ve İller Bankası gibi teşekküllerde teşrii murakabeden eser yoktur. Bunlardan hele İller Bankası, münhasıran hükümetin emriyle iş yapar, envestismanlarda bulunur.

Muhterem arkadaşlarım,

Halen iktisadi devlet teşekkülleriyle devlet şirketlerinin temsil ettikleri ödenmiş sermaye beş milyar Türk lirasını aşmaktadır. Bunların kullandıkları işletme sermayelerini de hesaba katarsak, bu teşekküllerin arz ettikleri sermaye bakiyelerinin azameti meydana çıkar. Devlet bütçesinden çok daha fazla bir sermayeye sahip olan bu teşekküller manzumesinin, bütçenin yanı başında, nasıl bir kudret arzettikleri kendiliğinden ortaya çıkar.

Onbinlerce memurun, yüzbinlerce işçinin ekmek parası buradan çıkar, bu insanların geçim ve istikballeri bu teşekküllere bağlıdır. Büyük bir vatandaş kütlesi mahsulünü bunlara satar, bunlardan mal ve kredi alır, bir tüccar zümresi bu teşekküllerle alış verişte bulunur.

Fakat işaret etmek istediğimiz mühim bir nokta da şudur: İntihap dairelerimizin çoğunda bu teşekküllerden bir kaçının işletmesi, mubayaa ve satış bürosu bulunuyor. Hemşehrilerini memnun etmek istiyen mebus arkadaşlarımız, kendi bölgelerinde fabrika, santral hiç değilse silo yapılmasını arzu ederler. Hele şeker, çimento veya mensucat fabrikaları pek cazip gelmektedir.

Binaenaleyh, iktisadi devlet teşekküllerinin iktisadi tesirleri kadar siyasi tesirleri de büyüktür.

Binaenaleyh, yine devlet sermayesiyle çalışan bu teşekküllerin tesisleri, yatırımları yine hükümet tarafından verilen emirlerle yapılır ve icradan iki sene sonra bahsettiğimiz şekilde bir murakabeden geçirilir. Haddizatında bu iş bir formaliteden ibarettir.

Bu sebepten dolayıdır ki, Bursa'da yapılan Merinos Fabrikası, yerli merinos koyunlarının gelişmesinden çok önce yapılmış ve bugüne kadar Avusturya'dan gelen yünle yaşamış; Taşköprüde ki Kendi fabrikası kendirlerimiz ıslâh edilmeden yapılmış ve üstelik genişletilmiş ve bugün Hindistan'dan döviz mukabili getirilen jütle çalışmaktadır, İzmit'deki kâğıt fabrikamız halen İsveç'den ve Finlandiya'dan gelen kereste ve sellülozla çalışmaktadır.

Yatırımların üçüncü sahası olarak, belediye ve hususi idareleri ele almak lâzımdır.

Malûm olduğu veçhile memleketimizde mahallî idarelerin mesayii mahdut olduğu içindir ki, hemen her belediye, Dahiliye Vekâletinin Belediyeler Bankasındaki Fond'undan ve İller Bankasının kredisinden faydalanmaktadır. Mahalli idareler, su, elektrik, kanalizasyonun gerektirdiği yatırımları bu bankadan istikraz ettikleri paralarla yapmaktadırlar. Fakat bu yatırımlar ne İller Bankasında, ne de Dahiliye Vekâletinde mübremiyet derecesine göre önceden tesbit edilmiş bir kaç senelik plâna tabi olmaktan uzaktır. Mahallî ve siyasî tesirler altında yapılan yatırımların bir çoğu, malzemenin tedarik edilememesi veya fiyatların artışı dolayısiyle müteahhidler tarafından yarıda bırakıldığı için natamam kalmaktadır. Yarı kalan işlerin faiz kayıpları büyük yekûnlara baliğ olmaktadır.

İktisadi plâncılık bakımından her hangi bir murakabeden mahrum olduktan başka, İller Bankası, ne devlet dairesi, ne de iktisadi devlet teşekkülü karakterini taşımadığı için, ne teşrii murakabe ve divanı muhasebat kontrolüne, ne de 3460 sayılı kanuna göre teşekkül etmiş olan umumî murakabe heyeti murakabesine tabidir. Esaslı bir murakabe, Başvekilin iddialarının aksine, bu müesseseden istikraz eden mahallî idarelerin yatırımlarında iktisadi mânada bir plânlamanın mevcut olmadığını tesbitte müşkülât çekmiyecektir.

Muhterem arkadaşlar,

Âmme yatırımları ile alâkadar olan üç merciden devlet dairelerinin, iktisadi devlet teşekküllerinin, mahallî idarelerinin envertisman mevzularında takip ettikleri hattıhareketin plânlı olmadığını muhtelif misallerle izah etmeğe çalıştık.

Bu tetkikler sonunda, hükûmetin bütün beyanlarına rağmen istihsal ile istihlâki ayarlıyan, iktisadi bir sıra takip eden, muhtelif iktisadi şubeler arasında karşılıklı münasebetler tesis eden toplu ve muvazeneli plânlar mevcut olmadığı anlaşılabilir.

Bütün iddialara rağmen, bu hakikat nihayet anlaşılmış olacak ki bu Ocak ayının son günlerinde gazetelerde yatırımlarla ilgili vekâlet ve dairelere Baş Vekâletin şu tamimi görülmüştür.

«Devlet ve iktisadi devlet teşekkülleri ile özel idare ve belediyelerin ve hususi kanunlarla kurulmuş âmme idare ve müesseselerinin kuracakları her türlü tesislere ait yatırımlar üzerinde ilgili idarelerce bir

karara varılmadan önce mevzuun millî ekonomi yönünden arz edeceği kıymet ve ehemmiyet derecesi bakımından tetkiki Devlet Vekili Emin Kalafat'ın riyasetinde Maliye, İktisat ve Ticaret ve İşletmeler Vekillerinden müteşekkil olan bir heyet tarafından yapılacaktır.»

Muhterem arkadaşlarım, bu yeni karar da gösteriyor ki, muhtelif daire ve teşekküller tarafından yapılan yatırımlar mevzuu şimdiye kadar millî ekonomi yönünden bir koordinasyona tabi değildi. Geçen sene de bütçe müzakeresi arifesinde, teşekküllerin finansmanlarını koordine etmek için Maliye Vekâletinde buna benzer bir komite kurulmuştu. Demek oluyor ki önceden yatırımlar yapılıyor, umum' plân ve koordinasyon arkadan geliyor, bu da bir tutum tarzı!.

Muhterem arkadaşlarım,

İktisat ve Ticaret Vekâletinin doğrudan doğruya meşgul olduğu iç ve dış ticaret politikası, sanayi ve maden politikası, kooperatifçilik ve ticarî şirketler politikası yanı başında vekâlete bağlı teşekküller dolayısiyle meşgul olacağı şu politikalar da vardır.

Ziraat Bankasiyle beraber ziraî kredi ve ziraî kooperatifçilik politikası, Emniyet Sandığı ile tasarruf sandıkları ve şefkat sandıkları (istihlâk kredisi) politikası, Halk Bankası ile küçük sanatlar ve esnaf politikası, Petrol Ofisle akaryakıt politikası, Et ve Balık Kurumu ile gıda maddeleri politikası, Toprak Mahsulleri Ofisi ile ziraî mahsuller politikası.

Vekâletin bugünkü teşkilâtı ve tahsisatı ile bütün bu politikalarla yakından uğraşması mümkün değildir. Halbuki bu saydığımız politikalar, umumî iktisat politikasının çok ehemmiyetli kısımlarıdır. Bunları esaslı bir surette işlemeden ve koordone etmeden, memleket ölçüsünde bir iktisat politikası tedvir etmeğe imkân yoktur. Böyle memleket şumul bir iktisat politikası olmadan da memleket iktisadiyatının âhenkli bir şekilde inkişafını beklemek kabil değildir.

İktisat Vekâletinin memleket iktisadiyatiyle bir bütün olarak meşgul olması gereken bir koordinasyon mercii olması lâzım gelirken, hükümetin meclise sevk ettiği Sanayi, Maden ve Enerji Vekâletinin kuruluşuna ait bir lâyiha ile, bilâkis ikiye bölünmektedir. Sanayi ve Maden kısmı, İşletmeler Vekâleti devairi ile birlikte Sanayi ve Maden Vekâletine geçmekte, iç ve dış ticaret teşkilâtlandırma kısımları Ticaret Vekâletinde kalmaktadır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000156

Muhterem arkadaşlar, Demokrat Partinin programı oldukça liberal bir iktisat politikasına dayanmakla beraber, fiiliyatta tuttuğu yol kuvvetli bir devletçiliktir (*). Muhtelif sahalardaki devlet ve iktisadî devlet teşekküllerinin yatırımları bunun bariz bir ifadesidir. Sanayiden mada ticaret sahasında bile bugün devletin kuvvetli müdahalelerine şahit olmaktayız.

Devletin bu kadar kuvvetle iktisat sahasına müdahalesine rağmen memleketin iktisat siyasetini tedvir eden merkezi makam, İktisat ve Ticaret Vekâleti değildir. Salâhiyetin kifayetsizliğinden ve elemanların noksan oluşundan dolayı bu Vekâlet, ise vazifeleri arasına giren konulardan. Hususi Sanayi, Hususi Madencilik, Balıkçılık, Kooperatifçilik, Küçük Sanatlar, Kredi İşleri, Sigorta İşleri, Şirket İşleri Pazar, Panayır, Borsa ve Fuar İşleri, Dış Ticaret işleri gibi mevzular arasında ancak dış ticaret işleriyle meşgul olmaktadır. Bu saada bile bir tarafdan Maliye Vekâletiyle, diğer taraftan Hariciye Vekâletiyle iştirak halindedir.

Buna rağmen hususi sektör ve bunun merkezini teşkil eden piyasa bu Vekâletin gözüne bakıyor. Piyasa ise bütün iktisat hareketlerinin bir miyarı, makesidir. Hususi teşebbüsler kadar Devlet teşebbüslerinin faaliyet neticeleri piyasaya inikas eder.

Hükümetin, giriştiği kalkınma hareketlerini, fiyat ölçüsüyle değil, istihsal ölçüsüyle ifade etmektedir. Barajların vusatı, enerjisinin kilovat saati, sulanacak sahaların genişliği, fabrikaların kapasitesi ve mamûl miktarı hep istihsal rakamlarıdır. Piyasa ekonomisinden uzaklaşan güdümlü ekonomilerde istihsal rakamları tipik ölçülerdir.

Güdümlü ekonomilerin, karakteristik vasıfları arasına tahditler, takyitler, tahsisler, tanzimler asgari ve âzami fiyatlar vardır. "Fakat, bu duruma ya" harp ekonomisinde, "yahut" Totaliter rejimlerde şahit oluruz.

1954 yılında 2.790 milyonluk yatırımın % 38 ini teşkil eden 1.082 milyonluk kısım devlet sektörü tarafından yapılmıştır. 1955 senesinde ise Devlet sektörünün yatırım nispeti daha da yükselerek % 48 i bulmuştur. Gerek umumi ve gerek katma bütçeli dairelerin, gereken iktisadi devlet teşekküllerinin 1955 yılı içinde yaptığı yatırımlar 450 milyon artmış, buna mukabil hususi sektörün yatırımlarında 50 milyon liralık bir azalma görülmektedir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000157

Halbuki Demokrat Parti Programı, "Neoliberal" bir idoolojiye istinat eder.

Fiiliyatta ise, iktisada hâkim olan piyasa değil, Hükümettir. Piyasa serbest fiyata değil, Milli Korunma Kanununa göre tanzim edilmektedir. İstihlâk ve istihsal nizamının bozulmasının bir sebebi de, piyasanın, mevzu regülatörü olan fiyata, ve dolayısiyle arz ve talep kanununa göre değil, mevzuat hükümlerine göre işletilmesine çalışılmasıdır.

Muhterem Arkadaşlarım,

Şimdi size 1956 senesinde piyasamızın arz ettiği manzarayı çizerken, biraz önce arzettiğim hususların ne dereceye kadar hakikate tetabuk ettiğini tebarüz ettirmeğe çalışacağız.

1954 yılında hava şartlarının müsait olmaması dolayısiyle zirai istihsal matlup neticeyi vermemiştir. Diğer taraftan aynı sene 1,393,000 liralık ithalata mukabil, ihracat ancak 938,000 milyonluk bir vaziyet arz etmiş, Merkez Bankasının emisyonu ise 1,533 milyarı bulmuştu. 1955 sonunda ise bu miktar 2 milyara çıkmıştı. Dış ticarette ise ithalât 1,393 ihracat ise 877 milyona inmiş bulunuyordu.

Umumi endeks ise,, 1940 senesini 100 addedersek, 1950'de 350, 1945'de 400'ü bulmuştu. En fazla artış 1954 yılı ile 1955 yılı son baharı arasında vuku bulmuştur. Bu rakamları vermekten maksadımız, iktisadi muvazenenin, piyasa şartlarının ve para kıymetinin bozulmağa başladığı devri işaret etmektir.

Muhterem Arkadaşlarım,

Muvazeneli bir iktisat politikası takip edilememesi yüzünden bir türlü istikrar bulamıyan piyasalarımız, 1956 senesi ortasında bir de Milli Korunma Kanununun" yeni tatbikatı ile karşılaştı.

6731 sayıyı taşıyan bu kanun, etiket vaz'ı, fatura tanzimi gibi alış verişde bir takım usuller ihdas etmekle beraber âzami, asgari fiyatlar vaz'ı ve narhlar koymak, istifçiliğe mâni olmak, malın toptancı, yarı toptancı, perakendeci tüccar, esnaf ve müstahsil elinden geçerken kâr hadlerini tesbit etmek, umumi bir murakabe tesis etmekle piyasayı tanzim gayesini taşıyordu.

Bu kanun lâyihası yüksek görüşülürken Hürriyet Partisi sözcüsü şu yolda bir itirazda bulunmuştu. "İhtikârla mücadeleye taraftar olmakla beraber" bu kanuna hâkim kılınmak istenen zihniyet, pa-

halılık ve yokluğun hakiki sebebini vatandaş kütlelerinden gizlemek ve güçlüklerin mesuliyetini piyasa erbabına yüklemektir. Hakikatta ise hayat pahalılığı sadece ticari ahlâk buhranının değil, büyük kısmıyla umumi oktisadi âmillerin bir neticesidir. Enflâsyon, dış ticaret âhenksizleri ve yatırımlar fiyatlar üzerinde daimi bir tazyik yaratmaktadır. (Zabıt ceridesi, 62 nci inikat 7/V/1956, Pazartesi nüshası sahife 291) Bu kanun Hükümet ve belediyelerin bu günkü teşkilâtıyla iktisadi güçlük ve pahalılığın sebeplerinden hiç birini izale edecek mahiyette değildir. Bu kanun memleket iktisadi dertleri hal edemez! Bu kanunla yanız hakiki muhtekirlerin takip edilmesi gerekkirken, ağır müeyyidelerin korkusu altında, namuslu tüccar ve esnafın mefluç hale gelmesi ve bunlar yerine maceraperest ve korkusuz spekülötörlerin kaim olmasına sebebiyet verebilecek bir nizamın ihdasına asla taraftar değiliz!

Yine meclisin 65 inci inikatında (18/5/1956) bir başka sözcümüz, bu kanunun istilzam ettireceği fiyat murakabesi, netice itibariyle maliyet muhasebesine istinat eder. İktisat Vekâletinin ve belediyelerin elinde bu nevi maliyet kontrolünü muvaffakiyetle yapacak elemai himen yok gibidir. Bunları kısa zamanda yetiştirmek mümkün değildir. Bu mesele hal edilemezse kontrol nazari kalır, fayda yerine zarar verir". Toptancı, perakendeci sıfatlarının birbirinden ayrılması kolay değildir, memlekette yerleşmiş ticari düzeni bozar. "Dikkat edin arkadaşlar, ateşle oynuyoruz," demişti!

Muhterem Arkadaşlarım,

Muhalefetin bilgiye ve tecrübeye dayanan bu sözlerine ehemmiyet verilmedi. Lâyihanın komisyona iade edilmesi teklifi reddedildi. bilâkis kanunun biran önce çıkması, hatta o zamanki muhtelit komisyonun bir sözcüsünün ifadesiyle, son baharda tahakkuk edebilecek fiyat terfilerini önleyebilmesi için biran evvel çıkması lâzımdı! Filhakika bu kanun süratle çıktı ve süratle tatbikine başlandı. Kanunla beraber alınacağı söylenen iktisadi tedbirlerin alınması şöyle dursun, kanunu tatbik edecek teşkilât dahi hazırlanmamıştı, hatta tam mânasiyle bu gün dahi hazır olmadığını söylersek mübalağa etmiş olmayız. Murakabe teşkilâtına alınan elemanlar piyasanın hususiyetlerine aşina olamadıkları için, ticaret erbabını layıkiyle tenvir edecek durumda değildirler. Maliyet masraflarının bir çok masrafları ihtiva etmemesi, ithalâtcı, toptancı ve perakendeci kâr hadlerinin keyfi olarak tesbit edilmesi, sayısı 25 i geçen kararnamelerin, tebliğlerin, tefsirlerin çokluğu, (Kararnameler çıkmadan neşir edilen tebliğler ve türlü keşmekeşler Hükümetin bu sahadaki ac-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000159

zini gösteren dellilerdir. Ticaret ve Sanayi odaları ve Birlikleri hemen her gün meseleyi tezekkür ediyor, fakat yuvarlak cümlelerle veya kapalı şikayetlerle, hem lehte, hem aleyhte alınabilecek tenkit ve temennilerle ızdıaplarını ifade etmeğe çalışıyorlar.

Muhterem Arkadaşlarım,

Millî Korunma Kanunu tatbikatının neticesini, bir kere de bütçe encümeninin bu seneki İktisat ve Ticaret Vekâleti bütçesini tetkik eden raportöründen dinleyin :

"Tayınlama sisteminin müşkilâtı karşısında bu yolda gidilemeyeceği hakkı olarak düşünüldüğünden böyle bir esaslı yardımcı unsurdan mahrum olarak fiyat kontrolü politikası kendisinden beklenen neticeyi kemaliyle vermekten uzak kalmak zorunda idi. Memleketimizdeki tatbikatta da böyle olmuştur. İlk ayların düşük fiyatları, iktisadi olmaktan çok, ceza tehdidi altında meydana gelmiş fiili bir neticedir; kanun kontrol edilemeyen sahalara kadar teşmil edilmiştir. Buna mukabil büyük şehirlerin belli başlı zaruri maddelerini dahi lâyık olduğu şekilde murakabe edecek teşkilât daha ağır bir tempo içinde bulunmuştur.

Bütün vaitlere rağmen iktisadi tedbirlerle desteklenemeyen kanuni tatbikat, başta zahiri bir başarı, fakat sonunda bir fiyasko ile neticelenmiştir. İstihsal ve istihlâk şartları bozulmuş, fiyat makanizması zedelenmiş, ticari düzen alt üst olmuştur. Böylelikle:

A — Bir çok maların fiyatı son günlerde, Temmuz 1956 tarihinden önceki seviyeye yükselmiş, bir çok vakalarda bunu da aşmıştır.

B — Bir çok mallar piyasadan çekilmiştir.

C — Bir çok malların kalitesi bozulmuştur.

Şimdi sizlere bu üç kategori mallara ait misaller verelim :

Ankara Perakende fiyatları :

Millî Korunma Kanunu tatbikatından önce ve sonraki fiyatlar :

Cinsi	Önce	Sonra
Pirinç	180	200
Burgur	80	90
Mercimek	84	104
Nohut	70	105
Fasulye	110	180
Makarna	154	172
Zeytinyağı	470	500
Patates	44	74
Soğan	45	80
Un	65	84

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000160

Bu rakamlar Ankara bakkallarının perakende fiyatlarının vasatisidir. Bazı semtlerde fiyatların daha yüksek olduğu müşahede edilmiştir.

B — Piyasadan çekilen mallara misal :

Arz edeceğimiz misaller, daha ziyade Millî Korunma Kanununun yanlış tatbiki yüzünden (İstihsali ve satışı) koruyacak bir fiyatın tesbit delimesinden dolayı istihsal edilmesinden veya satışından vaz geçilen mallara aittir. Bunlar arasında : Süt, yoğurt, peynir, sade yağ gibi mühim gıda maddeleri başta gelir. Mevsim şartlarının da bir rolü olmakla beraber, bu malların piyasadan gaip olmalarına sebep, yem vesaire gibi maliyet unsurlarının tesbit edilen satış fiyatlarını karşılamamış olmasıdır.

C — Piyasada mevcut olan fakat keyfiyet ve kemiyeti bozulan mallar ve Millî Korunma tatbikatı neticesinde, eskiye nazaran daha az dayanıklı, (Kunduralarda ve kumaşlarda olduğu gibi) yahut ekmek ve francala gramajını azaltmak suretiyle fiyatı muhafaza etmek şekilleriyle karşılaşılmaktadır. Dokumalarda ise atkıları seyrekleştirmek suretiyle eski fiyatlarda ısrar edilmesi, yahut yüne pamuk karıştırmak suretiyle aynı fiyata daha düşük kaliteli bir mal satılması hâdiselerine rastlanmaktadır. Böylelikle bir vatandaş eski kumaşla yaptırmadığı bir elbiseyi iki sene giyebilirken, yeni kumaşla diktirdiği bir elbiseyi ancak bir sene giyebilmektedir!

Demek oluyor ki bazı yasaklar ticaret ahlâkını islah edeceği yerde, bilakis bozmakta ve tüccar türlü muvazaalara sevk etmektedir. Velhasıl piyasaya bol mal sevk edemediğimiz müddetçe ve mevzuat yasakları yoluyla murakabe sistemini terk etmedikçe, vaziyetin düzelmesine imkân yoktur.

A — Mal darlığı, mal yokluğu :

Millî Korunma Kanunun tatbikatı piyasada mal darlığını artırmış, fiyatların yükselmesine mâni olamamış, bilakis bazı fiyatlarda eskiye nispetle, daha fazla yükselmelere sebebiyet vermiştir.

Böylelikle piyasalarımızda kolaylıkla veya yeter miktarda bulunamayan mallardan : Mazot, otomobil lâstiği ve yedek parça, kimyevî maddeler, kâğıt, kakao, çay, kahve, ilâç gibi maddelere, Millî Korunma Kanununun yanlış tatbiki ile; süt,sade yağ, beyaz ve kaşar peyniri, yumurta gibi gıda maddeleri de katılmıştır. Bu maddeleri ele geçirdikçe müstehlike arz eden dükkânların önünde harp senelerine has olan kuyruklar tekrar görülmeğe başlanmıştır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000161

Bu hâdiseden ürken vatandaş, sabah yatağından kalktığı vakit, yeni bir malın daha piyasadan çekileceğinden endişe duymaktadır. Bu yüzden en ufak bir rivayetten mülhem olarak, günlük ihtiyaçından fazla mal almakta ve bir nevi istifçiliğe başlamaktadır. Fakat bu hareket daha ziyade geliri müsait olan vatandaşlar için mümkündür.

Kıt kanaat yaşamağa mecbur olan vatandaşlar ise bu yokluktan daha fazla ıztırap çekmektedirler.

B — Fiyatların yükselmesi (Hayat Pahalılığı) :

Arkadaşlarım, Millî Korunma Kanunu tatbikatı ile kamçılanan fiyatlar şöyle bir seyir arz etmiştir :

Muhterem Arkadaşlarım,

Mevzuata ait görüşlerimize son oturumdan, bütçe kanunu ile karşımıza çıkan % 40 Hazine hissesi vergisine kısaca işaret etmek isteriz. Döviz kıtlığından mütevellit ithalât azlığından, Millî Korunma tatbikatından doğan fiyat yükselmeleri Hazine hissesi adını taşıyan bir nevi gümrük vergisi ile bir kere daha fırlamak istifadadını göstermektedir.

Bir kısım ithal mallarından alınacak Hazine hissesine dair kanunun tatbikatından doğacak neticeler hakkında pek nikbin olmak mümkün değildir. Bilindiği gibi bu tatbikat neticesinde bütçeye 380 liralık bir gelir sağlanacağı tahmin olunmuştur. Bu tahminlerin düşündürdüğü bazı hesaplar fiyatlara vaki olacak inikasın devlet yatırımlarına da nüfuz edeceğini göstermektedir. Hazine hissesi dolayısiyle fiyatlara vaki olacak terreffü devlet yatırımlarının da maliyetini yükseltecek ve bu hisse dolayısiyle elde edileceği düşünülen 380 milyonun % 80 ini bu mevzuda meydana gelecek açığı ancak karşılayabilecektir.

Diğer taraftan mevzuun ticari muhiti ilgilendiren cepheleri de vardır. Hazine hissesine tabi bir malı ithal edecek olan tüccar yaptığı talepte alacağı tahsis arasındaki farkın tekabül edeceği Hazine hissesini geri akabilmek için kanunun tâyin ettiği usullerin yerine getirilmesi yolunda belli olmayan bir zaman zarfında beklemek mecburiyetinde olacaktır. Bu husus bu durumdaki ithalâtcıların katlanmaya mecbur olduğu ilk risk olarak göze çarpmaktadır.

Temmuz 1956 tarihinden itibaren tadil edilen Millî Korunma Kanunu ile ilgili kararname ve tebliğlerin neşir ve tatbikine geçilmesiyle fiyatlarda cüzi düşmeler görüldüğünü yukarıda söylemiştik. Fakat bu

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000162

düşmeler, fiyatların hiç bir zaman 1954 veya hatta 1955 seviyesine inmesini temin edememiştir.

Meselâ Ankara geçinme endeksi 1954 de 122 iken, 1956 Haziranında 155 olmuştur. Kanunun tatbiki ile Eylûl ayında 155 den 149 a kadar bir düşme elde edildiği görülüyor. Demek ki, 1954 den beri vukua gelen yüzde 27 lik fiyat artışının, sadece âzami, % de 5 lik kısmı ihtikâra atıf edilebilir; geri kalan % 22 lik artmanın başka sebeplerle, umumi konjoktürle izah edilmesi lâzımdır. Fiyat artışlarının ancak beşte birini Millî Korunma tedbirleri ile kontrol etmek kabil olabilmiştir, bunun 1,5 milyon liralık bir kontrol teşkilâtı sarfiyatına bedel olup olamıyacağı cayi sualdir.

Şurasını da işaret etmek isteriz ki, narh konan maddeleri ihtiva eden "Endeks rakamları" fiyat yükselişlerini tamamen aksettirmekten uzaktır. Narh fiyatları kontrolün yüzde yüz başarılı olduğu faraziyesine dayanır. Piyasada bulunamayan maddelerin endeks ile ilgisini de düşünmek lâzımdır. Endekslerin bu yokluğu ve bunun müstehlik refahı üzerindeki menfi tesirlerini aksettirmesine imkân yoktur.

Hayat pahalılığının para cephesinden tahlili :

Mal buhranı ve fiyat yükselmelerini bir de para cephesinden tahlil enteresandır :

Hükümet adamları her vesileden istifade ederek, Millî gelirin 15 - 17 milyona yükselişi ile yahut bankalardaki mevduatın 4 küsur milyara yaklaşması muvacehesinde bir hayat pahalılığından bahsetmenin doğru olamayacağına işaret etmektedirler.

Biz bu fikirde değiliz, çünkü artan nüfus ve istihsalle beraber artan millî gelir, her vatandaşa matlûp şekilde dağılmıyor ki, sabit ve dar gelirli dediğimiz vatandaşlar yani subay, memur, müstahdem, işçi, bir kısım küçük esnaf ve küçük köylüden (Maaşlarına yapılan bazı zamlar veya verilen ikramiyelere rağmen Devlet memur ve işçileri) eskiye nazaran daha fazla bir gelir sahibi olamamış; üstelik, paranın kıymetten düşmesi neticesinde maaş veya sair gelirleri ile daha fazla bir satın alma kuvveti elde edememişlerdir. Bir kaç sene evvelki bir liraya mukabil bu günün lirası ile aynı miktar malı alamayınca hayat tabiatıyla pahalıdır. Hayat pahalılığının tek ilmi izahı da budur ve bu ölçülere göre hayat gittikçe pahalılaşmaktadır. Tekrar edelim 1940 senesini, 100 addecek olursak hayat pahalılığını göstermeye yarayan umumî endeks, 1950 senesinde 350 ve 1956 senesinde ise 450 olmuştur.

Paranın iştira kuvvetinin azalması ise, Merkez Bankasının emisyonu ile alâkadar bir mevzudur. Kaldıki bir paranın kıymetten düşmesi, 1) altına 2) mala ve 3) dış memleketler parasına yani dövize olan nispetiyle ölçülür. Bugün bir Reşat altınına mukabil 126 küsur Türk kağıt parası alınabilmekte, bir dolâra mukabil resmî kur 2,80 iken karaborsada 12 küsur Türk kâğıt parası alınabilmekte ve bir Türk lirası ile ancak iki kilo buğday satın alınabilmektedir. Paranın kıymetten düşmesini bilhassa gayrimenkullerin fiyat artışlarında müşahede etmek lâzımdır.

Arkadaşlar, bu keyfiyete iktisatta enflâsyon derler! Muhterem arkadaşlar, bir vakitler reddedilen bu enflasyon hâdisesi, son zamanlarda iktisadi kalkılmanın bir icabı olarak izah edilmektedir.

İstihlâkin artışına gelince!

Enflâsyon devrindeki imar ve yatırım faaliyeti dolayısiyle piyasa muazzam taleplerle karşılaşırken, gayrimenkul bilhassa ev ve apartman inşaatı dolayısiyle inşaat malzemesine olan talep artmış, ve bazı malların piyasadan çekileceği kaygusu ile istifçiliğe doğru bir hareket başlamıştır. İşte bu hâdisede istihlâkin artmasını intaç etmektedir.

Bir taraftan nüfusun artışı, diğer taraftan eline fazla para geçen vatandaş zümrelerinin daha geniş bir şekilde hayat sürmeleri muayyen bazı şehir ve kasabalarımızda istihlâk artışına yol açmıştır.

Muhterem arkadaşlar, bankalardaki mevduat rakamlarının artışına bakıpta hayat pahalılığı, yoktur, bilâkis refah vardır demek doğru değildir. Bankalardaki mevduatın kısmıazamı vâdesiz mevduattır. Tam mânasiyle tasarruf mevduatı deyemeyeceğimiz bu mevduatın çoğu piyango, ikramiye gibi, başka memleketlerde eşine tesadüf edilmeyen "kader oyunları sayesinde de bankalara girip çıkmaktadır. (x) Bankalar istikraz ettikleri paralardan yüksek faiz almaktadırlar. Bu ise para maliyetini ve dolayısiyle istihsalin maliyetini yükseltmekle, netice itibariyle yine hayat pahalılığına tesir etmektedir. Velhasıl hangi cepheden bakarsak bakalım, Türkiye'de geçim güçleşmiş, ve hayat bilhassa son senelerde, başka memleketlerden daha pahalı olmuştur!

Bugün, başta dar ve sebit gelirli vatandaşlar olmak üzere, bir çok halk tabakaları hayatı pahalı bulmakta ve geçim sıkıntısı çekmektedir. Bu sıkıntı iktisadî, içtimai ve sıhhî âfetlere sebebiyet vermektedir.

(x) Vâdesiz mevduat bankacılıkta kaydî para adı verilen ve ekonomide likiditeyi arttırarak, harcamaları teşvik eden, bir unsurdur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000164

Fiyatların yükselmesi yalnız müstehliki değil, aynı zamanda esnafı, tüccar ve hatta müstahsili de müteessir etmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Hayat pahalılığı, ilkönce şehirden köye intikal etmiş, şimdi ise köyden şehire doğru yayılmıştır. Köylü mazot ve yedek parçadan maada, şimdi hayvanına yedirecek yem bulmakta müşkilât çekiyor. Arpa 50, Yulaf 45, Ot 30, Saman 25 kuruştur. Arkadaşlarım bu şikâyetler elbette size de intikal etmektedir. İlâçsızlıktan sızlanan vatandaşların feryatlarıyla hiç karşılaşmadınız mı? Elbette işitmektesiniz, muvakkat dediğiniz bu sıkıntılar daha ne zamana kadar devam edecek, harp ekonomisinde miyiz?. Millî Korunma Kanunu fevkalâde zamanlara ait bir kanun olduğuna göre, kanunu tadil edip daha cezri tedbirlere baş vuran Hükümet, bu fevkalâde hali kabul ediyor demektir!

Haddizatında bu fevkalâde durumu yaratan D. P. iktidarının yine kendisidir. İşin garibi Hükümetin bu hali meydana getiren sebepleri, normal ve muhik bulması ve bu yolda devam edileceğini hala iddia etmesidir.

Hükümet hem iktisadi sıkıntıyı yaratmakta, hem de hâdisenin tezahürlerini önlemek için günahı başkalarına yüklemeğe çalışmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, döviz buhranı ve mal noksanı gibi iktisadî sebeplerin yanı başında, zaman zaman muhtekirlerin fiyatları suni olarak yükselttikleride olmuştur, fakat fiyatların yükselmesine âmil olanların arasında ve belki de başında yine Hükümeti göstermek zarureti vardır. Sümerbank mamûllerinin fiyatı inhisar maddelerinin fiyatı, şeker fiyatı, nakil vasıtalarına yapılan zamlar fiyat seviyesinin yükselmesine sebep olmuştur.

Demokrat Parti iktidarının ilk senelerinde ucuzluk sağlamak üzere alınan tedbirler, şeker fiyatının indirilmesi, Sümerbank mamûllerinin ucuzlatılması, inhisar maddelerindeki ucuzluk yerine, şimdi, istihsalin bu kadar artmasına rağmen, artışlar kaim olmuştur.

Muhterem arkadaşlar, görüyorsunuz ki, fiyat, iktisadi faaliyetin bir barometresidir, yanlış bir hareket yaparsanız, fiyat ibresi yükselir!

Binaenaleyh pahalılık, tüccara atfedilen mefhum bir ihtikârdan ibaret değildir, pahalılık istihsal ise istihlâk, arz ile talep arasındaki muvazenin bozulmasından ileri gelen iktisadi bir hastalıktır. Bunun te-

davisi için, siyasi ve hususi değil, ancak ve ancak ekonomik tedbirlerle olacaktır.

Mal darlığına ve hayat pahalılığına karşı Devletin ve belediyenin ticaretle uğraşmaları meselesi!

Muhterem arkadaşlarım, mal darlığından mütevellit sıkıntıyı gidermek ve fiyatlara nazımlık yapmak gayesiyle önce belediyeler, sonra yarı resmî teşebbüsler ve nihayet resmî müesseseler ticarete koyulmuşlardır. İstanbul Belediyesinin tanzim satışları, daha sonra imtiyazlı bir seyyar satış teşekkülü olan Migros ve nihayet malî teşekküllerin iştiraki ile kurulan Gima (Gıda ve ihtiyaç maddeleri Şirketi) ortaya çıkmak üzeredir. Diğer taraftan, eski Millî Korunma Kanununa göre kurulup bir kaç seneden beri faaliyete geçmiş olan "Et ve Balık Kurumu" da müstehlikin et ve balık ihtiyaciyle uğraşmaktadır. Eski Ticaret Vekili Mandalinci zamanında bir de "Alım ve Satım Kontuarının" teşkilini müjdelemişti! Harp senelerinde de istihlâk kooperatifleri ve Ticaret Ofisi tecrübeleri yapılmıştı.

Bütün bunlar, mevcut tüccar ve esnaf zümresinin maruz kaldığı güçlükleri layıkiyle tetkik etmeden ve zorluklar bertaraf edilmeden, girişilmiş tecrübelerdir. Başka memleketler bu tecrübelerden çoktan geçmişlerdir. Kaldı ki, bu teşekküller büyük ölçüde mal stoklarına sahip ve istihsale hâkim olamazlarsa, ihtiyacın ancak bir cüzünü karşılayabilir ve piyasaya hâkim olamazlar. Bu teşekküller büyük fakat tecrübesiz bir memur kadrosu ile iş görmek ve muayyen bir hesap sistemi tesis etmek mecburiyetinde oldukları için, çok masraflarla çalışmaya mahkûmdurlar.

Dış Tiraret Politikamız!

Hattızatında dış ticaret politikasının tanzim edildiği merci İktisat ve Ticaret Vekâletidir; hakikatte ise, dış ticaret işleri ile Ticaret Vekâletinden maada, Hariciye Vekâleti ile ona bağlı İktisadi İşbirliği Teşkilâtı, Maliye Vekâleti, Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti ve Merkez Bankasıda alâkadardırlar.

Bu dağınık gayretlerle dış ticaret işlerimizin bir istikrar bulamamış, bu daire ve müesseseler arasında (Merkezî Döviz Komitesine rağmen) tam bir koordinasyon teessüs edememiştir.

22/Eylûl/1952 tarihiyle Liberasyon sisteminden ayrıldıktan sonra, İthalât ve ihracatımız E. P. U. Dolâr memleketleri yerine, daha ziyade

anlaşmalı ve demirperde arkası memleketlerine kaymış ve bu keyfiyet ticaret hadlerini aleyhimize çevirmiştir.

Liberasyon sisteminin yerine, transfer ve tahsis usulleri ile ithalât kayıtları usulü kaim olmuştur; bu usullerin arz ettiği mahzurları Ticaret Vekâletinin radikal bir surette hal etmesine imkân yoktur. İhracat ithalâttan daha az olduğu müddetçe ve Avrupa "İktisadi İşbirliği" ve Avrupa Tediye Birliğinin ihdas ettiği makanizmadan faydalanamadığımız müddetçe sıkıntı devam edip gidecektir.

Dış ticaretin seyri (Milyon Türk lirası)

Sene	İthalât	İhracat	Açık
1950	800	738	62
1951	1,125	879	246
1952	1,557	1,016	541
1953	1,491	1,009	382
1954	1,339	938	401
1955	1,393	877	516
1956	1,323 (*)	989	334

(*) Tahmin.

Bu istatistikten görüldüğü veçhile 1952 senesinden beri ticaret bilânçomuz büyük açıklarla kapanmaktadır. Yatırım hareketleri temposu ithalâtın azalmasını frenlemektedir. Kaldı ki, ithalâtın mühim bir kısmında kredilere dayanmaktadır. Yabancı memleketlere olan ticari borçlarımız 417 milyon Türk lirasına baliğ olmaktadır. (30/11/1956)

Memlekete her gelen dövize mukabil ihtiyaç üç dört mislidir. Bir türlü düzene sokulamayan ithal maddeleri ihtiyaçları transfersiz tahsislerle veya ihtiyacın çok dûnunda kalan veya zamanında gelmeyen tahsislerle neticeleniyor; bu hal tüccarı olduğu kadar sanayiciyi de çok güç duruma sokuyor.

Bu çıkmazdan kurtulmanın tek fakat uzun vâdeli çaresi ihracatımızın terkibini değiştirmek daha yüksek pahada mal ihracatını sağlayacak yeni mahsullerin istihsal ve ihracatını teşvik etmektir. Hayvan ve hayvan mahsulleri, balık, taze mevya ve sebze, yağlı tohumlar, pamuk, işlenmiş bakır, krom, manganez vesair turizm gibi mevzuları esaslı bir dış ticaret politikasının içine almak ve herşeyden evvel ihracatımızın artmasını sağlayacak tedbirlere doğru gitmek lâzım geldiği kanaatındayız.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000167

Dikkat edilecek olursa, gerek Ticaret Vekâleti, gerek Maliye ve gerek Hariciye Vekâleti ve dış ticaretle yakından, uzakdan alâkadar bir çok teşekküller vakitlerinin çoğunu ithalâta hasretmektedirler. Çıkarılan kararname ve tamimlerden çoğu ithalâta aittir. Her islâhat hareketi, müşkülleri bertaraf edeceği yerde, bilâkis yenilerini ihdas etmektedir. Bakanlar bu sahadaki mevzuatı tamamen öğrenmeden vekâleti terk ederler. Müsteşarlar, daire reisleri, umum müdürler hatta şube müdürleri sık sık değişir, değiştikçe müktesep bilgileri de bertaraf gider, yeni elemanlar yeni baştan işe başlar, yeni baştan hata yaparlar. Diğer taraftan, bu gün reddedilen bir usule, yarın müsaade edilir. Takas bazen mazır, bazen faydalı addedilir. Reexportation resmen yasaktır. Fiiliyatta devam eder! Resmen Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtına ve Avrupa Tediye Birliğine dâhiliz, tatbikatımız ise demirperde arkası memleketlere kaymaktadır. Resmî propagandaya bakılacak olursa, bir çok memleketler bizim ile alış verişe teşnedir; bizimle iş yapmak hususunda milletler bir birleriyle rekabet alindedir! Halbuki yabancı memleketlerin iktisadi neşriyatına bakılınca veya yabancı memleketlerde iktisadi mehafil ise temasa gelince, vaziyet bambaşka bir mahiyet arzetmektedir!

Bedellerini kolayca ödeyemediğimizden dolayı, satıcı memleketler bize mal sevk etmekten korkmaktadırlar; yabancı alacaklılarımız borç taksitlerinin zamanında tediye edilmemesinden müştekidirler. Hatta borçların muayyen zamanlarda verileceği resmî makamlar tarafından teyit edildiği halde, transferlerin yapılamaması haricî itibarımız hakkında menfi tesirler yaratmıştır.

Emin olunuz arkadaşlar, mühim yabancı yardımların tahakkuk edememesine bu gibi muamelelerin tesiri çoktur; bunlardan tegafül etmek veya "Muhalefet bu meseleleri ortaya atmakla memlekete fenalık ediyor" şeklindeki iddialarda bulunmak yerinde değildir. Başkentimizde çalışan beynelmilel iktisadi teşekküllerin mümessilleri, mütehassısları, ecnebi sefaretlerin ateşe ve müşavirleri bu durumdan yakından malûmattardırlar. İngilizce, Fransızca ve Almanca iktisat mecmuaları ve bültenleri fırsat buldukça bu durumumuza temas etmektedirler.

Bütçe Encümenini İktisat ve Ticaret Vekâleti bütçesini tetkik eden raportörlerimiz tevzi ve tahsis işlerimiz hakkında bakın ne diyorlar "Mütemadiyen değişen Sirküler hükümleriyle husaha istikrara kavuşturulamamıştır, İktisat ve Ticaret Vekâletinde olduğu kadar başka bir mercide de tevzi ve tahsis makanizmasının memleket ihtiyaçlarına göre işlemesini mümkün kılacak evveldon yapılmış tetkiklere dayanan bir plân bulunmadığı için tevzi ve tahsisin tatbikinde ampirik esaslara da-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000168

yanılmış ve bittabi teselsül eden tecrübelerin geliştirilmesi yolu tutulmuştur. Bu suretle hem tetkiki hem de tatbiki yapılan prensiplerde zaruri aksaklıklar meydana gelmiş ve bu, şikayetlerin doğmasına sebep olmuştur,"

Yabancı sermaye celbi kanunu ve tatbikatı :

Muhterem arkadaşlarım, Demokrat Parti iktidarının hemen ilk senelerinde, memlekete kâfi gelmeyen millî sermaye, yabancı sermaye ile takviye edilmek istenilmiş ve bunu sağlamak için 6224 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bilâhare çıkarılan maden ve petrol kanunları da yabancı müteşebbislerin alâkasını çekmiş ve memlekete başlangıç olarak pek küçümsenmiyecek miktarda ecnebi sermaye gelmiştir. Bu hususta fazla propaganda yapamamış olmamıza rağmen, bugüne kadar bu tarzda gelen sermayenin yekûnu takriben 200 milyon Türk lirasıdır.

Fakat döviz buhranı ve transfer müşkilâtı memlekete bu suretle gelen ecnebi teşebbüslerden bir kısmını güç bir duruma sokmuş bulunuyor. Bu tesislerin bazıları ham madde, yardımcı madde ve işletme malzemesini tam ve zamanında tedarik edememek yüzünden istihsallerini kısmağa ve kesmeğe mecbur kalmışlardır. Nitekim Ankara'da Makine ve Kimya Sanayi Kurumu ile işbirliği yapan meşhur "Minneapolis - Moline" Türk traktör fabrikası, halen traktör değil, Sümerbank mensucat fabrikalarının tezgâhlarını imal etmeğe çalışmaktadır. Kartaldaki jip fabrikası duraklamış, İskenderun'daki gübre fabrikası durmuş, İstanbul'daki Sqvip fabrikası defaatle güç duruma düşmüştür.

Buna benzer müesseselerin güç duruma düşmeleri bundan sonra geleceklerin ümitlerini kırabilir. Bu fabrikaların aksaklığa maruz kalmalarını önlemek için, ecnebi sahiplerinin imalât da kullanacakları maddeleri, yatıracakları sermayeye mahsuben aynî olarak ithal etmeleri düşünülebilir.

Son günlerde elimize enteresan bir kitap geçti. Kitabın ismi "İnvestment Turkey" Türkiye'de yatırımlar Amerikalı iş adamları için temel bilgilerdir. Kitabı yazan Richard D. Robinson- kitabı yayan Birleşmiş Amerika'nın Ticaret Nezareti. Sene Temmuz 1956.

Mister Robinson daha önce Türkiye'yi ziyaret etmiş ve memleketimiz hakkında bir rapor yazmış bir iktisatçıdır. "Yatırım sahası olarak Türkiye adlı" kitabının ön sözünde müellif : "Türkiye Ekonomisinin tetkik eden bir çok kimseler bu memleketin uzun süreli bir zaman için nikbin olunabilecek bir çok imkânlar arz ettiği yazdıktan sonra, bugünkü

dış ticaret buhranı bir çok müteşebbisleri bilhassa gayri muayyen bir zaman için, sermaye yatırmağa istekli kılmamaktadır" demektedir. Bilmem alâkalı dairelerimiz bu kitabı tetkik etmek fırsatına elde etmişler midir?

Şunu da derdal ilâve edelim ki, Eser Türkiye'ye ait bir çok faydalı malûmatı ihtiva etmektedir, objektif yazılmış ve katiyen aleyhimize değildir.

Hususi sanayiin durumu :

Muhterem arkadaşlar, İktisat ve Ticaret Vekâletinin mühim bir vazifesi de hususi sanayi ile uğraşmak, bu mühim iktisat branşının inkişafına yardım etmektir. Demokrat Parti programında ve Hükümet beyannamelerinde daima bu mevzua yer verilmiş, Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu, Sanayi Kalkınma Bankası kredileri, Amerikan yardım fonu bu sahada çalışmış ve nihayet imalât muamele vergisinin kaldırılması ile de sanayiimiz nispeten rahat bir nefes almağa başlamıştı. Böylelikle hususi sanayi hakikaten mühim inkisaflar kayıt etmiş bulunuyordu.

Fakat 1954'den sonra vaziyet değişmiş, döviz buhranından doğan ithalât güçlükleri bu körpe sanayii müteessir etmeğe başlamıştır. Bir çok müesseseler ham madde, yardımcı madde ve işletme malzemesini ve birçok yedek parçayı mevsim ve şartlara göre zamanında sağlayamaz olmuşlardır. Sanayie verilen tahsislerin ihtiyaçların çok dûnunda olması veya transferlerin gecikmesi imalâtı çok müteessir etmiş, 3 ekiple çalışan fabrikalar bir ekiple çalışmak, veya işçiyi büsbütün çıkarmamak için, haftada birkaç gün çalışmak zorunda kalmışlardır. Bundan birkaç sene önce büyük döviz tahsisleri ile vücuda getirilmiş bazı tesislerin faaliyete geçebilmesi için, ikmali lâzım gelen bazı küçük teçhizatın transferi beklenmektedir.

Meselâ, Adana'da bir milyon liraya yakın döviz tahsisi suretiyle tesisi tamamlanmış olan bir nebatî yağ fabrikası 27 bin dolârlık bir tahsis için 1954 senesinden beri beklemektedir. Hususi sanayide olduğu gibi Devlet sanayiinde buna benzer misaller çoktur. Hele yünlü fabrikalarımızın "Tops" ihtiyacını öğrenmeyen kalmadı; bazen çok küçük bir malzemenin ademî mevcudiyeti koca bir imalâtı müteessir edecek durumlar arz etmektedir. Şarap fabrikaları mantarsızlıktan ve kapsızlıktan, pil fabrikaları çinkosuzluktan ve eczasızlıktan, madenî eşya sanayii derimsizlikten ve sacsızlıktan, çivi atelyeleri filmoşinsizlikten dolayı imalâtı kısmak zorunda kalmışlardır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000170

Bu tahsis şekli bir müddet daha devam ettiği takdirde milyonlarca lira sarfiyle kurulan millî sanayi çok güç birduruma düşecektir.

Muhterem Arkadaşlarım,

Sanki döviz buhranından mütevellit sıkıntı yetmiyormuş gibi, sanayii bu kere de Millî Korunma Kanununun yanlış tatbikatiyle bir darbe daha yemiştir. Murakabe mercilerinin sınai maliyet bilgisine âdemi vukufu, sanayi ile ziraat ve sanayi ile ticaret arasındaki münasebetleri ve in'ikasları düşünmeden sanayie tatbik edilen kâr hadleri, ortaya çıkan yeni tesisleri sıkmaktadır.

Bir taraftan ham madde ve malzeme tedarik müşkülâtı, diğer taraftan fiyat empozisyonu neticesinde, fabrikalarımız istikballerinden şüphe etmektedirler. Ortada resmî istatistikler mevcut olmadığı için, neticeyi ancak yaptığımız tahminlerle ifade edebiliyoruz. 1956 yılının son aylarında hususi sanayi müesseselerimiz, ortalama olarak, kapasitelerinin ancak % 25 ilâ 50'si nispetinde çalışabilmiş ve bu yüzden mühim zararlara uğramışlardır. İnanmazsanız, bu mevzuu bir parlamento anketine dökebiliriz.

Maden işlerimiz :

Muhterem arkadaşlarım, İktisat ve Ticaret Vekâleti [illegible] madencilikle de alâkadar olan bir vekâlettir. Uzun bir [illegible] çıkarılan maden kanunu maden aramasını, işletmesini ve [illegible]ini yeni esaslara bağlanmıştır. Hususi müteşebbislerin bu sahaya alâkaları artmış ve vekâlette istenilen arama ve işletme ruhsatnamelerinin sayısı artmıştır. Maden istihsal ve ihracını teşvik etmek üzere müstahsillere, ihracatlarından elde edilen dövizden muayyen bir nispette faydalanma hakkı tanımış İ. C. A. tahsislerinden pay vermek suretiyle de bu sahayı teçhiz etmek gayretlerine devam olunmuştur.

Fakat madencilik ihtiyacı olan maden kredisi, Etibank'ın hususi müteşebbislere de kredi vermek hususunda yaptığı kanun tadiline rağmen, fazla bir semere vermemiştir. Gerek bu sebeple, gerek maden cevherlerinin limanlara naklini sağlayacak olan Devlet Demiryollarının vagon tahsis edememesi yüzünden, madencilerimiz müşkilâtla karşılaşmaktadırlar. Madenlerin kamyonla sevki ise mazotsuzluktan ve yedek parçasızlıktan dolayı akamete uğramıştır. Böylelikle memlekete döviz sağlıyacak olan bu kaynaktan da gereği gibi faydalanamıyoruz. Fakat asıl üzerinde durulacak cihet, İktisat Vekâletinin merkez ve taşrada bulunan murakabe teşkilâtının kifayetsizliği yüzünden maden istihracının

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000171

layıkiyle kontrol edilememesidir. Gelecek nesillere de ait olması lâzım gelen bu toprak altı servetinin israf edilircesine istismar edilişidir. Bu işi ihmal etmek, bu millî servetin israf edilmesine göz yummak demektir! Vekâletin 1957 bütçesi de maalesef bu murakabeyi tahtı emniyete alacak mütehassıs kadrolarından mahrum kalmaktadır.

Küçük Sanatlar :

Memleket iktisadiyatının belkemiğini teşkil eden esnaf ve küçük sanatlar politikasını tanzim edecek makam da İktisat ve Ticaret Vekâletidir.

Yalnız iktisat politikası bakımından değil, sosyal politika bakımından da bu orta tabaka ile meşguliyet bir zarurettir. 1951 yılında esaslarını hazırladığımız küçük sanatlar politikası, olduğu yerde kalmış, Küçük Sanatlar Kanunu bir türlü tekevvün edip meclise gelememiştir.

Buna mukabil Esnaf Teşkilâtı, bundan yüz küsur sene önceki seviyesine erişememekle beraber, birlikler, federasyon ve konfederasyonlar halinde ve fakat esnafın kendi gayretleriyle az çok gelişmiş bulunuyor. Esnaf kredisi Halk Bankası ve kefalet kooperatiflerini cüzi yardımlariyle bazı terakkiler kayıt etmiştir.

Fakat, Hükümet olarak, Esnafla büyük ölçüde meşgul olunamamıştır. Ne vekâletin mahdut fonları ne de Halk Bankasının sermayesi ne şehirdeki esnafı ne de köydeki el ve ev sanatlarını gereği gibi kalkındırmaya kâfi değildir. Sanayiimize yüz milyonlarca lirayı tahsis ederken, memlekette 400,000 sanatkârı geçindiren bu ananevi mesleği ihmale devam etmemizi katiyen doğru bulmamaktayız.

Son Söz :

Muhterem arkadaşlarım, konuşmamızın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Haklı bir dâvayı izah sadedinde sizleri yormuş bulunuyoruz. Mühim müzakereler sırasında gerek, parti, gerek ferd olarak bugünkü Türkiye Ekonomisinin bir tablosunu çizmek ve bu hususta objektif kalarak kanaatlarımızı söylemek mecburiyetinde idik. Her bilânçoda olduğu gibi, bu büyük bilânço da bir kâr ve bir de zarar hanesi vardır.

Plânsızlık ve koordinasyonsuzluktan neşet eden zararlar ve hatta israflar, bu milletin kaldıramıyacağı kadar çoktur. İktisat siyaseti deyemeyeceğim, bugünkü iktisadi sevk ve idare tarzı mütenevvi imkânlara malik olan bu memleketi rasyonel bir iktisada yöneltmekten uzaktır. Bir iktisat politikasının başarısı, yalnız istihsal ve inşaat rakamlariyle

değil, memleket halkının refahiyle ölçülür. Bu yolda ilerlemediğimiz ise açıktır.

Muhterem Arkadaşlar,

Geçen sene konuşmamın sonunda bazı temennilerde bulunmuştum. Bunları tekrardama da fayda mülâhaza ediyorum :

1 — Enflâsyonun durdurulmak, ve Türk parasının kıymetinin daha fazla düşmekten kurtarmak,

2 — Mecmu talebi mecmu arza göre ayarlamak,

3 — Hayat pahalılığının daha fazla sirayet etmesine ve şiddetlenmesine mâni olmak,

4 — İhracatımızın terkibini değiştirmek için esaslı tedbirler almak. (Hayvan ve Hayvan mahsulleri, sebze ve meyva, yağlı tohumlar, madenler, turizm ve saire),

5 — Yatırım politikasında rüçhaniyetlere riayet ederek bunlardan şimdilik vaz geçilmesi mümkün olanları, daha sonraki senelere terk etmek imkânlarını aramak,

6 — İktisadi mevzuları esaslı bir şekilde tetkik ederek partiler üstü bir iktisat şûrası teşkil etmek.

Muhterem Arkadaşlarım,

Hepinizin hürmetle gösterdiğiniz sabır ve alâkaya teşekkür ederim.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000173

İŞLETMELER VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN : BALIKESİR MEB'USU ENVER GÜRELİ

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000175

Muhterem arkadaşlar,

İşletmeler Vekâleti bütçesi hakkında, Hürriyet Partisi Meclis Gurupunun görüşlerini arza başlamadan önce, şu ciheti belirtmeliyiz ki, bütçenin tümü üzerindeki maruzatımızda, İşletmeler Bakanlığını alâkadar eden bir çok teşekkül ve teşebbüsün durumları hakkında kanaatimizi açıkladığımızdan burada Devlet sanayiinin müşterek mesele ve prensiplerine temas etmekle iktifa edeceğiz. Bunlar umumiyetle Devlet teşebbüslerinin dayanması lâzımgelen ana fikirler, sanayiin karşılaştığı güçlükler, idare ve organizasyon işleri ve finansman mevzuları olacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

İktisadî Devlet Teşekkülleri, Türkiye'de iktisadî gelişmenin ve sanayileşme hareketlerinin öncüsü olarak özel bir mâna taşırlar. Bugün modern bir iktisadî düzene kavuşabilmek için giriştiğimiz çeşitli hamlelerin başlangıcını, arka arkaya tatbik edilen beş senelik sanayi kalkınma plânlariyle tahakkuk ettirmeğe çalışan Devlet sanayii teşkil eder. Sanayi sahasında Devletin oynadığı bu rol Türkiye'de sanayileşmenin başladığı 1930 yıllarından bugüne kadar ehemmiyetini kaybetmeden devam edegelmiştir. Bunu teyit eden bir müş'ir olmak üzere Devlet sektöründe çalışan işçi ile hususî sektörde çalışanların sayılarını muhtelif senelerle mukayese etmek kâfi gelir.

1938 yılında Devlet sektöründe çalışan işçiler 69 bin, 1950 de 146 küsur bin, 1953 yılında ise 150 küsur binibulmuştur. Buna mukabil hususî sektörde çalışanlar 1938 de 492 bin, 1950 de 600 bin, 1953 de 661 bin idi.

Sanayie yapılan yatırımların Devlet ve hususî sektöre göre muhtelif yıllarda ayrılmasını takip edecek olursak şu manzarayı görürüz :

1950 yılında Devlet sektöründe yapılan yatırımlar 115 milyon, 1952 yılında 177 milyon lira idi. Hususî büyük sanayide ise aynı yıllardaki yatırımların yekûnu 32 ve 52 milyon liradır. Bu rakamlar hacim itibariyle, Devlet sektörünün, el'an önemli yatırım yapmakla beraber artış sürati itibariyle, hususî sanayi yatırımların daha yüksek bir hızla geliştiğini ifade etmektedir. Nitekim 1950 yılında yapılan yatırımlar 100 kabul edilecek olursa, Devlet sektöründe yapılan yatırımların hacmi 154 e çıktığı halde hususî sektör yatırımları 160 a yükselmiştir. Rakkamların bu kısa tahlili 1950 den itibaren geçen üç sene içerisinde hususî teşebbüsün Devlet teşebbüslerine nazaran daha süratli bir gelişme yolunda yürüdüğünü ifade eder. Fakat bilhassa 1954 yılından itibaren kendini belli etmeğe

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000176

başlıyan iktisadî güçlükler, hususî teşebbüsler, İktisadî Devlet Teşekkülleri arasındaki nispet ve münasebetlerin yeni bir istikamete yönelmesine sebep olmuştur. Odalar Birliği'nin 1956 yılı senelik raporunda da bildirildiği üzere, 1954 yılında yatırımlar 606 milyonu Devlet, 476 milyonu İktisadî Devlet Teşekkülleri olmak üzere Devlet sektöründe yatırım miktarı 1 milyar 82 milyonu buluyordu. Aynı sene hususî yatırımlar yekûnu 1 milyar 708 milyon olarak görülüyor. 1955 yılında ise Devlet sektörü 640 milyonu İktisadî Devlet Teşekkülleri olmak üzere 1 milyar 538 milyonluk bir yatırım yaptığı halde hususî sektörde 1 milyar 642 milyonluk bir yatırım görülmektedir. Bu rakkamlar gösteriyor ki Devlet, yatırım kaynaklarının aşağı yukarı yarısını kendi eliyle kullanmağa başlamıştır. Bu münasebetler işaret etmek isteriz ki bir basın toplantısında, Hükûmetin liberal bir politika takip ettiğini ispat etmek için hususî teşebbüse ait yatırımların Devlet sektörüne nazaran iki misli olduğu iddiası elimizdeki rakkam ve mutalara maalesef uymamaktadır. Keza Türkiye'de yapılan yatırımların 1950 - 1957 arasındaki devrede 20 milyar Türk Lirasını aştığı yolundaki tahminler de elde mevcut malûmata uymamaktadır. Bütçe encümenlerinin 1955 yılı sonu itibariyle verdiği rakkam 12 milyar liradır.

Devlet ve hususî sanayi bahsinde üzerinde durmak istediğimiz bir diğer nokta da, geçen yılki konuşmamızda arzettiğimiz gibi, Hükûmet, iktisadî sahada ve bilhassa döviz hususunda karşılaştığı güçlükler yüzünden hususî sanayii ihmal eden bir yol ihtiyar etmiş görünmektedir. Nitekim döviz tahsisi bahsinde hususî teşebbüs bugün tamamen ikinci plâna bırakılmış, elde mevcut dış finansman imkânları hemen hemen münhasıran Devlet teşekkküllerinin ihtiyaçlarına tahsis edilme yoluna girmiştir. Hususî teşebbüsü himaye edeceğini defaatle ilân eden bir iktidarın, her ikisi de millî servetin bir cüz'ü olan Devlet ve hususî teşebbüs sanayiine farklı muamele yapmasını doğru bulmamaktayız.

Kaldı ki geçen yıl da arzettiğimiz gibi, iktisadî gelişmemizin hızlanmasında hususî teşebbüsün özel bir mevkii olduğuna kaniiz. Son yıllarda iktisadî güçlükler yüzünden Devlet ve hususî sanayiin farklı muamele görmesi ve bunun neticesi olarak hususî sanayiin mutazarrır olması iktisadî hayatımızın gelişmesini yavaşlatan bir tesir icra etmektedir. Biz iç ve dış finansman imkânlarının Devlet ve hususî teşebbüs arasında iktisadî ihtiyaçlarımıza daha uygun, daha rasyonel bir şekilde dağıtılması gerektiğine kaniiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000177

Muhterem arkadaşlar,

Vüsat ve ehemmiyeti hakkında biraz evvel maruzatta bulunduğumuz Devlet sanayii bilhassa, idare, organizasyon ve kontrol noktai nazarından son derece önemli bazı meselelerle karşı karşıyadır. Türkiye'de Devlet sanayii hareketlerinin seyri takip edildiği takdirde muhtelif şekilde idare tarzlarına, ayrı kanun ve prensiplere bağlı memleket sanayii veya işletmeler topluluğu görülür. Devletin sermaye bakımından alâkalı bulunduğu işletme ve teşebbüslerin idare tarzlarına göre şöylece guruplandırılması mümkündür :

1 — Mülhak bütçe ile idare edilenler (Tekel İşletmeleri),

2 — 3460 sayılı kanuna bağlı İktisadî Devlet Teşekkülleri (Sümerbank, Etibank vesaire),

3 — Millî Korunma Kanununa istinaden çıkarılan kararnamelerle kurulanlar (Petrol Ofis, Et Balık Kurumu),

4 — Anonim Şirket halinde idare edilenler (Denizcilik Bankası, Hava Yolları).

Bunlar arasında en mühimi sayılan gerek tesis ve gerek işletme sermayeleri bakımından kıymetleri milyarları aşan teşekküller 3460 sayılı kanuna bağlı olanlardır. Bunlar uzunca bir zamandan beri kontrol bakımından bir sisteme bağlandıkları halde, tatbikatta kontrolun birçok aksaklıkları görülmüştür. Bir misal olarak arzedelim ki, bu teşekkülleri sevkü idaresine sahip, başka bir tâbirle, hakikî mal sahibi bulunan İktisadî Devlet Teşekkülleri Umumî Heyetidir. 3460 sayılı kanunun ruhu bu olmakla beraber, hakikatte bu Heyetin kendisine sunulan raporları tasdikten başka yapacak bir şeyi yoktur. Kaldı ki mal sahibi vaziyetinde bulunan bu heyetin âzaları hemen her sene değişmekte ve mevzuun derinleştirilerek görüşülmesine, münakaşasına ne zamanları, ne de imkânları bulunmamaktadır. Bu mevzuları tetkik eden Türkiye ve Ortadoğu Âmme Enstitüsü Profesörlerinden Hansen raporunda Umumî Heyet hakkında şunları kaydetmektedir : «Bu bakımdan Umumî Heyet kararları ne kadar önemli olursa olsun bunların emir kuvvetinde olamıyacağı aşikârdır. Şurası da hatırlanmalıdır ki, teşekkülün Umumî Heyet kararlarını uygulamak mecburiyetinde olduğu kabul edilmekte ise de bu kararların teşekkülün bağlı bulunduğu Bakanlık üzerinde ismen de olsa zorlayıcı bir kuvvetleri yoktur. Kanun ne derse desin, Bakan, gördüğümüz gibi, tamamen değişik konuları içine alan hususlarda teşekküle emir vermeyi âdet edinmiştir ki, ilgili idarecilerin tâyinleri ve işten çıkarılmaları

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000178

da Bakanın elinde bulunmaktadır. Bu bakımdan Bakan Umumî Heyet kararlarına aldırış etmemek yolunu tutar ve teşekküle farklı ve nakzedici emirler verirse o takdirde sözü dinlenecek olan Umumî Heyet değil Bakanın kendisidir. Görülüyor ki, Umumî Heyet üstün zekâları bir araya getirmesine rağmen gerçekte hiçbir yetkisi olmayan bir kuruldur.»

Amerikan profesörünün bu görüşüne hak vermemek mümkün değildir. Şu kadarını hatırlatalım ki bugünkü kıymetleri 10 milyara yaklaşan İktisadî Devlet Teşekküllerinin kontrol sisteminin bugünün icaplarına uymadığı muhakkaktır.

Maruzatımızı hülâsa edersek :

Devlet İktisadî Teşekkülleri bugün kanunen muhtariyete sahip olmasına rağmen hakikatte Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı Devlet daireleri gibi çalışmaktadır. Kırtasiyecilik, işletmelere müdahale, mesuliyetten kaçınmak gibi tehlikeler bu işletmeleri ticarî icaplarla uygun çalışmaktan alıkoymaktadır. Yukarıda da arzettiğimiz gibi muhtelif iktisadî teşekküller muhtelif şekillerde ve değişik kanunlara ve nizamlara bağlı olarak çalışmaktadır. Bunların işlerin mahiyetleri icabı olarak bünyemize en uygun sistemleri bulup gurupla'ştırılmaları ve hakikaten ticarî usullere uygun olarak çalışmaları arzulanıyorsa mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi artık bir zaruret halini almıştır.

Bundan başka teşekküllerin ihtisas mevzularının da ayrı bir ehemniyeti olduğu muhakkaktır. Meselâ Sümerbank, Etibank gibi teşekküllerin faaliyetlerini muayyen bir sahada taksif etmeyip yaygın bir şekilde çalıştıkları müşahede edilmektedir. Etibank'ın madencilik, kömürcülük ve enerji sahalarında çalıştığı yüksek malûmunuzdur. Fakat enerji ile meşgul olan yalnız Etibank değildir. Elektrik İşleri Etüt İdaresi, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü, İller Bankası ve hattâ mahallî idareler enerji işleriyle uğraşmaktadır. Böylece cidden muhtaç bulunduğumuz teknik eleman ve ihtisasın muayyen mevzularda teksif edileceği yerde dağıldığı görülmektedir. Bundan başka bu Bankalar ayrı bir meşgale olarak, Bankacılıkla da uğraşmaktadırlar. Böyle tamamen değişik mevzularla iştigalin idare ve işletmecilik prensiplerine uygun düşmediği kanaatindeyiz. Nitekim bir Alman mütehassısın da tavsiye ettiği gibi bunlara bağlı işletmelerin idarî ve hukukî muhtariyeti haiz olmaları ve Bankaların da birer holding halinde yalnız finansman mevzulariyle iştigal etmelerinin çok yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Velhasıl şunu arzedelim ki, Milletlerarası Kalkınma Bankasının raporu olan Barker raporunda da belirtildiği gibi Devlet sanayii içinde rasyonalizasyon zaruridir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000179

Muhterem arkadaşlar,

Devlet iktisadî hayatında çok mühim rolleri bulunan bu teşebbüs ve teşekküllerin pek azı müstesna malî bakımdan hepsi sıkıntı içindedir.

Bir taraftan yeni yatırımların yapılması, ham madde, işçilik fiyatlarının yükselmesi işletmeleri malî sıkıntı içine sokmaktadır. Sermaye ihtiyaçlarının otofinansman yoluyla karşılanamayışı yüzünden bazı işletmelerin rantabilite hesaplarında düşüklüklerin ve bir kısım işletmelerin ise zararlarının büyümesine sebep olmaktadır.

Umumî Mürakabe Heyeti raporlarının çoğunda bu mevzua temas ve bu müesseselerin ödenmiş sermayelerinin arttırılması lüzumuna işaret edilmektedir. Nitekim İşletmeler Vekâleti bütçesini tetkik eden mazbata muharrirlerinin raporundaki hükmü aynen tekrarlıyoruz :

«Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu arzu edildiği gibi çalışmaktan uzaktır. Geçen yıllardaki raporlarımızda da arz ettiğimiz gibi hemen hemen yüzlerce ihtiyaç maddelerini büyük miktarda yapabilecek kabiliyette olan fabrikalarımızdan çok az istifade etmekteyiz. Bunun en mühim sebebi nakid para kıtlığıdır. Bu kurum kâfi miktarda takviye edildiği ve stok üzerinde çalışması sağlandığı takdirde kısa bir zaman içinde küçük ve mütevazî çapta bir AEG veya Semens olabilecektir.»

Bir başka misâl olarak arz edelim ki Türkiye'nin en mühim işletmesi addedilen Ereğli kömürleri sermaye bakımından üzerinde önemle durulmağa değer manzara göstermektedir. Şu kadarını ifade edelim ki 1955 yılında tekevvün eden (42.688.185) liralık zarardan (16.429.948) lirasını müessesenin sermaye sıkıntısını gidermek için Bankalara ödediği faizlerin yekûnunu teşkil etmektedir. Şu hale göre kömür müstehlikleri her sene belki de mütezayid olarak faizden doğan (16) milyon liralık bir yekûnu karşılamak zorundadır.

1955 yılında bu kürsüde : (İki sene sonra, belki daha evvel, bilhassa taş kömürünün çok kıymetli bir ihraç maddesi haline geldiğini bütün Türk Milleti görecektir) diye beyanatta bulunan sayın İşletmeler Vekilinin bu vadinin tahakkuk edememesi sebepleri arasında Ereğli Kömürleri İşletmesinin malî imkânsızlığı başta gelir kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlar,

İktisadî Devlet Teşekküllerinin memur politikasına da bir nebze temas etmek isteriz. Umumî Murakabe Heyeti raporlarından öğrendiğimize göre yetişmiş teknik personel haricinde iş bulup müesseselerindeki vazifelerini terk etmektedirler. Bilhassa teknik elemanların müessesenin

işlemesinde ve veriminde ne kadar müessir oldukları izahdan vareste bir hakikattir. Bugünkü geçim şartları dolayısiyle bu gibi memurlarını tatmin imkânını bulamıyan Devlet İktisadî Teşekkülleri 3659 sayılı kanunun istisnaî hükmü sayılan 10 uncu maddesinin şumulü dahilinde memur ve müstahdemlerini almak yoluna girmiştir.

Bu nisbetlerin yüzde yetmişe kadar yükseldiği Murakabe Heyeti raporunda görülmektedir. Kanunun ruhuna aykırı saydığımız bu çare dahi personeli tatmin etmemektedir. Geçen yıl bu mevzudaki işaretimize karşı Sayın Vekil yakında çıkacak personel kanununun bu mahzuru gidereceğini ifade etmişti. O günden bugüne durumda her hangi bir değişme mevcut değildir. Ve personel kanunu henüz görüşülmeğe başlanmamıştır.

Memur konusunda istitraten şunu arz edelim ki bazı İktisadî Devlet Teşekkülleri Avrupa memleketleriyle olan muhabere ve ticarî muamelelerini o memleketlerde açacakları bürolar vasıtasiyle yürütmek temayülünü göstermektedirler. Bunun mucip sebeplerini etraflıca bilememize rağmen bize öyle geliyor ki hariçteki Ticaret Müşavir ve Ataşelerimizin tabii vazifeleri cümlesinden olması lâzımgelen bu gibi işler için teşkilât kurulması döviz sıkıntılarımızın had devresi telâkki edilen şu yıllarda tasarruf kaideleriyle ne derece bağdaşır bilemeyiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000181

GÜMRÜK VE İNHİSARLAR VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜSÜ: TOKAT MEBUSU HASAN KANGAL

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000183

29/12/1931 tarihine kadar Maliye Vekâletine bağlı Gümrük ve İnhisarlar Maddeleri Umum Müdürlükleri altında bulunan ve münhasıran hazineye varidat temin eden bu iki Umum Müdürlük bilâhare "Gümrük muamelâtının aldığı hususi ehemmiyet ve inhisar işlerinin kesbettiği vüsat ve kaçakçılık için alınan ciddî tedbirler, bütün bu işlerin Maliye Vekâletinin asıl hizmetlerinden ayrı olarak tedvir ve takibinin Devlet için daha faideli olacağı mülâhazasiyle" gümrük ve Devlet inhisarları işleriyle meşgul olmak üzere bütçesini müştereken tetkik ettiğimiz Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti tesis etmiştir.

Bu vekâletin vücuduna lüzum olup olmadığı hususu tesisi anından itibaren mucip münakaşa olmuş lehinden ziyade aleyhinde mütalâalar bu kürsüden defaatle bütçe müzakerelerinde ileri sürülmüştür. Bilhassa tek parti devrinden çok partili devre intikal ettiğimiz zaman o devrin muhalefeti D. P. bu vekâletin lağvı hususunda bütçe müzakerelerinde en hararetli iddialarda bulunmuş ve behemehal bu Vekâletin ilga edilmesi lüzumunu delilleriyle iddia ve ispat etmiştir. İktidara geldiği vakit Demokrat Partinin Reşkanı, Başvekil olarak ilk Hükümet programını 29/5/1950 tarihinde bu kürsüden okurken aynen "Bir vergi olmak hedefini çoktan aşmış bulunan Devlet inhisarcılığını asgari hadde indirmek kararındayız. Memleket ekonomisinde bir taraftan müstahsili diğer taraftan müstehliki yakından alâkadar eden bu konuların işletilmesinde mücerret Devlet elinde bulunmaktan doğan ve hususi teşebbüslere yer vermemiş veya onlara üstün tutulan zihniyetin sona erdiğini şimdiden açıklayabiliriz. Bunlardan hangilerinin doğrudan doğruya hususi teşebbüslere bırakılması ve hangilerinin ne gibi şartlarla Devlet elinde kalması gerektiğini tâyinde kullanacağımız ölçü Devlet masraflarına karşılık bulmak ve bunu kolayca elde etmek hedefi yerine, memleket iktisadiyatının malî politikanın dar çerçevesinden kurtararak vatandaş faaliyetine hasretmek imkânlarını aramak ve hazırlamak olacaktır" demişti.

29/5/950 tarihinde Yüksek Meclisde ifade edilen bu proğram O günkü Hükûmete itimat reyleri temin etmek bakımından serdedilmiş bir mütalea olmayıp mensup olduğu partinin Proğramının (51) ci maddesinde Türk milletine karşı taahhüt edilen bir borcun da ifadesidir.

Bu vaad ve mütaleânın kıymeti hakkında bir fikir ileri sürecek değilim. Zaruretlerin tekzip ettiği ve, zamanın unuttırduğu fikir ve vaadler D. P. nin bünyesinde O kadar çoktur ki bunlar üzerinde durmak ve yorulmak artık vakit kaybından başka bir mana ifade etmez hale gelmiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000184

Yalnız şu kadarını söyleyelim ki daimî malî sıkıntı içinde olan bir Hükümetin malî inhisarcılıkdan ayrılabilmesi ve tekel maddelerini pahalı birer meta olmaktan kurtarması bugünkü şartlar altında ancak bir hayaldir.

Şunu da belirtelim ki Devlet, tekel varidatının artmasına rağmen tekel işçisinin terfihini hiçbir suretle düşünmemektedir.

D. P. nin samimiyet çağında mevcudiyeti ciddî bir tenkit mevzuu yapılan Gümrük ve Tekel Vekâleti halen bütün kusur ve aksaklıklarıyla aynı bünyeyi muhafaza etmektedir.

Bu Vekâletin tekel işlerine bakan daire ve servislerinden birinin ticari ve diğerinin âmme hizmeti mahiyetini taşıyan iki ayrı fonksiyonu bulunduğu malûmdur. Tekel bir taraftan tütün müstahsilinin himayesinde ve mahsullerimizin yabancı pazarlarda kıymetlendirilmesinde vazife almakta ve diğer taraftan Türkiye'de tütün müstehlikinin ihtiyacını karşılayacak işletmecilik faaliyeti ile meşgul bulunmaktadır.

Birinci fonksiyon en mühim mahsullerimizden birinin piyasa rayiçlerini ve sürüm şartlarını tanzim eden bir âmme hizmeti olmak itibariyle millî iktisadiyatımız zaviyesinden hayati bir ehemmiyet taşımaktadır.

Bu âmme hizmetini tekel idaresinin lâyıkı ile ifa edip edemediği üzerinde durulması lâzım gelen hususlardan biridir. Fakat acıklı bir lisanla söylemeklen çekinmemek lâzımdır ki Tekel İdaresi müstahsili himaye vazifesini ikinci plânda bırakmaktadır. Yalnız ecnebi şirketlerin ve alıcılarının girdikleri piyasalarda müdahale mübayaaları yaparak fiyatların muhik hadlerden aşağı düşmemesini kısmen önlemekle beraber, yabancıların iştirak etmedikleri yerlerde fiyatları münhasıran kârını düşünen bir tüccar gibi bilâinsaf kırmaktan çekinmemektedir.

Diğer bir ifade ile Tekel İdaresi en ziyade himayeye muhtaç ve mahsulünü en müşkül şartlar altında süren küçük müstahsil muvacehesinde inhisarcı bir tüccar zihniyetini henüz terk etmemiştir. Her sene kış aylarında tütün piyasası açılınca müstahsil kütlelerinden yükselen şikâyetler, Tekelin vazifesini tatminkâr bir şekilde yapmadığına red kabul etmez bir şahadet teşkil etmektedir. Bilhassa bu sene Ege tütün piyasası geç açılmıştır. Bundan tütün müstahsili zarar görmüştür. Müstahsilimiz bu yüzden az kazanmakta ve memleketimize de kabil olabileceğinden az döviz girdiği görülmektedir. Tekelin tütün piyasasına daha iyi teşkilâtlanmış olarak müdahale etmesini, malî inhisarcılığının temin

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000185

ettiği menfaatleri daha makûl hadde indirmesini ve yabancı piyasalarda daha başka esaslar dâhilinde münasebetlere girişilmesini memleketin menfaatleri bakımından lüzumlu saymaktayız.

Tekel, dahili sigara satışlarında monopolü haiz olduğu için ihracatçı tüccara nazaran harice ucuz fiyatlarla tütün satmaktadır. Bu yüzden tütünler ihzar edilip dış müşterilere satılacağı zamanlarda evvelâ ihracatçıların satış yapmaları ve teklifte bulunmaları beklenmeden Tekel bunlarla rekabet halinde teklifler yapmaktadır. Millî tütün ihracatçı firmalarımız bundan şikâyet etmektedir.

Bütün ihracat maddelerinin fiyatlarında olduğu gibi tütünün istihsâl ve maliyet fiyatı da seneden seneye yükselmektedir. Böyle olduğu halde bu seneki tütün vasati fiyatlariyle geçen seneki vasati fiyatlar arasında bir fark olmamıştır. Müstahsili himaye etmek için bir kilo tütün başına 25 kuruş prim verilmektedir. Bu 25 kuruşluk hem hiçbir iktisadi esasa dayanmamakta, hem de kifayetsiz bulunmaktadır.

Bir çok ihracat maddelerimize direkt veya endirekt prim verilmekte meselâ buğday yüzde yüzden fazla endirekt bir prim ile himaye edilmektedir.

Deblokaj listesine dâhil olan pamuk, tiftik gibi maddeler yine yüzde yüze yakın bir prim himayesine mazhar olmaktadır.

İthalât mallarından alınan prim bazı maddelerde yüzde yetmiş beşe baliğ olmaktadır. Böyle olduğu halde memleketimizin birinci derecede ihracat maddesi olan ve çiftçinin bir senelik müstemiren çalışarak ve büyük rızıkolarda meydana getirdiği tütüne ve bilhassa iyi tütünlere % 10'u bulmayan bir prim vermek, ne adalete, ne insafla ve ne de himayekâr bir iddia ile kabili telif değildir. Diğer taraftan kalite farkına bakılmaksızın kilo başına (25) kuruş prim vermek düşük kaliteli tütünün lehine ve yüksek kaliteli tütünün ve müstahsilin aleyhine olmaktadır. Meselâ, Türkiye'nin en yüksek tütününü çıkaran Gâvur Köyünde dönüm başına vasati 50 kilo iyi tütün istihsal edilir. Kilo başına 25 kuruştan burada dekar başına 12,5 liralık bir prim veriliyor, demektir! Diğer taraftan düşük kaliteli tütünlerde dekar başına 150 - 200 kilo nispetinde istihsal yapılır. Bunlara da bugünkü rayice göre kilo başına 25 kuruş verilmektedir ki bu takdirde dekar başına 37,5 lira ilâ 50 lira prim veriliyor, demektir. Kalite bakımından nefaseti dünyaca meşhur, ihracı kolay, talibi çok olan Amerikan grat tütününe dekar başına 12,5 lira, düşük ihracı zor olan âdi kaliteli tütün içinde dekar başına 40 - 50 lira prim vermenin garabetini idrak ve izah için ne iktisat ne de, tütüncülük

mütahassısı olmaya lüzum yoktur. Bu sebeplere binaen tütün ihracatına himayeye muhtaç diğer maddeler gibi hakikaten koruyucu bir prim verilmesini, bu primin şimdiki gibi siklet esasına göre değil, kıymeti nispî üzerine bina edilmesi aklı selim icabıdır.

Türk tütünleri ve sigaraları için hariçte de kâfi miktarda reklâm yapılmaktadır. Reklâmın bugünkü ticaret hayatındaki büyük rolü meydandadır. Türk tütünleri ve sigaraları hakkında tekelin, dış memleketlerde bugünün reklam ve propaganda tekniğine uygun faaliyette bulunması zaruridir.

Tütün müstahsili bu sene tütünlerini hazırlamak ve denklemek için muazzam kanaviçe sıkıntısı içinde kalmıştır. Senede memleketimize vasati olarak 300 milyon lira kadar döviz temin eden ve o kadar da dahilî tütün satışı ile bütçede varidat sağlayan tütün müstahsillerinin ambalâj ihtiyaçlarını karşılamak için bir miktar döviz ayrılmamasını hayret ve teessürle karşılamaktayız. Bu işin bir garip ve hazin tarafı da şudur ki geçen sene Tekel İdaresi ve tüccar müstahsilden satın aldıkları tütünlerin ambalâjlarında kullanılan kaneviçeyi dara olarak bilâbedel tenzil ettikleri halde bu sene bu eski ve kullanılmış müstahsilin malı olan kaneviçeleri müstahsile 2,5 liraya satmışlardır. Kaneviçesini bedelsiz olarak almanın ve bu sene beher kaneviçeyi tekrar sahiplerine 2,5 lira bedel mukabilinde satmanın tarif ve ifadesini yapmakdan cidden aczi mutlak içinde olduğumuzu ifade ederiz.

Tütün müstahsilinin uzun senelerden beri süre gelen müzmin derdlerinden bir taneside zürraından alınan (% 5) lerdir. Bu yüzde beşler zürraın kazancından kesilmiş paralardır. Yüzde beşlerin kesilmesinden maksat, toplanan bu paranın zürraı kalkındırmak için sermaye toplanması idi. Fakat memleketimizde tahakkuk etmeyen diğer vaadler ve neticesisiz kalan kalkınma efsanesi gibi bu paralardan ra zürra lehine her hangi bir icraat finanse edilmemiştir. Seneler ve seneler geçmiş % 5 leri ödeyen tütün müstahsilleri ihtiyarlamış, belleri bükülmüş, gelinlik kızları nine olmuş, fakat toplanan paralardan bir hayır çıkmamıştır.

Kurulacağı söylenen bankanın kanun projesi Vekâletin ve komisyonların dosyalarından kurtularak fiiliyat haline inkilâp etmemiştir. İstisnai bir hareket olarak bu proje kanunlaşır ve banka kurulursa, bu kürsüden tütünü zürra menfaatlerine tam mânasiyle bir hizmet ifa ettiğimizi söylemeğe hakkımız olacakdır.

Osmanlı İmparatorluğunun son senelerinde tesis edilen tekaüt sandığının hazin macerası malûmdur. Memurlar, bütün ömür boyunca altın

para ile ödemiş oldukları sandık aidatlarına mukabil harbi umumiden sonra beher altına karşı bir kâğıt lira almışlardır. Bugün tütün bankasının kurulması müstahsili aynı mahiyette bir zarara uğramaktan koruyamayacaktır. % 5 lerin tahsil olunduğu tarihden beri enflâsyon neticesinde para o kadar kıymetten düşmüştür ki bankanın kendilerine temin edeceği hisse fiilen sermayesine kattıkları alın terinin değerini asla karşılayamayacak ve bankanın kuruluşu gününe kadar kanun projesinin beyhude yere komisyon dosyalarında bekletildiği her gün memlekette enflâsyon kurdunun kemirdiği bir boşluk daha yaratacaktır. Tütün müstahsili yersiz bir maliye siyasetinin ve tahripkâr bir enflâsyon çığırının kurbanı olmaktadır. Eğer bir içtimai adalet varsa paranın kıymetten düşmesi neticesinde % 5 leri ödemiş zürraın zararlarının tazmini ve telâfisi lâzımdır.

Tekel İdaresinin takip ettiği tütün siyasetinden memnun olmayanlar yalnız müstahsil kütlesinden ibaret değildir. Müstehlik sınıfı da şikâyetçilerle doludur. Keyfi tütün ve kahvaden ibaret olan kanaatkâr ve mütevazı ekseriyet kütlesinin bu şikâyetinde ne derece haklı olduğunu Meclis kürsüsünden tebarüz ettirmek elbet bize düşen vazifeler arasındadır. Sigaraların imalindeki laübalilik şimdiye kadar lakayt bir idarenin, düzelteceği yerde ..... devamına sebebiyet verdiği af kabul etmeyen kusurlardandır. Bir seneden beri sigaraların paketleri üzerindeki jelâtin ve içindeki rutubeti geçirmeyen kâğıtlar imalâtta kullanılmamakta ve sigaralar kasap kâğ.tlarından ambalâj edilip aynı fiyatta müstehliklerine satılmaktadır.

Türk tütününün cihan şümul şöhretine rağmen büyük şehirlerimizde halk tabakalarının ve birçok milletvekilinin ecnebi sigaralar lehine bariz bir tercih göstermeleri bir fantazi değil, Tekel İdaresinin sigaraların imâlindeki ihmalinin eseridir.

Tütün ekim sahalarının temdidi mevzuu vatandaşın süregelen şikâyetleri arasındadır. Bir an evvel Vekâletin Ziraat Vekââleti ile işbirliği yaparak bu müziç şikâyetlere son vermesi zamanı çoktan gelip geçmiş olup daha fazla ihmaline cevaz yoktur.

Şark vilâyetlerimizin toprağı, garp piyasalarında kolaylıkla mahreç bulacak tipte tütünlerin yetiştirilmesine müsaittir. Buralarda tütün ekilmesini temin edecek tedbirlerin alınması iki bakımdan ehemmiyeti haizdir. Tütün yetiştiriciliği bu mıntakaların halkına hayat seviyesini yükseltmek ve gelirlerini arttırmak fırsatını bahşedecek bir imkândır. Diğer taraftan ihracatın daraldığı, döviz buhranının şiddetlendiği bir devre-

de ihracat için tütün ekiminin bu mıntakalarda da teşvik edilmesi milli menfaatlerimiz icaplarındandır.

Tekel maddeleri arasında bulunan çay zaman zaman piyasadan çekilmekte, kahve yokluğunda vatandaşın şikâyetlerini artırmaktadır. Bunun sebebinin, Hükümetin enflâsyon politikası olduğu aşikârdır.

Muhterem Arkadaşlar,

Son iki senedenberi mütemadiyen artan hayat pahalılığı gümrük tarife politikamızı yeni ve esaslı bir tetkike tabi tutmağa bizi sevk etmiş bulunmaktadır.

Yüksek malûmları olduğu gibi 1954 senesinde gümrük tarifesi sistemimizde esaslı bir değişiklik olmuştur. Ondan evvel memleketimize ithal edilen mallar nakliyat esası üzerinden gümrük vergisine tabi iken, yani ithal edilen malların kıymeti dikkate alınmaksızın ağırlıklarına göre gümrük resmi alınırken 1954 senesinde kabul edilen Gümrük Tarife Kanunu ile ithalât mallarının kıymetleri üzerinden nisbi gümrük vergisi alınması sistemi kabul edilmiştir.

1954 senesini takip eden devrede yıldan yıla hayat pahalılığı artmış bulunduğundan bu artışın muhtelif sebepleri arasında gümrük tarifeleriyle, gümrük muamele vergisi, istihsal vergisi ve tevzi fonunu tahlil etmek zaruretini duymaktayız.

1954 ve onu takip eden yıllardaki ithalât kıymetlerini ve ithal edilen mallardan alınan gümrük ve muamele vergilerini mukayese edersek aşağıdaki neticelere vasıl oluruz.

İthalât kıymeti	Gümrük ve muamele vergisi	% de nispeti
1954-1,339.400.000 TL.	398.337.558 TL.	27
1955-1.393.400.000 TL.	441.013.000 TL.	31,5
1956-1.140.600.000 TL.	540.000.000 TL. (Tahmin)	47,3

Görülüyor ki, ithal edilen mallar kıymetinin (% 27) ilâ (% 47) nispetine müsavi bir meblâğ gümrük ve muamele vergisi olarak alınmaktadır. İthal edilen malların CIF kıymeti gözönüne alınırsa, alınmakta olan vasati % 40 civarındaki gümrük ve muamele vergisinin ağırlığı daha çok meydana çıkar.

Gümrük tarife cetveli tetkik edilirse giyim eşyası gibi bazı mallarda yalnız gümrük resmi olarak malın kıymetinin (% 150) si nispetinde

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000189

vergi alındığı görülür. Gümrük ve muamele vergisinin vasati hasılasının (% 40) nispetinde olması demir, makine gibi mallardan az vergi alınmasından ve müstehlikin istihlâk ettiği mallardan, bazen malın bedeli kadar, ve bazan malın kıymetinin bir buçuk misli vergi alınmasından ileri gelmektedir. Bunlara ilâveten Millî Korunma Kanununa göre tevzin fonu namı altında nispeti bazen mal kıymetinin (% 75) 'ine varan bir meblâğ da alınmaktadır. Bunu da hesap edecek olursak müstehlikin ödediği vergiler ve fon yekûnunun çok zaman malın bedeli yekûnundan dahi yüksek olduğu görülür. Memleketimizde millî sanayiin pek genç ve himayeye muhtaç olması bakımından himayekâr bir gümrük tarifesi sisteminin lüzumunu inkâr etmek mümkün değildir. Ancak bunun kendi gayesi içinde sınırlandırılması ve içtimai adalete de aykırı olan bu vasıtalı vergilerin sırf varidat temin etmek maksadiyle derpiş edilmemesi gerektiğine kani bulunuyoruz.

Millî Korunma Kanununda Büyük Millet Meclisinin kararı olmaksızın Hükümete istediği nispette bir nevi ithalât vergisi tarh etmek salâhiyetini veren hükümlerinin vehametini de yüksek dikkatinize bu vesile ile bir kere daha arz ederiz. Dünya'da parlâmentoların, icra organının milletten vergi almak salâhiyetine bir nihayet vermek ve bir santimlik verginin bile Milletvekillerinin kararı olmadan alınmasını menetmek için büyük mücadelelerden, muazzam can ve kan gaiplerinden sonra elde edildiğini bir parlâmento olarak daima gözönünde bulundurmamız icap eder. Tahlil ve izah ettiğimiz gibi zaten çok ağır olan hayat pahalılığına tesir ve halkımızı tazyik eden bu üç vergiden sonra, bir de (İthalât dövizlerinden Hazine hissesi) namı altında teklif olunan bir nevi gümrük vergisini kabul etmenin bugünkü enflâsyon şeraiti içinde ne kadar tehlikeli ve ezici olduğu kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Gümrük meseleleri hakkında üzerinde durmak istediğimiz diğer mühim bir mesele de cenup ve cenubu şarki vilâyetlerimizde canlı hayvanlar, hububat ve antep fıstığı gibi bir çok mallarımızın ihraç gümrüklerine uğramadan kaçak olarak harice çıkışlarıdır. Mühim bir kısmı memleketimizin muhtaç olduğu mühim bir kısmının da hakikaten ihracat emtiamız arasına girdiği bu maddelerin kaçak olarak harice çıkması iki büyük mahzur doğurmaktadır.

1 — Hububat ve canlı hayvanlar gibi memleketimizin şiddetle ihtiyacı olduğu malların bir kısmı harice kaçırılmıktadır.

2 — Bu maddelerin ihracından hâsıl olacak ve mukabil mal ithaline yarayacak dövizler memleketimize gelmemektedir.

Bu kaçakçılığın sebebi paramızın hariçte 1/4 de kıymetine düşmüş olmasıdır. Bu vaziyet hariçten kaçak para ile Türk malı almağı pek cazip ve kazançlı hale getirmektedir. Paramızın resmi kuru ile hakikî kuru arasındaki büyük farkın memleketimizin iktisadi ve ticari bünyesinde açtığı büyük yaraya muhtelif milletvekili arkadaşlarımız şimdiye kadar mütaaddit vesilelerle temas etmişlerdir. Bu sahada da bu büyük farkın meydana getirdiği zararlara işaret eder, paramızın resmi kıymeti ile hakikî kıymeti arasındaki farkın kaldırılmasının mühim bir Hükümet vazifesi olduğunu hatırlatırız.

Takip ettiğimiz gümrük siyasetinin memleket menfaatlerine uygun bir istikamet taşmadığına ehemmiyetle işaret etmek isteriz. Milletler istihsâl faktörlerini dışarıdan ucuza temin edebildikleri nispette refah, terakki ve kalkınma imkânlarına kavuşabilirler. Kaynakların en müsmir kullanılışının ve ihracatın müstakbel inkişafının ancak ve yalnız memleket dâhilinde istihsal malzemesi maliyetlerinin düşürülmesi ile kabil olacağı malûmdur. Bu sebepledir ki bütün dünya son on seneden beri gümrük resimlerinin indirilmesine çalışmaktadır. 1950'de hazırlanan GATT Anlaşması, o tarihten beri gümrük resimlerinin indirilmesi için yapılan milletlerarası toplantıların bütün zabıtları bu hakikate şahadet etmektedir. Halen Türkiye ile Avrupa arasındaki fiyat, refah ve maliyet farkları diğer memleketlerle aramızdaki tarife farkları ile alâkasız değildir. Avrupa'da ithal eşyasından alınan gümrük vergilerinin mükellefiyet nispeti OEEC (Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtının) hesaplarına göre % 10 u aşmadığı halde Türkiye'de bu nispetin ne kadar fahiş bir rakama yükseldiğini ve Maliyenin içine sokulduğu son derece müşkül ve muvazenesiz şartlar dolayısiyle Hükümetçe Meclise sevkolunan Hazine Hissesi Kanunu daha da artıracaktır.

Bu günlerde Batı Avrupa camiasının dâhil altı medeni memleket terakki ve refah yolunda daha süratli yürüyebilmek için müşterek pazar adı verilen bir gümrük birliği kurarlarken ve geri kalan Batı Avrupa memleketlerinin bazıları bir serbest bölge teşkil ederlerken Hükümetin, enflâsyoncu siyaseti yüzünden, tam aksi istikamete giden ve lisans, permi, kontenjan, takas gibi bugün Batı Camiasında çok geniş ölçüde azalmış bulunmasına karşılık, bizde sayıları günden güne artan tatbikata ilâveten gümrük resimlerini de şu veya bu şekilde artırması büyük bir tenakuz teşkil etmektedir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000191

ZİRAAT VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDA TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ: DİYARBAKIR MEBUSU MUSTAFA EKİNCİ

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000193

Muhterem Arkadaşlar,

Evvelâ; Ziraat Vekâletinin eskisine nazaran bir hayli ilerlemiş olduğunu söylerken şunu derhal söylemek lâzımdır ki, arzu edilen seviyeye henüz erişememiştir. Yorucu ve yıpratıcı olan bu sahanın, bilhassa personel durumu üzerinde biraz tevakkuf etmek isterim.

Hakikaten vazifeleri ağır olan bu personelin terfihleri, vazifelerinin ehemmiyetiyle mütenasip bir şekilde nazara alınmamaktadır.

Muhterem arkadaşlar; Bütçe Encümeni raporundaki tenkid ve temennilere iştirak ederim. Bütçe Encümeninin tahsisat artımı kararını memnuniyetle ve takdirle karşılarız. Fakat, mücadele mevzuunda alınan tahsisat kâfi değildir.

Muhterem Arkadaşlar,

Ziraat Vekâletinin faaliyeti 17 buçuk milyon Türkün maişetini ilgilendiren bir sahaya yaygındır. Biraz sonra sebeplerini ve delillerini daha geniş bir şekilde arz ve izah edeceğim gibi biz Türk köylüsünün hayat şartlarını islah bahsinde Hükümetin faaliyetlerini katî olarak kifayetsiz ve başarısız bulmaktayız. Bu beyanı mücerret bir iddia olmaktan kurtarmak için çiftçi nüfusun gelirindeki artış temposunun son yıllarda nasıl bir seyir takip ettiğine bir an başımızı çevirelim. Sabit rakamlarla ifade edildiği takdirde köylü gelirini teşkil eden zirai gelir, 1950 yılında 4 milyar 446 kusur milyon olduğu halde bu 1955 yılında 5 milyar 658 milyona çıkmıştır. Aynı devre esnasında küylü nüfusu 15 milyon 568 küsur binden 17 milyon 248 küsur bine çıkmıştır. Bu demektir ki, çiftçi nüfus başına düşen gelir, 6 senede 286 liradan 329 liraya yükselmiştir. Yani beş senede "Köyü kalkındırdık, bu memleketi orta zaman iktisadından modern ve ileri bir iktisat nizamına doğru süratle götürdük" diyen Hükümet, köylü nüfus başına isabet eden gelirde altı senede ancak 43 liralık bir gelir artışı temin edebilmiştir. 17 buçuk milyon köylü "Partimize minnettardır." diye öğünenlerin, dünyada en düşük bir hayat seviyesi içinde bulunan kimseleri teşkil eden Türk köylüsünün yıllık gelirinde senede ancak yedi liralık bir artış temin etmeye muvaffak olduklarını hatırlamalıdırlar. Bunu başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, çiftçi başına isabet eden gelir, 1950 yılında 100 kabul edilecek olursa, bu 1955 yılında ancak 115 e çıkabilmiştir. Yıllık gelirdeki artış nispeti demek ki, senede yüzde sadece 2,5 dan ibaretir.t

Halbuki nüfus başına isabet eden hakikî millî gelir, 1950 yılında 434 lira iken 1955 de 519 liraya çıkmıştır. Yani artış nispeti yüzde 19 dur. Bu bize gösteriyor ki memleketin son yıllarda muhtelif sebeplerle

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000194

mazhar olduğu millî gelir artışında köylü nüfus nasibini daha az bir nispette alabilmiştir. Çünkü, köylü nüfusun altı yıllık hakikî gelir artışın yüzde 15 iken umumi nüfusa fert başına isabet eden gelir artışının yüzde 19 olması, köylünün bu mütevazi gelmişsede de geride kaldığını göstermektedir.

Biz, Hürriyet Partisi Grupu olarak ne kadar mütevazi olursa olsun ne kadar cüzi olursa olsun, milletimizin büyük ekseriyetini teşkil eden köylümüzün hayat şartlarındaki bu yavaş ilerlemeyi, gene de memnuniyetle karşılamaya hazırız. Yalnız şunu memleket huzurunda kemali ciddiyetle beyan etmek isteriz ki köylümüzün gelirindeki bu cüzi yükselme dahi tamamen geçici ve temelsiz bazı saiklerden ileri gelmiştir. "Büyük kalkınma köylünün kaderini temelinden islah etme" gibi, büyük laflarla, propaganda ibareleriyle ilân edilen hâdise aslında bizi son bir kaç sene içerisinde derin derin düşündürmesi gereken meselelerle doludur. "Büyük Köy Kalkınması" adı verilen bu efsaneyi biraz eşeliyecek olursak şu manzarayla karşılaşırız :

Ekilen toprak 1950 yılında 9 milyon 881 bin hektar iken bu, 1954 yılında 13 milyon 208 bin hektara çıkmıştır. Yani beş sene içerisinde ekilen toprak sathı, 3 buçuk milyon hektara yakın bir artış göstermiştir. Bu artış çayırlar ve meraların aynı devre esnasında 37 milyon 793 bin hektardan 32 milyon 441 bin hektara düşmesi suretiyle elde edilmiştir. 1954 den sonra meralardan ekime açılan toprak sathının genişleme temposunda bir yavaşlama göze çarpmaktadır. 1953 yılına kadar arka arkaya devam eden müsait hava şartları dolayısiyle bilhassa hububat istihsalinde görülen süratli artış Hükümeti ziraat politikasında hayvancılığı ihmal etmeye ve daha çok hububat üzerinde durmaya teşvik etmiştir. Bunun neticesinde ilk defa ekime açılan bakir topraklar süratle verimini kaybetmiş ve artık çoğu hayvancılık için de eskisi kadar müsait olmıyan bir duruma girmiştir. Hakikaten 1954 den itibaren hayvanların umumi sayısında bir azalma göze çarpmaktadır. Bilhassa 1954 ilç 1955 arasında elde mevcut malûmata göre koyun sayısında 400 bine yakın bir düşüş vardır. Bu bize ilk tehlike işaretlerinden birinin ortaya çıktığını göstermektedir. Meraların ekilerek hububata tahsis edilmesi, traktör adedinde süratli bir yükselme sayesinde mümkün olmuştur. Traktör adedi 1950 de 16 bin 585 iken 1955 de 40 bin 282 ye çıkmıştır. Fakat 1957 başında altı yaşını dolduran traktörlerin adedi resmî istatistiklerimize göre 20 bin 262 dir. Türkiye'de traktörün hizmet yaşının mütehassıslar tarafından 8 yıl olarak tâyin edildiği hatırlanacak olursa önümüzdeki bir iki sene içerisinde, traktörlerimizin yarısının hurda de-

mir halinde ancak Karabük fabrikalarının iptidai malzemesi haline geleceği anlaşılır. Hükümetimizin yedek malzemesizlik, tamirhanesizlik, akaryakıtsızlık ve umumi bakımsızlık hususunda Karabük fabrikalarının işini kolaylaştırması vakıası karşısında 1950 den 1956 ya kadar ekilen toprak sathında meydana gelen 5 milyon hektara yakın toprağın ekimini ne suretle temin etmeyi düşündüğünü merak ediyoruz. Kullanılabilir traktör adedinin yarı yarıya azalması, çift hayvanlarının 1953 yılından itibaren 200 bin kadar azalması, meralardan açılan bu toprakların yakında çeki hayvanı ve makinesi yokluğu dolayısiyle sürülemiyecek hale gelmesi neticesini verebilir.

Resmî makamların âmme efkârımıza telkine çalıştığı bu "Büyük köy kalkınması efsanesinin" bir hayalden ibaret olduğunu başka bir cepheden de sizlere belirtmek isterim. İhracatımız içinde hububat, nakliyat, meyvalar, hayvanlar ve hayvan mahsulleri orman mahsulleri, tohumlar ve sınai nebatların teşkil ettiği zirai maddeler yekûnu 1950 yılında 675 küsur milyonu bulduğu halde bu, 1955 de ancak 729 milyon liraya çıkmıştır. Bu malların ihracatı 1951 yılında 759 milyon 1953 yılında ise 940 milyondu. Demek ki 1955 yılında zirai mahsuller ihracatımız, 1953 seviyesinden 210 milyon gibi ehemmiyetli bir nispette düşmüştür. Bu seviye 1951 yılından da 30 milyon liralık bir gerileme gösterdiğine göre, zirai kalkınmamızın bütün şatafatlı sözlere rağmen ancak bir arpa boyu ilerlediğini bundan daha veciz bir şekilde gösterecek bir delil bulunabilir mi? Demek ki Türkiye'nin zirai gelişmesi köylü nüfusun gelirinin artışı senelerdir bütçe gerekçesinde duya duya artık bıktığımız (Hükümetimizin isabetli tedbirleri sayesinde) olmamış, ancak allahın ve kaderin bir lütfu olarak yağan yağmur sayesinde olmuştur. Biz, mesuliyet hissini müdrik devlet adamı olarak (Türk köylüsünün kaderini değiştirdik) diyebilmemiz için onun günlük maişetini ve mütevazi hayat seviyesini yağmura ve rüzğara bağlı kalmaktan kurtardığımız anda söylemeye ak kazanırız. Bu gibi öğünmeler ve hafif ifadeler bizi bu memlekette yaşıyan 17 buçuk milyon vatandaşın hakikî dertlerinden ve meselelerinden habersiz kalmaya mahkûm edebilir. Halbuki ziraatımız şehirlerde yaşıyan 7 buçuk milyonluk bir vatandaş kitlesinin gıdasını temin eden aynı zamanda 17 buçuk, 18 milyonluk çiftçi nüfusun yegâne kazanç kaynağını teşkil eden bir faaliyeti ifade etmektedir.

Ziraat Bakanlığı bütçesi üzerinde konuşurken Türkiye'de köylü ve çiftçi halkın içinde bulunduğu ciddî güçlükler ve halli uzun ve emekli çalışmalar bekliyen muazzam meselelere başımızı çevirme lüzumuna ka-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000196

ni olarak şu noktayı da dikkatinize arz etmek isterim. Biraz evvelki maruzatımla zirai gelişmemizin mütevazı ve tamamen şans ve tesadüfe bağlı mahiyetine dikkatinizi çekmiştim. Şimdi köylü nüfusun mühim bir kısmının tabiat şartları karşısında asgari maişetini zor temin eder bir durumda bulunuşunun sebeplerinden birisine temas etmek istiyorum. Bu da Türkiye'de zirai mülkiyet meselesidir. 1952 zirai anketinden öğrendiğimize göre çiftçi nüfusun, takriben yüzde seksenini teşkil eden 1 milyon 906 bin ailenin elindeki topraklar, 1 ilâ 75 dekar arasındaki küçük zirai işletme şeklindedir. Elinde 75 dekara kadar toprağı bulunan bu kalabalık nüfusun işlediği saha 5 milyon 723 bin hektardır. Normal olarak hektar başına vasati 950 kilogram kadar buğday alındığı ve toprağın üçte birini de nadasa terketme gerektiği istatistiklerimizden anlaşıldığına göre, bu ailelerin bilfiil ektiği toprak 3 milyon 816 bin hektar olacaktır. Bu genişlikte bir topraktan 1 milyon 906 bin köylü ailesinin elde ettiği buğday tutarı 3 milyon 625 bin küsur ton buğday eder ki, aile başına isabet eden buğday istihsali 1900 kilogramdır. Bir köy ailesinin ortalama nüfusu, istitistiklerimize göre, 5, 9, dur. Yine istatistiklerimize göre fert başına düşen buğday istihlâki yılda 192 kilogramdır. Şu halde aile başına yılda yemeklik buğday ihtiyacı 1125 kilogramdır. Hektar başına 205 kilogram buğday tohum ihtiyacı icap edeceğine göre arazisi 1 ilâ 75 dekar arasında olan bu sınıf aileler 782 bin küsur ton buğdayı tohumluk olarak ayırmak mecburiyetindedirler. Bu ise aile başına tohumluk çıktıktan sonra 1430 kilogramlık bir istihsal hacmi ifade eder. Bu miktardan yem ve zayiatı da çıkaracak olursak (Zayiat ve yem, hektar başına zirai istatistiklerimizde 68 kg. olarak verilmektedir. Bu ise 260 bin ton buğday eder). Aile başına isabet eden net buğday istihsali 1350 kilograma iner. Bundan 1125 kilogramını kendi gıda ihtiyaçları için kullanacağına göre, köylü nüfusun yüzde sekseninin, maişetinin ancak biraz üstünde bir istihsal seviyesine ulaşabildiği neticesi çıkar.

Aynı tahlili toprağı 1 ilâ 50 dekar arasında olan aileler için yapacak olursak bunlar, çiftinin yüzde 62 sini teşkil eden 1 milyon 570 bin aile demektir. Aynı hesap metduyla elde ettiğimiz aile başına net istihsal, bu kategori küçük çiftçiler için 1049 kilogram buğdaydır. Bu derece düşük bir istihsal hacminin aile başına isabet eden 1125 kilgram buğday istihlaki ihtiyacının da altında olduğu meydandadır. Netice itibariyle bu şunu ifade eder ki, çiftçi ailelerinin üçte ikisi halen asgari maişetlerinin altında bir istihsal seviyesinde bocalamaktadırlar.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000197

Karşımızda bulunan bu soğuk vakla resmi rakamlar üzerinde yapılmış kısa ve basit bir tahlilin neticesidir. Mesuliyetini müdrik, vatanperver bir Hükümetin yapacağı iş, kendisini hayaller ve efsanelerle avutmak değil, bu meseleler üzerinde ciddiyetle eğilmek ve tevazu ile hal yolları aramaya çalışmaktadır. Türk ekonomisinin temelini teşkil eden ve Türk halkının yüzde 70 inin maişet kaynağı olan ziraatımız ve çiftçiliğimiz günlük parti propagandalarının üstünde ilmî ve objektif usullerle ele alınmalıdır. Kendini bu derece ilimden ve ciddî düşünmeden uzaklaştıran, herşeyi parti propagandası zaviyesinden gören bir Hükümetin bu meseleler üzerinde değil hal çareleri aramasını bunların farkında bile olmasını beklemek beyhudedir.

Bütçe gerekçelerinde 1950 ile 1955 arasında 215 bin aileye 10 milyon 900 bin dönüme yakın toprak ve 6 milyon küsur dönüm mera taksim edilmiş olduğunu öğreniyoruz. 1950 ziraat sayımına göre, 2 milyon 274 bin köylü aileden mal sahibi durumunda olmıyan 588 bin aile vardır. Bu aile başına beş dönümden biraz fazla bir toprak dağıtıldığını ifade eder. Dağıtılan topraklar, ekilebilir toprağın takriben yüzde 5 i kadar bir şeydir. Bu da gösteriyor ki, toprak dağıtma keyfiyeti Türkiye'de mevcut olan topraksızlık ve toprak kifayetsizliği dâvasını hal yoluna koymuş olmaktan uzaktır. Kaldı ki, toprak dağıtımı keyfiyetinin ne kadar beceriksiz, ne kadar iradesiz ve ne kadar sistemsiz cereyan ettiği halkın ve hepimizin malûmudur. Toprak dağıtımı birçok yerlerde köylüyü birbirine düşürmüş, halkı huzursuz bırakmış ve 10 binlerce vatandaşı mahkemelerde zaman, emek ve para israfına mecbur bırakmıştır.

Muhterem Arkadaşlar,

Biz, içinde bulunduğumuz durumun ciddiyet ve vehametini gözlerimizin önüne serebilmek için yaptığımız bu kısa tahlil neticesinde Türk ziraatının ve Türkiye'de köy meselesinin içinden çıkılmaz, halli imkânsiz bir mesele teşkil ettiğine kani değiliz. Bilâkis, bilgi, teknik ve ilimden istifade ettiğimiz takdirde Türk topraklarının zengin imkânlar sakladığını ve bunları işliyecek, kıymetlendirecek kabiliyetli bir insan kitlesinin elde hazır beklediğine kaniyiz. Türkiye'de ziraat ve köy meselesinin uzun vâdeli, tatmirkâr bir hal yoluna sokulabilmesi için başlıca iki nokta üzerinde durulması lüzumuna kaniyiz. Bunlar köy bünyesi ve ziraatin içinde olan hal çareleri ve bir de dışında olan hal çareleri olarak iki ayrı sınıf içinde mütalâa edilebilir.

Bu gün iktisat ilminde ve iktisadi gelişme tarihinde bilinen bir vakıa şudur ki, ziraî nüfus iktisadi inkişafla ahenkli olarak başka sahalarda zamanla aktarılmaktadır. İktisaden gelişme safhasına girmiş ve bu

yolda ilerlemiş memleketlerde, ziraatte çalışan nüfusun nispeti düşmektedir. Çünkü şehirlerde tessüs eden sanayileşme ve ileri cemiyet hayatının icap ettirdiği diğer faaliyet sahaları köylerde topraksızlıktan muztarip olan nüfus için bir melce ve mahreç haline gelmektedir. Yukarıda vermiş olduğumuz rakamlar, yaptığımız tahliller ve vardığımız neticeler bize, köyde sıkıntı çeken büyük bir kitlenin mevcudiyetini göstermişti. Türkiye'de şehirleşmeyi ve sanayileşmeyi, hızlandırmazsak onu sağlam temeller üzerinde emniyet altına almazsak köy meselesini de halletme imkânları o nispette güçlüğe mâruz kalır. Binaenaleyh köy ve çiftçiliğin dışında alınacak tedbirlerin başında sağlam bir sanayileşme politikasının mevcudiyeti şartır. Hürriyet Partisi köy dâvasının halline yardımcı umumi, sistemli ve plânlı bir sanayi politikasının mevcut olmayışından daima şikâyet edegelmiştir.

Köy kadrosu ve zirai bünye içinde mütalâası gereken tedbirler manzumesine gelince biz bilhassa şu noktalar üzerinde durulması gerektiğine kaniyiz: Bugün Türk ziraatı ekim sahasının genişletilmesi suretiyle temin edilmesi mümkün olan gelişmenin hududuna artık erişmiştir. Yani artık mera olarak veyahut da boş ve âtıl olarak kullanılmakta olan topraklardan ekime açılabilecek munzam bir sahanın bundan sonra pek kolaylıkla bulunamıyacağına kaniyiz. Binaenaleyh Türkiye'de bundan sonraki zirai gelişme daha çok ziraate, tekniğin tatbik edilmesi suretiyle mümkün olabilecektir. Nitekim, Türkiye'deki zirai randıman bazı komşu memleketler ve bizim bünyemize benziyen diğer bazı memleketlerden daha da düşüktür. Bunun mühim sebebi ziraatımızın kâfi derecede yatırım ve sermaye vasıtalarının girmemiş olması, teknikten ihtisastan ve verimli istihsal metotlarından kâfi derecede istifade etmeyişimizdir.

Ekilebilir sahaların genişleme hududuna geldiğimize göre bundan sonra temin edilebilecek munzam saha Hükümetin son yıllarda girişmiş olduğu bazı su işleri tesislerinden beklenbilir. Fakat su işleri projelerinde Hükümetin daha çok hidroelektrik enerjisi üzerinde durarak sulama tesislerini ihmal ettiğini görüyoruz. Hidroelektrik enerjisinin lüzum ve ehemmiyetini kabul etmekle beraber büyük fedakârlıklara mal olan bu tesislerden nispeten ufak bir himmet ve ayarlama ile geniş, verimli bir arazi sahasının verimli bir istihsal hacmine kavuşturulabileceğine kaniyiz.

Keza, bütçe gerekçelerinde köylüye dağıtılan tohumluğun 1956 yılında 127 bin ton buğday olduğunu görüyoruz. Halbuki aynı yılda, Türkiye'de buğday için tohumluk ihtiyacının 1,5 milyon ton olduğunu ve yüz-

binlerce çiftçi ailesinin verimli bir istihsal için şart olan iyi tohumdan mahrum bulunduğunu düşünecek olursak Hükümetn öğündüğü tohumluk dağıtma faaliyetinin aslında ne kadar mütevazi bir seviyede kaldığı görülür.

Bundan başka zirai mücadele usullerimizi islah etmek zorundayız. Aynı zamanda gübreleme işini daha geniş sahalarda teşmil etmek kullanılış tarzları, mahalleri hakkında köylümüzü tenvir edecek servisleri artırmak, bunları tevzi edecek teşkilâtı genişletmek zorundayız.

Ziraatımızın bugün karşılaştığı en mühim iktisadi güçlüklerden bir tanesi de zirai maliyet unsurlarının yükselmiş olmasıdır. Zirai işçi ücretleri artmakta, yedek parça meselesi en büyük maliyet unsuru haline gelmekte, benzin ve mazot temini imkânsızlıkları modern vasıtalarla istihsalde bulunan çiftçileri ciddi surette tehdit etmektedir. Buna mukabil bilhassa hububat fiyatlarında ve diğer bazı zirai mahsul fiyatlarında müşahede edilen donma veya yavaş artma maliyetlerdeki artış hızını takip edememektedir. Buna mukabil resmi istatistiklerimizde köylü tarafından kullanıldığı söylenilen bazı malların fiyatlarına dair verilen bilgiler bize köylü halkımızın, son iktisadi hâdiseler ve enflâsyondan Merkez Bankası bülteninde köylü halkın kullandığı mallar tablosu mutazarrır olduğunu ifade etmektedir. 1954 yılında mahdut ölçüde kalan bu fiyat artışları, 1955 de bir hayli hızlanmıştır. Böylece zeytinyağında ve bakırdaki artış yüzde 30 u, kaput bezinde yüzde 36, sabunda yüzde 75, sığır derisinde yüzde 83, kerestede yüzde 68 ve kahvede yüzde 27 yi bulmuştur. Bu şekilde yapılan kısmî müşahedeler dahi, iktisadi bakımdan köylünün şikâyetçi olmadığı memleket ekonomisine yerleşmiş olan enflâsyondan fazla bir zarar görmediği yolundaki hayal mahsulü iddiaları tekzibe kifayet eder. Bugün enflâsyonun sebep olduğu iktisadi güçlüklerden köylü en az şehirli kadar şikâyetçidir. Enflâsyonun durdurulması yalnız şehirli halkın ıstırabını değil, aynı zamanda köylünün sıkıntı ve dertlerini de halle yaryacak bir adım olacaktır.

Nihayet zirai kredilerin siyasi baskı ve cazibe vasıtası olarak kullanılması usulüne son verilmesi bunun yerine iktisadi gerçeklerimize uygun ve rasyonel bir zirai kredi politikasının takip edilmesi şattır. Zirai kredilerin bünyesini gözden geçirecek olursak bunun en mühim bir kısmının ziraatta tekniği teşvik edecek, verimi artıracak neviden olmadığını gürürüz. Buna mukabil, zirai istihsal ve verimi yükseltmeye yarıyacak orta vâdeli teçhiz kredileri 1950 yılından 1955 yılına kadar oldukça süratli bir gelişme gösterdiği halde gene de umumi zirai kredi hacminin yüzde 8 buçukundan fazla değildir. Zirai kredilerin istihsali ve

verimi teşvik etmiyen istihlâki artıran bir mahiyette kullanıldığını şu suretle ispat etmek mümkün olur ki 1954 - 1955 ve 1956 yıllarında zirai istihsal 1953 deki seviyenin altında olduğu halde zirai krediler devamlı bir şekilde artış kaydetmiştir.

Diğer taraftan, köylünün artan bir borç ve faiz yükü altına girdiğine ve bu durumu izale edecek iktisadi şartların yaratılmasından devamlı surette uzaklaşmakta olduğumuza nazarı dikkatinizi ehemmiyetle celbederim.

Arkadaşlar, memleket sathında büyük mikyasta zararlar ve tehlikeler doğurmakta bulunan Süne haşeresi âfet ve felâketi mevcuttur. Geçen sene, bu mevzu üzerinde vekâlet seferberlik ilân etmiş, geniş mikyasta mücadele etmiş F. A. O. yardımı ile 14 milyon küsur lira sarf etmişti. Ama yine de bir neticeye varamadığını esefle ve üzüntü ile ifade etmek isterim. Sebebi de şudur: 1955 senesinde yapılan tecrübelerden ilham alarak yürümek iktiza ederken, 1955 senesinde mücadelede tatbik edilen ilâç bir tarafa bırakılmış ve ancak yüzde 25 nispetinde faydası tesbit olunan (Bazidon) ilâcını kullanmak suretiyle, bu masraflar berhava edilmiştir.

Muhterem Arkadaşların, yine vekâlet bünyesindeki fidanlık müessesesinin yurdun ağaçlandırılması hususunda giriştiği tedbirlerin de memnuiyetle bahsetmek isterim. 1950 senesinden 1953 senesine kadar olan inkişaflar meydandadır. Ondan sonra mahsulün randımanı geri gitmeye başlamış ve netice itibariyle yağmursuzluktan ayrıca topraklarımız inbat kuvvetinin zayıflamış ve bu suretle verimin azalmış bulunmasını da kabul etmek mecburiyetindeyiz. Bu itibarla, gübre işine de çok ehemmiyet vermek lâzımgelir. Halbuki, bu gübre işi lâyık olduğu çapta ele alınmamıştır. Bugün gübrenin muhassenatını takdir eden köylüler de gübreyi aradıkları zaman maalesef bulamamaktadırlar. Bilhassa İskenderun'da açılmış olan fabrikanın Nisan ayından beri kapalı bir durumda olması itibariyle ve kâfi derecede ithal yapılmadığı için randıman bakımından büyük millî zararların husule geldiğini ifade etmek isterim. Şunu da arz edeyim ki, Türkiye'de bugün verimsiz olarak 13 milyon küsur hektar toprak mevcuttur. 1950 den 1956 senesine kadar bu 13 milyon hektardan ancak, 2 bin hektarlık arazi işlemeye salih bir vaziyete getirilmiş olup, diğer 13 milyon 600 bin hektar arazi gene verimsiz olarak durmaktadır. Gübre işi halledilmiş olsaydı, bunun da büyük bir kısımdan istifade bittabi mümkün olurdu.

Son zamanlarda randıman artımındaki en büyük faktörlerden birisi de sulama işidir. Yurdumuzda büyük sular da, küçük sular da mevcut-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000201

tur. Son zamanlarda büyük sularda baraj yapılmakta olduğunu görüyoruz. Fakat, sulama işinin ikinci plânda kalması hasebiyledir ki, bugüne kadar bu sulardan sulama işlerinde istifade edilmemektedir. Diğer bazı yerlerde küçük sularda da münavebe usulü lâyıkiyle yapılmadığı için matlup olan istifade sağlanamamaktadır.

Muhterem arkadaşlar; tütün, Marmara ve Karadeniz bölgelerinin en mühim maddelerinden ve ihraç metalarımızdan biridir. Bakanlık bu madde üzerinde, bu maddenin kalitesinin ıslahı üzerinde, aynı zamanda hastalıkları üzerinde tevakkuf etmemekte ve yalnız bu maddeyi Tekele bırakılmaktadır. Temenni ederiz ki, Ziraat Vekâleti bu madde üzerinde esaslı surette tevakkuf etsinler.

Bir de pamuk durumunu kısaca arz etmek istiyorum. Bunun müstahsıllarının gayretlerine Hükümet yardımı lâyıki veçhile katılmadığı için, kalite düşmekte ve pamuklarımız kemiyet ve keyfiyet itibariyle kıymetini kaybetmektedir. Şurası muhakkaktır ki, bugün pamuklarımızın tohumları ihtiyarlamış ve dejenere olmuştur. Bunun tamamen değiştirilmesi lâzmdır. Hariçten ithali gereken bu tohumların süratle çiftçilerimize temininin Ziraat Vekilinden rica ederim.

Bağcılık durumu üzerinde de durmak isterim. Üzüm, Ege'nin mühim mahsullerinden biri sayılır. Bu mahsul, dondan, kırağıdan hastalıklara uğradığı muhakkaktır. Arzu edilen ilâçlar zamanında elde edilemediği için hakikaten bunların durumları kötü hale sürüklenmektedir.

Üzümu sureti katiyyede anlaşılan zirai sigortaya tecrübe ve başlangıç olarak bağcılıktan başlanmasını kayd ve temenniye şayan bulurum.

İncir meselesi de bağcılık meselesinin aynı olduğu için dertleri müşterek olduğundan geçiyorum.

Fındık Karadeniz kalkınma malşetine medar olan biricik metadır. İhracatımızda mühim rol oynamaktadır, lâzımgelen ehemmiyetle üzerinde durulmas gerekir. Fisko Birliğin partizan hareketi ve zihniyeti vatandaşları üzmektedir. Yine bu müessesenin monogol olarak yaptığı fındık ihracatını basiret içinde servet zarar görmektedir.

Arkadaşlar,

Sözlerimi bitirmeden evvel, hayvancılığımızın inkişafı bakımından büyük ehemmiyeti olan veteriner teşkilâtının kifayetsizliğine işaret etmek isterim.

TOPRAK VE İSKÂN UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ: DİYARBAKIR MEB'USU Dr. YUSUF AZİZOĞLU

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000203

Muhterem arkadaşlar ,

Hürriyet Partisi Meclis Gurupunun, Toprak ve İskân işlerindeki görüşlerini arza geçmeden önce, bu mevzuu, hayatî ehemmiyeti haiz, partilerüstü, temel dâvalarımızdan telâkki ettiğimizi ifade etmeği lüzumlu saymaktayız.

Muhterem arkadaşlar,

Toprak ve İskân çalışmalarını, biraz gerilere götürüp gözden geçirdiğimizde görürüz ki, iki dallı olan bu hizmetin toprak işleri kolunun 1945 yılına kadar hemen hemen meflûç bir halde, 1505 sayılı kanunun gayet mahdut bulunan cebri istimlâklerine münhasır kaldığı, ancak 945 yılında çıkarılan 4753 sayılı toprak kanunundan sonradır ki, toprak işlerinin başlangıcında, yıldan yıla hızı artan müterekki bir tempo ile ele alınmış olduğu görülür. Bilhassa topraksız çiftçiye toprak tevzii işinin 1950 den sonraki çalışmalarla, evvelki yılların bir kaç misline çıkarıldığı memnunlukla görülmektedir. Bu gayretleri teşekküre şayan bulmaktayız.

Ancak bu çalışmaların, Türk çiftçisine, dört başı mâmur ve müfit bir eser halinde intikali hususunu tetkik ve tâmik edince meselenin dıştan göründüğü mertebede parlak bir durumda bulunmadığı, bünyesinde pek ehemmiyetli bir takım noksanlık ve bozuklukları ihtiva ettiğini görmekle esef etmemek mümkün değildir.

Şöyle ki; pek çok yerde hazinenin veya evkafın mülkü veya sahipsiz diye tesbit edilip köylülere dağıtılan araziler, kadastrosu yapılmadığı ve ihtilâfları halledilmediği için, nizâlar mahkemelere intikal etmekte, kendilerine toprak verilen çiftçiler yıllarca bir sinir harbi içinde, mahkeme kapılarında dolaşmaktan, elinde toprak tevzî komisyonları marifetiyle verilmiş tapu senetleri mevcut olmasına rağmen hiç bir şeye sahip olamamakta ve bu sebeple ekseriya nasibi hüsran olmaktadırlar.

Hukukî, içtimaî ve asayiş bakımından son derece vahim neticelere müncer olabilen bu pürüzleri halletmenin yegâne yolu, yıldan yıla miktarı artmakta olan Komisyonlar ile mesaisinin bir kaç yılda biteceği hükûmetçe ifade olunan kadastro işini yalnız lâfla değil, fiilen sür'atle intaca gayret ederek, kadastro muamelesi bitirilmiş mıntıkalardan başlamak suretile, ancak durumu vuzuh ve hüküm kesbeden arazilere, tevzi komisyonları göndererek nizâ ve ihtilâftan kurtarılmış bir toprak parçasını ihtiyaç sahiplerine taksim ve tevzî etmektir.

Bu şekilde, esaslı ve hukuka müstenit bir tesbit yapılmadan, bugünkü tatbikatta sık sık görüldüğü gibi keyfî bir takım kararlara dayanan

alıp vermelerle, ne çiftçinin ihtiyacı, ne de eski arazi sahibi ve alâkalıların mülkiyet ve tasarruf haklarının teminat altında bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Meselâ: 20 küsur sene evvel yabancı ülkelerden hicret ederek yurdun muhtelif bölgelerine yerleştirilen pek çok muhacir ailesi, kendilerine dağıtılan topraklara ait tapularını bugüne kadar alamamışlardır. Eski mülk sahipleriyle muhakeme, münazaa ve çekişmelere tahammül edemiyen binlerce aile iskân mahallerini terk ederek başka taraflara göçmek zorunda kalmış, oturmakta sebat gösterenler ise sefalet ve ıstırap içinde peşiran olmuşlardır.

Çiftçiyi topraklandırma politikasının verimli olmaya engel diğer bir tarafı da, bir aileye verilen toprak mitkarı meselesidir.

Memleketimizin muhtelif bölgelerinde, toprak teşekkülü ve verim itibariyle, son derece farklı bir durumu vardır. Faraza Ege bölgesinde 20 - 255 dönüm tarla bir ailenin geçimini temin edebildiği halde bâzı Şark Vilâyetlerimizde bu normu 200 hattâ 300 dönümde dahi bulmak mümkün değildir. Bu gibi yerlerde herkesi memnun edeceğim diye yapılan 30 - 40 dönümlük bölüşmeler, kendilerine arazi verilecek ailelerin saadetini değil, çok kere ebedi bir sefalete rabtını intaç etmektedir.

Toprağa bağlanmasını ve müstahsil bir hale gelmesini arzu ettiğimiz ve hakikaten çiftçi olan bir aileye bulundukları bölgenin durumuna göre normal bir geçim temin edebilen hadlerin altında, arazi bölüşmeleri son derece yalnız ve hatalı bir yoldur.

Yine, topraklandırılan çiftçinin hakiki bir müstahsil haline gelmesine mâtuf olarak kanunen verilmesi icabeden tesis ve işletme kredisi tatbikatı ancak sembolik bir durum arzetmektedir. Tatbikatta 250 lira raddelerinde yapılmakta olan finansmanın yanında, toprak sahibi edindirilmiş bir çiftçinin asgari ihtiyacı olan tesislerle, işletme malzemesinin günün rayiçlerine göre asgari tutarı verilenin 20 mislidir. Kaldı ki bu 250 liralık yardım bir ilâ üç sene gibi gayet kısa vadelerle verilmektedir.

1949 yılında (468.0000) dönümden ibaret olan toprak tevziinin 1956 yılında 2 milyona çıkarılmış olmasının hakiki bir muvaffakiyet sayılabilmesi, ancak bu arz ettiğimiz âdilâne tesbit, nizâsız temellük, yeter toprak ve tesis, işletme kredileri şartlarının da tam mânâsiyle temin edilmesiyle mümkün olabilir. Aksi takdirde, gösteriş özentilerinin bir çok sahalardaki işlerimizde müşahade ettiğimiz zararlı neticeleriyle karşı karşıya kalmamız mukadderdir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000205

Muhterem arkadaşlar;

Devlete, evkafa ait sahipsiz arazinin de Memleketimizde hudutsuz olarak mevcut olmadığı en tabii bir vakıadır.

Toprak ve İskân Umum Müdürlüğünün 1950 yılında yaptığı anket ve sondajlara göre eşhas mülkiyeti dışındaki bu çeşit arazinin miktarı, 35 milyonu mer'a olmak üzere cem'an 50 milyon dönümdür. 953 yılında yapılan sondajda bunun 40 milyona düştüğü tesbit edilmiştir.

Hâlâ, Memleketimizde milyonları aşan topraksız veya yeter toprağı olmayan muazzam bir çiftçi kitlesi mevcut bulunduğu göz-önünde tutulursa bu davanın halledilebilmesi için başka imkânlar aramak gerektiği bedaheti meydana çıkar.

Memleketimizin muhtelif bölgelerinde, bilhassa Şark Vilâyetlerimizde vasî mikyasta arazisi mevcut bulunduğu halde, sermaye imkânsızlıkları yüzünden bu toprakların lâyıkı veçhile işletemeyen, bu sebeple değer bedeli bulduğu takdirde, derhal fazla arazilerini devre arzu ile talip pek çok sayıda arazi sahibi vatandaş vardır. Yine aynı mıntıkalarda, toprağa muhtaç ve talip binlerce çiftçi ailesi de mevcuddur. Fakat mevzuatın binbir gayrı ameli müşkülâtı ve mevcut teşkilâtın bu meselenin icap ve zaruretlerine göre techiz ve tevcih edilmemiş olması yüzünden, bu son derece cazip, satıcı ile alıcıyı aynı zamanda mes'ut kılacak devir muamelesinde tatmin edici bir mesafe kaydedildiğini görmek maalesef mümkün değildir.

Bu kabil arazileri, kadastrosunu yaparak, değer bedelinden satın alıp, parselleyerek, muhtaç çiftçilere devredecek, mütehassıs ve teknik elemanı, malî imkânları ve kanunî salâhiyetleri bir arada bünyesinde toplamış bir teşekkülün mevcut olmayışı, çok hayırlı ve faydalı hizmetlerin tahakkukuna mani olmaktadır.

Toprak tevzî ve istimlâkinde vukûbulan bu üzücü neticelerin bertaraf edilmesini ve tatbikatın günün icaplarına ve ziraî bünyemize uygun şekilde olmasını sağlayacak bir görüşle toprak kanununun da bir revizyona tabi tutulmasını zaruri telekki etmekteyiz.

Toprak tevzi işleri yürütülürken, ehemmiyetle üzerinde durulması icabeden bir husus da mer'a meselesidir.

Memleketimizin heyeti umumiyesinin imkân ve hususiyetleri gözetilerek ilmî tetkiklere müstenid bir iktisadî - ziraî coğrafyası hazırlanmadan ve bölgelerin müstakbel inkişaf istikametleri tesbit edilmeden yapılmakta

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000206

olan bir takım isabetsiz tahsislerle mer'a olarak muhafazası zaruri arazi parçalarının da tarla olarak tevzie tabî tutulmasının, hayvancılığımızın inkişafı bakımından ciddi bir tehlike teşkil edebilecek ihtimallerden olduğuna işaret etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar;

Toprak ve İskân Umum Müdürlüğünün ikinci mühim hizmet kolu İskân mevzuudur.

1934 yılında mer'iyete giren 2510 sayılı İskân kanunu, daha ziyade sebepsiz ve haksız yere, esaslı hiç bir tetkik ve hazırlık yapılmadan ve tedbirleri alınmadan, şarktan garbe binlerce ailenin naklini intaç eden bir kanun halinde tecelli etmiştir.

İyi bir şöhret ve tesire mâlik olmayan bu kanun, 1947 yılında 5098 sayılı kanunla esaslı bir tâdile tabî tutulmuş ve yapılan hatalı icraatın tamiri cihetine gidilmiş ise de, bu tatbikatın sarsıntıları ve tesirlerinin hâlâ silinmemiş olduğunu sağlamağa imkân yoktur.

Böyle köyü bit tatbikat görmesine rağmen, iskân mevzuunun, memleketimiz esaslı bir dâvası olması itibariyle, üzerinde ehemmiyetle durulması zaruretine işaret etmek lâzımdır.

Bilhassa çiftçilikle iştigal eden vatandaşlarımızın istihsal gücünü arttırmak, onların yaşama imkânlarını nisbeten normale yaklaştırmak ve hayati bir mevzuumuz olan ormanlarımızı devamlı bir tahripten korumak maksadiyle, iç iskân mevzuu üzerinde esaslı ve ciddi bir tedbir ve teşebbüse geçilmediği üzüntü ile müşahede edilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasından sonra, millî hududlarımız dışında kalan Türk kardeşlerimizin devamlı bir baskı ve huzursuzluk içinde bulundukları bir vakıadır. Zaman zaman imha teşebbüslerine kadar varan bir takım gayrı insani hareketlerin neticesi olarak mülk ve yuvalarını terk edip Atalar yurduna sığınma onlar için son çarei halâs olmaktadır.

Yakın yıllarda cereyan etmiş bu kabil hâdiselerin istikbalde de tekerrürü her zaman için bahis mevzuu olabilir. Bu itibarla hükûmetin bu kabil mühaceretlere peşinen hazırlıklı olması, bunların yurda kabulünde mevcut kanuni ve şekli müşkülâtın kaldırılması, iskânları ve müstahsil hale getirilmeleri için gerekli yardımların müessir dozda ve sür'atle yapılması lâzımdır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000207

İç ve dış iskân meselelerinin büyük ve ciddi problemler olduğunu kabul ederek, uzun vadeli ve ilmî etüdlere müstenid bir umumî iskân politikasının tesbitine ve bu dâvanın taayyün etmiş sınaî - ziraî ve malî etüdlere müstenid, şumullü bir görüş içinde ve muhtemel harici emrî vakîler de hesaplanarak bir plâna bağlanması zaruretine inanıyoruz.

Hükûmetin bu maksatla hazırladığı yeni iskân kanunu tasarısının tatbikatta bâzı kolaylıklar ve imkânlar sağlıyacağı tabiidir. Ancak bu kanunun büyük bir dâvayı karşılamak durumda olması itibariyle Memleketimizin realiteleri önceden tesbit edilmiş olarak çok daha esaslı ve selâhiyetli tetkiklere muhtaç bulunduğunu hatırlamakta fayda mülâhaza ediyoruz.

Muhterem arkadaşlar;

Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü, meşgul bulunduğu toprak ve iskân işleri dolayısiyle, Köy ve Köylü yaşayışı ile pek yakından alâkalı olması lâzım gelen bir teşekküldür.

Köy probleminde toprakla aynı ehemmiyette yürümesi lâzımgelen bir mesele de Köy meskenleri işidir.

Bilhassa orta ve şarkî Anadoluda Türk Köylüsünün ikamet etmek zaruretinde bulunduğu meskenler, sıhhî ve medenî bir görüşle asla kabili telif olmayan feci bir manzara arzetmektedir. Faraza Şarkî Anadolunun her hangi bir Köyünde, meskenleri ve o meskenlerde yaşayan Türk köylüsünün içinde bulunduğu şartları tetkik eden her insaf sahibi kabul ve tasdik edecektir ki: Memleketimizde Köy ve köylü meselesi sadece bir edebiyat ve siyasi propaganda mevzuu olmaktan öteye ciddî bir iştigal mevzuu olmamış ve bu yolda bir karış ilerleme maalesef kaydedilmemiştir.

Bir memleketin realist ve köklü kalkınması, ancak temelini büyük kütlelere istinad ettirdiği, alâka ve nimetlerini sathı vatana şümullü olarak yayabildiği nisbette bir kıymet ve mânâ ifade eder. Maalesef iktidar, daha kolay bir tarzda olmak itibariyle daha ziyade edebiyat ve propaganda ile günü geçiştirmekte ve temel meselelere sırt çevirmek yolunu tercih etmektedir.

Parlak fakat lâfzî bir propaganda halinde ortaya atılan ve Ziraat Bankasına 60 milyon lira tahsisat devretmek suretiyle başlanacağı vadolunan köy meskenleri davasında, aradan seneler geçtiği halde, bugüne kadar caddi hiç bir teşebbüse geçilmemiş olması, da bol vaid ve

oyalama metodunun daha semereli bir politika olarak telâki ve tercih edildiği hakkındaki kanaatlerimizi teyid etmektedir.

Muhterem arkadaşlar;

Toprak ve İskân ve bunun içinde olarak köy meskenleri ve umumî köy meselelerinin halli gibi cidden birbirinden ehemmiyetli ve azametli dâvaları mahdut bir teşkilât, kiyafetsiz malî imkânlar ve noksan salâhiyet içinde kıvranan bir Umum Müdürlüğün, kemaliyle halledebileceğini sanmak, meseleyi lâyık olduğu mertebe ile anlamamak veya bir hayal peşinde koşmak olur.

Biz bu büyük meseleleri tam ve şâmil mânâsiyle bir Devlet işi telâkki etmekteyiz. Bu dâvaları tahakkuk ettirebilmek için, hizmetin gayesine uygun teşkilât, salâhiyet ve imkânlara mâlik, aynı zamanda kadastro işlerini de bünyesi içinde alacak müstakil bir Vekâlet halinde ele alınmasının zaruretine kanî bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlar;

Gümrük ve münakale işleri ayrı ayrı Vekâletlerle idare edilen ve her birinin ne çeşit işlerle meşgul olduğu pek çoğumuz tarafından dahi bilinmiyen dört Devlet Vekâletinin mevcut bulunduğu bu Memlekette; Millî meselelerimizin başında olarak gelmesinde en küçük bir tereddüdümüz olmayan köy davası, toprak ve İskân işlerinin hiç bir imkân ve selâhiyete malik olmayan bir Umum Müdürlükle tedvire çalışılması, Hükûmetin memleket meselelerinini tasnifte ne derece vahim bir takdir hatası ve ne mertebe temelsiz ve verimsiz bir mesai içinde bulunduğunun ibret ve hüzün verici bir delilidir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000209

TAPU VE KADASTRO UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ HAKKINDA-KİKİ KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ: DİYARBAKIR MEB'USU MUSTAFA EKİNCİ

Tapu ve Kadastro çalışmaları üzerinde Hürriyet Partisi Meclis Grupunun görüşlerini arz ediyorum.

İçtimai, hukuki ve asayiş bakımından birçok meselelerin düğüm noktasını teşkil eden tapu ve kadastro işlerinin, memleketimizde çok mühim bir dâvanın mevzuu olduğuna işaret etmek isteriz.

Son yıllarda ele alınan bu memleket şümul meseleye, ehemmiyeti ile mütenasip bir çapta istikamet verilmiş olsa idi, muhakkak ki, bugün çok kıymetli bir hizmetin ifa edilmiş mesut neticeleriyle karşı karşıya kalınırdı. Fakat maalesef tetkik ve müşahedelerimiz, meseleye gereken ehemmiyet ve alâkanın bahşedilmemiş olduğunu göstermektedir.

Muhterem arkadaşlar, şümul ve sahası bakımından büyük vatandaş topluluklarını alâkalandıran bu hizmetin unsuru aslisi olan elemanı mevzuu üzerinde durmak icabeder.

Tatbikatta, bu hizmet için orta tahsil müesseselerinden mezun gençler 9 ay gibi pek kısa bir müddet kursa tabi tutulmakta ve mütehassıs olarak yetiştirildikleri kabul edilen bu elemanlar gerekli kifayeti haiz olamamaktadırlar. Bu, personelin hizmete ve mesleke kendilerini maddi ve mânevi huzur içinde terk etmelerini sağlıyacak maddi imkânlar ve terfihleri mevzuu da lâyik olduğu alâkayı görmemektedir.

Son derece ağır, mesuliyetli, mahrumiyetli ve yorucu olan bu meslekе intisabetmiş memurların göstermesi icabeden fedakârlık ve feragatın karşılığını bulmaları en tabii haklarıdır.

Halbuki menşeleri dolayısiyle küçük maaş kadrolarına sahip olan bu elemanlar, teknisiyen, kontrol ve müdürleri de dâhil, 7 lira gibi günün iktisadi şartları muvacehesinde çok cüzi bir kıymet ifade eden yevmiyeler mukabili mühim hizmete sürülmeleri gayri âdilâne olduğu kadar hatalı bir yoldur.

Bahusus yevmiyelerin sadece araziye çıkılan günlere münhasır olması ve büro işlerini tedvire memur elemanların bu imkândan mahrum bulunmaları ayrı bir haksızlık mevzuudur.

Buna mümasil ve muadil bir hizmeti ifa eden tapulama komisyonları elemanlarının bareme tabi olmaları ve yevmiyelerinin maaşlarına göre müstemirren verildiği gözönünde bulundurulursa, kadastro teşkilâtının mâruz bulunduğu bu alâkasızlık, mevzuun ehemmiyetinin Hükümetçe takdir edilmediğini gösterir.

Bunun neticesidir ki; kadastro çalışmaları ve elemanları bir kifayetsizlik içinde bocalamakta ve kadrolarda da münhalât vücuda gelmektedir.

Bu gidiş ve bu tempo ile, meselenin 40 - 50 seneden önce hallinin mümkün olamıyacağını göstermek suretiyle esefe şâyan bir manzara arz etmektedir.

Çeşitli niza, çatışma ve hukuki dâvalara sebebiyet veren gayrimenkul ihtilâflarının uzun müddet sürüncemede kalması keyfiyeti, memleketimizin içtimai bir derdi, bir yarası olarak bizlerden, asıl yardım ve ciddî müdahaleler beklemektedir.

Binaenaleyh bu mesleki kalifiye elemanlarla teçhiz etmek için cazip bir hale getirmek ve bir formüle tabi tutmak lâzımdır.

Bu eleman dâvasının halli dışında mühim bir mesele de, teşkilâtın mükemmel ve modern cihaz ve aletlerle teçhizi işidir.

Klâsik çalışma metodunu terk veya şimdilik bu çalışmaların yanında bilhassa fotogrametri usulüne geniş bir yer ve imkân bahşetmek zarureti üzerinde ısrarla durmak isteriz. Fennî mesainin bugüne kadar, sadece iki tayyare ile tedvir edilmekle iktifa edilmesi üzüntüyü mucip tir. Bu fennî çalışmaların, teşkilâtı cihaz ve malzeme ile teçhiz ederek kifayetli mertebeye çıkarılması lüzumuna kaani bulunuyoruz.

Bununla beraber elde edilen plân ve haritalar üzerinde ehliyet ve salâhiyetle muamele yürütebilecek ve hukuk kaidelerine âşina fen elemanlarının yetiştirilmesinde de zaruret olduğunu kaydetmek istiyoruz.

Muhterem Arkadaşlar, 1951, 1952 yılları bütçesinin müzakeresinde Bütçe Encümeninde Hükümet, 10 sene gibi kısa bir zaman içinde Türkiye'nin bütün kadastrosunun ikmal edilebileceğini vadettiklerini hatırlatmak isteriz.

Güya fotogrametri usulü ile bu hizmet süratlendirilmiş olacaktı. Aradan altı yıldan fazla bir zaman geçtiği halde acaba hizmeti yüzde kaçı ifa edilmiştir Cesametinden ehemmiyetli bir parça kaybetmiyerek karşımızda duran bu dâvanın bakiyesi dört sene içinde ikmal edilebilecek midir?

İmkânsızlık içinde bulunan Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğüne, bu kifayetsiz mesai içerisinde geçirilmiş altı yılı nazarı itibarda tutmadan yeniden bir 10 sene mehil vermeye razıyız. Yeter ki, bu memleketin bu hayati derdini hal hususunda maddi ve manevi hiçbir imkân yeniden fevkedilmemiş olsun.

Sürati temin edecek olan teknik eleman ve sistemin yanı başında, ele alınması icabeden bir mevzu da kadastro hâkimleri meselesidir. Ka-

kadastro Kanununa konulan itiraz müesseselerinin istismarı karşısında kadastro heyetlerinin yanında hâkimlerin bulunmaması itibariyle meseleler, bilhassa kadastrosu yapılan gayrimenkul sahiplerinin tasarruf hakları haleldar olmakta ve her hangi bir sebeple ipotek ve satış muameleleri bile yapılamaması suretiyle halledilememektedir.

Muhterem arkadaşlar, yüksek nazarlarınıza arz etmek istediğimiz bir mesele de, kadastro ve tapulama heyetlerinin tedahülleri keyfiyetidir. Kadastro heyetleri tarafından kadastrosu yapılmıyan yerlere tapulama heyetlerinin girip kendilerine has tesbit usulleriyle arazi dağıtımına girmesi, birçok yerlerde köylüler arasında bir ihtilâfın ve nizaın doğmasına ve mahkeme kapılarında sürünmelerine sebep olmaktadır.

Bu itibarla bu iki heyetin ahenkli çalışmasını temin etmek, dâvaların halli bakımından sureti katiyede lâzımdır kanaatindeyiz.

Bunun için tapu ve kadastro müessesesine çok eemmiyet verilmesini ve bu hususta icap eden esaslı tedbirlerin ittihazını Yüksek Meclisin ve Hükümetin dikkat nazarlaına Hürriyet Partisi Grupu adına arz eyleriz.

NAFIA VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ: TRABZON MEB'USU EMRULLAH

NUTKU

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000215

Muhterem Arkadaşlar,

Dört milyar lirayı aşan 1957 bütçesinin bir milyarlık kısmını teşkil eden Nafıa Vekâleti bütçesini on dakika içinde Hürriyet Partisi namına tetkik ve münakaşa edeceğiz. Partimizin görüşünü arz ederken teferruata girmeden Nafıa Vekâletinin ve dolayısiyle Hükümetin kalkınma işlerindeki tutumuna umumi hatlariyle temas edeceğiz.

Demokrat Partinin, iktidara geldiği gündenberi geniş çapta yatırımlara teşebbüs etmek suretiyle büyük bir kalkınma gayreti içinde bulunduğunu görmemek kabil değildir.

Bir memleketin kalkınma ve imarına çalışmak her iktidarın en mühim vecibesidir. Bâhusus en az iki asırdır idarecilerinin ihmali yüzünden Avrupa medeniyetinden ve onun kalkınma hareketinden nasibini alamamış bilâkis müteselsil harpler yüzünden harap ve perişan olmuş bulunan Türk yurdunun imar ve kalkınmasına çalışmak her Hükümetin boynunun borcudur. Hele bugünkü gibi iktidara gelişini milletin rey ve iradesiyle sağlayan bir Hükümetin, Millî Hâkimiyet prensipleri karşısında bu vazifeyi en parlak şekilde ifa etmesi farz olmuştur. Ancak bu vazife yapılırken memleketin iktisadi bünyesinin inkişafına mâtuf yatırımların ehemmi mühimine tercih sırasiyle istihsalin arttırılmasına müteveccih bir programa bağlanması ve bu programın sadakatle tatbik edilmesi icabeder. Aksi takdirde memleketin malî ve iktisadi kaynaklarının tahribine yol açılmış olur. Nitekimönümüzde çok isabetli bir misal var. İkinci Cihan Harbinden % 75 i taprip edimiş olarak çıkan Almanya'nın iktisadi kaidelere riayetkâr, vatanperverlik ve fedakârlık icaplarına müstenit mâkul bir programla 7 sene gibi kısa bir zamanda nasıl kalkınmış olduğunu hayret ve ibretle görmüş bulunuyoruz.

Başvekil Adnan Menderes'in İstanbul'daki Basın toplantısında: "Amerika programla mı kalkındı?" sualine cevap olarak "Almanya programla kalkındı." demeye mecbur kalıyoruz.

Bu programın rüçhaniyet sırasiyle ana hatları şöyle idi: İstihsal unsurları ve münakale şebekeleri ve vasıtaları ön plâna alınmıştı. Sanayi tesislerinden işe başlandı; fabrikalardan, münakale ve inşaat malzemesini ve vasıtalarını imal edenlerle, makine ve tezgâh yapanlar evvelâ kuruldu. Sonra sair sanayi tesisleri, bankalar ve ticarethaneler sırasiyle inşa olundu. İçtimai müesseseler, mektepler ve meskenlerden sonra da devair ve istasyon binaları, tiyatrolar ve kiliseler ele alındı. Fabrikaların çoğu çatısı kapanmadan plâtformlarına makinelerini montaj ederek faaliyete başladılar. Duvarları ve çatılarıyapılıncaya kadar işçiler branda

tentelerin altında çalıştılar. İstihsalin günden güne artan kazancı sayesinde de sıraya konmuş olan diğer mebaninin inşası kolaylıkla başarıldı. Binaların birer katı biter bitmez içine girildi. Ticarethaneler ve bankalar bu natamam binalarda işlerine koyuldular. Kazançlariyle bilâhare her sene diğer katlar yapılmak suretiyle muazzam binalar ikmâl edildi. Bilirsiniz, Almanya'da bütün demiryolu şebekesi tamamen yapıldıktan ve trenler rotarsız olarak, saat gibi muntazam seyrüsefere kavuştuktan seneler sonra ancak istasyon binalarının yapılmasına sıra gelmişti. Neticede Alman milleti sıkıntıya sokulmadan, ağır vergilere mâruz bırakılmadan hem milyarları aşan harp tazminatı ve işgal kuvvetleri masrafları ödendi, hem de kalkınma programı vaktinden evvel ikmâl edildi. Şimdi ise dış ticaret kazançları işbâ haline gelmiş ve istihsal fazlalığından mütevellit bir enflâsyonu önlemek için dış memleketlerde büyük envestismanlar yapmaktadır. İşte bütün dünyanın hayretle seyrettiği Alman kalkınma mucizesi böyle oldu.

Bizde kalkınma; bir plân ve programa bağlanmadan, gelişi güzel ve siyasi şahısların politik mülâhazalarına uyularak başlamıştır. Program ve plân fikri kabul edilmemiş, bundan bahsedenlere tahammülsüzlük gösterilmiş. Programdan bir umacı gibi korkularak, bu tavsiyeler daima red edilmiştir. Bu suretle sırasız ve hesapsız bütün işlere birden başlanmış, üç yerine beş tane olmak üzere lüzumsuz yatırımlara girişilmiş ve zaten mahdut olan mali imkânlarımız son raddesine kadar tüketilmiş, milyarlarca lira ihtiyaçtan başka, aşırı emisyonlarla enflâsyona düşülmüş, Hazinemiz altından kolayca kalkılamıyacak mühim borçlara giriktâr olmuştur. Nihayet bugün dış finansman imkânlarımız da tamamen tıkanmıştır. Bu kadar fedakârlık karşılığında, milletimiz bir çok zaruri ihtiyaç maddelerinin yokluğuna da katlanmış olduğuna göre eğer başlanmış olan yatırımlar bitirilseydi ve bunların semerelerine bugün kavuşulsaydı mesele kalmayacaktı. Amma bugün hala milyarlara varan finansman ihtiyacımız yüzünden girişilen aşırı yatırımların bir türlü sonu alınmıyor. Meselâ 1952 yılında başlanıp da 1954 yılında işletmeye açılması mukarrer olan Tortum, Hazer, Kovada gibi sekiz tane hidroelektrik santrali 1957 yılında hala ikmâl edilememiş bulunuyor. Bunun yanında iktisadiyatımız için hayati ehemmiyeti olan bir çok münakale ihtiyaçlarımız karşılanmamış bulunuyor. Ziraati, ekonomimizin temeli olarak kabul ve ilân etmiş bulunan Demokrat Partinin, iktidarının yedinci yılında hala kuraklıktan şikâyet ettiği görülüyor. Sulama işlerimizi dahi düzene koyamamış bulunuyoruz.

Arkadaşlar; 1957 yılı Nafıa bütçesini tetkik ederken en önemli mevzu olan karayolları inşaatı üzerinde ciddiyetle durmak isteriz. Karayol-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000217

ları şebekemiz gün geçtikçe büyümekte ve standart hale gelmektedir. Bazı ehemmiyetli ve bilhassa döviz tahsislerinin yapılamaması yüzünden zamanında tamir edilemeyen yol makinelerinin mühim nisbette muattal kalmasına rağmen yol yapımına devam edilmesi hususunda karayollarının personelinin gösterdiği cansiparâne gayret memnuniyete ve takdire şayandır. Bu işte görülen muvaffakiyetin sırrı, meselenin bir garplı zihniyeti ile, plânlı olarak ele alınmasındandır. Ancak son iki yıldanberi yapılan yolların, memleketimizin umumi fiyat konjoktörüne muvazi olarak, büyük nispetlerde pahalıya mal olduğu görülmektedir. Maliyetlerin, bütçe tahminerinin ve projelerinin fevkine çıkması, ya programlanan işin yapılamamasına, yahutta ek tahsisat alınmasına sebep olduğu gibi aynı zamanda kalitenin bozulmasına da müncer olmaktadır. Bu neticelerin bittabi yollarımızın verimli ve uzun ömürlü olamamasına sebep olduğunu hatırlatmak isteriz.

Maliyetler hakkında yaptığımız bir tetkiki dikkatinize arz edeceğiz.

Stabilize yolların emanet suretiyle tesviye ve yapım maliyeti şöyledir :

1951 de 849 kilometresi 8 milyon 451 bin lira, kilometresi 9954 lira
1953 de 1072 kilometresi 14 milyon 809 bin lira, kilometresi 13815 lira
1956 da 1450 kilometresi 49 milyon lira, kilometresi 33790 lira
1953 yılına nazaran maliyette artış % 144
1951 yılına nazaran maliyette artış % 239 dur.
İhale suretiyle yapılan tesviye ve stabilize yollarda :
1951 de 554 kilometresi 7 milyon 579 bin lira, kilometresi 13681 lira
1953 de 797 kilometresi 21 milyon 521 bin lira, kilometresi 27003 lira
1956 da 720 kilometresi 41 milyon lira, kilometresi 55555 lira
1593 senesine nazaran maliyette artış % 105
1951 senesine nazaran maliyette artış % 306 dır.
Asfalt döşeme (ve bunlara yakıt masrafları dâhil değildir).
Bakım altındaki yolların bakım maliyeti :
1951 de 21320 kilometresi 15 milyon 713 bin 700 lira, kilometresi 737 lira

1953 de 20858 kilometresi 21 milyon 245 bin 600 lira, kilometresi 1018 lira

1956 da 21700 kilometresi 30 milyon 600 bin lira kilometresi 1410 lira
1953 e nazaran maliyet artışı % 38,5
1951 e nazaran maliyet artışı % 91
Köprü yapımında maliyet :

1951 de 2815 metresi 6 milyon 320 bin lira metresi 2245 lira
1953 de 2672 metresi 8 milyon 771 bin lira metresi 3282 lira
1956 da 4200 metresi 16 milyon 807 bin lira metresi 4001 lira
1953 e nazaran artış nispeti % 21,9
1951 e nazaran artış nispeti % 78,2

İstiklâmler için yapılan sarfiyat da her sene korkunç artışlar göstermiştir :

1951, 1952 de 1604 kilometresi 11 milyon 761 bin lira, kilometresi 7332 lira

1955 de 1500 kilometresi 17 milyon 235 bin 779 lira, kilometresi 11490 lira

1956 da 500 kilometresi 18,5 milyon lira, kilometresi 37000 lira
1955 e nazaran artız nispeti % 222 (Yani bir senede)
1952 e nazaran artış nispeti % 404.

Yukarıdaki tabloda tesbit ettiğimiz rakamlar memleketimizde paranın kıymetinin her sene ne mikyasta zayıfladığını göstermekte ve enflâsyonun tipik delillerinden birini vermektedir.

İşte karayollarının inşaatı tenkide müstahak olan tarafı bu yüksek maliyetlerdir.

Karayolları yatırım tahsisatı 416,5 milyon liradır. Bunun geçen yıla nazaran artış miktarının mühim bir kısmı vâdesi gelmiş bonoların itfasına harcanacak yani geçen yılların borcu ödenecektir. İstimlâkler için ayrılan 30 milyon liranın mühim bir yekûn olduğu muhakkaktır? Ancak maliyetlerin yükseliş seyrine nazaran bu paranın bin kilometrelik bir yol güzergâhının isimlâkine bile kâfi gelmeyeceği anlaşılmaktadır.

Karayolları inşaatında maliyetin artmasına tesir eden unsurlardan biri de bonu hadlerinin yüksek tutulması ve mühim mikdarda faiz ödenmesidir. 1957 yılında 2400 kilometre yolun asfalt kaplanmasının programa alındığı anlaşılmaktadır. Yollarımızın asfalta çevrilmesi bir çok ictimai faydalarımızdan başka münakale vasıtalarının ömrünü arttıracak, eskime payını ve mahrukat sarfiyatını da azaltacak bir tedbirdir. Bu yüzden kara navlonlarının düşmesi ise iktisadiyatımızda ferahlık yaratır. Ancak bu tedbirin yanında kara nakil vasıtalarının lâstik ve yedek parçalıhtiyaçları da bol ve ucuz bir şekilde piyasalarda bulundurulmadığı tedbirde çekilen emeklerin boşa gitmesi mukadderdir. Son iki yıl zarfında karanakliyatımızın bu yüzden mühim mikyasta sekteye uğradığı, nakliyecilerle şöförlerin mürabahacıların baziçesi olduğu ve millî servetimiz olan bir çok nakil vasıtalarımızın vaktinden evvel hurdalığa atıldığı bir

hakikattir. Yol yapımında kullanılan makine ve vasıtaların da son yıllarda yedek çarça sıkıntısı çektiği ve ancak Amerikan yardımından temin edilen vasıtalarla işlerin mehmaemken yürütülebildiği bir vakıadır. Nitekim eldeki vesaitin kifayetsizliği yüzünden, yol yapımının azalmış olduğu istatistiklerle sabittir. Tesviye edilen yollar 1953 de 932 kilometre iken 1954 de 900 ve 1955 de 763 kilometreye düşmüştür. Stabilize yollarda ise yapım 1953 de 937 1954 de 535 ve 1955 de 944 kilometredir. Bu aksamalara yedek parça ve malzeme döviz transferlerinin vaktinde yapılmaması sebep olmuştur.

Bütçe raporunda Umum Müdürüğün dağınık binaarda çalışması yüzünden veriminin azaldığı ve bu zaruretle Umum Müdürlüğün binasının inşaatına 1957 yılında başlanmasının tavsiye edildiği görülmektedir. Her ütrlü ithal maddesinin bu derece kıtlaştığı bu devirde en az yarısı dış finansmana ithalyaç gösteren bina yapımı işlerine devam edilmesini doğru bulmayız. İthal imkânlarımız ve dövizlerimiz, halkımızın ve iktisadiyatımızın zarurî ihtiyaçlarıyle, yıllık istihsalâtımızın arttırılmasına mauf makine ve vasıtaların ham madde ve yedek parçalarına hasredilmelidir. Karayollarının bina sıkıntısının başka tedbirlerde şimdilik çaresinin bulunacağına kanî bulunuyoruz. Nitekim geçen senelerde Ankarada başlanan 10 milyonluk Etibank ve şeker şirketi binaları gibi lüks binaların yapımını Hükûmetin de arzulamadığı bu kürsüden Başbakan tarafından beyan edilmişti.

İktisadî kalkınmamızın temel unsurlarından biri de hiç şüphesiz sulama işleridir. Demokrat Parti İktidarı eğer programındaki 86 ncı maddeyi gözönünde tutarak su işlerini programlasaydı, bugün kuraklık yüzünden memleketin dûçar olduğu sıkıntılardan şikâyet etmesine lüzum kalmazdı. Mezkûr 86 ncı madde: Çiftçiğmiz, bir taraftan sel ve taşkınların tahripleri diğer taraftan kuraklığın acı neticeleri ilo daima karşı karşıyadır." deniliyor. Bugün İktidarın yedinci yılında halkımız yine kuraklıkla karşı karşıyadır. Çünkü ele alınan kalkınma mevzûları memleketin hakikî ihtiyaçlarına göre sıraya konmamış, meselâ enerji işleri sulama işlerine takaddüm ettirilmiş, sulama işlerinde ise yer altı sularının ön plâna alınması yerine gösterişli barajlar inşasına başlanması tercih edilmiştir. Kalkınma hamlesinin başlıca vasfı iktisadî gelişmeyi temin edecek yatırımlara birinci derecede yer verilmesi olmalıdır. Halbuki Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğün zıraatımızın inkişafına mâtuf sulama işlerini, Ziraat Vekâletile işbirliği yaparak programlamış olduğu halde 1957 bütçesinde bu saha için tahsisat konmamıştır. Devlet Su İşleri Müdürlüğünün yatırımlar kısmına konan geçen yıla nazaran, 110 küsûr milyon

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000220

lira fazla tahsisat ise, evvelki yıllarda taahhüde bağlanan Hirfanlı, Demirköprü ve Kemer barajları gibi uzun vadeli tesislerin istihkakları ve istimlâk bedelleri içindir.

Su işlerinde en kısa zamanda kendisini itfa edecek verimli mevzûlar hâlâ ele alınmamıştır. Devet Su İşeri Umum Müdürüğü etüd ve proje işlerinde ancak geçen yıl başlayabilmiş, yer altı suları dairesi reisliği memleketimizin kuraklık davasını hal için bu sene teşkilâtlanmış, sondajlarını ve programını yapmış ve makine ve vasıtalarını temin etmiş olduğu halde üzumlu tahsisatı alamamıştır. Su işlerimizin yatırımlarını, hazırlıkları bitmiş teknik programlara göre tatbik etmek yoluna gidilmediği takdirde millî servet artışındaki en mühim kaynaktan lüzumu kadar faydalanmıyacağı tabiidir.

Sulama işlerinde bugüne kadar yapılmış en müsbet iş, şüpe yok ki Seyhan barajıdır. Fakat 1948 yılında plânlanan ve 25 milyon doları dış finansman olarak dünya bankasından istikraz edilen bu barajn bile tatbikattaki gecikmeler yüzünden 96 milyon yerine 140 milyon liraya yani % 42 fazlasına mal olduğu hakikattir. Hem de sulama işleri bitmemiş bulunmaktadr.

İşlerin biri bitmeden diğerlerine başlanması ziraatımız için daha verimli olan yatırımların geri bırakılmasına sebep olmuş, ayrıca dış finansmanlarının kendi imkânlarımızla, yani ithal dövizlerimizle karşılanması diğer mühim ihtiyaç maddelerinin ithalinde güçlükler yaratmıştır.

İktidar Partisinin programının 86 ncı maddesinde şu vâdler de vardır.: "Busebeple su işlerimize daima artan bir hızla devam olunmasına çalışmak hedefimizdir. Bu konuda başlanmış işler bitirilmeden yenilerine başlamamak halin icabıdır." Görülüyor ki bizim tekit mevzularımız aynen Hükümet Partisinin programında da vardır amma, bu program demek ki tatbike konmak için yazılmamıştır. Halbuki bu programa riayet olunsaydı meselâ geçen iktidar zamanında plânlanmış olan Konya ovasının sulama tesisleri şimdiye kadar bitirilmiş ve binnetice memleketimizin hububat ambarı mesabesindeki bu vilâyetimizde her yıl kuraklık tehlikesi baş göstereceği heyecanından Hükümet de kurtulmuş olurdu.

Dağınık harcamalar ve emeklerle sıraya konmadan ve hepsine birden başlanmak yüzünden bugün inşaatı devam eden Hirfanlı, Demirköprü ve Kemer büyük barajlarının yapım programlarında şimdiden gecikmeler başladığı ve ayrıca maliyelerinde % 10 ilâ 20 nispeinde artışlar olduğu ve bu tempodaki çalışma ile bu tesislerin kendi iktidar-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000221

ları zamanında bitirilmesine belki de imkân hasıl olamıyacağı, maliyetlerinin ise % 60 ına kadar varacağını iddia etmek mümkündür. İller Bankasının 1951 ve 1952 yıllarında ihale ettiği, Tortum, Kovada, Hazer gibi 8 tane hidroelektrik sulama tesislerinin 1954 ve 1955 de işletmeye açılmaları mukadder iken 1956 yılında bitirilememiş olduğu ve hepsinin maliyetlerinde mühim nispette tezayüdler olduğu nazarı dikkati celb etmektedir. İkizdere santralı için ise bu yıl bütçeye tahsisat konmamıştır. Bu tesislerden bir çoğunun 1957 yılında dahi bitemiyeceklerinin anlaşılması hep aynı programsızlık hastalığındandır. Taahhütlere bağlanmış olan daha bir çok su işi ile 16 tane taşkından koruma tesisi için projelerinde tesbit edilen müddetler aşılmış ve hepsinin maliyetinde bu yüzden büyük artışlar olmuştur.

Şehir ve kasabaları feyezandan korumak için yapılmakta olan tesislerin idamesi ve bakımı için bunları behemehal hükmî şahıslara bağlamak icabeder ki, bunda da çok gecikilmiştir. Parti programlarının 86 ıncı maddesinde; "Küçük su işleri üzerinde ayrıca önemle durulmakla bu işlerde halkın ve ilgililerin de iştirakini sağlıyacak tedbirler ve müeyyideler aranmalıdır." Vaadine rağmen halâ su hakları ve su ortaklıkları kanunu çıkarılmamamıştır. Köy içme sularının yapımına yardım için umumi muvazeneden yapılan tahsislerin bugüne kadar faydalı neticeler verdiği ve bir çok köylerimizin içme suyuna kavuştuğu inkâr edilemez. Ancak bu tahsisatın gelişi güzel ve bazen mahalline masruf olmayarak harcandığı da bir vakıa olduğundan mahallî idarelerce daha iyi murakabe edilmesi ve verimsiz bir harcama şeklinden kurtarılması tavsiyeye şayandır.

Bataklıkları kurutma faaliyetinin de çok yavaşlamış ve diğer işler gibi aksamalara mâruz bırakılmış olduğu bilinmektedir.

Sanayi işleri için yapılan yatırımların da bir nebze üzerinde durmak isteriz. Sanayiimiz için mühim bir enerji kaynağı olacak olan ve yine müsbet işlerden biri sayabileceğimiz Sarıyar barajı da 1948 yılında plânlanmış ve 1955 de bitmesi mukarrer iken 1956 sonunda hem de enerji kapasitesinin yarısı ile işletmeye açılabilmiştir. Bu barajın ihale bedeli 150 milyon iken fiilen 260 milyona yani % 80 fazlasına mal oluşu Hükümetin, iktisadi kalkınmadaki tutumunun diğer bir delilidir. İkmâl edilmiş olan şeker fabrikalarının istihsal kapasitelerine göre gayri iktisadi oldukları hakkında umumi bütçe tenkidinde mütalâamızı arz etmiş bulunuyoruz. Çimento fabrikaları hakkında da tenkide şunu ilâve edelim ki: 1956 yılı bütçe gerekçesinde işletmeye açılacağı müjdelenen 10 tane çimento fabrikasından hiç biri daha bitirilememiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000222

Yapılan vââadlerin tahakkuk etmemesinin milletimiz üzerinde yapacağı tesirleri Hükümetin hesaba katması lâzımdır. Bundan başka Hükümetin bugünkü tutumu ile daha fazla sanayileşmeye temayül ettiği ve "Ekonomimizin temeli ziraattir" prensibinden uzaklaşmağa başladığı tezahür etmektedir. İntibalarımız, Hükümetin her sahada döviz tasarruf etmek için her türlü sanayii memlekette kurmak istediği merkezindedir. Halbuki gerek bugünkü mali durumumuz ve gerekse içtimai seviyemiz henüz tam bir sanayi memleketi olmamıza müsait değildir. Daha uzun yıllar bir ziraat memleketi olmak vasfını muhafaza edeceğimizden sanayiimizi, daha ziyade ziraate istinad ettirmek ve zirai mahsullerimizi kıymetlendirmek hedefiyle, inkişaf ettirmemiz lüzumuna kaniyiz. Bunun için de kurulacak sanayiin iptidaî maddesinin memleketimizde bulunmasına dikkat edilerek bir umumî sanayileşme plânının hazırlanması icabederdi. Dağınık surette sanayi için yapılacak yatırımların faydadan ziyade mazarrat tevlit edeceğini ve sanayi tesislerinin birbirini ikmâl ve itmam edecek bir koordinasyon fikriyle plânlanmasını hatırlatmak isteriz.

Demokrat Parti programının 47 nci maddesinde "Sanayiimizin kuruluş ve işleyişinde en iyiye, en ucuza mal emek hedefini daima gözönünde bulundurmak icabeder". Cümlesinin dahi hakiki mânada tatbikatta tahakkuk ettirilemediği pamuklu mensucatımızda, ham maddesi memleketimizde mebzûlen bulunmasına rağmen, maliyet işinin hal edilememesi ile sabittir. Hele sanayiin himaye ve teşviki hususunda hiç bir tedbir alınmadığı gibi bir çok fabrikaların bilâkis kampanyalarına son verdiği acı hakikatlerdendir.

Muhterem arkadaşlar; limanlarımızın inşası işi ana hatlariyle demokrat Partinin muvaffak olmuş icraatından sayılır. Ancak bunlarda da aşırı derecede yatırım ve finansmanı henüz bulunamamış olan tesislerin hepsinin birden taahhüde bağlanması, diğer işler gibi hem maliyette yükselmelere, hem de işletmeye açılmalarında gecikmelere sebep olacaktır. Nitekim İskenderun gibi en ehemmiyetli limanlarımızdan birinin inşaatının gecikmesi, politik müdahalelerle sırasız olarak, başka limanların inşaatına başlanmasından neşet etmiştir.

1951 yılında başlanıp da 1956 da mühim gecikmelerle bitirilebilen Salı Pazarı tesisleri üzerinde de bir nebze durmak lâzımdır. 1949 yılında programlanarak dış finansmanı temin edilen Salı Pazarı limanı, İstanbul'un imarı zihniyetiyle telifi mümkün olmayan bir tesistir. İstanbul'un imarı bahsinde daha etraflıca ele alınacak olan bu işin, İstanbul'un müstakbel inkişafına büyük engeller yaratacağı muhakkaktır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000223

Nafıa Vekâletinin bütçesinin tetkiki münasebetiyle yapı ve imar işleri hakkında da Hürriyet Partisinin görüşünü açıklamak isteriz.

Esasen istihsale mâtuf bir yatırım sayılmayan ve ancak âmme hizmetlerinin yürütülmesi için zaruri görülen bina inşaatının yatırımlar çerçevesinde mütalâa edilmesi yanlıştır. Bununla beraber bu yatırımlar içinde bir çoklarının, bugünkü malî durumumuzun icaplarına uygun olarak âtiye taliki mümkün işler olduğuna kaniyiz. **Bir çok işlerin yüksek faizli bonolorla veya dış kredilerle yapılmasına mecbur kalındığı bir devrede, döviz rantremizin dalkımızın ve istihsalâtımızın zaruri ihtiyaç ve ham maddelerine yetişmediği bu senelerde, en az yarısının hariçten ithaline mecbur olduğumuz malzeme ile yapılacak semeresiz inşaatın durdurulmasında ısrar olunması iktisadi bir kalkınmanın icaplarına uymaz.** Bugüne kadar 52 milyon lira harcandığı halde her sene bütçeden yine milyonlar yutan ve mühim miktarda dövizlerimizi bel eden Büyük Millet Meclisi binası ve buna mümasil diğer bina inşaatının, Demokrat Partinin muhalefet yıllarındaki en haklı en belli başlı tenkit mevzularının biri olduğunu hatırlatmak isteriz.

Ekonominin mühim bir unsuru olan demiryollarımızın inşaat faaliyetinin ray bulunamadığı için gereği gibi devam ettirilemediği bir zamanda böyle semeresiz bina inşaatına milyonlar harcanmasını elbette tavsiye etmeyiz. Hele 1956 yılında âni bir kararla İstanbul'da, Ankara'da başlanan ve bir hukuk devletinde emsali bulunmayan gayri ilmî ve gayri hukuki masraflarla devam ettirilen ve sonra da diğer bazı vilâyetlere sirayet eden imar hareketlerini şiddetle tenkit edeceğiz. **Vatan sathında büyük menfî akisler yarattığı halde bazı gazetelerde bile teşvik ve tasvibe mazhar olan büyük imar hareketleri edebiyatının da iç yüzünü vatandaşın huzurunda ortaya sermeyi lüzumlu bulmaktayız.**

Evvelâ şunu söyleyelim ki dünyanın incisi bir şehrin, bilhassa tabii ve tarihî kıymetleriyle muazzam turistik bir varlık olan İstanbulumuzun imarına zerrece aleyhtar değiliz. Bilâkis bu şehrin imarının, memleketimizin umumi iktisadi bünyesine çok faydalar sağlayacağına inanıyoruz. Ancak İstanbul gibi çok eski ve tarihî bir şehrin her noktasına vurulacak kazmanın yaratacağı üzüntüyü hesaba katmadan plânsız, programsız, ve hesapsız bir surette yıktırılmasına göz yumulamaz. Çünkü İstanbul'un imarına yıkmakla değil, yapmakla başlamak lâzımdır. Âmme müesseselerinin bugünkü tarzda yapmakta oldukları gayri nizamî, gayri kanuni tatbikat bir iktidara şeref ve itibar kazandırmayacağı gibi memleketin içtimai ve iktisadi bünyesini zedelemekten başka netice vermez. İstanbul'un imarı işi uzun zamanlar memleket umumi efkârında

münakaşa edildikten başka, muhtelif vesilelerle bu kürsüden de ifade edilmiş olduğu gibi bilassa 1952 yılında İstanbul'da toplanan İstanbulu kalkındırma kongresinde münakaşa edilmiş, şeirciler, mimarlar ve profesörler gibi itisas adamlarının tebliğleri ve raporları, aynı zamanda İstanbul Millet Vekili olan Başvekil Adnan Menderese verilmişti. **Bu mütaassıs raporlarının Hükümet organlarınca tetkik edilmesine tevessül edilmiş midir?**

Başvekil ve İstanbul Mebusu Adnan bey bu emekleri kıymetlendirmek yoluna gitmiş olsaydı İstanbulun bu tarzda imarına başlanmıyacağını öğrenmiş olurdu.

İstanbulu, ilmin ışığı altında ve bir garbli zihniyetiyle imar etmek için evvelâ İstanbulun yük limanını, ticaret ve sanayi mıntıkasını, depoları, antrepoları ve sair teferruatiyle surların dışına nakletmek lâzımdır.

Bunun için yapılacak ilk işte ticaret ve sanayi sitesinin yerini tesbit ederek araziyi istimlâk etmek ve yük limanını orada inşaya başlamak olmalıdır. Aynı zamanda buraya intikali teşvik edecek tedbirlerle beraber ve meselâ Almanya'da olduğu gibi arsa fiyatlarını dondurarak, alâkalılara ihtiyacı nispetinde ve standard fiyatlarla ve lüzumlu tesisatı muayyen zamanda inşa etmek kayd ve şartiyle arsaları satmaktır.

Bu meyanda İstanbulun sanayi ve ticaret mıntıkasının naklini vâdeye bağlayan bir kanunla kısa bir zamanda bu intikali sağlamaktır.

İşte o zaman İstanbulun, depoları, antrepoları, kamyon ve atlı arabaları ve toptancı ticarethanelerin ardiye ve ambarları görünmeyen sokaklar içindeki fabrika ve atelyeleri surların dışına intikal edeceğinden, şehrin merkez sikleti değişecek ve kesafet hafifleyecektir.

Şehir içindeki istimlâkler bu suretle hem ucuzlayacak, hem de kolaylaşacak o zamana bugün yapıldığı gibi binalar maili inhidam diye göz yaşı bahasına yıkılmayacak, mal sahipleri mülklerini gönül rızasiyle ve mâkul bedellerle belediyeye terk edeceklerdir. Bu bir halk psikolojisidir ki, bunu takdir edemeyen Hükümetler daima müşkilâta ve hüsrana uğrarlar.

Bir tüccarı, senelerdenberi, hayat ve maişetini idame ettiği dükkânından bir ânda çıkarıp atarak, başının çaresine bak demek reva mıdır? Bâhusus İstanbulun değil, bütün Anadolunun ticari kalbi mesabesinde olan ve uzun senelerdenberi birbirleriyle sıkı münasebetleri bulunan yemiş, tahtakale semtindeki yüccar ve esnafı çil yavrusu gibi dağıtmak

yoluyla imar işine koyulmak hangi hukuk devletinde görülmüştür? Bir âmme idaresinin cebirle ve zabıta memurlarının tehdidi altında bir dükkânı boşaltıp sahibinin ve içindeki eşyasını sokağa bırakmağa cüret etmesi nerede görülmüştür? Bu yüzden aylarca işsiz esnafın bu zararlarını kim ödeyecektir?

Arkadaşlar; bu memlekette vatandaşın Anayasa ile müemmen haklarına masuniyetlerine âmme müesseseleri tarafından hodbehod tasarruf edildiği şimdiye kadar görülmemiştir. Bu hazin hikâyeyi size burada tafsilâtiyle anlatacağım.

İstanbul'da yıkma faaliyetine 1956 yılı Ağustos ayının başında Karaköy meydanında başlanmıştır. Eski borsa hanı namiyle mâruf ve İstanbul belediyesinin mutasarrufu olduğu, 15 kiracısı bulunan dükkânlar ilk kazma darbesini yiyenler olmuştur. Köprü başındaki Denizhanı Denizcilik Bankasının dolayısiyle maliyenindi. Onun arkasındaki Mehmetali hanı da vakıflar idaresinin malı idi.

Karaköy meydanının açılması için bu binaların ortadan kaldırılması kâfi geliyordu. Bunlar mülkiyet bakımından hususi şahısları ızrar etmiyecekti. Sadece içindeki kiracılarını tahliye ettirmek lâzım geliyordu. Belediye kiracılarından bir kısmının meselâ; Beykoz kundura fabrikasının satış yerini emirle tahliye ettirdi diğer 9 kiracısı aleyhine de 19 Haziran 1956 da 14 üncü Sulh Hukuk Mahkemesine 6570 sayılı kanuna istinaden tahliye dâvası açtı. Duruşmaları Eylûl ayına muallâktı. Ancak 4 Ağustos Cumartesi günü kiracılar âni bir tebliğat aldılar. Bunda dükkânların hemen yıkılacağı ve 24 saatte boşaltılması isteniyordu. Ertesi günü Pazardı. Esasen bu kadar kısa zamanda eşyaların ambalâjlanması değil vitrinleri bile sökülemezdi. Buna rağmen 6 Ağustos sabahı bütün dükkânlar zabıta kordonu altına alındı. Dükkâncılar ihtilâttan men edildi. Ve belediyenin enkaz mütaahhitleri o gün çatıları sökmeğe ve duvarları yıkmağa başladılar.

Bu cüretkâr hareketten ilham alan Ankara Belediyesi de aynı usulü Karaoğlan çarşısında tatbik etti. Eylûl ayının ortasında (Mavi Gişeden Yıldırım mağazasına kadar olan) birinci blok hakkında maili inhidam kararı bir Cumartesi günü tebliğ edildi ve Pazartesi günü zabıta kordonu altında ve enkazcıların darbeleri latında binaların yıkılmasına başlandı. Binalardaki eşyalar pencerelerden iplerle indiriliyor, sanki yangından mal kaçırılıyordu. Vatandaşlar, bu hayret engiz manzarayı hüzünlü nazarlarla seyretmekten bile alıkonuluyordu. Tebliğatın Cumartesi günü yapılması vatandaşın mahkemeye müracaatına fırsat vermemek maksa-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000226

dına mâtuftu. Gerçi binaların maili inhidam olmadıkları hukukî bakımdan tesbit ettirilmedi. Amma bir sokakta bütün binaların hepsinin maili inhidam olmasına imkân varmı idi? Nitekim içlerinde betonarme binalar vardı ve ordununboldozerleri ve kreynleriyle günlerce yıkılamadı. Hülâsa buradaki 800 e yakın dükkân sahibinden bir çoğu muhtelif yerlere dağıldı. Mühim bir kısmı üç ay kadar işsiz ve dükkânsız kaldı. Elli tanesine ise Dil Tarih Fakültesi karşısındaki arsalara dükkân yapmalarına müsaade edildi. Esnafın kendi yaptığı bu dükkânlara ise belediye 290 lira kira takdir etti. Yani 20 metre karelik bir arsayı senede 3500 liraya kiralamış oldu. Bent Deresinde aynı şekilde yıkılan gece konduların saiplerinin, iki, üç aile bir evde olmak üzere kira ile bir kısmı orada burada geceledikten sonra göçmen evlerine yerleştirildiler. Beher odası 20 ilâ 30 liraya olan aylık kira bedelini içlerinde veremiyecek kadar fakir olanlar vardı. Bu odaların kiraları neden beş lira değilde otuz liraydı bilinemez. Hatta neden meccani değildi. Çünkü bu evler göçmenlere parasız temlik edilmek üzere yapılmış değilmiydi?

Arkadaşlar; bu tutum âmme müesseselerinin (D. P. Programının 16 ncı M.) "Halk için halka doğru" prensibini unutmuş olduklarının delili idi? Yıkma hastalığı daha sonra Adanaya ve Alaiyeye sirayet etti. Adana Belediyesi 27 Ekim Cumartesi günü Özler Caddesindeki meskenler, 24 saatte boşaltmaları için tebligat yaptı ve aynı minval üzere, Pazartesi günü maili inhidam diye ortadan kaldırıldı. Alanya Belediyesi de 20 Ekim Cumartesi günü tebligat yaparak Kumluk ve İskele Caddelerinde muhkem binaları maili inhidam karariyle Pazartesi günü yıktırdı. Bu hareket tarzı istimlâk bedelinde bina için para vermemek ve sadece arsanın takdir edilen bedeliyle yeri temellük etmek gibi hasis bir düşünceden ileri geliyordu, Yani âmme idaresi vatandaşı istismar ediyordu.

Arkadaşlar; memleketimizde bu hazin olaylardan bilmem ki haberdar mısınız? Ankara'da ve İstanbul'da yıkma işi hala devam etmektedir. Eminönündeki gayri menkullerin çoğu hususi şahısların mülkü idi. Bunlar da 24 saatte zabıta nezaretinde boşalttırılarak yıktırıldı. Tesbit yaptırılmasına fırsat verilmedi. Hatta bazı mahkemeler bu tesbiti yapmaktan imtina ettiler. Şünkü İstanbul'da müthiş bir terör havası yaratılmıştı. Bu hengâme içinde bir çok millî servet heder olup gitti. İşin asıl mühim tarafı bu yıkılmaların ve istimlâklerin hududu ne idi? Demokrat Parti Lideri adeta Başvekilliğe tercih ederek İstanbul Belediye Reisliğine namzetliğini koymuş gibi idi.

Gazeteler Başvekilin imar işleriyle meşgul olduğunu ilân ediyordu. 7 Şubat 1957 tarihinde İstanbul'da yaptığı basın toplantısında Adnan

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000227

Menderes şöyle konuşuyordu. "Yapılan hareketlerin bir tek adımı bile plânsız değildir. Ancak bu faaliyetin geniş bir hacim ve yekûn arz etmesi böyle yanlış bir kanaat tevlit etmiş olabilir ve bazılarına "Ya Allah" diye işe girişildiği kanaatini uyandırabilir. Ancak bu sene neler yapılacağını tam olarak ifade etmek müşküldür. Meselâ bu seneki istimlâklerin yekûnu 50 milyon mu. 300 milyon mu olacağını önceden söylemeye imkân yok."

Arkadaşlar bu ifade programsızlığın açık itirafından başka nedir? **Programlı, plânlı bir tasarruf yalnız yılda değil, daha sonraki yıllarda bile kaç para harcanacağını tesbit etmiş bulunur.** 1956 yılının yalnız beş ayında istimlâk için harcandığını bildirdiği 91,5 milyon liranın hangi bütçeden, hangi kararlarla verildiğini Başvekilden soruyoruz?

Bu münasebetle İstinye'deki gemi tamir fabrikalarının Pendiğe nakli de mevzuubahis olmuştur. Bu hem içtimai, hem de teknik bakımdan hatalıdır. Çünkü Pendik açık denize mâruz ve sahili sığ bir yerdir. Burada bir tersane tesis edebilmek için evvelâ ya Pavli Adasına kadar sahili doldurmak, yahut da kara ile Pavli Adası arasındaki deniz kısmını taramak, saniyen buraya lâakal beşyüz metre uzunluğunda bir mendirek yapmak lâzımdır ki bu ameliye sadece yüz milyonun fevkindedir. Tersanenin müştemilâtı ve fabrikalar için de karada 50 milyona varacak tesisler inşa edilmek icabeder. Bundan sonra bu tersanenin kalifiye işçisini nakil için bir işçi sitesi kurmak mecburiyeti vardır. Burası yeni bir iskân mıntıkası olacağına göre su itiyacı da mühimdir. Tersanenin kurulacağı yerde halen su yoktur. Su tesisleri için de mühim paralara ihtiyaç vardır? **Eğer program ve plân mevcut olsaydı bu tersanenin Pendiğe nakli de düşünülmezdi. Çünkü plânın tavsiye ettiği sanayi sitesinde ve yük limanının bir tarafında bu tersanede tesis edilmiş olacaktır. İleriyi görebilenler, Avrupalılarca altın boynuz diye anılan halicimizin yanında Cenabı Hakkın bize bir de gümüş boynuz ihsan etmiş olduğunu görürlerdi, küçük çekmece, burası İstanbuluun sanayi sitesinin ve yük limanının ideal bir halicidir.**

Söz açılmış iken bir nebze de Salı Pazarı tesislerine temas edelim. İstanbulun imarını isteyenler, İstinye'nin Pendiğe, Taş kızağın Gölcüğe naklini düşünenler nasıl olupta milyonlar harcayarak Salı Pazarında bir liman ve antrepo tesisleri kurarlar. İstanbulu garplı bir zihniyetle ve programlı bir şehircilik nosyonu ile imar etmek isteyenler, bir gün bu Salı Pazarı tesisleriyle, kuru çeşme kömür depolarını da yerlerinden söküp surların dışına nakle mecbur olacaklardır.

Yine İsanbul'daki basın toplantısında beyan olunduğuna göre şimdiye kadar Hazine ve vakıflara ait binalar hariç, hususi şahıslara ait 1100 gayrimenkul yıktırılmış ve daha 4440 gayrimenkul de yıktırılacaktır. Burada cevaplandırılması iktiza eden bir kaç sual daha hatıra geliyor. Bu yıkılan gayrimenkullerin sâkinleri nereye gitmişlerdir? Mesken buhranı yüzünden kira hadleri fahiş derecede yükselmiş olan bir şehirde vatandaşı işinden, gücünden ve meskeninden mahrum ederek göçebe hale getirmekten maksat nedir? Bunların bir kısmı cami avlularında tahta barakalarda, sundurmalarda gûya barındırılmışlardır. Turistik kıymetlerimiz olan cami avlularındaki bu manzara, yabancılara orta çağ zihniyetimizi temsil ediyor. **Bütün bu garip hallerin sebebi imar mı? Bu imar nasıl yapılacaktır? Hangi para ile, hangi dış finansmanla karşılanacaktır?** Bir yanda istihsal vasıtalarına yedek parça, hastalara ilâç bulunmazken, ziraatimizin suni gübresi traktörlerin lâstiği için döviz tahsis edilemezken, yiyeceğimiz ekmeğin buğdayını Amerika'dan getirtirken en az yarısı dış finansmana muhtaç olan milyarlık bu muazzam imar nasıl yapılacaktır? **Vatandaş, evinin kırılan penceresine bir tek cam bulamıyor. Bu imar hareketlerine girişenlerden soruyoruz. Bu işin dış finansmanı hazır mıdır? Döviz var mıdır? Harcanacak milyarların kaynağı Merkez Bankasının emisyonlarımı olacaktır.** Zira milyarlara varan sair âmme ihtiyaçlarımız yanında 5 milyar lira borcu olan bir milleti yeniden taşa, toprağa milyarlar harcamağa mecbur etmek onun kalbinde unutulmaz bir yara açacaktır. Buna rağmen bu hareketlere devam edebilmenin bir tek tesellisi olabilir. O da "Hafızai beşer nisyan ile mâlûldür" zihniyeti. Halbuki bir devlet adamı için en büyük mazhariyet bu kubbede bir hoş sadâ bırakmaktır. Bunun da sırrı tenkide tahammül ilim ve ihtisasa hörmet etmekten ibarettir.

MÜNÂKALÂT VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI
HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ : TRABZON MEB'USU EMRULLAH
NUTKU

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000231

Muhterem Arkadaşlar,

Münakalât Vekâletinin bütçesini tetkik ederken, bu Vekâletin mevzuuna giren işlerimizin, içinde bulunduğu müşkilât ve bunun izalesi çarelerimi göstermek suretiyle Hürriyet Partisinin samimi görüşünü ve tenkitlerini arz edeceğim.

İktisadî bünyemizin bel kemiği mesabesinde ve ticarî hayatımızın temel unsurlarından olan münakale işlerimiz ve ulaştırma cihazlarımıza sathî bir nazar atfedince, gözümüze çarpan kırmızı siniyal yâni tehlike işareti, bu cihazlarımızın bittahsis malî durumlarında temerküz ediyor ve finansman derdine dayanıyor. Bir partinin görüşü olarak ele aldığımız tenkit mevzularını teferruata girmeden ve münferit hâdiseler üzerinde durmayarak, objektif bir gözle ve umumî bir bakışla mütalâa etmenin daha yapıcı olacağına kanî bulunuyoruz.

Millî münakale cihazlarımızın iktisadiyatımıza yararlı bir hale sokulması için gereken tedbirleri de ifade etmek arzusundayız.

Münakalât sistemimizin en önemlisi olan Devlet Demiryolları İşletmesi bugün için çok tehlike arz eden bir durumda bulunması itibariyle beyanatımıza bu işletmenin durumunu tetkik ederek başlıyacağız.

Devlet Demiryolları İşletmemizin hâlen cer vasıtası olarak elinde bulunan 940 adet lokomotifden 400 tanesi yâni yarısına yakın bir nisbeti otuz yaşını, dolayısiyle ömrünü ikmâl etmiş bulunmaktadır.

7800 kilometrelik demiryolu şebekemizin 2000 kilometresinin ray ve traversleri değiştirilmek suretiyle behemehal yenilenmesi icap etmektedir. Hele bunun 680 kilometrelik kısmını en kısa zamanda yenilecek âcil bir zaruret haline gelmiştir.

Bütçe zaruri hattâ seyrüsefer emniyeti bakımından hayatî olan bu ray ve travers değiştirme ameliyesinin tatbikatı 1955 yılının 130 kilometresine mukabil 1956 da 12 kilometreye düşmüştür. Çünkü işletme, iç piyasadan ray bulamamakta ve dış memleketlerden ithal için de döviz ayırtamamaktadır. Bu işler için esasen malî durumu da müsait değildir. İstasyonlarda tesisine başlanan simaför işaretleri ve emniyet tesislerinin inşaatı da aynı müşkülât sebebiyle duraklamıştır.

Böyle olduğu halde sermayesinin tezyidi için bu sene de hazine yardımından mahrum kalmıştır.

1956 yılında servise konan vagon adedi %40 arttırılmış olmasına rağmen halkımız, her gün şikâyet mevzuu olan, mu'ziç izdihamdan kurtarılamıyacağı da ilgililerin beyanlarından anlaşılmaktadır.

Cer vasıtalarının eskimesi ve rayların değiştirilememesi sebebiyle bittabî gün geçtikçe artan rotarların suçunu İşletme Personelinin omuzlarına yükletmek suretiyle işin içinden çıkılamıyacağı artık anlaşılmış bulunmalıdır.

Çünkü arkadaşlar; «Kem alet ile kemalât olmaz.»

Devlet Demiryolları İşletmemizin kendisinden beklenilen âmme hizmetini de görebilmesini, iktisadî ve ticarî hayatımıza ayak uydurarak istihsalâtımızın matlup sür'atle ve zamanında münakalesini temin etmesini istiyorsak, her şeyden evvel malî durumuyla ilgilenmek, inkişafı için hazırlanmış olan teknik programını finanse etmek icabeder.

Devlet Demiryollarının hazırlanmış 2 milyar liralık bir envestisman programı vardır. Bunun tatbik sahasına konabilmesi, iç ve dış finansmanın teminine vabestedir ve tetkikatımıza göre durum o kadar ciddidir ki, kısa bir zamanda bu programın tatbikatına geçilmemesi bu cihazın bir gün, bir ânda durmasını intaç edebilir. Bu sebeple Büyük Millet Meclisinin sayın âzalarının bu finansmanın temini husunda kemali samimiyetle ikaz ederim. Münakalât Vekâleti bütçesinde, demiryolları işletmemizin bu âcil ve hayatî yatırımları için, hiç bir para yardımı düşünülmemiş olması yakın istikbale racî bir tehlike işaretinin hâlâ görülmemiş olduğuna delâlet eder. Yahut da bunu görmemiş olanların, illetin tedavisi için lâzımgelen ciddî alâkayı göstermemiş olduklarına hamletmek icabeder ki mucip teessürdür.

Arkadaşlar; mübalâğa ediyorum sanmayınız; bunu, İktisadî Devlet Teşekküllerinin Umumî Heyetinde ve bilhassa komisyonunda çalışanlar daha iyi bilirler. Amma onlar söylemezlerse biz söyleriz. Çünkü «Dost acı söyler.» Bu işler, hiç birimizin şahsî işi, şahsî tasavvuru değildir. Memleket dâvasıdır. Milletin derdidir ve bundan doğacak vicdanî mes'uliyet cümlemize racîdir.

Durum bu merkezde iken Devlet Demiryolları İşletmesinin muhtelif nakliyat ücretlerinden birikmiş alacağı olan 40 milyon lirayı dahi ödemek yoluna gidilmemiştir. İşletmenin Millî Müdafaadan alacağı olan bu 40 milyon lira ile yatırımlardan mühim bir kısmını gerçekleştirmesi mümkün iken bir milyarı aşan Millî Müdafaa bütçesine tahsisat konmamış bulunması alâkasızlığın bir diğer misalidir. Devlet Demiryollarının bu sene mâruz kalacağı sıkıntıları büsbütün arttırmamak istiyorsanız, bu borcunun hiç olmazsa yarısının tediyesini temin için, münakale yoluyla da olsa Millî Müdafaa bütçesine tahsisat koymanızı rica ederiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000233

1956 yılının sonunda Devlet Demiryolları İşletmesinin lokomotif ihtiyacını mehemma emken karşılamak üzere Münakalât ve Maliye Vekâletlerinin tasvibiyle temin ettiği bir dış finansman imkânı da, girişilen malî taahhütlerin yerine getirilmemesi yüzünden kaybolmak âkıbetine mâruzdur.

Bunu demiryollarımızın hayatî bir kurtuluş çaresi telâkki ettiğimizden nazarı dikkatinize arz etmekte fayda mülâhaza ediyoruz.

30/12/1956 tarihli Zafer Gazetesinde Sayın Münakalât Vekâletinin Anadolu Ajansı vasıtasiyle müjdelediği üzere Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü, Pan Amerikan Envestisman firması ile, bugün içinde bulunduğumuz şiddetli döviz müşkülâtını ve malî imkânsızlıkları tahfif edecek, sekiz senelik %5 faizli, 40 milyon dolarlık bir kredi mukavelesi imzalamıştır. Bununla demiryollarımız, 90 tane Dizel elektrikli lokomotiften müteşekkil bir Dizel işletmesini 2000 kilometrelik bir hat üzerinde kuracaktır. Bu mukaveleye göre 90 lokomotiften mâdâ bunların yedek parçalarını, bakım ve tâmirleri için lüzumlu tesisat ve takımlarını ve 2 senelik mahrukat stoku ile depolama tesislerini ve mütehassıs personelin yetiştirilmesini temin edecektir.

Bu işletmenin kurulması neticesinde bu 90 lokomotif hâlen aynı bölgede çalışan 163 buharlı lokomotifin yerine kaim olacak, bu suretle senede 200 bin ton kömür tasarruf edilecektir.

Bu kadar mühim ve imkânsızlıklarımız içinde parlak bir başarı sayılan bu akid, belki bâzılarının iddiası gibi bir az pahalı bulunabilir. EPU ile ticaret imkânlarımız kalmayınca demirperde arkasına intikal etmekten çekindiğimiz bir devirde buna da katlanmak mukadder olur. Bir Dizel işletmesinin buharlı işletmeye nazaran daha nazik ve bakım hususunda daha dikkat ve itina sarfını mucip olması ve hâlen bu sahada yetişmiş personelimizin bulunmaması gibi teferruata ait mahzurları yüzünden tenkidi mucip tarafları bulunmasına rağmen bir avantajdır. Bu mühim kredili envestisman fırsatını kaçırmamıza teferruattaki mahzurlar sebep olmamalıdır. Ancak bu muvakelenin mer'iyet şartlarından biri de taksitlerinin muayyen zamanlarda ödenmesi icabetmesine rağmen ilk taksit bir milyon dolar, tediye tarihi olan 30 Ocak 1957 de ödenmemiştir. (İkinci taksit de 20 Şubatta bir milyon lira) eğer bu yüzden bu akdin feshine sebebiyet verilirse de yazık olur. Seferi malzeme ve teçhizatı yoktur.)

«Ulaştırmada ucuzluğu sağlamak için her türlü taşıt vasıtalarının ve yedek parçalarının memlekete getirilmesinde kolaylık gösterilmesini,

akaryakıt fiyatlarının ucuzlatılmasına çalışılmasını zaruri bulmaktayız.» Arkadaşlar, bu son cümle Demokrat Parti programının 82 nci maddesidir. Bunu hatırlatmak bize düşmez amma, müdafaamıza çok yaraşan bir cümle olduğu için burada kullanmak zorunda kaldık.

Demiryolları politikamızı, İktidar Hükûmeti namına yürütecek makam Münakalât Vekâleti olduğu halde Vekâlette böyle bir servis mevcut bulunmamakta ve Devlet Demiryolları İşletme Umum Müdürlüğü ile Vekâletin vazife ve selâhiyetleri tedahül etmektedir. Yüksek Meclisiniz geçen devre, Devlet Demiryolları İşletme Umum Müdürlüğünü fuzulî ve idarî müdahalelerden kurtarmak ve müstakil iktisadî bir hüviyet vermek için isabetli bir tedbir olarak bu işletmeyi İktisadî Devlet Teşekkülü haline getirmiştir. Amma şimdi görüyoruz ki Hükûmet, kendi yağiyle kavrulsun fetvasınca bu işletmenin derdine çare aramak ve deva bulmak külfetinden âdeta kendini müstağnî addetmektedir. Halbuki bu âmme müessesesinin, İktisadî Devlet Teşekkülü haline getirilirken, iktisadî icaplara uygun ve kâfi bir nakdî sermaye veya muayyen bir işletme kuvvetiyle teçhiz edilmemiş olduğunu gözönünde bulundurmak icabeder. Bir iktisadî işletmenin rantabl olması, her şeyden evvel faaliyet bünyesiyle mütenasip, bir sermaye ile teçhiz edilmesine vabestedir.

Kara yolları münakalemiz hakkında Vekâletin henüz hazırlanmış bir programı yoktur. Bugün kara nakliyatımızın mukadderatı muayyen komisyonculara, târifeleri birbirine uymayan ve çok defa ticarî rizklere sebep olan tavassutlarına terk edilmiş bulunmaktadır. Halbuki millî ve ticarî münakalemizin kara, deniz ve demiryollarında ve hattâ hava yollarında müşterek bir hamule senediyle yapılması millî iktisadiyatımızda büyük bir ucuzluk âmili olabilir.

Münakalât işlerinde nazım bir rol oynaması icabeden Münakalât Vekâleti bütün nakliyat sistemimizi koordine etmeğe mâtuf bir programla hareket etmiş olsaydı Devlet Demiryolu şebekesinin imtidadı olmak üzere muayyen târifeli ve hattâ kombine biletli otobüs nakliyatını tanzim ederek muayyen istasyonlarda yolcunun, Avrupa'da olduğu gibi, inkıtaa uğratmadan yoluna devamını temin ederdi. Bu suretle posta kara nakliyatı da intizam içine girebilir ve sür'at iktisabederdi.

Bu münasebetle posta nakliyatımızın betaati ve bazı ahvalde mürasalâtın zıyaı gibi misallerimiz bulunmakla beraber 6 Şubat 1956 tarihli Hürriyet gazetesinin birinci sahifesindeki şu haberle en tipik misali vermek istedim. Bu haber, İstanbul'dan 23 günde Aydın'a gitti serlevhasını taşıyor, meali de şöyledir : Aydın, 5 (Hususi) Şehrimizde posta gecikme-

lerinde günlük gazeteler bakımından rekor kırılmış ve 13 Ocak günü İstanbul'dan postaya verilen bir gazete tam 23 gün gecikerek ancak bugün okuyucusunun eline geçebilmiştir. Bugün, kara nakliyatının hususi teşebbüs elinde bulunması, teknik ehliyet ve trafik kontrolünün Hükûmetçe ihmal edilmesine sebep olmamalıdır. Kara nakliyatını tesadüflere bırakmamak, yolcunun ve seyrüseferin emniyeti yanında kilometre esasına müstenid yeknasak ve âdil bir ücret târifesini âyarlamak da Hükûmetin belli başlı vazifeleri cümlesindendir.

Muhterem arkadaşlar; Posta Telgraf ve Telefon İşletmesinin de demiryolları gibi hazırlanmış 70 milyon liralık bir yatırım programı vardır. Amma bunun finansmanı da temin edilmiş değildir. Devlet Demiryolları gibi bu müessesenin yatırımları için de Münakalât Vekâletinin bütçesine tahsisat konmamıştır. Halbuki programlar, malî imkânları da ihtiva etmek şartiyle yâni finansmanı da birlikte düşünülmüş olarak yapıldığı takdirde, tatbik kabiliyetini haiz olurlar. P. T. T. İşletmesi de programını tatbik sahasına koyabilmek için uzun vâdeli krediler aramak, peşinde koşmak, borç verecek firmaların pahalı tekliflerini kabul etmek zorunda bırakılmıştır. Böyle bir tutumun, gayrı iktisadî olacağı veya programın fiyat hadlerini aşırması yüzünden tatbikata geçilememesini intaç edeceği aşikârdır. Bu tutumun en az riskle mütalâaasında bile kredili envestisman araştırmak yüzünden istenilen zamanda bitirilememesi tehlikesini doğuracağı şüphesizdir.

İşte İktidar Partisinin kalkınma hamleleri bu yanlış ve gayri iktisadî tutumun âzami tesirlerine mâruz kalmıştır.

Bütün memlekette telefon için sıra bekliyenlerin 75 bin vatandaş olduğunu düşünerek, kalkınmanın kimin için yapıldığın mülâhaza etmek, yatırım için yapılan finansmanların istikametini nerelere çevirmek icabettiğini idrâk etmiş oluruz. Türkiye'de 125 bin olan telefon abonelerinin mevcuduna nazaran sıra bekliyenlerin nisbeti %60 raddelesindedir. Vatandaşa hizmet etmek heyecanını duyanların bu ihtiyaca âcil bir cevap vererek tedbirleri birân evvel ittihaz etmeleri icabetmez mi?

Bu alâkasızlık yetişmiyormuş gibi, müstakil bir Devlet, İktisadî Teşekkülü haline getirilmesine rağmen P. T. T. İşletmesi, umumi muvazenesinin yardımından faydalanmadıktan başka ücretsiz telefon ve sair ücretsiz veya tenzilâtlı posta hizmetlerinin manevî 20 milyon lira tutan muazzam varidattan da mahrum bırakıldığı bir hakikattir. Bu ücretsiz telefon muhaberelerinin yüzde kaçı israftır bilir misiniz? Allah bilir yarısı diyebiliriz. Bu ücretsiz telefon muhaverelerinin bedeli, bütçe komisyonunda 11 milyon lira olarak ifade edilmişse de yaptığımız tahkikat

neticesinde bunun 4 ilâ 5 milyon raddesinde olduğu iddia olunabilir. Telefon muhaverelerinin muhtelif kanunlarla ihdas edilen bu ücretsiz kısmının külfeti bittabî diğer abonelerin omuzlarına yüklenmekte ve bu suretle telefon muhabere ücretlerinin son iki yıl içinde arttırılmış bulunması ciddi bir şikâyet mevzuu olmaktadır. Bu ücretsiz telefonların kaldırılması hususunda bir milletvekili arkadaşımızın, kanun teklifi, uzun zamandanberi, bütçe komisyonunda beklemektedir. Bu kanun teklifinin birân evvel mer'iyete sokularak telefon işletmesinin külfetleri hafifletilmeli ve «Fiyatları âyarlama» adı altında yapılan zam politikasına da artık bir nihayet verilmelidir. Bakınız Demokrat Parti programının 79 uncu maddesi bunu nasıl ifade ediyor: «Millî ekonomimizin gelişmesini geciktiren sebeplerden biri de ulaştırma ekonomimizin yetersizliği ve pahalılığıdır.» İktidar, bu program maddesi ile kendi icraatını tenkit ediyor da bu hakikatı bir muhalif mebus ifade edince neden asabiyet uyandırıyor bilinemez. Her ikisi de millî iktisadiyatımızla birinci derecede münasebetdar birer âmme hizmeti oldukları halde, 4 milyarlık bir bütçede, demiryollarımız ve P. T. T. ihtiyaçlarımız için tahsisat ayrılmaması kalkınmayı hangi ölçülerle yapmakta ısrar edildiğinin delilleridir. Şehir mükâlemelerinde dakikalarca telefon başında bekler sinirleniriz. Şehirlerarası mükâlemelerde muhaberemizi geciktiriyor diye santraldaki memurlardan şikâyet ederiz. Pahalılıktan bizar olduğumuz halde elde mevcut cihazın yetersizliğine bir çare bulmayız. Münakale sistemimizin bu kadar sıkışık bir duruma düşürülmesi, seferî ihtiyatlarının da tedarikî imkânsızlığını doğuracağından arkadaşların bu ikazımızı dikkatle nazara alacaklarına eminiz.

Deniz münakalemize gelince : Deniz münakale cihazlarımız yurd içi münakalemizin mühim unsurlarından biridir.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan memleketimizin, yolcu nakliyatı işleri Denizcilik Bankası tarafından bir âmme hizmeti olarak ifa edilmekte ve günden güne inkişaf ettirilmektedir. Almanya'ya sipariş edilen ve kara dili olduğu için bittabî çok pahalıya mal olan iki tane Karadeniz ve üç tane Akdeniz tipi yeni Dizel gemilerimizin servise girmesi ile yolcu münakalâtının daha ucuz ve daha süratli servisler haline getirilmesini beklemek hakkımızdır. Ancak Trabzon sınıfı eski Karadeniz tipi motörlü gemilerimizin her üçünün de makinelerinin arızalı durumu âcilen islâh edilmez ve motorları değiştirilmezse Karadeniz münakale hattımızın yine büyük aksaklıklar yapacağını bilmemiz icabeder.

Şu halde deniz münakale işlerimizin inkişafı, hatta idamesi de yine finansman derdine dayanmaktadır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000237

Denizcilik Bankasının dış hatlarda temin ettiği dövizler bir program dâhilinde denizciliğimizin dış finansmanına tahsis edilseydi, Maliye Vekâletinin garantisi altında temin ettiği kredili dış fnansman borçlarının taksitlerini vadesinde ödemek suretiyle malî itibarını muhafaza etseydi bu çok iktisadî üç gemimizin de makinelerini yenilememiz mümkün olur ve nakliyat sistemimizde hiç bir aksaklık ihtimali kalmazdı. Bu işimizde de bir tarafı yaparken diğer tarafın bozulmasına sebep olunmaktadır. Bir gün olur, elbet onların tâmirine de sıra gelir diye düşünmek yanlıştır. Bir geminin bir gün seferden kalması binlerce liranın kaybını intaç edeceği gibi bundan daha mühim olarak münakale sistemimizin tamamen aksamasına ve hattâ yolculuk târifelerinin alt üst olmasına müncer olur ki, ticaretimiz bundan büyük zararlar görür. Yeni gemilerimizden bahis açılmışken, yeni «İzmir» yolcu gemisinin İzmir limanında çarpışarak batmış olması felâketi karşısında teessürlerimizi ifade etmekle iktifa edeceğiz. Nakliyat filomuzun bu seferki kaybı cidden pek büyüktür. Bu facianın vukuu münasebetiyle şimdilik yapacağımız bir tek kaz vardır. O da Münakalât Vekâletinin, Yenikale geçidini seyrüsefere daha elverişli bir hale getirtmek üzere teşebbüslere geçmesi ve bu geçidde gemilerin biribirlerine ne suretle yol vereceklerine dair bir tâlimatname hazırlayıp kılavuzlarına tamim etmesi temennisinden ibarettir.

Deniz yük nakliyatımızın yolcu ve yük nakleden miks gemilerle yapılması memleketimizin coğrafî şartlarına ve bugün için içtimaî icaplarına uygundur. Sadece hayvan nakliyatının yolcu ile birlikte, aynı gemide yapılması hiç bir suretle tecviz edilemez. Münakalât Vekâletince bu hususun sureti kat'iyede menedilmesi lâzımdır.

Dünyanın en ucuz nakliyatı Deniz yoluyla yapılandır. Bunu nazarı dikkate alarak yurd içi yük nakliyatı navlunlarını indirmeğe saî edeceği yerde Denizcilik Bankasının, umumî masraflarının ağırlığı muvacehesinde, navlonları daima arttırmağa müstait bir tutumu olduğu görülmektedir. Bunun kusurunu sadece Bankaya atfetmek mümkün değildir. Denizcilik Bankasının yapmakta olduğu iş ve hizmetleri daha ucuz ve rantabl işletmeler haline sokmanın çareleri üzerinde bugünkü iktidar hiç durmamıştır. Çünkü Hükûmet, verimli ve müstakar bir denizcilik politikasının programını ortaya koymak hususunda mesai ve gayret sarf etmemiş, bu sahada selâhiyetli, bilgili elemanlardan mahrum olan Münakalât Vekâleti, bu programı tanzim edecek bir Denizcilik Şûrasını veya kongresini şimdiye kadar toplamamıştır. Denizcilik politikası hakkında Hükûmet Reisine ve Münakalât Vekâletine verilmiş olan mütehassıs raporları da bugüne kadar kıymetlendirilmemiştir.

Muhterem arkadaşlar; 1937 yılının Kasım ayının birinci günü irad ettiği, Büyük Millet Meclisini açış nutkunda, birinci Cumhurreisimiz Büyük Atatürk şöyle demişti : «En güzel coğrafî vaziyette, üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye; endüstrisi, ticareti ve sporu ile en ileri denizci bir millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Denizciliği Türkün millî ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda, başarmalıyız.»

Bu çok önemli sözlerin söylendiği gündenberi 20 yıl geçmiş bulunuyor. 7 yıldanberi iktidarda bulunan Demokrat Partinin programı da bu nutuktan bir parça alarak 85 inci maddesini şu cümle ile süslemiştir : «Memleketimizin üç tarafı denizle çevrilidir. Coğrafî durumumuz endüstri, ticareti ve sporu ile bizi en ileri denizci millet olarak yetiştirmek düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız.

Bu teşhis çok doğrudur. Atatürk'ün bu kıymetli izahının ehemmiyeti anlaşılmış olsaydı, geçen 20 sene, bu memleketin bir mâmure olması için kâfi gelirdi. Çünkü deniz ticarî bir servet kaynağıdır. Açık denizlere kıyıları bulunan garp memleketleri denizcilik yoluyla bugünkü refah seviyesine kavuşmuşlardır. Türkiye ise kabotaj haklarını istihsal edeli 31 yıl olduğu halde hâlâ millî kıyılarındaki yük ve yolcu nakliyatını kifayetli bir hale koyamamaştır. Bunun sebebi gelmiş geçmiş Hükûmetlerin bir denizcilik programı olmamasındandır. Yeni iktidar da eskisi gibi, deniz ticaretinin muazzam bir kalkınma unsuru olduğunu kavrayamamıştır. Böyle bir programın bulunmadığının delili memleketimizde denizciliğin uzun seneler bir Devlet inhisarı ve işletmeciliğinden ibaret sanılmış olmasıdır. Halbuki denizciliğimizi üç safhada mütalâa ederek programlamak icabeder:

1 — Yurd içi deniz münakalemiz,

2 — Sahillerimizin ve limanlarımızın emniyet hizmetleri,

3 — Deniz ticaretimiz.

Bizde hâlen bunların hepsi birbirine tedahül etmiştir. Demokrat Parti programının 85 inci maddesinde ifade edilen hususların mühim kısmı da tatbikî faaliyet sahasına girememiştir. Meselâ : «Dış sularda nakliyat yapan armatörlerin ecnebi şirketlerle rekabet etmesini temin edecek himaye ve tedbirleri alınmalıdır.» Nerede? Bilâkis kendi ihraç mallarımızı dahi nakletmekte müşkülât çekmekteyiz. Hele ticarî anlaşmalara koydurduğumuz hüküm, ithal mallarımızın yarısının Türk gemileriyle taşınması mecburiyeti, ne büyük aksaklıklar ve tüccarlarımız için ne zararlı neticeler tevlit etmiştir.

Şimdi yaptığımız tasnife göre denizcilik programımızın ana hatları üzerinde mütalâalarımızı bildireceğiz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000239

Yurd içi münakalemiz, her şeyden evvel mühim bir âmme hizmetidir. Bunun iktisadî icaplara uygun bir halde yürütülmesi için bir İktisadî Devlet Teşekkülü veya Devletin himayesinde bir Anonim Şirketle idaresi ve tekelsiz bir Devlet işletmeciliği halinde olması doğrudur. Yurd içi yük ve yolcu nakliyatını tamamen hususi teşebbüslere bırakmak hiç bir suretle tecviz edilemez. Bu saha hususi teşebbüs için ihtiyarî olmalıdır. Hükûmet denizcilikte âmme sektörü ile hususi sektörün hududlarını iyi tâyin etmeli, bu selâhiyetler ve mes'uliyetler Denizcilik Bankasiyle Münakalât Vekâleti arasında tedahül edip gitmemelidir. Kaldı ki ilk kuruluşunda ve ikinci Adnan Menderes Kabinesinin kurulmasına kadar denizcilik işlerinde mütehassıs personelden mürekkep bir kadroya sahip olan Vekâletin hâlâ bu kadrosu da yok denecek derecede zayıflamıştır. Denizcilik işlerimiz âdeta tamamen Denizcilik Bankasının rey ve mütalâasiyle dirije edilen kısır bir branş haline getirilmiştir. Denizcilik Bankası ise her türlü deniz hizmetlerini omuzlarına yüklenmiş, hazine menfaati zihniyetli bir Devlet İşletmesi olmaktan ileri gidememiştir. Bu yüzden Denizcilik Bankasının bilânçoları 1955 yılında 9 milyon ve 1956 yılında ise 10 milyon lira zararla kapatılmıştır. Bu zararlı neticelerin bir çok âmilleri vardır. Bankayı bu zararardan kurtarmak için ilk yapılacak iş 5842 sayılı kanunun 6, 7, 8, 10, 11, 12 nci maddeleriyle kendisine tahmil edilmiş olan hizmetleri, iktisadî bünyelerine uygun müstakil hükmî şahıslara ve işletmelere devretmesidir. Banka bu kanunun beşinci maddesiyle kendisine tevdî edilen Bankacılık hizmetlerini tam mânasiyle ifaya koyulmalı, bir kredi Martim ve Holding müessesesi haline gelmelidir.

Sahillerimizin emniyet hizmetlerinden mâdud olan ve 5842 sayılı kanunun 9 uncu maddesi ile tevdî edilen hizmetten Banka vareste kalmalıdır. Çünkü her memlekette olduğu gibi kıyı emniyeti, fenerler, radyofarlar ve can kurtarma teşkilât ve tesisleri bir âmme hizmeti olup Hükûmetin resmî servisleri haline getirilmeli ve umumî muvazeneye dahil yatırımlarla inkişaf ve idame edilmelidir. Bunlar için denizcilerden alınmakta olan cüzî rüsum bir nebze arttırılabilir de. Esasen bugün limanların kontrol ve emniyet hizmetleri de Münakalât Vekâletindeki Limanlar Dairesi ve Liman Reisleri kadrosuyla ifa edilmektedir. Sırası gelmişken ifade edeyim ki, Liman Reisliği vezaifi buğün çok ehliyetsiz ellerde bulunmaktadır. Deniz Ticaret Okulunda açılması kararlaştırılan Liman eisliği branşından meslek adamları yetiştirinceye kadar, Liman Reisliklerimizin kadro maaşlarını arttırmalı, buralara mütehassıs denizci personel tâyin edilmeli ve bu meslek cazip bir hale getirilmelidir.

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı kanununun 2 nci mad-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000240

desiyle haiz olduğu selâhiyete istinaden Şilepçilik Türk Anonim Şirketini ticarî işletme olmak istidadına kavuşmuştur. Yakın bir zamanda fab- kurmuş ve bu teşekkül günden güne inkişaf eden kazançlı ve rantabl bir rika ve havuzlar, Liman İşletmeleri ve gemi kurtarma servislerinin de müstakil birer şirket haline gelmesini temenni ederiz. Bunun için de kurulacak ortaklıklarda sermayenin % 51 inin Bankada kalması gibi ıüzumsuz, inhisarcı ve faydasız bir hükmün kaldırılması şarttır. Bu suretle Banka, kendi iktisadi bünyesini ona göre tanzim ve deniz ticaretinin mühim bir uzvu ve kendisinin de asıl gayesi olan kredi martim ve deniz sigortacılığı branşlarında memleketimizde hissedilen boşluğu doldurmalıdır. Her vesile ile kredi medeniyeti asrında bulunduğumuzu ilân eden İktidar Hükümetine hatırlatmak isteriz ki, asıl krediye muhtaç olan deniz ticaretimiz iken bugüne kadar ciddî mânada bir krediden mahrum bulunmaktadır. Medenî dünyada (Credit Maritime) Kredi Maritim diye anılan nevî şahsına mahsus ve dünya denizciliğinin inkişafına büyük mikyasta hadim olmuş bir müesseseyi biz hala kuramamış bulunmaktayız. Kaldı ki bu mevzu, Deniz Ticaret Kanunumuzda kendini hissettiren bir mecburiyet ve zaruret haline gelmiştir. Komşumuz Yunanistan'ın Deniz Ticaret Filosu, Kredi Mertimi sayesinde mühim bir varlık olmuştur. Deniz ticaretinin o memlekete getirdiği döviz kapasitesi başka hiç bir ihraç maddesi ile kıyas kabul etmez. Bu imkân ve fırsat bizim memleketimiz için de daima mevcut olmuş, fakat programlarda yazıldığı veçhile kâğıt üzerinde bırakılmıştır. Bir çok memleketlerde ayrı bir Vekâlet olarak idare edilen deniz ticaret işlerinin, bizde hiç olmazsa eskiden olduğu gibi İktisat ve Ticaret Vekâletine bağlı, fakat en az bir müsteşarlık olarak tedvir edilmesi icabetmez mi?

Kredi Maritim, başka hiç bir karşılık aramadan, ehliyetli bir hakikî veya hükmî şahsa, bir geminin ipoteği mukabilinde gemi kıymetinin %80 ni hattâ bâzı ahvalde %100 ü nisbetinde ikrazat yapılması sistemidir. Bu suretle gemiler ve navlunları mecburî olarak sigortalanmakta ve denizci milletin kısa zamanda yeni gemilerle teçhiz edilmesi mümkün olmaktadır.

Dünyada Devletçili ksistemi ile yürütülemiyecek tek mevzû varsa o da Deniz Ticaretidir. Deniz Ticareti, siyasî müdahalelerden ve Devletin vesayetinden en geniş mânâda zarar gören bir branştır. Bu sebeple gemi personeline ve deniz adamlarına ücret baremleri ve saat mesaisi gibi tedbirlerden ziyade bütün dünyada olduğu üzere prim usulünü tatbik etmek yoluna gitmeliyiz. Dünyada gemilerin mürettebatı bir aile şirketi tarzında pay tevzii usuliyle çalışmakta ve bu meşakkatli mesleğin sıkıntılarını iktiham etmektedirler. Bütün dünyada kaptanlar tüccar kaptan

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000241

diye anılırken bizde kaptanlar memur haline getirilmiştir. Deniz ticaretine de iş verenlerle personel arasında tip mukavelelerle tarafların menfaati korunmuş ve hükûmet ancak bu mukavelelerin tatbiki hususunda mürakabe vazifesini görmekten daha ileri gitmemiştir. Bizim armatörlerimizin, kendi menfaatleri icabı olarak da, Türk Ticaret Filosunu arttırmak hususundaki gayretleri, bir çok fena mevzuat mevzuat engelleri, inhisarcılık ve hazine menfaati zihniyeti yüzünden, millî menfaate ve millî gelirin büyük çapta artmasına müncer olamamıştır. Deniz ticaretinde, döviz temin eden ve kendi gayret ve teşebbüsleriyle deniz ticaretimizi ayakta tutmağa çalışan armatörlerimizin mühim dertleri vardır. Bunların teferruatına girmeden Hükûmetle olan münasebetlerinin ana hatları üzerinde bir nebze tevekkuf etmek isteriz. Bunların en başında kredi meselesi gelmektedir. Millî Bankaların, tahdit edilmiş, kısa vadeli ve yüksek faizli kredilerinin deniz ticaretinde çalışanlar için bir fayda sağlamıyacağı aşikârdır. Uzun vadeli ve mâkul faizli Kredi Maritim sistemini ve deniz ödüncü müesseselerini kurmak, alınacak tedbirlerin en başında gelmektedir. Armatörlerimiz kendi mahdut sermayeleriyle yeni gemi alamadıklarından, bizzarur eski gemilerin mübayaasına mecbur kalmakta ve çok defa ömürlerini ikmal etmiş gemilere sahip olmaktadırlar ki bu da millî servetin sık sık zarardide olmasını intaç etmektedir. Bir zamanlar, 1938 yılında 15 yaşından fazla gemilerin satın alınmasını meneden bir kanun çıkarılmış ise de bunun yanında kredi müessesesi kurulmadığı için armatörler bu evsafta gemi alamamışlar ve deniz ticaretimizde bir devri fitrat hasıl olmuş ve filomuzun azalmasından başka bir netice vermemiştir. Çünkü bir gemi alabilmek milyonlara vabeste olduğuna göre ciddi ve plânlı bir ticaret filosu kurmanın da mutlaka bir Kredi Maritim müessesesine istinad etmesi lâzımdır.

İşletçilik işlerinde Denizcilik Bankası teşekkülü ile armatörlere farklı muameleler tatbik olunduğu da duyulmaktadır. Halbuki bilâkis hususî teşebbüsü himaye ve teşvik etmek, onun verimli çalışması ile millî geliri ve dış ticaret seviyemizi yükseltmek şarttır. Armatörlerimize, gemi almak için, verilen dövizlerin tahsisi ve transferinde de müsavatsızlık yapılmak suretiyle bu zümrenin ıstırabına sebebiyet verilmiş ve bundan neticeleri suiistimaller, ihmal ve lâubalilikler doğmuştur. Deniz ticaretinde çalışan armatörlerin dövize ihtiyaçları aşikârdır. Çünkü yabancı sularda bu gemilerin mahrukatını temin etmeleri, bakım ve muayenelerini yaptırabilmeleri dövize mütevakkıftır. Bu itibarla armatörlere döviz tevziatında kazandıkları döviz nazarı dikkate alınarak mâkul bir kısmın tasarrufuna selâhiyetli kılınmaları icabeder. Aksi takdirde gemilerimizin yabancı limanlarda bir çok müşkülâta ve haciz muamele-

lerine mâruz kalması tabiidir. Nitekim Türk Bayrağının şerefiyle mütenasip olmayan haller başımızdan geçmiştir.

Millî servetimiz olan gemilerimizin emniyetle seyrüsefer edebilmeleri için de bâzı hususatın programlanması icabeder. Münakalât Vekâletinin bir servisi olarak çalışan gemi «sürvey» teşkilâtını daha rasyonel bir hâle getirmek ve buradaki mütehassısları terfih ettirmek lâzımdır. Gemilerin teknik muayenesini ve seyrüsefere elverişliliğini Luyd tarzında kurulacak bir sigorta şirketine bırakarak, gemi sürvey kurulunu daha ziyade bir seyrüsefer kontrol servisi olarak çalıştırmalıdır. Açık denizlerde (Karadeniz, Akdeniz dahil) sefer yapan gemilerimiz için sigorta mecburiyeti ihdas edilmeli ve sigorta edilmeyen ahşap teknelerin de muayyen mevsimlerde bu denizlere çıkmalarını tahdit etmelidir.

Kredi Maritim, başka hiç bir karşılık aramadan, ehliyetli bir hakiki veya hükmi şahsa, bir geminin ipoteği mukabilinde gemi kıymetinin % 80 i hatta bazı ahvalde % 100 ü nispetinde ikrazat sistemidir. Bu suretle gemiler ve navlunları mecburi olarak sigortalanmakta ve denizci bir milletin kısa zamanda yeni gemilerle teçhiz edilmesi mümkün olmaktadır.

Dünyada Devletçilik sistemi ile yürütülemiyecek tek mevzu varsa o da deniz ticaretidir. Deniz ticareti, siyasi müdahalelerden ve Devletin vesayetinden en geniş mânada zarar gören bir branştır. Bu sebeple gemi porseneline ve deniz adamlarına ücret baremleri ve saat mesai gibi tedbirlerden ziyade bütün dünyada olduğu üzere prim usulüne tatbik etmek yoluna gitmeliyiz. Dünyada bir çok gemilerin mürettebatı bir aile şirketi tarzında pay tevzii usuliyle çalışmakta ve bu meşakkatli mesleğin sıkıntılarını iktiham etmektedirler. Bütün dünyada kaptanlar tüccar kaptan vasfında iken bizde memur haline getirilmiştir. Deniz ticaretinde iş verenlerle personel arasında tip mukavelelerle tarafların menfaati korunmuş ve Hükümet ancak bu mukavelelerin tatbiki hususunda murakabe vazifesini görmekten daha ileri gitmemiştir.

Bizim armatörlerimizin, kendi menfaatleri icabı olarakta Türk Ticaret Filosunu artırmak hususundaki gayretleri, bir çok mevzuat engelleri, inhisarcılık ve Hazine menfaati zihniyeti yüzünden, millî menfaat ve millî gelirin büyük çapta artmasına müncer olamamıştır. Deniz ticaretinde, döviz temin eden vekendi gayret ve teşebbüsleriyle deniz ticaretimizi ayakta tutmağa çalışan armatörlerimizin mühim dertleri vardır. Bunların teferruatına girmeden Hükümetle olan münasebetlerinin ana hatları üzerinde bir nebze tevakkuf etmek isteriz. Bunların en başında kre-

di meselesi gelmektedir. Milli bankaların, tahdit edilmiş, kısa vâdeli ve yüksek faizli kredilerinin deniz ticaretinde çalışanlar için hiç bir fayda sağlamıyacağı aşikârdır. Uzun vâdeli ve mâkul faizli kredi maritim sistemini ve deniz ödüncü müesseselerini mahdut sermayeleriyle yeni gemi alamadıklarından, bizzarur eski gemilerin mübayaasına mecbur kalmakta ve çok defa ömürlerini ikmâl etmiş gemilere sahip olmaktadırlar ki bu da milli servetin sık sık zarardide olmasını intaç etmektedir.

Bir zamanlar, 1938 yılında 15 yaşından fazla gemilerin satın alınmasını meneden bir kanun çıkarılmış ise de bunun yanında kredi müessesesi kurulmadığı için armatörler bu evsafta gemi alamamışlar ve deniz ticaretimizde bir devrifitret hasıl olmuş ve filomuzun azalmasından başka netice vermemiştir. Çünkü bir gemi alabilmek milyonlara vabeste olduğuna göre ciddî ve plânlı bir ticaret filosu kurmanın da mutlaka bir Kredi Maritim müessesesine istinat etmesi lâzımdır.

Şilepçilik işlerinde Denizcilik Bankası teşekkülü ile armatörlere farklı muameleler tatbik olunduğu da duyulmaktadır. Halbuki bilâkis hususi teşebbüsü himaye ve teşvik etmek; onun verimli çalışması ile milli geliri ve dış ticaret seviyemizi yükseltmek Demokrat Parti kendi programı iktizasındandır. Armatörlerimize gemi almak için, verilen dövizlerin tahsisi ve transferinde de müsavatsızlık yapılmak suretiyle bu zümrenin ıztırabına sebebiyet verilmiş ve bundan, neticeleri suiistimallere varan ihmâl ve lâubalilikler doğmuştur. Deniz ticaretinde çalışan armatörlerin dövize ihtiyaçları aşikârdır. Çünkü yabancı sularda bu gemilerin mahrkatını temin etmeleri, bakım ve muayenelerini yaptırabilmeleri dövize mütevakkıftır. Bu itibarla armatörlere döviz tevziatında kazandıkları döviz nazar dikkate alınarak bunun mâkul bir kısmının tasarrufuna salâhiyetli kılınmaları icabeder. Aksi takdirde gemilerimizin yabancı limanlarda bir çok müşkilâta ve haciz muamelelerine mâruz kalması tabiidir. Nitekim Türk Bayrağının serefiyel mütenasip olmayan hallerin vukubulduğu işitilmektedir. Esasen bugünkü tutum döviz kaçakçılığını da teşvik etmektedir. Yabancı memleketlerde armatörlere kazandıkları dövizin yarısına kadar tasarruf salâhiyeti verilmektedir.

Milli servetimiz olan gemilerimizin emniyetle seyrüsefer edebilmeleri için de bazı hususatın programlanması icabeder. Münakalât Vekâletinin bir servisi olarak çalışan gemi sürvey teşkilâtını daha rasyonal bir hale getirmek ve buradaki mütahassısları terfih etmek lâzımdır. Gemilerin teknik muayenesini ve seyrüsefere elverişliliğini Luyyd tarzında kurulacak bir teşekküle veya bir sigorta şirketine bırakarak, gemi sürvey

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000244

kurulunu daha ziyade bir seyrüsefer kontrol servisi olarak çalıştırılmalıdır. Açık denezlerde (Karadeniz, Akdeniz dâhil) sefer yapan gemilerimiz için sigorta mecburiyeti ihdas edilmesi ve sigorta edilmeyen ahşap teknelerin de muayyen mevsimlerde bu denizlere çıkmalarını tahdit etmelidir. Seyrüsefere elverişlilik ve klâs muayeneleri malî mesuliyetleri olan sigorta şirketlerinin eksperlerine bırakılmalıdır. Memleketimizde gemi mühendisleri birliğinin teşebbüsü ile bir Türk Luyydı deniz münakale işlerimizin intizama girebilmesi, bilhassa liman hizmetleriyle tahmil ve tahliye işlerinin teşkilâtlandırılmasına ve bu teşkilâtın sıkı bir murakabe altında bulundurulmasına vabestedir. Liman işletmeleri bugün muhtelif teşekküller elinde gayri mütecanis ve fiyat istikrarından mahrum bir halde bulunmaktadır. Bilhassa küçük ve açık limanlarda bu işin gayrimesul şahısların elinde bir istismar vasıtası yapıldığı da hakikattir. Bu myanda liman reisliği müessesesini, kendisinden beklenen ciddî âmme hizmetini de lâyıkiyle ifa edecek bir seviyeye çıkaracak mevzuat ile teçhiz etmelidir.

Sözlerimizi bitirmeden bir az da deniz endüstrimiz üzerinde durmak icabeder. Denizcilik Bankasının çok faydalı bir servisi olan fabrika ve havuzların bugünkü verimli hale getirilmesi keyfiyeti meslek aşkının feragatli ve fedakârane gayretlerin bir örneği olarak gösterilebilir. Denizcilik Bankası kurulmadan evvel basit tamir işleri gören, zararlı ve âtıl bir işletme halinde olan fabrika ve havuzlar bugün faal ve oldukça verimli bir müessese haline getirilmiş ve binlerce ailenin medarı maişeti olmuştur. Fabrika havuzlar bugün Türkiye'nin toplu iş sahalarının ehemmiyetlilelerinden biridir. Ancak bu müessesede finansman müşkilâtı içinde kıvranmaktadır. Büyük bir itimat nefsin ve sanatkâr dedelerine yetişmek azminin semeresi larak yeni inşa olunan şehir hattı gemileriyle Kartal araba vapurunun servise konmasından sonra inşa olunmasına başlanan 5500 tonluk Âbidin Dâver şilebi iç finansmana taallûk eden işleri bitirilip denize indirildikten sonra dış finansman yüzünden beklemekte ve Haliçin sularında ve nâtamam yatmaktadır. Haniya endüstri, ticaret ve sporu ile en ileri denizci millet yetiştirmek azmi? Kâğıt üstündemi? Bütün bu mahrumiyetler yetişmiyormuş gibi bir de İstinye tersanesinin Pendiğe nakli gibi hesapsızve deniz endüstrimizi felce uğratan bir yola gidilmesinin şiddetle maarizi olduğumuzu beyan ederken sebeplerini Nafıa bütçesinin tenkidinde arz ettiğimiz için burada tekrar etmeyeceğiz.

Hülâsa :

Memleketimizin en mühim bir döviz kaynağı ve servet membaı olan denizciliğimize lâyık olduğu mevkii kazandırmak Hükümet için en mü-

hîm vazife olmalıdır. Bunun için yapılacak şey, muhtelif ihtisas şubelerini nefsinde cem etmiş olan denizcilik işlerinde söz sahibi elemanlardan müteşekkil bir denizcilik şûrasının kurulması ve bu mevzuun yeniden incelenerek, mevzuatının bu mesleğin bünyesine ve iktisadi icaplara uygun hale getirilmesi ve denizciliğimizin yeni baştan teşkilâtlandırılmasıdır. Denizciliği Teşvik Kanunu bir an evvel son olarak deniz işçimizin büyük dertlerinden de bahsedeyim. Tedvin edilmiş olan Deniz İş Kanunu ve gemi personeli talimatnamesi kifayetsizdir. Gemilerdeki mürettebatın iyi yetiştirilmesi, kalifiye hale getirilmesi ve buna mukabil iktiham ettikleri zahmetli işle mütenasip bir refah seviyesine ulaştırılması, deniz tahmil ve tahliye işçilerinin asgari geçim seviyesinin insani birm aişet haddine çıkarılması ve haklarının, şahısların istismarından kurtarılması evvelâ Münakalât Vekâletinin vazifesidir. Bu mâruzatımızdan sonra Münakalât Vekâletinin bünyesi üzerinde de rasyonel bir tedbir alınması icabettiğine kâani bulunmaktayız. Bütün millî münakale işlerimiz müstakil birer hükmi şahsiyet iktisap etmiştir. Devlet Demiryolları ile P. T. T. işletmeleri birer iktisadi Devlet Teşekkülü, Devlet Deniz Yolları ile Devlet Hava yolları da Denizcilik Bankası ve Devlet Hava yolları Türk Anonim Ortakları adında şirketlere inkilâp etmiştir. Bunlar teknik büroları da ihtiva eden Umum Müdürlükler ve idare meclisleriyle idare edilmektedir. Şu halde vekâletin sadece bir murakabe ve koordinasyon vazifesi kalmıştır ki, bu vazifeler umum müdürlük fonksiyonudur. Binaenaleyh Ulaştırma Vekâletinin buna göre âkibetin tâyini icabeder.

Münakalât işlerimiz içinde henüz pek yeni olan Devlet Hava Yollarımızın çalışmalarında tenkit gözüyle bakınır, bu müessesenin de yine finansman derdiyle mâlûl olduğu görülür. Bu yıl umumi muvazenedeu Devlet Hava Yollarının yatırımları için, Münakalât Vekâletinin bütçesine konan 6 milyon liranın en asgari bir finansman olması karşısında bu münakale hattımızın ne dereceye kadar yarasına merhem olacağı bilinemez. Bu şirketin esaslı bir yabancı şirketle işbirliği yapması çok arzuya şayandır.

Muhterem arkadaşlar; kalkınmaya şiddetle muhtacız. Görüyoruz ki, Denizcilik Bankası Devlet Demiryolları ve hava yolları gibi bütün münakalât işlerimizin en mühim ihtiyacı finansmandır. Bilhassa dış finansman.

Devlet Demiryolları 2 milyarlık yatırım programını 10 senede tahakkuk ettirmeğe mecbur, senede en az 200 milyonluk bir finansmana muhtaç; P. T. T. 800 milyonluk bir envestisman programını tatbike koymak için yabancı memleketlerden kredi bulmak peşinde koşuyor, Denizcilik Bankası en mühim üç tane Karadeniz tipi gemisinin makinelerini

değiştirmek zaruretinde ve en az 10 milyon bir dış finansman ve kredi aramakta, bulamazsa bu gemileri hurdalığa bırakacak; yine bankanın inşa etmekte olduğu beşbin tonluk Âbidin Dâver şilebinin ikmâli için dış finansman ihtiyaç var. Aksi takdirde haliçte zinciri bent olmaktan kurtulamıyacak. İşte bunlar, milli iktisadiyatımızın birinci derecede âmme hizmeti gören temel unsurları olanüç müesseseki bir kalemde milyara varan finansmanlar bekliyorlar hepsi. Halbuki, bizim bütün malî imkânlarımız tüketilmiş, milyarlarca dış borçlarımız yanında, ilerde milyarlık ihtiyaçlar içindeyiz. Dış finansman bulmak imkânlarımız akim kalmış denecek drecede azalmış, çünkü bonolarımız dahi vâdelerinde ödenemiyor.

Evet kalkınmaya şiddetle muhtacız. Ancak kalkınmamızı ehemmi-mühime tercih sırasına koyarak, muvazeneli, hesaplı bir umumi plâna bağlamak şartiyle. Evvelce program ve plân fikrini red etmişken şimdi her sahadaplân yani Demokrat Parti programının 79 ilâ 85 inci maddelerinde çerçevelenen işler için hazırlanmış bir finansman programı gösterebilir mi bize?

Onbinlerce vatandaş telefon almak için sıra beklerken, büyük şehirlerimizde, otobüs duraklarında yüzlerce insan kuyruk olup vakit kaybederken, trenlerimizde izdihamdan yolculuk bir cehennem azabına dönerken, Hükümet, sırasız, hesapsız ve programsız yeni yatırımlara heves ederek dış finansman imkânlarımızı kurutur, dövizlerimizi israf etmekte ısrar ederse vatandaşların hikmeti Hükümetten anladıkları mâna kaybolur. Ümitleri kırılır. Hükümet ise fasit bir dairenin etrafında ve çaresizlik içinde dönüp gitmekten kendini kurtaramaz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000247

ÇALIŞMA VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜ : BURSA MEB'USU SABAHATTİN ÇIRACIOĞLU

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000249

Muhterem arkadaşlar,

Çalışma Vekâletinin 1957 bütçesi münasebetiyle Hükûmetin politikasına taallük eden türlü mesele ve müesseselere Hürriyet Partisi Meclis Grupu adına temas etmeden önce şu noktayı belirtmekte fayda mülâhaza etmekteyim : İşçi haklarının tam mânası ile güvenlik altına alındığına dair resmî iddialar bizi tatmin etmekten uzaktır. Sigorta kanunlarında işçilere tanınan hak ve menfaatlerin sosyal zaruretlere binaen teşmiline mukabil sigortaların tatbik sahasının dah geniş şumule kavuşamamış olması henüz halledilmemiş bir mesele olarak durmaktadır.

İş hayatını tanzim eden 3008 sayılı İş Kanunu sosyal temel kanunlarından biri olduğu halde işçi ve işveren arasında sosyal muvazeneyi sağlıyamamaktadır. 1936 yılında içinde çıktığı devrin ekonomik ve politik karakterini taşıyan bu kanun tek parti devrinin otoriter devlete has temayülleri aksettirmektedir. Bu sebpledir ki, lüzumundan fazla müdahaleci olmuş, sendika faaliyetlerini sükûtla geçiştirmesine, grev hakkını yasak etmesine mukabil iş ihtilâflarında işçiye hareket serbestisini tanımayan mecburî tahkim sistemini ikâme eylemiştir. Tatbik sahası çok dar tutulan bu kanun işçinin gayrikâfi görülen tarifinde ücret mefhumuna yer vermediği için bir çok ekonomik faaliyetler ile ücretle geçinen ve muhtelif branşlarda çalışan işçiler sosyal himayenin dışında kalmışlardır. Halbuki 1955 yılının genl nüfus sayımına ait istatistiklerin bildirdiğine göre başkasının işinde ücretle çalışanların erkek ve kadın olmak üzere sayısı 1.671.849 dur. Halbuki İş Kanununun tatbik sahası ile hudutlandırılan sigortalarda kayıtlı 650 bin işçi bu muazzam rakam ile karşılaştırılırsa geriye kalan, 1:021.846 emek sahibinin sosyal güvenliğin himaye tetbirlerinden mahrum olarak yaşadığı kolayca anlaşılır. İzahına giriştiğimiz bu hususlar İş Kanunun gerçekten kiyafetsiz bir kanun olduğunu göstermeğe kâfidir sanırım

Esasen bu kanun sermaye ve emek sahalarında tesislerini hissettiren yeni ihtiyaçara göre geniş bir tadilâtı icap ettirmektedir. Hürriyet Partisi emek ve sermaye münasebetlerini tanzim eden kanunların iktisadî ve içtimaî hakları korunmasına, ihtiyaçları gereği gibi karşılanmasına tarafları tatmin etmesine ve ihtilâfları önceden önliyecek tedbirleri taşımasına şiddetle taraftadır. İşçi ve işveren gibi müsavi ehemmiyette telâkki ettiğimiz millî istihsalin bu iki unsurunu içtimaî muvazenenin âmilleri olrak görmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar,

İşçinin katıldığı istihsalden aldığı pay çalışmasının tam karşılığı olmadığı gibi geçim imkânlarını temin edemiyecek kadar düşüktür. Onun karşı karşıya kaldığı ve bir türlü halledemediği dâva çalışma şartlarından ziyade geçim şartlarıdır. Sebeplerini burada izah etmiye lüzum görmediğimiz enflâsyonist malî ve iktisadî politikanın ağır darbeleri önce işçi sınıfının gelirini tahrip ederek gün geçtikçe iştira gücünü zaafa uğratmıştır. Hükûmet tedbir olarak sadece Devlet sektöründe çalışanların ücretlerine bir kaç maaş tutarında ilâve tediyeler yapmasına rağmen bu tahribat önlenememiştir. Millî Korunma Kanunu gibi gayri iktisadî tedbirleri derbiş eden Zabıta Kanunu ve buna tab'an Hükûmetçe isdar edilen tülü kararnameler ve hatta ihtiyaç maddelerine yapılan zamlar fiat istikrarını sağlıyamadığı gibi ücretleri de büsbütün kifayetsiz kılmıştır. Kaldı ki nominan ücretler, daimî olarak yükselme seyri takip etse bile işçinin geçinme durumunun düzelmekte olduğuna bir işaret sayılamaz. Zira işçi için en mühim olan onun eline geçen paranın miktarı değil, bu paranın satın alabileceği mal miktarıdır. Esasen enflâsyoncu siyasetinin icabı olarak Hükûmet «pahalılık yoktur» temerrüdü ile iktisaden git gide zayıflamakta olan işçinin geçim şartlarından habersiz görünmektedir. Bu sebeple sadece ücreti ile geçinen, iştira gücünü muhafaza edemiyen emek sahipleri doğrudan doğruya geçim şartlariyle mücadeleye imkân verecek vasıtalardan mahrum bırakılarak geçim sıkıntısı ile mücadele haline terkedilmişlerdir.

Muhterem arkadaşlar,

Memleketimizde 1954 ile 1955 yılı arasında ortalama saat başı itibarî ücretlerde artışa mukabil hakiki ücretlerde düşmeler olmuştur. Tütün sanayiinde 1954 Ekim ayında 67 kuruş olan ücret, 1955 Ekim ayında 64 kuruşa düşmüş, ve fakat 1954 Ekiminde reel ücret endeksi, geçim endeksi, nominal endeks x100 olmak itibariyle 1955 Ekim ayında hakiki ücret 83 e düşmüştür. Hakiki düşüş %17 puandır.

Madencilikte ayni yıllar zarfında saat başı ücret 67 kuruştan 72 kuruşa yükselmişse de hakiki ücret 1954 Nisan ayında 110 Ekiminde 100, 1955 Nisanında 85 Ekiminde 106 dır. Bu tahavvüller bir yana 1954 Ekiminden 1955 Ekimine hakiki düşüş %4 tür.

Keza mensucatta 1954 Nisanında 110 olan nominal ücret endeksi Ekimde 100, 1955 Nisanında 118 e çıkmış fakat aynı yılın Ekim ayında tekrar 109 a düşerek hakiki ücret düşüşü %9 puandır.

Misalleri uzatmak mümkündür arkadaşlar... Bu neticelerden şu hükmü çıkarabiliriz ki işçinin ücretlerine nekadar zam yapılırsa yapılsın hayat pahalılığı karşısında ücretlerin hakiki kıymetini kaybettiği müşahede edilmektedir. Şu halde Hükûmetin fiat politikasına istikrar vererek enfilâsyondan uzak bir iktisadî ve malî bütçe politikasına sahip olmadan işçinin refaha kavuşacağını ümit etmesi hayaldan ibarettir.

Bir taraftan ücretlerde hakiki düşmeler görülürken, diğer taraftan gelir vergisine tâbi müteşebbisin kazancı 1955 yılında 1954 yılına nazaran %26 nisbetinde net bir artış kaydedilmiştir. Şu halde işçinin gelir irtifaındaki alçalmaya mukabil, müteşebbisin kazanç irtifaındaki yükselme arasındaki mesafenin büyük farkla açılması sosyal muvazenenin git gide bozulmakta olduğuna delâlet etmektedir. Esasen sayın Hükûmet Reisinin bundan bir müddet evvel her mahallede milyonerlerin çoğaldığını müjdeleyen sözleri noktayi nazarımızı teyid edici mahiyettedir. Fakat Hükûmetin şu noktayı unutmaması icap eder ki, bir memlekette münhasıran milyonerlerin türemesine mukabil fakru zaruretin geniş halk tabaklarına yayılması o memlekette sosyal adaletin bulunmadığına açıkça delil teşkil etmektedir. Eğer bir memleketin sosyal siyaseti iktisaden zayıf durumda olanların himayesini temin edemiyor ve vatandaşların fakru zaruret korkusundan masun olarak yaşamalarını mümkün kılamıyorsa, milyonerlerin çoğalmasına rağmen sosyal adalet teessüs edemiyor demektir. Yabancı bir müellifin söylediği gibi «yaşanılan durum hakkındaki adaletsizlik duygusu; fakirliğin bizzat kendisinden değil, fakat bu fakirliğin şuur haline gelmesinden, geniş imkânlı unsurlarla maddî ve manevî hayat şartlarının mukayesesinden ve nihayet bu mukayese ve haksızlıklar üzerine verilen hükümden doğar.»

Muhterem arkadaşlar,

Başka memleketlerde fiatlar 1951 yılında yükselme kaydetmiş ise de 1954 yılına gelinceye kadar tamamiyle istikrar bulmuştur. Halbuki memleketimizde fiatlarda 1953 yılından bu yana anormal gelişmeler müşahede edilmiş, fakat başka memleketlerde reel ücretler muntazam bir tempo ile artarken bizde düşmektedir. Milletlerarası Çalışma Bürosunun haber bülteni Avrupa memleketlerinde ücretlerin reel olarak gelişmekte olduğuna işaret etmektedir. Bu bültenin izahlarından bir kaç yıldan beri ücretlerin satın alma gücünü tâyin eden istihlâk maddeleri fiatlarının

istikrar bulduğu, bir çok memleketlerin imalât sanayiine ait istatistiklerine göre reel ücretlerin 1954 ile 1955 arasında ortalama olarak %3 nisbetinde artmış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu memleketlerde 1954 de reel ücretler harp öncesi seviyesine nazaran ortalama olarak %25 nisbetinde bir artış kaydeylemiştir. Bülten ayrıca imalât sanayiindeki reel ücretlerin 1955 den evvelki seviyeleri geçtiğine işaret eylemektedir. Reel ücretler en faza Finlandiya ve Fransa'da olmak üzere %9 a yakın bir artış kaydetmiştir. Sırasıyla bu artışlar Norveç'te %, Federal Almanya'da %5, Birleşik Amerika'da %5 ve Hollanda'da yüzde 6 dır.

Muhterem arkadaşlar,

İşçi ücretleri bidayette hangi şartlar altında nasıl takarrür ediyor, bir de bunu gözden geçirelim. Bilindiği gibi işçi bakımından yegâne gelir unsuru olan ücret, işveren bakımından da bir fiattır. İş piyasasında ücretler arz ve talebe göre serbestçe takarrür etmektedir. İşçi, yalnız başına sermaye karşısında ücret şartlarını müzakere eylemek kudretine malik değildir ve umumiyetle teklif edilen şartları olduğu gibi kabul ederek iktisadî zaafının neticesi olarak emeğini ucuz fiatla satmak mecburiyetinde bulunmaktadır. Bu bakımdan ücret mukavelesi işçi bakımından şeklen serbest görünen bir akittir. İşçi bakımından gayri müsait olan bu vaziyetin düzelememesine sebep sendikaların mensupları adına grev vasıtasiyle müzakere kuvveti muvazenesi tesis eden kollektif sözleşmeler aktedebilmek için hukukî bir zemin üzerinde bulunmamasıdır. Ücretler bu şartlar altında işçi aleyhine bir defa takarrür ettikten sonra değişen geçim şartlarına göre bunların islâhında Devlet mecburî tahkim sistemi ile müdahale etmektedir.

Demek oluyor ki her iki halde de işçi ücret seviyesinin tâyininde serbestçe rol oynıyamamakta, bidayette tâyin edilen bilâhare hayat seviyesi ile mütenasip olmıyan ücret zammına rıza göstermekten başka bir şey yapamamaktadır.

Muhterem arkadaşlar,

Memleketimizde grev hakkı yasaktır. Bu sebeple işçiler veya onlar adına sendikalar ücret seviyelerini yükselen fiatlara muvazi olarak ayarlamak imkânlarından mahrumdurlar. Demokrat memleketlerin mevzuatı grevi bir hak ve meşru bir mücadele vasıtası olarak kabul ettiği halde mevzuatımızda suç telâkki edilmiştir. Demokrasilerde grev sendikaların hür faaliyetinin tezahürüdür. Millî hasılaya adilâne katılışı sağlıyan en müessir vasıtalardan biridir. Geçmişte grev olmuştur. Fakat bu gün de-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000253

mokrasilerde grevsiz sendika yoktur. Her türlü sendika hürriyetinin başında gelen bu hakkın kabulü için ileri sürülen şartlar birer bahanedeu ibarettir.

Demokrat Partinin muhalefette greve hararetle taraftar olduğundan, metruk programında buna dair taahhütlerinden bahsedecek değilim. Fakat bütün bu taahhütleri 1950 yılında tekrarlıyan birinci Menderes kabinesinin programından şu satırları okumadan geçemiyeceğim. Hükûmet Reisi o zaman şöyle söylüyor: (Demokrasi prensiplerine göre tabii bir hak olarak tanıdığımız grev hakkını sair demokrat memleketlerde olduğu gibi içtimaî nizamı ve iktisadî ahengi bozmıyacak surette kanunlaştıracağız.) Hükûmet Reisinin son hükûmet programından evvelkilerinin devamı olduğunu söylediğine bakılırsa bu hakka dair vaitler de devam edip gitmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Gerek askerî ücret komisyonları, gerekse hakem heyetleri kuruluş ve işleyişleri bakımlarından tatminkâr olmaktan uzaktırlar. Asgârî ücretlerin tesbiti ve ücretlere yapılan zamlar çok derin bir ihtisasa bağlıdır. Komisyonlar ve heyetler hayat pahalılığına ödenmekte olan ücretlerin ortalamasına, fiat endekslerine ve iş şartlarına göre ilmî çalışamamaktadırlar. Vekâlet dahi asgârî ücret talimatnamesinin 13 üncü maddesine göre mahallî komisyonun kararlarına vaki itirazları tetkik eden muhtelif bakanlıkların temsilcileriyle teşkil edilen kurulun kararlarını bekleyip tasdik etmeden önce mahallî komisyon kararının icrasını durdurmaya müncer olan müdahaleci kararlar ittihaz etmiştir. Nitekim Vekâletin bu neviden bir kararı talimatnamenin mezkûr hükmüne aykırı olduğu esbabı mucibesi ile Devlet Şûrası tarafından iptal olunmuştur. Kaldı ki vilâyet hakem heyetleri kararlariyle memlekete şamil umumî bir ücret reformu da yapamamışlardır. Bilfarz İstanbul Hakem Kurulu ücretlerdeki tahallüfleri önlemek, adalet ve seyyaniyet temin etmek maksadiyle asgari ücret normları tesbit ederek kollektif iş ihtilâflarında bu normları tatbik etmiş, fakat bu hususa ait kararlar Yüksek Hakem Heyetince nakzedilerek ücret ihtilâfları türlü ve değişik kararlara bağlanmıştır.

Esasen Vekâlet tahkim makanizmasınca verilen bir ücret kararını İş Kanununun 86 ncı maddesindeki salâhiyetine dayanarak iş şartları aynı olan ve kendi çevrelerinde iş ihtilâfı henüz çıkmamış buluna diğer iş yerlerine teşmil etmemiştir.

Hakem Heyetleri çok geç ve çok güç kararlar vermektedirler. Toplulukla iş ihtilâflarının başlangıcından bunların nihaî ve kat'î olarak hal ve fasledilmelerine kadar bir hayli zaman geçmekte, bu uzun müddet zarfında yükselen fiatlar yüzünden ücretler zam görse de tesirini kaybetmektedir.

Fakat bu gecikmeler heyetlerin ihmâl ve kayıtsızlıklarından değil, büyük şehirlerde bidayette dosyaların tekemmülü, tebliğ işleri, şahitler ve ehlivukuf istenmesi, heyet azalarının bizzat iş yerinde tetkiklerde bulunması ve mümasil iş yerleriyle kıyaslamalar yapılması gibi vesair hususlardan ileri gelmektedir. Bu hususlarda bilhassa şikâyetçi bulunan İstanbul İl Hakem Heyeti ücret ihtilâflarının kanunun emrine uygun olarak sür'atle intacı için tedbirler alınmasını talep ettiği Çalışma Vekâletinden bir netice alamamıştır.

Hakem heyetlerinden bazılarının ilmi kifiyetsizlikler içinde nasıl çalışıp isabetsiz hasarlar verdiğini bir misalle izah edelim :

Ankara Ekmek fabrikası işçilerini temsileden "Ankara Ekmek, Simit un ve Unlu Maddeler İşçi Sendikası" ile işveren arasında ücretlere zam sebebiyle vukubulan ihtilâfta. İl Hakem Kurulu zam talebini bakınız nasıl reddetmiştir :

1 — Yakın bir zamanda çıkan 6734 sayılı genel tatil ve hafta tatili günlerinde tam ücret ödenmesi hakkındaki kanunla işçilere bir miktar zam yapılmıştır.

2 — Yine son günlerde de mer'iyete giren Milli Korunma Kanunu tadilâtı ile umumi bir ucuzluk temin edilmiş olduğundan bugün işçi ücretlerine herhangi bir zam yapılmasına mahal olmadığına ittifakla karar verilmiştir.

Bu kararın isabetsiz oluşu aşikârdır. Filhakika hafta genel tatil günlerinde işçilerin tam yevmiyeye kavuşarak kâfi gıda alacağı, çoluğunun çocuğunun rızkını tam ve kâmil şekilde sağlıyacağı Hükümet teklif lâyihasında Optimist görüşlerle izah edilmiş idi. Fakat aynı Optimist görüşün hemen hemen hakem heyetinin kararına hâkim olması verilen kararların ciddiyetle pek alâkası olmadığını göstermeğe kâfidir. Genel ve Hafta Tatili Kanununun tadilinden maksat, Hükümet, ne şekilde izah ederse etsin Türkiye'de umumi ücret seviyesini yükseltmek değildi. Yarım bir hakkı tama iblâğdan ibaretti. Bu bakımdan yükselen fiyatlar karşısında ücretlerin hakiki alalışlarına bigâne kalarak kararlar veren hakem heyetlerinin, yarım yevmiye yerine tam yevmiyeye istihkâk kes-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000255

beden işinin sosyal ve ekonomik hayatında büyük bir reform olmıyacağını kestirememesi bizim için bir süpriz teşkil etmemektedir.

Millî Korunma Kanununun tadili ile beraber ilk aylarda Hükümetçe yapılan propagandalar bazı çevrelerde ucuzluk zehabı doğurmuştur. Fakat aradan aylar geçtikten sonra istihlâk malları fiyatlarındaki âzamî yükselmeler kanunun çıktığı zamana nispetle pahalılığın dev adımlariyle yürürmekte olduğunu göstermiş bulunmaktadır. Hakem heyetlerinin bütün bunlardan tegâfül ve tecahül ederek çalışmaları memleketimizde işçi ücretlerini yükselmekte olan fiyatlara intibak ettiremediğinin en canlı misalleridir. Tahkim sisteminden gayri ücretleri fiyatlara ayarlıyacak ihdas edilmiş bir sistem de mevcut değildir.

Muhterem arkadaşlar,

İşçi Sigortaları Kurumunun bünyesi üzerindeki görüşlerimiz bu teşekkülün muhtariyetine ve işleme tarzına müteveccihtir. İşçi Sigortaları Yönetim Kurulu, kurumun umumi politikasına kısmen hâkim olan icra unsurudur. Zira vazifelerinin ifasında bütün işleri murakabesi altında bulunduran Çalışma Vekâletinin tasvibine sunmaktadır. Genel Kurulun işçi ve işveren mümessilleri tarafından seçilen işçi ve işveren üyeleri müstesna, başkanı ile vekâletlerin temsilci üyeleriyle tesbit edilen Yönetim Kuruluna bir bakımdan dahi Hükümet hâkim bulunmaktadır.

İşçi Sigortaları Kurumunun Genel Kurulu da garip bir bünyeye maliktir. Genel kurula üyelerin vekâletlerce seçilip gönderilmesi de muhtariyet prensibi ile bağdaşamaz. Halbuki sigorta organizasyonlarının muhtar idarelere sahip olması prensibi içtimai sigortalarda riayet olunacak prensiplerden biridir. Esasen Genel Kurul kararları bilânçosunun yapılan işler ve denetçilerin raporlarının onanması dışında istişari mahiyettedir. Mahdut salâhiyetli olan bu organın, politikasında müessir olamaması cidden üzerinde durulacak bir mevzudur.

İşçi Sigortaları Genel Müdürlüğünün 1955 yılına ait çalışma raporu sigortalarımızın millî gelir dağılışına pek fazla müessir olmadığını da göstermektedir. Kurumun 1955 yılında aktifi 900 milyona baliğ olup bir yıl evveline nazaran fark 95 milyondan ibarettir. Bu farkın 37 milyonu işçilerden tahsil olunan primlerden hâsıl olmaktadır. İşçilerin ödedekleri bu prim yekûnu istisna edilirse geriye kalan 58 milyonu liranın bir yıl zarfında millî gelirin dağılışına hizmet edecek demektir.

1955 yılında 18 milyona yaklaşan ve fakat 1948 fiyatlarına göre reel olarak 12 milyarı geçen millî gelirin dağılışına hizmet edecek bu meb-

lağın kifayet etmiyeceği aşikârdır. Esasen 1953 den sonra enflâsyonist iktisadi politikanın neticesi olarak yükselen fiyatlar ; mal ve hizmetlerin satın alma gücünü zaafa uğratmaktadır. Bu bakımdan fonların reel kıymetlerini devamlı şekilde muhafazaya imkân verecek yatırımlara önem vermek lâzımdır.

Muhterem Arkadaşlar,

Hükümetçe mâlûliyet, ihtiyarlık sigortalariyle iş kazaları ve meslek hastalıklarına dair Yüksek Meclise sunulup kabul edilen kanunlar, sosyal sigortaların ikmali yolunda iyi bir hareket olarak karşılanmıştır. Bununla beraber sosyal sigorta sahasında Hükümetçe ele alınan ve alınması düşünülen dâvalar hal derecesini bulsa bile işçilerimizin yukardanberi izah ettiğimiz bir çok sahalardaki sosyal haklarının himayeden mahrum olması sosyal politikanın tam ve şâmil bir bütünlük halinde olmadığını ifade etmektedir. Zira işsizlik gibi hallerde işçinin gelirini kesen riskleri karşılayacak iktisadi tedbirlere de şiddetle ihtiyaç vardır. Bunun yanında işsizlik sigortasına zaman zaman duyulan ihtiyacın da karşılanması tabiidir. Demek oluyor ki memleketimizde müessir bir iktasadi politikanın tedbirleriyle birlikte modernliğine ve genişliğine organize edilmiş bir sosyal güvenliğin kurulmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Memleketimizde istihsalin arttığı söylenebilir. Millî gelirin yıldan yıla yükseldiği propaganda edilebilir. Ve hatta bütçe gerekçeleri romantik iddia ve rakamlarla süslenebilir. Malî ve iktisadi politikanın iktisadî kalkınmamıza hız verdiği defaatle, bütün neşir organlariyle ve hayalî nutuklarla insanı bıktırıncaya kadar iddia edebilir.

Fakat bu propagandalar, Çalışma Vekilinin 70 - 80 metre derinliklerde çalışan ve alnı öpülmeye lâyık olduğunu söylediği maden amelesinin sosyal hayatında sabih husule etiremez. İçtimai politika dâvaları nutuklarla değil müessir ve şâmil tedbirlerle halledilir. Esasen kalkınma propagandalariyle istikbale mâtuf ümit ettirilen muhayyel refah ve saadetten iş gücünün bu şartlar altında nasibini alacağı da muhal görünmektedir. Unutmamak icabeder ki, iktisadi kalkınma sosyal kalkınmasız olamaz. Bu memlekette millî geliri artırmak bütün halk katagorilerinin ihtiyaçlarını tatmin etmek için kâfi değildir. Bu gelirin adilane tevziini tahakkuk ettirmek de lâzımdır.

Muhterem Arkadaşlar,

Çeşitli sanayi kollarının iş şartları iş emniyeti ve sağlığını gereği gibi tetkik ve kontrol edecek hakikî mütehassıslardan mürekkep teftiş

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000257

servisinin takviye edilememesi de üzerinde durulacak ana meselelerden biridir. Vekâletin teftişleri kifayetle yapacak elemanlara gerektiği kadar sahip olamamasından dolayı iş randımanı sizi ve iş gücüne üzerine ika ettiği menfi tesirlerin doğmakta olduğunu kabul etmek lâzımdır. 1955 yılını ocak ayında 61 kişinin ölümüne ve 40 işçinin de geçici veya devamlı olarak mâlûl kalmasına ve 1956 yılının Mart ayında 13 işçinin ölümüne ve 30 kadar işçinin de mâlûliyetine sebep olan grizu patlamasiyle Zonguldak'da vukubulan iş kazaları yurdun bazı yerlerinde buna inzimam eden vakalar fennî surette emniyetinin gereği gibi ehemmiyet atfedilmediğini göstermektedir.

İş müfettişleri çeşitli iş kollarının ve atmosferine aşinadır ne de iptidai bir teknoloji bilgisine sahiptir. Yüksek Meclisce 13/12/1950 tarih ve 5543 sayılı onanmış bulunan milletlerarası sözleşmede zikredilen "Mesleğinin ehli teknik eksper ve mütehassıs" lâzimesine riayet olunmamıştır.

İş kazaları sonunda ölenlere mâlûl kalanlara ne miktar tazminat verilmiştir bilmiyoruz. Asıl mesele tazminat ile kayıpların telâfisi değil, önceden tehlikeleri önliyerek sigortaların bu fasıldaki artan masraflarını azaltmaktır. Bu sebeple teknik ihtisas dışında türlü meslekten ve tahsilden gelen elemanlarla kurulmuş olan kadroların yeniden tanzimine ehemmiyetle işaret ederiz.

Muhterem Arkadaşlar,

5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikalariyle Sendika Birlikleri hakkındaki kanun; Demokratik rejime has olan tatbikat seyri takip edememiştir. Memleketimizde 1947 yılında tedvin edilen bu kanun demokrasinin kabul tereddütleri içinde doğmuş olduğu içindir ki, tahdidî hükümlerle dahi, noksanlıklarla mâlûldür. Bu sebeple sendika kurma hürriyeti yurt içinde mahdut işçi katagorilerine inhisar etmiş, kurulan sendikaların faaliyet sahaları daraltılmıştır. Siyasetle iştigal gibi çok umumi ve hudutları belirsiz tabirler kullanılmak suretiyle sendikaların kapatılacağı zikredilen bu kanunda yasak edilen grev hakkının istimali halinde dahi sendikaların kapatılacağı derpiş edilmiştir. Yine bu kanunla birliklerin kuruluşunu engelleyen, gelişmelerini köstekleyen hükümlerden başka, türlü tefsirlere müsait olan hükümleri yüzünden tatbikatta tereddütler hâsıl olmuş, hatta icra makamlarının sendikaları murakabe etmeleri sebebiyle pek mütezahir olan müdahaleleri "Bağımsızlık" prensibi asla bağdaşamıyan hareketler olarak tavsif edilmiştir. Federasyon ve konfederasyon hakkında lüfzi sarahati muhtevi bulunmıyan bu kanun karşı-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000258

sında mümkün mertebe gelişmeğe çalışan sendikalarımız, mesleki hak ve menfaatlerini müşterek cephe halinde savunabilmek için, yurdun muhtelif bölgelerinde, birlikler, federasyonlar, ve konfederasyon halinde taazzun edebilmişlerdir. Kuruluşlarına rağmen bu teşekküller, çok dar faaliyet sahalarında mensuplarının hak ve menfaatlerini gereği gibi savunamamışlar, içtimai politikanın müessir ve bağımsız teşekkülleri olmak vasfını iktisabedememişlerdir. Bilhassa son zamanlarda sosyal fonksiyonlarının icabı olan faaliyetlerinden dolayı Hükümetin husumetine mâruz kalmışlardır. Bu husumet, işsizlik gibi haklı bir dâvada sendikaların kapanmasına, hatta bunların bazı birlik ve federasyonlarının kapanmalarına müncer olmuştur.

Hâdiselerin seyri içinde sendikaların son durumların Yüksek Meclise izah etmek vazifemizdir.

5/8/1956 tarihinde işsizliğin mevcut olduğu iddiasında bulunan İstanbul işçi sendikaları birliğine Çalışma Vekâleti verdiği sert cevabında aynen şöyle diyor: "Herhangi bir sınai müessesesinin şu veya bu sebeple faaliyetini tatil etmesi ve bu sebeple bir kısım işçilerin işsiz kalmaları mevzuu Sendikalar Birliğinin teşebbüsüyle ele alınacak mevzu olmayıp, böyle bir hâdisenin vukuu halinde Hükümet derhal ve resmen harekete geçer."

Çalışma Vekâletinin bu tebliği çok yanlış bir anlayışla Sendikaların Hükümetin salâhiyetlerine müdahale ettiği mânasını taşımaktadır. İşsizlik hâdiseleri karşısında sendikaların oturup susması gibi abes bir durum nasıl tavassur ve ifade edilir. Muhterem arkadaşlarım. İşsizliğin sebep ve neticelerini resmî makamlara duyurmak sendikaların neden hak ve vazifeleri meyanında sayılmasın? Aksini düşünmek, esasen sendikaları fonksiyonsuz bir varlık farzetmekle müsavi değil midir? Sendikalar grev yapamaz, mensupları adına kollektif iş sözleşmeleri aktedemez, mensuplarının geçim şartlarına müessir olan sosyal ve ekonomik politika üzerinde fikir ve kanaat beyan edemez de ne yapar ve mevcudiyetlerinin hikmeti nedir?

Batılı bir müellifin dediği gibi: "Hiçbir sendika işçilerin kollektif faaliyetlerine yardım veya bunu frenlemek imkânlarına sahip hükümetlerin ve parlâmentoların faaliyetine ilgisizlik gösteremez. Hiçbir sendika hal şekilleri ve meselelerin bizatihi kendileri işçi kitlelerinin yaşaması üzerine derin tesir icra edecek iç ve dış politika hayatının umum dâvalarına karşı bigâne kalamaz."

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000259

Muhterem Arkadaşlar,

Çalışma Vekâletinin işsizliğin mevcut olmadığına dair muhtelif tebliğ ve tekziplerinden mutmain olmayan teksif federasyonu 8/9/1956 günü yayınladığı tebliğinde ihbarlı işçiler hariç işine son verilenlerin mensucatta 18665 e baliğ olduğunu gerekirse zu rakkamların bildirimine dair vesikaları alâkalılara ibraza amâde bulunduğunu söylüyor. Bu tebliğ üzerine Çalışma Vekili 18/9/1956 tarihinde Dünya Gazetesinde münteşir cevabında Sendikalar Kanunun mahut 8 inci maddesiyle mezkûr federasyonu bakınız nasıl tehdit ediyor: "Vekâletimiz esasen Teksif Federasyonu idare heyetinin bir organı olmadığını, çünkü bu teşekkülü Sendikalar Kanununun 8 inci maddesine uygun olarak kurulmadığını da ayrıca tebarüz ettirmeği faydalı bulur."

Bu tebliğden aşağı yukarı 14 gün evvel 4/9/1956 tarihinde Çalışma Vekâleti sureti bizde mahfuz resmî yazılariyle İstanbul 18 inci Sendikaları Birliğinin de kuruluşunun kanuna aykırı olduğunu ihbar ediyor. Halbuki İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Türkiye'de ilk defa 1948 yılında kurulmuş ve Statü kabul edilmiştir. Şimdi vekil beyden sormak hakkımızdır: İşsizlik iddialarına gelinceye kadar aradan geçen uzun yıllar zarfında bu teşekküllerin gayri kanuni oldukları neden ihtar ve ihbar edilmemiştir. Bu müddet zarfında bu teşekküllerin kuruluşu kanuna aykırı idi de neden yıllarca faaliyetlerine müsaade olunmuştur?

Bütün bunlardan çıkan mâna şudur: Hükümet yürürlükte olan Sendikalar Kanununun kapamağa müsait hükümlerinden faydalanarak, birlik ve federasyonları kapatmağa önce tahmin etmiş, sonra da teşebbüslere girişmiştir. İzah edelim: İlk kurban olarak seçilen Güney İş Federasyonu ile Tarsus'daki diğer bir işçi teşekkülü olmuştur. Bunlardan Güney İş Federasyonunun sorğu hâkimliğince ittihaz edilen faaliyetten men kararı mahut 8 inci maddeye istinat ettirilmektedir. Halbuki bu karardan 3 yıl önce 11/11/1954 tarihinde bir örneği bizde mahfuz olan ve Seyhan Bölgesi Çalışma Müdürlüğünce mezkûr Federasyona gönderilen yazı aynen şöyledir: "Federasyonunuza ait ana tüzüğün 5018 sayılı Sendikalar Kanununun hükümlerine uygun bulunduğu Çalışma Vekâletinden bildirilmiştir." Keza bir yıl sonra Vekâletten gelen 31/12/1955 tarihli yazıda da, Federasyona iltihak eden bazı sendikaların iltihak kararlarının mezkûr 8 inci maddeye uygun olduğu bildirilmiştir.

Sonradan açılmasına mahkemece karar verilen Sakarya Federasyonunun kapanması macerası da bunlara benzemekle beraber ayrı bir hususiyet arzetmektedir. Geçen Ocak ayının ortalarında Eskişehir Dev-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000260

let Demir Yolları Sanayi İşçileri Sendikasının yıllık kongresinde konuşan Çalışma Vekili: Kapattırılan Sakarya Federasyonunu kasdederek: "Bu kanun, diyor, bugün birlik ve federasyonlar için bir tehlike teşkil etmiştir. Hattâ bir tanesinin hâkim kararıyle kapatılmış olduğunu bugün, esefle öğrenmiş bulunuyorum" Vekil bey, Sakarya Federasyonunun kapatılacağını önceden bilmediğini ifade eden sözlerinden sonra Türk işçisi için bakınız ne tatlı diller döküyor: "Bir memlekette diyor, Vekil bey; işçi hayatının teminat altında bulunabilmesinin tek şartı sendikaların inkişafıdır." Daha sonra "İnsana sonsuz saadet bahşeden bakışlarınızın tesiri altındayım. Altı yedi ay evvel sizin bulaşık kaşığınızla yediğim çorbanın lezzetini hala unutamadım." Kalbimi hepinizin kalbine görünmez tellerle bağladım.

Muhterem Arkadaşlarım,

Sendikalara karşı girişilen teşebbüslerden ve bazı hâdiselerden haberdar olmasaydık, biz de bu sözlerin samimiyetine derhal gönül verebilir, ciddiliğine inanabilirdik. Fakat Sakarya Federasyonunun kapandığını esefle öğrendiğini ifade ettiği kongre gününde Vekil beyin bu sözlerine inanan bir tek işçi bulunmuyordu. Zira kongreden dört ay önce, yani Vekil bey imzasiyle Adliye Vekâletine Gizli ve Zata mahsus olarak 11/9/1956 tarih ve 8419 sayı ile gönderdiği resmî yazıda Sakarya Federasyonunun kapanmasını talep ve tahrik eylemektedir.

Bir taraftan sendikalar ve sendika idarecilerinin tatlı sözlerle avutulurken, diğer taraftan Adliye Vekâletine yapılan gizli iş'arlarla sendika birlik ve federasyonlarının kapanmasını sağlamak iki taraflı politikanın ta kendisidir. Sendikalar Kanunun tadil teşebbüsüne girişmeden, Hükümetin bu teşebbüsleri, sendika hürriyetiyle bağdaşamıyan Antidemokratik hareketler olarak işçi umumi efkârında endişe ve üzüntü yaratmıştır. Teessüfle işaret edelim ki; Basın, üniversite ve toplantı hürriyeti nasıl tahdide uğramışsa, sendikalar da hürriyetinden ve bağımsızlığından tecritedilmek istenmiştir. Sendika hürriyeti diğer hürriyetlerle birlikte bütündür. Antidemokratik istikamette yol alan Hükümetin politikasından sendikalarımızın da nasibini alacağı muhakkaktır.

Türlü fedakârlıklarla kurulan, vatanperver ve idealist idarecilerinin meşakkatli gayretleriyle zor şartlar altında yürütülmeğe çalışılan sendika birlik ve federasyonları bu güne kadar kendi dâvalarının sahalarında müspet müessiriyet unsuru olamamışlardır. Resmî ağızlar, sendikaların sayılarının çoğaldığını iftihar ile iddia edebilirler, para yardımları yapıldığı söylenebilir. Ama hiç bir zaman, hiç bir memlekette on-

ların manevî demek olan hürriyetlerinin yokluğuna mukabil maddi varlıklarının adedinin çokluğu inkişaf ettiklerine delil sayılmamıştır. Faşist rejimlerde de sendikaların sayıları çoğalmıştır, fakat o memleketler de sendika hürriyetinden ve bağımsızlığından bahsedilememiştir. Demokrasi ile idare edilen hiç bir memlekette işsizlik iddiasında, bulunan sendikalara karşı Hükümet cephe almamıştır. O memleketlerde sendikalar mensuplarının haklarını müdafaa ederlerken, Hükümetin politikasına uymak mecburiyetiyle karşı karşıya kalmamışlardır. Hükümetle ayrı görüşe sahip oldukları, onun politikasına ayak uydurmakları müddetçe dahi yaşamak hak ve imkânlarına ziyadesiyle sahip olmuşlardır.

Muhterem Arkadaşlar,

8/8/1951 tarih ve 5834 sayılı kanunla teşkilânlanma ve kollektif müzakere hakkı prensiplerinin uygulanmasına mütaallik 98 No. lu milletlerarası sözleşmesinin Yüksek Meclise tasdikinden ve 2 nci Adnan Menderes kabinesinin 3 Nisan 1951 tarihli Hükümet programında : "Sendikaların işçilerimiz için daha faydalı bir teşekkül olması maksadiyle kanunda icabeden tadiller üzerinde çalışılmaktadır." Şeklindeki sözlerinden bu yana 6 yıl geçmiştir. Demekki hükümet; o tarihtenberi millî ve milletlerarası vecibelerini yerine getirmemekle ciddî telâkki edilecek ihmâl ve lâkaydi içinde hareketsiz kalmak yolunu tercih etmiştir.

Nitekim bu ihmâl ve kayıtsızlıklar, Çalışma Meclisinin sosyal politika dâvalarımızın ana meselelerine taallûk eden kararları karşısında da gösterilmiştir. Bu meseleleri Çalışma Meclisinin ele aldığı mevzularla birlikte mütalâa etmekte fayda vardır. Teşkilât Kanununun 17 inci maddesi Çalışma Meclisinin Çalışma Vekilinin başkanlığında, bakanlıklardan gönderilecek tam yetkili birer temsilci ile 4698 sayılı kanunun 12 nci maddesinde gösterilen işçi ve işveren temsilcilerinden kurulacağını derpiş etmektedir.

Memleketimizde sosyal mevzuatın aksıyan ve ıslâha muhtaç hükümlerine işaret etmesi bakımından çok ehemmiyetli ve fakat kararları istişari mahiyette olan Çalışma Meclisi bu güne kadar biri 1947 yılında diğeri de 15 Şubat 1954 yılında toplantıya çağrılmıştır. 1954 yılı Çalışma Meclisi sosyal hayatımızda akisler bırakan bir meclistir. İttihaz etmiş olduğu kararlar, Teşkilât Kanunun icabı olarak istişari de olsa, Hükümetin sosyal politikasına istikamet verici bir karakter taşımaktadır. Bu bakımdan ikinci çalışma Meclisi iş hayatını tanziminde rol oynamaya mani olan bazı mevzuat bölümlerinin aksıyan taraflarına hakkı ile dokunmuş, tadili icabedenleri karalar halinde belirtmiş bulunuyordu. O kadar

ki; kapanış nutkunda zamanın Çalışma Vekili dahi Çalışma Meclisinin "Hakikaten kabili tatbikiyesi yüksek kararlara" vardığını söylemiştir. Fakat, arkadaşlar, aradan üç yıl geçmesine rağmen "Kabili tatbikiyesi yüksek" olan bu kararların hemen hiç biri ele alınarak mevzuat tadilâtına esas alınmamıştır.

İkinci Çalışma Meclisi 2 komisyon kararıyle çalışmıştır. 1 No. lu komisyon; İş Kanunun şümulü, Tarım İş Kanunu, Sendikalar Kanunu ile grev hakkında 30 a yakın, 2 No. lu komisyon ise İş Kanununa mütedair iş aktinin feshi, kollektif mukaveleler, asgari ücret hakkında 28 kadar karar ittihaz etmiştir.

Çalışma Meclisinin kararları istişari olup, Hükümeti bağlayıcı mahiyette olmamakla beraber, Demokrat Parti programında zikredilen sosyal siyaset zümdelerine mutabık olduğu muhalefette ki taahhütlerine uygun düştüğü cihetle sosyal mevzuatın ıslâhında hareket unsuru olarak ele alınmalıydı. Sadece sigorta kurumlarının tâdili suretiyle sosyal hayatta riske mâruz kalanların menfaatlerini garanti altına almak, hafta ve genel tatil günlerinde ücretlerin tama iblâğ etmek, istenildiği zamanlarda Hükümet kararnameleriyle bazı işyerlerini İş Kanunun kapsamına çekmek dâvaları kökünden alledici teşebbüsler değildir. Sosyal politikanın teferruatına taallûk eden bu meseleleri halletmek işçinin diğer bütün haklarının güvenlik altında bulunduğuna asla delâlet etmez. Bu suretle, emeği ile çalışan sınıfın sosyal güvenlik gayesine varılamaz. Bu gayenin tahakkukuna sosyal sigortaların ikmaliyle, millî gelirin daha adilâne şekilde hizmet edecek grev vasıtasiyle kollektif müzakere yolundan kollektif mukavelelerin akdiyle ve bütün bunlara muvazi olarak sendikaların hür kurulup, müdahalelerden masun ve hür şekilde işlemeleriyle varılabilir kanaatindeyiz.

Başka memleketlerin anayasalarında teminat altında bulunan bu haklar ve imânlar, memleketimizde sağlanmadan tam ve kâmil, müessir ve müdebbir bir sosyal politikanın mevcudiyetinden bahsedilemiyecektir.

SIHHAT VE İÇTİMAİ MUAVENET VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYANLAR : ANTALYA MEB'USU Dr. ASIM OKUR VE BURSA MEB'USU Dr. İBRAHİM ÖKTEN

SÖZCÜ : ANTALYA MEB'USU Dr. ASIM OKUR

Muhterem arkadaşlar,

Hürriyet Partisi Meclis Grupu adına, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin 1957 bütçesi üzerindeki görüş ve tenkitlerimizi arz ediyorum:

Evvelâ, umumî görüş olarak, Demokrat Parti iktidarının, altı senelik sağlık politikasının sevk ve idaresinde, eski iktidarın bu yolda takip ettiği prensip ve sistemlerde memleketin hakiki ihtiyacına uygun esaslı bir değişiklik yapamadığını ve bütün icraata hükûmetin daima tenkid ettiğimiz umumî «günlük politika» zihniyetinin hâkim kılındığını ve pek yersiz müdahalelere maruz bırakıldığını kayıt ve tesbit etmek isteriz. İlk Cumhuriyet Hükümetinde bir Vekâlet halinde yürütülmeğe başlanan Sağlık ve İçtimaî Yardım hizmetlerinin uzun seneler Vekili olarak bu müessesenin kuruluşunu tanzim eden ve hatırası şükranla anılmağa lâyık olan rahmetli Refik Saydam'dan sonra, cemiyetimizin tekâmülüne ve bugünkü şartları içindeki ihtiyacına uygun bir merhaleye ulaştırıldığını iddia etmek imkânsızdır. Bu Vekâlet, ne mevzuatında, ne teşkilâtının bünyesinde bir istihaleye mâruz tutulmuş ve ne de gördüğü hizmet bakımından halkımızın ihtiyacı nisbetinde bir keyfiyet ve kemiyet sağlıyabilmiştir. Filhakika, 1951 den bu yana, sağlık bütçesi mikdar itibariyle %300 gibi oldukça büyük bir inkişafa mazhar olmasına rağmen, teşkilâtında ve müesseselerinin verimindeki tekâmül, bu artış ile hiç de mütenasip olamamıştır.

Bunun başlıca sebebini, plânsızlık, programsızlık ve idareye hâkim olan bilgisizlikte aramak lâzımdır.

Her ne kadar Vekâlet, sırasında kendisinin bir plânı mevcut olduğunu ileri sürmekte ise de, yurdun içtimaî, iktisadî ve coğrafî durumu itibariyle hazırlanmış, tekemmül etmiş ve tatbik sahasına konmuş umumî bir plân ve programdan hâlâ mahrum bulunmaktadır. Büyük masraflar yapılarak getirilen ecnebi mütehassıslar hazırlattırılmış bir takım raporlar mevcutsa da, bunlar parça parça mevzulara inhisar etmekte, fakat bunlardan bir tatbikat plânı meydana getirilemediğinden esaslı fayda sağlanamamaktadır.

Sağlık Şûrası gibi, bünyesinde memleketin bu sahadaki kıymetlerini toplamış olması icabeden büyük sıfatlı bir teşekkülüne, ecnebi mütehassısların fikir ve tavsiyelerinden de faydalanarak bir millî sağlık plân ve programı hazırlatmak imkânı varken bu müessese, ismine lâyık olamıyan küçük ve basit hizmetlere hasredilmiş ve tamamen tesirsiz bir halde bırakılmıştır. Bu Vekâletin, ilmî hüviyeti, sistemlerinin ve usullerinin teknik mahiyetine hiç de uygun olmayan çok sıkı bir merkeziyetçiliğin dar-

zihniyeti içinde idare edilmekte inatlı bir ısrar gösterilmesi, yürütmekle mükellef bulunduğu hizmetleri başarısızlığa götüren başlıca âmillerden olmaktadır. Müesseselerinin görecekleri hizmet, mahiyeti itibariyle, bilgi, uzun tecrübe ve ihtisasa dayanmaktadır. Bunları yürüten bilginler ve mütehasıslar her türlü idarî teşebbüsten ve tasarruftan mahrum tutulmakta ve kendilerine nazaran formasyonu, binaenaleyh bilgi ve tecrübesi kifayetsiz bulunan merkez teşkilâtındaki âmirlerin daimî emir ve kumandasına arzı iftirar etmeğe mecbur bırakılmaktadırlar. İleri cemiyetlerin, asırlar boyunca sarfedilen gayretlerinin mahsulü olan ve her gün değişikliğe uğrayan bilgi ve tecrübelerin tatbik sahası olan sağlık müesseselerinin idaresini, lâalettâyin bir Devlet dairesinin idaresine hâkim olan arkaik zihniyetten kurtararak kendine has modern idare usullerine kavuşturmadıkça, sarfedilen para mikdarı ne olursa olsun muhtaç bulunduğumuz hizmetleri temin etmelerine imkân yoktur. Sağlık Vekâleti bugüne kadar bu ilmî görüşten ve anlayıştan mahrum kalmış, bütçeleri de bu yüzden gereği kadar faydalı neticeler verememiştir. O kadar ki, Vekâletin bütçesi, Hükûmetin topyekûn takip etmekte olduğu «günlük politika» zihniyeti içinde tertip edilen plânsız ve programsız yatırımlarla âdeta israf edilmektedir.

Demokrat Partinin altı senelik iktidar faaliyeti içinde, sağlık işlerinde, rakam olarak kendisince öğünülecek neticeler elde ettiğini inkâr etmek haksızlık olur. Ancak, Hükûmetin umumî politikası icabı, elde edilen neticeler bu rakamlar, hizmet bakımından kâfi müesseriyet temin edememiş ve vatandaşların hassaten köyde oturanların bekledikleri faydayı temin edememiştir. Harcanan yüz milyonlarla, yatırım sahasında elde edilen yüksek rakamlara rağmen, Sağlık Vekâletinin üç ana hedefi olan koruyucu hekimlik, tedavi edici hekimlikle içtimaî yardım hizmetleri hâlâ aksaktır, hâlâ vatandaş topluluklarının ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır.

Bugüne kadar takip edilen sağlık politikası her hangi bir plânla ilgili olmayarak siyasî tesirler ve mahallî dileklere tâbi kılınmış, bu sebeple bir kısım şehir ve kasabalar için lüzumsuz bir lüks telâkki edilen tesisler kurulmasına teşebbüs edilmiştir. Bunlardan bir kısmı bitirilememiş, bir kısmı da tam randımanla işleyememiş veyahut personelsizlikten açılamamıştır.

Bâzı yerler için pek lüzumlu olan tesisler, bunların faydalı olamıyacağı ve hattâ kullanılamıyacağı yerlere kurulmuştur. Plânsızlık ve prensipsizlik esas meselelerde olduğu gibi teferruatta da kendisini göstermiştir. Meselâ : Büyük bir Devlet hastahanesinde şiddetle ihtiyaç duyulan

ve devamlı taleplere rağmen temin edilemiyen bir kısım cihazların siyasî tesirler veya idaresizlik yüzünden küçük hastahanelere, hattâ dispanser ve sağlık merkezlerine gönderilerek muattal kılındığı sıkça vukubulmuş hâdiselerdendir.

Vekâlette hüküm süren bu beceriksizlik ve gelişi güzellikte, plânsızlık kadar, Vekâletin sevk ve idaresindeki kifayetsizliğin de tesiri vardır. Bu durum merkezden başlayarak muhite doğru yayılmaktadır. Bir çok ihtisas mevkilerine yapılan tâyinlerde ehliyetten ziyade başka tesirler rol oynamaktadır.

Sağlık Vekâleti organizmasının kanı mesabesinde olan personel işleri her hangi bir sistemden mahrum bir zihniyetle idare edilmektedir. Bu sebepten, sıhhî personel muhtaç olduğu huzur, emniyet ve çalışma şevkinden mahrum bulunmaktadır. Bu ana unsurların yokluğu yüzünden de müesseselerin randımanı keyfiyet ve kemiyet bakımından düşük olmakta, bir çok hizmet sahaları ve bu arada bilhassa mahrumiyet bölgesi dediğimiz Şark vilâyetlerinin kazalarında ve hattâ vilâyet merkezlerinde tesislerimiz hekimsiz kalmaktadır.

Muhterem arkadaşlar,

Muhtelif vesilelerle hekimlerin ve diğer sağlık personelinin durumları ve hizmet tutumları Yüksek Meclisimizde sert ve bazan da haksız tenkitlere mâruz tutulmuş olduğu malûmunuzdur. Vatan hizmetinde her vatandaşın ve bu arada münevverlerin fazlasiyle hissesi olması lâzım ve tabiidir. Fakat bir meslek zümresi içinde hizmet heyecan ve şevkinin beslenmesi, bilhassa bu manevî unsurları öldüren haksız ve binaenaleyh memleket aleyhine tecellî eden karar ve tedbirlerin yer bulmamış olması zaruridir. Sağlık Vekâleti presonelinin tâyin, nakil ve terfiini, meslekî hususiyetleri gözeten, adalet, hakkaniyet ve emniyeti teminat altında bulunduran bir sistemin maalesef bugüne kadar tesis ve tanzim edilemediğini hesaba katmak lâzımdır.

Türkiyemizin içtimaî, iktisadî durumu, bölgelerimiz arasındaki muazzam farkların mevcudiyetini hâlâ idame etmektedir. Aynı fakülteden çıkan, aynı şekilde ihtisas yapan ve aynı sınıfa mensup olan iki şahıs arasında tâyin, nakil ve terfide hakkaniyet ölçüleri carî olmazsa, çekilen emeklerle kazanılan bilgi ve tecrübeler aynı ölçü içinde kıymetlendirilmezse hizmet aşkı söner, ferdin içtimaî karakteri zail olur ve insanlarda ister istemez egoizm hâkim olur. Vekâlete hâkim olan bu sistemsizliğin «alabildiğine keyfiliğine» açtığı yol hakkında muhterem Meclise bir fikir verebilmek için başta İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir, Bur-

sa gibi medenî ve içtimaî durumu ve aynı zamanda kazanç imkânları bakımından diğer bölgelerimizden çok farklı olan şehirlerimizdeki müesseseler kadrolarının sıkışık vaziyetleri ile Orta Anadolu ve hassaten Şark Vilâyetlerimizdeki müesseseler kadrolarındaki boşlukların sebeplerini araştırmak kâfidir. Asgarî bir içtimaî adalet duygusu memleketin garbında yaşayan vatandaşların haiz oldukları tabiî ve iktisadî imtiyazlar karşısında Devlet imkânlarından istifade ederek Şarkta yaşayan vatandaşların ihtiyaçlarının giderilmesine çalışmayı âmirdir. Bugün İstanbul'da öyle hastaneler vardır ki otuz yataklı bir serviste aynı ihtisas koluna mensup beş hekim vazife görmekte iken buna mukabil aynı miktar yatağı bulunan diğer vilâyet müesseselerinin bazılarında mütehassıs bulunmamaktadır.

Muhterem arkadaşlar,

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin kuruluş gayesi ile mevzuatının tahakkukunu âmir bulunan hizmet mevzularını da kısaca gözden geçirmemize müsaadenizi dilerim.

Koruyucu hekimlik hizmetleri :

Bir medenî topluluğun sağlık işlerinin başında, koruyucu hekimliğin yer alması icabeder. Bu ana düşüncenin ifadesinde iktidar ve muhalefet daima birleşmişlerdir. Ancak tatbikatındaki ihtilâfımız büyüktür. Dünyanın her yerinde koruyucu hekimlik muayyen prensip içinde yürütülmektedir. Dünya Sağlık Teşkilâtının Anayasasında bu prensipler sarahaten ifadesini bulmuştur. Bunların güttüğü gaye fertlerin ve toplulukların hastalıklardan vikayesidir.

Bu mevzu, köy, kasaba ve şehirlerin sağlık plânlarının yapılmasından itibaren, meskenlerin sıhhî şartları haiz olması, suların temiz tutulması, en ufak topluluk içinde bile kanalizasyon tertibinin veyahut buna yakın fayda sağlıyacak diğer usullerin tahakkuk ettirilmesi, gebelik ve doğumdan başlıyarak ferdin içinde bulunduğu imkân, beslenme ve bulaşıcı hastalıklardan korunma şartlarını temin ve tanzim gibi bir bütün içinde mütalâa edilmek icabeder. Halbuki, bu mühim dâva memleketimizde bir bütün halinde hiç bir zaman ele alınmamıştır. Burada da plânsızlık ve programsızlık yine tenkitlerimizin esasını teşkil edecektir. Başımızın ağrıması üzerine insiyaki olarak Aspirin ve benzeri olan ilâçlara baş vurmak gibi bugüne kadar, hastalığı değil, ârazını tedavi etmeğe uğraşmak kabilinden tedbirlerle zaman ve para israfına gidilmiştir. Öyle köy ve kasabalarımız vardır ki, kuruldukları yerler bakımından esaslı

ve gerekli sanitasyon tedbirlerine baş vurmadıkça, bugün tatbik etmekte olduğumuz usullerle, oralarda yaşayan vatandaşları bu sebepten devamlı surette mâruz bulundukları çeşitli hastalıklardan korumak imkânı yoktur. Bunun, büyük bütçe imkânlarına bağlı bulunduğunu ve Devletin topyekûn politikasını ilgilendiren pek çok veçheli bir dâva olduğunu biz de bilmekteyiz. Ancak, bu meselelerimizi derhal tesbit etmek, plânlaştırmak ve bütün Devlet hizmetlerini bu zaviyeden koordine etmek suretiyle yavaş yavaş tahakkuk safhasına geçirmek mümkündür.

Yukarıda arzettiğimiz prensip düşünceleri, ve bütün vatandaşların ruhen, bedenen ve sosyal bakımdan huzur içinde yaşamaları imkânını hedef tutan koruyucu hekimlik, kemiyet ve keyfiyetle birlikte mütalâa etmemiz icabeden nüfus politikamızı da çok yakından ilgilendirmektedir.

Bizde koruyucu hekimlik hizmetlerinin mihverini «köy halkının sağlığını korumaya mâtuf hizmetler» teşkil etmelidir. Çünkü bugün nüfusumuzun beşte dördünü teşkil eden köylü vatandaşlar hâlen yürütülmekte olan sağlık hizmetlerinden lâyıkiyle faydalanamamaktadırlar. Bu maksatla büyük ümitlerle kurulmasına girişilen Sağlık Merkezi maalesef gayelerinden uzak kalmışlardır. Modern mânâda bir sağlık organizimi olan bu müesseseler maksatları dışına çıkarılarak âdeta dejenere edilmişlerdir. Daha ziyade koruyucu hekimlikle meşgul olmak üzere kurulan bu müesseselere bizde hem koruyucu ve hem de tedavi edici olmak üzere iki cepheli vazife yükletilmiştir. Bu iki fonksiyonu yapabilmesi için gerekli personel, malzeme ve idare sistemi temin edilemediğinden iki hizmet de yarım kalmış ve bilhassa koruyucu fonksiyonu tamamen kaybolarak kifayetsiz birer tedavi müessesesi haline ifrağ edilmişlerdir. Bunun günahı doğrudan doğruya, prensibe sadakatsiz kalan, gerekli elemanları vaktinde yetiştiremiyen ve lüzumlu malzeme ve vasıtaları tedarik etmeyen Sağlık Vekâletinindir. Böylece bu merkezler sağlık hizmetini köylü vatandaşın ayağına kadar götürmeyi hedef tutan asıl gayesi yerine faaliyet sahaları kaza merkezlerindeki halka ve ancak kendiliklerinden müessese kapısına kadar gelebilen köylülere münhasır birer küçük hastahane hâline getirilmişlerdir. 7 Haziran 1955 te çıkarılan 3686 sayılı Kaza Sağlık İdâreleri ve Sağlık Merkezleri Tâlimatnamesi bu müesseselerin çalışmalarını tanzim edememiş, aksine bir çok karışıklıklara sebebiyet vermiştir.

Mevzuat gereğince tamamen bir büro adamı halinde çalışmağa mahkûm olan Hükûmet Tabiplerini bu müeseselerin başına geçirmek ve kazanın koruyucu ve tedavi edeci hekimlik hizmetlerinden başka bütün sanitasyon, istatistik ve diğer sağlık işlerini de aynı hekimlere gördürmeğe kalkışmak suretiyle sağlık merkezlerini gayelerinden büsbütün uzaklaş-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000270

tırmış bulunmaktadır. Bugün, bu müesseseler kendilerine yüklenen çeşitli hizmetlerin yükü altında ezilmiş, doğrudan doğruya köylünün sağlığı bakımından esaslı hiç bir yardımda bulunamaz bir hale getirilmiştir.

Demokrat Parti iktidarının en çok övündüğü, hakikaten millete ve Devlet bütçesine bir hayli pahlıya mal olan ve müktedir bir idare sayesinde pek çok faydalar sağlamağa namzet bulunan bu müesseseler beceriksizlik ve bilgisizlik yüzünden yarı yarıya muattal bir duruma düşürülmüşlerdir.

Vekâletin resmî kayıtlarına nazaran mevcut 201 Sağlık Merkezinde ancak (77) tanesinin hekim kadrosu ve (40) tanesinin hemşire kadrosu tamamlanabilmiştir. (81) tanesi tek hekimli, (43) tanesinde ise hiç hekim yoktur. (69) tanesi de tamaen hemşiresizdir. Bütün bu (201) sağlık Merkezinde çeşitli şubelerde olmak üzere yalnız (63) mütehassıs eleman bulunmaktadır. Şartlar bu kadar kötü iken hâlen inşa halinde bulunan onlarca Sağlık Merkezi ile bu seneki bütçede yeniden merkezleri inşası için milyonlarca tahsisat istenmesine akıl erdirmek imkânsızdır. Millî servetin bu miras yedice israfına muhalefet olarak bizlerin manî olmamıza imkân bulunmadığına göre iktidara mensup Mebus arkadaşların kayıtsız kalmıyacaklarını ümit etmek isteriz. Bundan başka Sağlık Vekâletinin koruyucu Tababeti ilgilendiren hizmet sahasındaki kadrolarında korkunç mikdarda münhaller mevcuttur. (250) Hükûmet Tabipliği hâlen münhal bulunmaktadır. Bunlardan (161) i nahiye kadrosudur. Fakat geri kalan (89) münhal doğrudan doğruya kaza merkezlerine aittir. Ve bu kazalardan (28) inde de ne serbest ve ne de başka sıfatla bir tek hekim dahi yoktur. Aşağı yukarı bir milyon vatandaş mutlak surette kendi kaderlerine terk edilmiş durumdadır. Yine sıtma, frengi ve trahom mücadeleleri ile belediye sağlık kadrolarında da (166) ve sağlık merkezlerinde ise (168) hekimlik münhaldir. Deri ve tenasül hastalıkları ile mücadeleye memur dispanserlerin de yarısından fazlasında mütehassıs bulunmamaktadır.

Bu şartlar altında, frengi ve trahom mücadelelerinin neden bugüne kadar muvaffak bir neticeye ulaşamadığını takdir etmek güç değildir.

Koruyucu tababet mevzuunda günün bir numaralı meselesi hiç şüphesiz verem savaşıdır. Verem halâ yurdumuzda, büyük tahribat yapmakta berdevamdır. 1954 ten bu yana git gide zorlaşan hayat şartları içinde gıdasızlığa maruz bulunan vatandaş kitlesi bu âfetin daha da büyüyen tehdidi altında yaşamaktadır. Buna mukabil memleketimizde 1950 den sonra büyük bir hamle ile gelişmiş olan verem savaşı maalesef 1954 ten

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000271

bu yana eski hızını kaybetmiştir. Bundan yalnız B. C. G. Verem Aşısı kampanyasını istisna etmek lâzımdır. Geniş ölçüde yapılmakta olan ve bugüne kadar nüfusumuzun yarıdan fazlasını kaplayan bir sahada Dünya Sağlık Teşkilâtının şâyânı şükrân yardımı ile neticelenmiş bulunan bu aşı tatbikatını en ücrâ köşelere kadar götüren mütevazî ve çalışkan hekim ve sağlık personeline bu kürsüden minnetdarlığımızı ifade etmeği bir borç biliriz.

Vekâletin bir kolunun muvaffakiyetle yürüttüğü bu işe mukabil mücadelenin diğer sahalarında maalesef gerekli muvafakiyet idare edilememiştir. Veremli yatağı 1949 da (1037) iken 1950 den itibaren büyük bir gayret sarfiyle sür'atle artmağa başlamış ve mikdarı 1953 de (6357) ye çıkartılmıştır. Fakat bu yıldan sonra artışdaki nisbet durmuş, son üç yılda ancak (1420) yatak çoğaltılarak yekûn (7777) yi bulmuştur. Bunu veremli yataklarının üç senedenberi kâfi mikdara varmış bulunmasiyle izaha imkân yoktur. Zirâ memleketimizin asgarî ihtiyacı otuz bin yatağın üstündedir. Bugün umumî hastahanelerin dahiliye servislerinde veremli sayısı umumî olarak bunların yatak mevcudunun üçte birini işgal etmekte devam etmektedir ki bunun bir çok bakımdan mahzurları aşikârdır. Hâlâ bir çok veremliler yatak sırası beklemekte ve yatanların çoğu ise hastalıkları iyileşmeden müesseselerden çıkarılmaktadır. Bu yüzden hastahaneden hastahaneye dolaşan veremliler evlerine, seyahat ettikleri vasıtalar içinde bir çok kimseleri bulaştırmaktadır. Vekâletin senelerdenberi devam eden bu duruma son vermek için veremlileri kendi memleketlerinden uzakta bulunan hastanelere göndermekten vaz geçmesi ve her vilâyet merkezinde o vilâyetin ihtiyacını karşılıyacak mikdarda veremli yatağı temin etmesi kat'î bir zarurettir.

Vekâlet, verem dispanserleri sayısını arttırmakla beraber bunların tam mânasiyle verem mücadele unsurları halinde çalışmalarını temin edememiştir. Bu dispanserlerin mühim bir kısmı birer poliklinik halinde çalışmaktadır. Bunda yetişmiş eleman yokluğunun büyük dahli olduğu şüphesizdir. Fakat bunların yetiştirilmesi yolunda ciddî bir gayretin sarf edildiği de görülmemektedir. Bundan başka ziyaretçi hemşire temin edebilmek için bu dispanserlerde çalışan hemşirelere maaşlarından başka tazminat vermek ve istikballerini temin bakımından kıdemlerinde bazı hususiyetler tanımak, alınması yerinde olan tedbirlerdir.

Verem mücadelesinde tesiri büyük olan kanunî mevzuat da kifayetsizdir. Bugün yürürlükte olan kanun, mevzuun yalnız malî cephesini nazarı itibare almakta olduğundan ihtiyaca cevap vermekten uzaktır. Bu

sebepten Vekâlette toplanan İkinci Verem Savaşı İstişare Komisyonu «Veremle savaş kanunu tasarısını» hazırlamıştı. Vekâlet temsilcilerinin de iştirak ettiği bu komisyon tarafında kabul edilmiş olan bu tasarı Meclise getirilmemiştir. Vekâlet bugün memleketimiz için birinci derecede ehemmiyetli bir sağlık dâvası olan veremle savaş için nedense vaktiyle sıtmaya gösterdiği gibi ciddi bir ilgi göstermemektedir. Ona kalırsa, hazırlamış olduğu yeni teşkilât kanunu bu mevzuu halledecek ve ayrı bir kanuna ihtiyaç kalmıyacaktır. Halbuki :

Veremle savaş, sosyal hastalıklar arasında mütalâa edilerek bir Şube Müdürünün idaresine verilmektedir. Verem, bugün hususi surette ehemmiyet verilmesi ve olağan üstü bir cehd sarfedilmesi icabeden millî meselelerimizdendir. Nitekim evvelce sıtma yurdumuzda büyük bir âfet halinde hüküm sürmekte iken hususi bir mücadele kurulmuş ve büyük gayretler bahasına muvaffak da olunmuştur. Önümüzde böyle bir misâl varken tesiri az tedbirler içinde bocalamak dâvayı anlamamak demektir ki, bu yolda Vekâletin ısrara hakkı olmadığına sureti hususiyede işaret etmek isteriz. Ancak büyük imkânları seferber etmek suretiyledir ki veremin halkımız arasında yapmakta olduğu korkunç tahribatından kurtulmak mümkün olacağına kat'iyyen inanıyoruz. Bunun için Vekâletin birân evvel Büyük Meclise bir verem savaş kanunu getirmesini temin etmesini ekseriyet grupundan meleket menfaatine temenni ve rica ederiz.

Muhterem arkadaşlar,

Koruyucu hekimlik mevzuundaki mütalâa ve tenkitlerimizi son vermeden evvel nüfusumuzun büyük ekseriyetinin içinde yaşadığı köylerimizin durumunu ehemmiyet ve ciddiyetle ele almanın kat'î lüzumuna sureti mahsusada işaret etmek istiyoruz. Sağlık teşkilâtının bu günkü kuruluş ve işleyiş şekline göre şehirlilerin bu hizmetlerden istifade etmek bakımından çok daha imtiyazlı bir durumda oldukları muhakkaktır. Hastahanelerde muayene ve yatış imkânlarından tutunuz da diğer her çeşit kolaylıktan en az faydalanan köylüdür. Zaten büyük mahrumiyet içinde bulunan bu sınıfın hayat mücadelesi bu yüzden daha çetin olmakta ve hele küçük yaşlardaki ölüm nisbeti korkunç durumunu muhafaza etmektedir. Bu köy sağlığı dâvası en kısa bir zaman zarfında ciddi ve esaslı bir plâna bağlanıncaya kadar bugünkü sistem içinde alınması gerekli tedbirlerin bulunduğuna kaniiz. Evvelâ köyde sağlık eğitimine ciddi bir şekil vermek zamanı çoktan gelmiştir. Vekâletin bu işle ilgili bir şubesi mevcut olmasına rağmen ne tahsisat bakımından ve ne de çalışma usulleri bakımından bugüne kadar hiç bir tesiri olmamış ve mesaisi bir gösteriş manzarasından öteye geçmemiştir. Burada Maarif Vekâleti, Dahiliye Vekâ-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000273

leti ve diğer dairelerle el ele çalışmak icabedecektir. Vatandaşı afişle, sinema ile, öğütlerle ve istifadeli broşürlerle devamlı surette beslemek ve zaman zaman köylü vatandaşın bu yoldan edinmekte olduğu bilgilerin derecesini araştırarak gerekirse yeni ve pratik usullere baş vurmakta büyük fayda vardır. Bugün olduğu gibi Vekâlette bastırılan bâzı afişlerle broşürlerden bir mikdarının hastahaneler ve polikliniklerinde gelenlere tevziine inhisar eden bir sağlık propaganda ve eğitimin daima verimsiz kalmağa mahkûmdur. Bugün köyde sağlık hizmetlerini ifaye memur olan köy ebeleriyle, sağlık memurlarının da fayda ve tesirlerinin kifayetsiz olduğunu kabul etmek lâzımdır. Evvelâ bunlar çok defa tek başlarına ifa etmek mecburiyetinde bulundukları hizmeti görecek bir bilgi ve tecrübeye sahip kılınmamaktadırlar. Pek çok köyümüzde ebe ninelerin bunlara tercih edilmesinin sebebi hiç şüphe yoktur ki aradaki seviye ve tecrübe farkının büyük olmasındandır. Bunu yalnız gelenek ve görenekle izah etmek imkânsızdır. Diğer taraftan bu unsurların adetleri de hâlâ gayri kâfi olmakta devam ediyor. Bu mesleklere rağbeti arttırmak için mensuplarını, çalışarak geçinecek bir insanı hiç bir veçhile tatmin etmeyen bugünkü sefil ücret ve maaş durumlarından kurtararak onları terfih ve istikballerini emniyet altına almak lâzımdır. Aynı zamanda bunların çalışmalarını ve bilgilerinin devamlı surette artmasını tanzim ve temin edecek usuller de tesis edilmelidir.

Tedavi müesseselerine gelinde :

Bu müesseselerin ve ihtiva ettikleri yatak sayısı bakımından ihtiyacımızı hiç bir surette karşılıyacak bir durumda olmadıkları hepimizce bilinen bir hakikattir. Her gün, yatak bulamıyarak hastahane kapılarından çevrilen vatandaşların acıklı halleri günün tabii hâdiselerindendir. Yatak kifayetsizliğinin yanı başında bâzı tipteki müesseselerin yokluğu da ayrıca ıstırap menbaı olmaktadır. Bunlar hakkında bir misâl vermek üzere, müzmin hastaları yatıracak müesseselerin henüz memleketimizde düşünülmediğini söylemek kâfidir zannederim. Hastahaneler talimatnamesi müzmin ve iyi olmıyacak hastaların yatırılmasını menetmektedir. Adetleri mahdut ve kadroları kifayetsiz olan Darülacezeler de bu hastaları kabul etmezler. Şu halde yüzbinleri bulan müzmin ve şifası olmayan hastalığa müptelâ vatandaşlarımıza hiç bir melce yok demektir. Bunlar ya bir müddet için normal hastahanelerin yataklarını beyhude yere işgal ederler veya cemiyetin her türlü şefkat yardımından mahrum köşelerinde meş'um âkibetlerini beklerler. Bu nevî hastalar için her memlekette hususi servisler ve hastahaneler mevcuttur. Artık bizde de bu ihtiyaca cevap vermek ve cemiyetin şefkat borcunu yerine getirmeği düşünmek zamanı gelmiştir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000274

Mevcut hastahanelerimizde, yurdun muhtelif bölgelerinin ihtiyaçlarına göre plânlı bir şekilde organize edilmemiştir. Yeni tesisler de muayyen bir plândan ziyade muhtelif tesirlere bağlı olarak mahallî ihtiyaçlar hesaba katılmadan yapılmaktadır. Diğer taraftan bütçe imkânlarımız ve iktisadî seviyemizle mütenasip olmayan bir lüks ve gösteriş havası yer yer hükmünü yürütmektedir. Memleketin muhtaç bulunduğu mikdarda yatak teminini hedef tutan ucuz inşaat sistemini ne bahasına olursa olsun mahfuz tutmak mecburiyetindeyiz. En lüzumlu şartları ve teçhizatı içinde bulunduran mütevazî fakat çok sayıda yatağın bulunmasını mümkün kılan bir tesis plânı içinde yatırım bütçesini değerlendirmek millî menfaate en uygun olanıdır. Garp memleketlerinde de bu zihniyet hâkimdir. Velhasıl, lüksten, gösterişten kaçınmak mecburiyetindeyiz. Mevcut hastahanelerimizin pek çoğu teçhizat ve kadro bakımından da fena durumdadırlar. Modern tıbbın bir takım vasıtaları hastahanelerimizin bir kısmında mevcut olmadığı gibi bâzı yeni teşhis ve tedavi imkânları da pek mahdut servislerde tatbik edilmektedir. Elektroansehaloğrafi, Fenestrasyon ameliyatı, Kornetraspilântasyonu, Nöroşirürji, büyük göğüs içi ameliyatları ve radyoterapi - kanser mücadelesi gibi ileri teknik imkânlardan maalesef mahrum bulunmaktayız. Bunda Vekâletin, hastahanelere gerekli teçhizatı temin etmekte, eleman yetiştirmekte ve yetişmiş elemanları yerlerinde kullanmak bakımından mutlak kayıtsızlık varsa da veyahut da bunların kâfi bilgi, idrâki haiz olamaması başlıca âmillerdendir. Tedavi müesseselerimizdeki mütehassısların tâyin ve nakillerinde bugün artık şahsî tesirlerden başka hiç bir prensip ve eser veren değerlerin teşvik ve tatminini hedef tutan her hangi bir zihniyet mevcut değildir. Bu yüzden «destiyi dolduran da, kıran da birdir» zihniyeti personelin ruhuna hâkim olmakta ve bu sebepten de tıp mesleğinin tekâmülünde esas olan meslekî rekabet duygusu sinmekte ve bunun yerine havaî duygular kaim olmaktadır. Dünya tıbbının dev adımlarla ilerlemekte olduğu bir devrede bu perişanlık tıbbımızın geleceği bakımından olduğu kadar vatandaşın sağlığının temini bakımından endişe verici bir tehlike teşkil etmektedir. Diğer Vekâletler mensuplar için tanınmış olan, zamanla ve ehliyetle baremin en yüksek derecesine erişebilmek hakkı ve mahrumiyet bölgelerinde çalışacaklara hakları olan tazminat ve saire gibi hususi muameleler henüz hastahane mütehassıslarına tanınmamaktadır. En yüksek hastahane mütehassıs kadrosu 90 dır. Bir mütehassıs ne kadar kıdemli olursa olsun, ancak bunun iki üst derecesi olan 125 lirayı aldıktan sonra bir daha terfi etmek imkânından mahrum olduğu gibi yeni hizmete giren mütehassıslar da diğer dairelerdeki emsallerinin mazhar oldukları imkânlara malik olamamaktadırlar. Bu tefriki ve bu haksızlığı izale etmek

lâzımdır. Hastahanelere tahsis edilmiş olan mütedavil sermayenin yerinde kullanıldığına kani bulunmaktayız. Bunun için yapılmış olan tâlimatname daha ziyade atölye ve imalâthaneler için hazırlanmış olan Devlet mütedavil sermaye tâlimatnamesinin bir kopyesi olduğundan ve hastahane fonksiyonunun hususiyetlerini nazarı itibare almadığından ihtiyaca cevap vermekten ve fayda temininden uzak kalmıştır. Bugün de mütedavil sermayeler hastahane baş tabibinin şahsî telâkkisine göre kullanılmakta ve bazan da müessesenin tıbbî ihtiyaçlarından ziyade süs ve lüks için sarfedilmektedir.

Hastahanelerin bir türlü haledilemiyen meselelerinden biri de hemşire meselesidir. Her ne kadar Vekâlet, muhtelif hastahanelerde açmış olduğu hemşire yardımcıları kursiyle bu ihtiyacı karşılamağa çalışmakta ise de, biz bu sistemin bugünkü şekliyle matlubu temin edeceğine inanmamaktayız. Çünkü hemşire yardımcılarının, bugün tatbik edilen metodlarla iyi bir şekilde yetiştirilmelerine imkân yoktur. Çünkü bunların sabit bir tedris ve tâlim kadrosu yoktur. Nazarî ders hastahanedeki bir iki mütehassısa angarya kabilinden verdirilmekte, pratik çalışmaları ise, öğretme kabiliyetleri meşkûk ellere bırakılmakta, salâhiyetli kontrol edilmemekte ve hele kurs sonu ehliyeti tâyin edecek imtihanlar ciddiyetten uzak şartlar içinde bulunmaktadır. Bu yüzden bu elemanlar kendi kabiliyet ve istidâtlarına terk edilmiş bulunmakta ve büyük bir kısmı modern bir hastahanenin fonksiyonunda rol sahibi olacak seviyeye gelememektedir. Diğer taraftan asıl hemşire okullarındaki öğrencilerin sayılarının arttırılması ve dah iyi yetiştirilmesi için de gerekli gayretler sarf edilmektedir. Bu hemşirelerin okul ve okul sonrası hayatlarında daha fazla yardım görmeleri ve istikballerinin teminat altına alınmaları ile bu mesleğe rağbetin artacağına kaniiz.

Orta okul mezunları arasından alınan ve lise muadili bir tahsil gören bu hemşirelerse ilk okul mezunu olan ve hastahanede yalnız altı aylık ve pek muntazam olmayan bir kurs gören hemşire yardımcılarının kendileriyle bir tutulmasından hattâ bâzan da kendilerine tercih edilmesinden müteessir olmakta ve bu yüzden bu mesleğin rağbetinden düşmesi için bir sebep daha ilâve edilmiş bulunmaktadır. Her iki tip hemşireye de ihtiyacımız olduğu şüphesizdir. Ancak bunlar arasındaki hiyerarşiyi kabul ve tanzim etmek ve her ikisini de yerinde kullanmak hemşire mesleğine rağbeti temin bakımından psikolojik bir zaruret olduğu kanaatindeyiz. Bundan başka hastahanelerin fonksiyonunda yine mühim rolü olan lâborant, teknisyen, hasta bakıcı sınıflarının da kendi hususiyetlerine göre halledilmesi gereken meseleleri vardır. Her şeyden evvel asgarî geçim se-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000276

viyesine uygun bir ücret temin etmek lâzımdır. Bugünkü ücretlerle bu hizmet erbabını devamlı olarak bu müesseselerde muhafaza etmeğe imkân yoktur. Halbuki uzun bir teknik hazırlığı icabettiren bu hizmet erbabının mütemadiyen değişmesi hizmeti çok aksatmaktadır. Hasta bakımı hem bir san'attır ve hem de teknik bir iştir. Bu sebepten Vekâletin bu meseleyi gerekli ehemmiyeti vermesi ve lâborant sınıfına tahsil dereceleri gözönünde tutularak memurluk hakkını tanıması yerinde bir tedbir olacaktır. Vekâletin ifasına çalıştığı tedavi edici hizmetler dünyanın her tarafında olduğu gibi bizde de en pahalıya mal olan hizmetlerdir. İleri cemiyetlerde bu külfet Devletin omuzlarından hemen hemen kalkmış gibidir. Devlet bütün gücünü koruyucu hizmetlere hasr ve teksif etmektedir. Cemiyetin muhtelif kolları ve bu arada bilhasa hususi sermaye de bu mevzuda mühim roller oynamakta ve vatandaşlar diğer ihtiyaç sahalarında olduğu gibi sağlık ihtiyaçlarını da şu ve bu şekilde bizzat kendileri görmektedirler. Bu sebepten hususi hastahanelerin ehemmiyeti üzerinde durmak istiyoruz. Bu meselede Vekâletin bugüne kadar tâkip ettiği politika, bu sahadaki teşebbüsleri kat'iyyen teşvik edici olmamış, bilâkis içinden çıkılmaz müşkülât ve ağır vergiler yüzünden mevcutlarının dahi idamesi imkânsız bir hale gelmiştir. Sağlık Vekâletinin mes'uliyeti altında bulunan sağlık müesseselerinde bulunmayan şartları bu hususi müesseselerde araması gibi garabetler de mevcuttur. Binaenaleyh kendi yükünü büyük ölçüde azaltması muhakkak olan hususi hastahaneciliği himaye eden bir zihniyetin doğmasına mutlak ihtiyaç vardır. Her şeyden evvel bugünkü hususi hastahaneler tâlimatnamesini yeniden gözden geçirmek, teşvik ve himaye edici esaslı bir politikayı benimsemesi lâzımdır.

Memleketimizin içtimaî ve iktisadî şartlarının daha uzun müddet, bilhasa köyde yaşayan vatandaşların şartları icabı, tedavi edici hizmetleri Devletin omuzlarında taşıması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak ihtiyaçlarımızın azametiyle imkânlarımızın kifayetsizliğini de hesaba alamamazlık edemeyiz. Bu sebepten, Sağlık Sigortası sistemine artık yavaş yavaş intikal etmek mecburiyeti aşikârdır. Fakat bu meselede de hayale kapılmamak, kopyecilik zihniyetine sapmamak, içtimaî ve iktisadî güçlüklerimizi hesaba katarak uzun vâdeli bir plân ve program içinde sigorta sistemini kurmak çok yerinde bir faaliyet olacaktır. Evvelâ meslekî teşekküllerden başlamak (bugünkü İşçi Sigortalarını dahada teşmil etmek, ayrıca memurları ve esnaf teşekküllerini birer sigorta sistemi içine almak) suretiyle işe girişmek ve böylece tecrübe ve bilgimizi arttırmak yolunu tutmalıyız.

Bu bahse son vermeden evvel sağlık müesseselerimizle ve bilhassa kasab topluluklarımızın sağlık hizmetleri ile ilgili bir mesele üzerinde

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000277

durmağa lüzum görmekteyiz. Bugün pek çok kazalarımızda ve hattâ büyük ve küçük hastahanelerimizin mühim bir kısmında eczacı bulunmamaktadır. Tahdidi kaldıran kanundan sonra büyük şehirlerde ve verimli mıntıkalarda eczahanelerin artmasına mukabil diğer şehir ve kasabalarda husule gelen boşlukların doldurulması ve bu bakımdan ihtiyaçlarımızı karşılamaya mâtuf tedbirler ve teşebbüslere de girişilmiş olması gerekirdi. Halbuki Vekâletin bu mevzuda esaslı bir hareketine şahit bulunmamaktayız. Bir taraftan eczacı mikdarının arttırılması için gerekli ciddi tedbirlere tevessül edereken bir taraftan da sağlık memurları mektebi gibi eczacı kalfası yetiştirmeyi mümkün kılacak bir müessesenin meydana getirilmesinde büyük fayda umuyoruz.

Tıbbî Malzeme ve ilâç buhranı :

İktidarın iktisadî tutumu ve güdümünün tabiî neticesi olarak bilhassa son bir sen içinde bir çok tıbbî malzeme ve bir kısım hayatî ehemmiyeti haiz ilâçların yokluğu büyük ıstırap menbaî olmuştur. Resmî Devlet müesseseleri de halk tabakları gibi bu bakımdan sıkıntıya düşmüş ve hâlen de düşmektedirler. Rontgen, elektro kardiyograf ve sair cihazlara ait film ve malzemelerle tıbbî ve cerrahî malzemeler temin edilememiştir. Ensülin yokluğundan bir çok şeker hastaları komaya girerek hastahanelere sevk edilmiştir. İstreptomisin bir aralık tamamen ortadan kaybolmuş ve bir çok veremliler Sağlık Müdürlüklerine tasdik ettirilmek zorunda bırakıldıkları reçeteleriyle eczahane eczahane dolaşmağa ve boş elle dönmeğe mecbur kalmışlardır. Halk bir gün Penisilin dahi bulamıyacağı endişesini yaşatmaktadır. Bu kadar hayatî mahiyetteki ilâç ve malzemenin temin edilememesinde Vekâletin mes'uliyet hissesi büyüktür.

Diğer taraftan ilâç sanayi işlerimizin de halledilmesi gereken bir çok meseleleri ve dertleri alâkalı makamların bilgili anlayış ve gayretlerini beklemektedir.

İçtimaî Muavenet hizmetlerine gelince :

Vekâletin bu sahada, vatandaşlara hizmeti, bugüne kadar fiilî ve maddî olmaktan ziyade isminin delâleti ile daima istikbale mâtuf bir ümit kaynağı olmaktan ileri geçememiştir.

İçtimaî Muavenete muhtaç bunca vatandaşın burunla avunmasına imkân yoktur.

Korunmaya muhtaç çocuklar meselesi kanunu mahsusuna rağmen esaslı bir şekilde ele alınamamıştır. Halbuki bu sahada yapılacak pek çok

gayretleri cemiyetimizin bünyesi zaruri kılmaktadır. Çok çocuklu ailelere yapılmakta olan yardım işi de maalesef Devletin vatandaş nezdinde itibarını zedeleyecek bir durum yaratmıştır.

Sağlık Bakanının ifadesi veçhile bu kısımda iki buçuk milyon liralık bir birikmiş borca ve kanunen bu sene ödenmesi gereken mikdara mukabil bu bütçede yüzbin liralık bir tahsisle iktifa edilmiştir. Devleti bugünkü gülünç duruma sokmaya Vekâletin hakkı olmadığına kanî bulunuyoruz.

Diğer içtimaî hizmetlerden rehabilitasyon ve readaptasyon işlerinde de esaslı bir gelişme kaydedilememiştir.

Velhasılı zaten kısır olan, içtimaî müeseseleri bakımından esaslı bir düzene kavuşmamış bulunan cemiyetimizin muhtaç bulunduğu içtimaî yardım işlerimizin bir umumî olan çerçevesi içinde yeni baştan ele alınması lüzumu aşikârdır.

Muhterem arkadaşlar! Sağlık Vekâletini ilgilendiren bir çok hizmet mevzularından ancak bir kısmı üzerindeki görüş ve tenkitlerimizi hülâsa olarak arz etmiş bulunuyoruz. Bu tenkitlerimizde mühim ve ehemmi takdir fikri hâkim kılınmıştır.

Sağlık Vekâletinin, Yüksek Meclisin tasvibine sunulan 1957 yılı bütçesine hâkim olan zihniyet, maruzatımızda delil ve sebeplerini izah ettiğimiz veçhile, prensip görüşlerinden mahrum bulunmaktadır. Demokrat Parti iktidarını altı senelik icraatı devresinde meydana getirilen sağlık müesseselerinin bir kısmı personel yokluğundan tamamen muattal ve bir kısmı da gayri kâfi personele sahip bulunmasından dolayı kısmen muattal durumda iken, inşası henüz tamamlanmamış ve bunlar için gerekli teçhizatın ne zaman ve ne şekilde ithal edilebileceği henüz malûm olmayan bu müesseselere ilâve olarak yeni inşaata girişmeyi derpiş eden masrafları ihtiva eden bir bütçenin iktisadî bünyemizi büsbütün zâfa uğratacak bir hareketten başka bir mânası olamaz. İşletemiyecek olduktan sonra yeni yeni binaların yapılması hizmet eksikliklerinin sıkıntıları içinde bulunan vatandaş gözünde de bir değer ifade etmeyeceği gibi mevcutların da tekemmülünü önleyecektir.

Bugün Sağlık Vekâletinin çeşitli hizmet kollarında (759) hekim ve (2049) diğer personel kadrosu münhal bulunmaktadır. Bu münhal yekûnu umum kadro mevcudunun beşte birine muadildir. Bu husus bile, başlı başına sağlık bütçesinde esaslı bir değişiklik yapılmasını zaruri kılacak bir sebeptir. Her ne kadar, Hürriyet Partisi olarak iktisadî ve malî du-

rumumuz itibariyle Devlet bütçesinde umuî bir tasarufun lüzumuna kanî bulunmakta isek de, Umumî Bütçe Raportörümüzün, beyanları çerçevesi içinde diğer Vekâletlerden yapılacak tasarrufların zaruretine mukabil Sağlık bütçesinin bugünkü mikdarının dahi az olduğuna işaret etmek isteriz. Medenî memleketler ölçüsüne göre umumî bütçenin %15 inin sağlık hizmetlerine tahsisi gerekirken bu mikdar da %5 den fazladır.

Biz hiç olmazsa, Sağlık bütçesini, faydasız yatırımlarda israfına mukabil muattal bulunan ve umumî heyetiyle kâfi randımanla işlemeyen müesseselerin kendilerinden beklenen hizmeti görebilecek bir hale ifrağ edilmelerini yâni bu bütçenin daha rasyonel bir hale getirilmesini hararetle tavsiye ederiz.

Muhterem arkadaşlar! 1950 bütçe yılından itibaren Büyük Mecliste cereyan eden Sağlık Vekâleti bütçe müzakereleri tetkik edildiği zaman, muhalif ve muvafık mebus arkadaşların pek çok noktalarda görüş ve tenkitlerinin birleştiği görülür.

Bakınız! 1950 senesi bütçe tenkidinde o zaman D. P. muhalefet grupu adına Doktor Ahmet İhsan Gürsoy arkadaşımız hülâsaten ne demişler:

«Sağlık dâvası, içtimaî bünyemizi dikkate almak ve istikrarlı bir plân ve programa bağlamak suretiyle yürütülebilir. Büyük kitle gıdasızdır. Her şeyden evvel hayatı ucuzlatmak lâzımdır. Memlekette bir âfet halinde bulunan verem, mücadele mevzuu yapılmayan kanser ve keyf verici zehirlerin büyük tahribatına mâruz bulunmaktayız. Verem mücadelesinde fantazi ve gösterişe kaçılmamalıdır. Veremle mücadelede yalnız bir kaç tane büyük hastahane yapmak kâfi değildir. Mesken inşaatını kolaylaştırmak, ucuz gıdalanmayı mümkün kılmak, havası müsait bölgelerde basit pavyonlar inşa ederek çok sayıda yatak temin etmek yoluna gitmek lâzımdır.» Müteakip senelerde Demokrat Parti İktidarının sağlık bütçelerinin tenkidini yapan muhalif ve muvafık bütün arkadaşlar ufak tefek politik nüans farklariyle sağlık dâvamızın alması gereken istikameti tâyin eden bir görüş birliği halindedir. Bu seneki bütçe dolayısiyle bizim arz ettiğimiz Parti görüşümüz bir çok noktalarda bütçe encümeni raportörü olan üç arkadaşın görüşlerfi ile hemen hemen aynıdır. Çünkü bir ilmî mevzu olan sağlık meselesi ilmî metodlarla samimi olarak tetkik ve tahlil edildiği zaman çıkarılacak neticelerin biribirine yakın olması tabiidir.

1950 yılında Ahmet Gürsoy arkadaşımızın ifade ettikleri hakikatler bugün için de fazlasiyle kıymetini muhafaza etmektedir. Bu fikirleri ve raportörlerin mütalâalarını da benimsediğimizi ifade etmeyi bir borç biliriz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000280

Bir muhalif partinin görüşleri olarak bizimkileri şayet muhterem Sağlık Vekili şâyanı itibar görmezse, hiç olmazsa bugünkü iktidarın muvaffakiyetini kendileri kadar istediklerinde şüphe olmayan kendi partisi mensubu bu arkadaşların tenkit ve tavsiyelerine itibar etsinler ve bunları Hükûmete kabul ettirmek yolunu bulsunlar. O zaman hem memlekete ve hem de partisine büyük bir hizmette bulunmuş olacaklardır. Fakat şuna şimdiden emin bulunmaktayız ki 1958 senesi bütçesi de bugünkünün bütün kusurlarını, belki de fazlasiyle, camî olarak önümüze gelecektir. Bunun sebebini, mürakabe organlarının Hükûmet işlerinde kâfi müesseriyeti haiz olamamasında aramaktan başka çare yoktur. Bugünkü iktidar Hükûmetinin icraatına, memleket işlerini bilgili, plânlı ve rasyonel bir şekilde yürütmek zihniyeti yerine, umumiyetle muayyen zümre ve sınıfları memnun etmeyi hedef tutan günlük ve demagojik politika zihniyeti hâkim bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar! Mâruzatıma son vermeden evvel şu mühim noktayı hassaten belirtmek isterim. Bir ilim, tecrübe ve teknik meselesi olan sağlık hizmetlerimiz iktidar ve muhalefet mücadelelerinin mevzuu olmayı asla müsait değildir. Bugün bütün siyasî teşekküllerin programlarında olduğu gibi sağlık dâvamız, gelmiş geçmiş iktidarlarla bugünkü iktidarın, hattâ gelecek iktidarların da icraatında prensip ve sistem ayrılığını zaruri kılacak bir mesele olmaktan uzaktır.

İçtimaî ve iktisadî bünyemiz dün de, bugün de yarın da bunu zarurî kılmakta devam edecektir. Şu halde, sağlık dâvamızı, iktidarların politik emellerinin vasıtası olmaktan çıkarmak ve bunu millî bir dâva halinde mütalâa etmek hepimizin borcudur. Bugünkü iktidar, kendi mensuplarının da devamlı surette işaretten geri durmadıkları hususları gözönüne alınarak, bilgi, tecrübe ve ihtiyaçları kavrayan bir millî plân yapmağa muktedir olduğu takdirde bu dâvada Hürriyet Partisinin şükran duygulariyle müzahir olacağına inanmasını isteriz.

HARİCİYE VEKÂLETİ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYANLAR : KONYA MEB'USU ZIYAB EBÜZZİYA, BURDUR MEB'USU PROF. FETHİ ÇELİKBAŞ, KOCAELİ MEB'USU DOÇ. Dr. TURAN GÜNEŞ

SÖZCÜLER : KOCAELİ MEB'USU DOÇ. Dr. TURAN GÜNEŞ, BURDUR MEB'USU PROF. FETHİ ÇELİKBAS

Muhterem arkadaşlar,

Hariciye gibi bir bakanlığın, dokuz aydanberi halâ vekâleten idare olunmasının anayasaya aykırı olduktan başka, beynelmilel sahada, bu işlerin hükümetçe ciddiye alınmadığı kanaatini uyandıracak mahiyette olduğunu belirterek sözlerimize başlıyoruz.

Muhterem heyetinizin malûm olduğu üzere, hükümet, geçen bir sene zarfında, memleketimizi pek yakından alâkadar eden ehemmiyetli dış politika mevzularında Yüksek Meclisi tenvir etmek lüzumunu dahî duymamış ve Hürriyet Partisinin bu baptaki talebine rağmen bundan kaçınmış, bir umumî müzakere açılmasını kabul etmediği gibi, milletin büyük ekseriyetinin temsilcisi olan Muhalefet Partilerine izahat vermek zaruretini bile idrak edememiştir.

Arkadaşlar,

Muhterem Hey'etinizin mâlûmu olduğu üzere Hükûmet, geçen bir sene zarfında memleketimizi pek yakından alâkadar eden ehemmiyetli dış politika mevzularında Yüksek Meclisi tenvir etmek lüzumunu dahî hissetmemiş ve Muhalefet Partilerinin bu baptaki mütemadî ısrarlarına rağmen daima bundan kaçınmış ve bir umumî müzakere açılmasına yanaşmadığı gibi Milletin büyük ekseriyetini temsilcisi olan Muhalefet Partilerine izahat vermek zaruretini bile idrak edememiştir. Hükümeti, dış politika sahasında da batı demokrasilerindeki teamüllere uygun hareket etmeye ehemmiyetle davet ederiz.

Arkadaşlar,

Geçen bir sene zarfında demokratik memleketlerdeki teamüllere uygun olarak dış siyasetimizi ilgilendiren mevzular üzerinde bu çatı altında geniş müzakereler yapılmış; hükümetin ve Muhalefet Partilerinin görüşleri ortaya konmuş bulunsaydı, hükümet, belki de bugün bu sahada bu kadar büyük hatalarla yüklü olarak karşımızda bulunmazdı. Hükümete şu hususu hatırlatmak isteriz ki, dış politikasının millî vasfını taşıyabilmesi, o politikanın Muhalefet Partileriyle müzakere neticesinde tesbitiyle mümkündür.

Arkadaşlar,

1956 yılının belli başlı beynelmilel hâdiselerinden biri, Stalin'in ölümünden sonra Sovyet Rusya'nın takip ettiğini söylediği sulh içinde beraber yaşama siyasetinde samimî olmadığının, artık, herkesin gözünde bütün açıklığiyle meydana çıkmış bulunmasıdır. Filhakika, son Maca-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000285

ristan hâdiseleri, Sovyet Rusya'nın resmî vaadleri hilâfına, milletlerin istiklâl ve hükümranlık haklarına katiyen hürmet etmediğini ve hasis menfaatleri gerektirdiği zaman küçük milletleri en hunhar bir şekilde katil ve imha etmekten çekinmediğini bir kere daha ispat etmiştir.

Sovyet Hükümetinin, şu veya bu vesileyle, bize dostluk sözleriyle hitap etmesinin kifayet edemiyeceği açıktır. Bu devletle dostluk münasebetlerinin tesisinin, herşeyden evvel, onun, sadece Türkiye bakımından değil, bütün dünya meseleleri ve ezcümle silâhsızlanma ve Almanya'nın birleştirilmesi meselelerinde iyi niyetinin tezahürlerini göstermesine ve bunun devamlılığının realist garantisini kabullenmesine vâbeste olduğu bir bedahettir. Hükümetin bu mevzudaki müteyakkız hattı hareketini takdirle karşılamaktayız.

Arkadaşlar,

Macar hürriyet ihtilâlinin kızılordu tarafından kanla boğulması ne peyk memleketlerdeki hürriyet arzularını yok edebilmiş, ne de hattâ bizzat Sovyetler Birliğindeki kütlelerde gelişme vetiresini durdurabilmiştir. Esasen kuvvetli milliyetçilik ve hürriyetperver an'anelerine sahip olan Doğu Avrupa memleketlerinde hürriyet fikrinin ergeç muzaffer olacağına biz katiyetle inanıyoruz. Polonya'da Kremlin'e rağmen iktidara gelen Gomulka rejimi bu yolun sadece ilk safhasından ibarettir. Herhâlûkârda biz, dünyanın hiç bir yerinde, hürriyet gasıplarının muvaffak olamıyacağına ve daima er veya geç husrana uğruyacaklarına iman etmiş bulunuyoruz. Hürriyet isteğinin insan tabiatının ayrılmaz bir vasfı olduğu hususundaki sarsılmaz inancımıza binaen, en güç ahval ve şerait altında dahi, hem iç hürriyetini gasbeden gayrımeşru bir hükümete, hem de dış istiklâlini yok etmek isteyen müstevliye karşı misli görülmüş bir kahramanlıkla halâ mukavemete devam eden Macar kardeşlerimiz için duyduğumuz büyük hürmet ve hayranlık hislerini bu kürsüden ifade etmeyi bir vicdan borcu telâkki ederiz.

Hükümetin, Macaristan hâdiseleri üzerinde, bütün hür dünya parlâmentolarında yapıldığı gibi Yüksek Meclisde bir müzakere açılmasına teşebbüs etmemiş ve bu hususta Yüksek Meclisten, müstevlinin hareketini takbih eden bir kararın çıkmasına önayak olmamış bulunmasını tenkide şâyan görürüz.

Arkadaşlar,

Yugoslavya, iç ve dış millî hâkimiyetini koruyabilmek maksadiyle Demirperdeden ayrıldığı vakit, bu Devleti, Kremlin'in şiddetli hücumları karşısında yalnız bırakmamak maksadiyle akdedilmiş olan ve bil

vasıta da olsa Yugoslavya ile Garp Demokrasilerin müşterek savunma sistemleri arasında bir bağ kurmak bakımından büyük bir önemi haiz olan Balkan Paktının bugün işlemez bir hale gelmiş olmasından müteessir bulunuyoruz.

Hiç şüphe yoktur ki bu hâlin bellibaşlı müsebbibi Yunanistandır. Yunanistanın, Kıbrıs meselesi üzerindeki münakaşalarımız ne kadar alevlenirse alevlensin, Balkan Paktı içindeki üçlü faaliyet, bir aralık NATO içinde de yapmaya çalışmış olduğu gibi, siyasî kart olarak elinde tutmak istemesini, hür dünya mensuplarının her zaman için göstermesi gereken tenasüdün icabları bakımından hiç de olgun olmayan bir hareket olarak karşılarız.

Yugoslavyanın, kominist memleketlerde stalinciliği iç ve dış politikadaki görüş ve metodlarıyla yıkmak maksadiyle girişmiş olduğu gayretler bugün, Polonya hariç, muvaffakiyetsizliğe uğramış görünüyor. Yugoslavayanın, Macaristan hâdiselerinden sonra, bir aralık takbih ettikleri stalinciliğe açıkça dönmekten çekinmeyen Sovyet zimdarları ile münasebetlerinde, kendisinden beklenmesi gereken azimkârlığı göstermekte olmasını memnuniyetle karşılamaktayız. Bunun Balkan Paktının kıymet ve istikbâli üzerinde birçok mahfillerde meydana çıkmış olan şüpheleri izale edeceğini ve Balkan Paktının bütün sahalarda yeniden işlemeye başlamasında müsbet bir âmil olacağını ümit ediyoruz.

Bu vesileyle şunu da tebarüz ettirelm ki Yugoslavyanın Kıbrıs mevzuunda tâkip etmekte bulunduğu Yunan taraftarı politikayı, kendisine düşen aracı rolün icablarına tamamen aykırı bulmaktayız.

Arkadaşlar,

Hükûmetin, Asya ve Afirka memleketlerine ve bu arada bilhassa Arap memleketlerine karşı tâkip ettiği siyaseti kifayetsiz buluyoruz.

Asya ve Afrika milletlerinin büyük bir ekseriyetinin üzerinde ehemmiyetle durdukları başlıca mesele, eski müstemlekeci Devletlerle olan münasebetlerini millî hâkimiyet ve müsavat esasarına göre tanzim etmek davasıdır.

Bugün, ezcümle Kuzey Afrikada ve Arap Yarımadasında milyonlarca insan, iptidaî bir şekilde de olsa milliyet şuuruna erişmiş bulunmaktadırlar. Bu husus, bu bölge milletleri arasında eskisine nisbetle daha kuvvetli bir tesanüdün doğmasına sebep olmuştur. Ortadoğu, Asya ve Afrika milletlerinin Garp Camiasına kazanılabilmesi bu hakikatin Garp Milletlerince de kat'i olarak anlaşılmasiyle mümkündür.

Biz, bu Devletlerin tam hâkimiyet ve istiklâlleri için mücadele etmelerini esas itibariyle sempatiyle karşılarız. Türkiye, hürriyet demokrasi ideallerinin bekçisi olan NATO'nun Ortadoğuda en kuvvetli bir rüknü olarak elbette ki Arap memleketlerinin millî hakimiyet ve istiklâl davalarında

onları desteklemelidir. Aksi takdirde, sadece Türkiyenin değil, bütün NATO 'nun bu bölgedeki itibarı hür dünya bakımından çok zararlı neticeler doğuracak şekilde haleldar olabilir. Daha 35 yıl evvel kendi istiklâl mücadelesini yapmış bir millet olarak Türk Milletinin Arap Milletlerinin bu mevzudaki hislerini anlaması kabili tasavvur değildir.

Bunula beraber, bu yolda mücadele eden milletlerin, istiklâl ve hâkimiyetinin en büyük düşmanı olan Sovyet Rusyaya el uzatarak, ezcümle ondan silâh satın alarak, onun kendi yaşadıkları bölgeye sızmasına meydan vermeleri akıl ve iz'anın kabul edemiyeceği gayri ciddî bir harekettir. Ancak, şunu da ilâve edelim ki başta İngiltere ve Fransa olmak üzere bazı Batı Devletlerinin de Mısır ve diğer bazı Arap Devletlerine böyle sakim usûllere başvurmak için vesile vermeleri icab eder.

Görüldüğü gibi, bu mühim dava tek taraflı değildir. Her iki tarafın da bugüne kadar işledikleri hatalardan karşılıklı olarak vazgeçmeleri lâzımdır. Ancak bu sayededir ki Ortadoğudaki sulh ve sükûn tesüs edebilir.

Bunun Türkiye için ne kadar ehemmiyetli olduğunu tekrarlamamız fuzulidir. Türkiye, bir yandan bir Ortadoğu memleketi, diğer yandan bir NATO devleti olarak bu iki camia arasında arabuluculuk rolünü oynıyabilmek mevkiindedir. Fakat, Demokrat Parti Hükümetlerinin, maalesef, bu sahada da devamlı ve müstakar bir siyasetten mahrum bulunmaları, kendilerine düşen bu rolü oynamalarına imkân vermemiştir.

Arkadaşlar,

Ortadoğunun bugün içinde yüzdüğü keşmekeş karşısında bu bölgeye sulh ve sükûn getirmek üzere Birleşik Amerika'nın ilân etmiş olduğu Eisenhower Doktrini ile büyük bir azimkârlıkla ortaya çıkmış olmasını derin bir memnuniyetle karşılarız. Ötedenberi müstemlekeciliğin an'anevî aleyhtarı bulunan Birleşik Amerika'nın, bu doktrin sayesinde bu mıntakanın muhtaç bulunduğu sulh, sükûn ve refahı sağlıyacağından eminiz.

Ortadoğu meseleleri hakkında Türkiye'nin takip etmesi gereken hattı hareketin artık ciddiyetle tesbiti zamanının geldiği kanaatindeyiz. Türkiye, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere bazı Batı Devletlerinin, Ortadoğudaki itibarlarının günden güne azalması sebepleri hususunda onları ikaz etmeli ; diğer taraftan da Ortadoğu memleketlerini aşırı hareketlerinden frenlemeye çalışmalıdır. Türkiye'nin, bazı İngiliz ve Fransız çevrelerinin Ortadoğuda kullanmış oldukları tehdit ve kuvvet usullerini tasvip etmesi veya o intibaı bırakacak tarzda hareketlerde bulunması, asla mümkün olamaz. Ayrıca, Arap memleketlerinin aşırı olan veya rea-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000288

list olmayan taleplerini onlara şirin görünmek maksadiyle terviç etmemiz de caiz değildir.

Arkadaşlar,

Türkiye, bütün Arap milletlerini şiddetle meşgul eden Kuzey Afrika dâvalarına karşı senelerce lâkayt kalmıştır. İstiklâl isteklerinde tamamen haklı olan bu milletler lehinde senelerce Türkiyenin en ufak bir harekette bulunmaması, memleketimizin itibarını sadece Kuzey Afrika'da değil, bütün Arap dünyasında ziyadesiyle zedelemiştir. Yaptıkları musırrano ve kahramanca mücadeleden sonra nihayet istiklâllerine kavuşabilmiş olan Tunus ve Fas arasındaki Cezayir'de 9 milyonluk bir Arap kütlesinin istiklâlden mahrum yaşaması, mantık kaidelerine dahi aykırı düşer.

Hürriyet ve insanlık için nefsinden çok şey feda etmiş olan, Montesquieu'leri, Voltaire'leri, Rousseau'ları ve Diderot'lariyle bütün dünyaya hürriyetin ne olduğunu öğretenlerin en başında gelen, Hukuku Beşer Beyannamesinin sahibi büyük Fransız Milletinin Kuzey Afrika Milletleriyle işbirliğinin devamına çare bulabilmesinin, herşeyden evvel, bizzat kendi tarihî vazifesine sâdık kalmasiyle mümkün olabileceğini ergeç hatırlıyacağından emin bulunmaktayız.

Son defa Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Cezayir hakkında çok büyük bir ekseriyetle ittihaz olunan kararı, biz, bu dâvada, şimdiye kadar atılmış olan ilk müsbet adım olarak sevinçle karşılamaktayız. Türkiye de, bu suretle, ilk defa olarak, bu dâvada, Arap memleketlerinin rey verdikleri bir karar suretine onlarla birlikte iştirak etmiş bulunuyor. Bununla beraber, bu jestin, bu mevzuda bugüne kadar ittihaz edilmiş olan hatalı hattı hareketin Arap memleketlerindeki menfi tesirini bir günde silmesinin kabil olamıyacağını ve bu sahada daha çok şeyler yapması icap ettiğini hükümetin idrak etmesini temenni ederiz.

Arkadaşlar,

Geçen yıl, bütün dünyayı sarmış olan hâdiselerin biri de Süveyş meselesi olmuştur.

Abdülnâsır Hükümetinin, devletler hukuku ve milletlerarası mücadele kaidelerine aykırı, tamamen fevrî bir hareketle Süveyş Kanalı Kumpanyasını devletleştirmesi muhakkak ki, çok yersiz bir hareket olmuştur. Bilhassa, devletleştirme kanununda, yabancı pikotlara angarya mükellefiyetinin vaz'edilmiş olmasını, bütün Garp Camiası, çok haklı olarak, büyük iğbirar ile karşılamıştır.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000289

Abdülnâsır Hükümetinin Kanalı devletleştirirken ileri sürmüş bulunduğu sebep, Amerika ve İngiltere'nin Assuan Barajının finansmanını red etmiş olmaları idi. Halbuki, Amerika ve İngiltere, barajın finansmanını prensip itibariyle red etmişler; sadece, bu muazzam yatırımın finansmanına karar verilebilmesi için, evvelemirde, Mısır Hükümetinin, diğer bazı zaruri teknik hazırlıklardan gayrı, iktisat ilminin icaplarına uygun umumî bir iktisadi plân yapmasını haklı olarak talep etmişlerdi. Mutenakız fiillerle dolu, fevrî ve ölçüsüz bir politika güden, bugünün devlet adamının mücehhez olması muktazi bilcümle malûmattan mahrum her diktatörcüğün, durumun icaplarını takdir edememesinden tabii bir şey olamaz. Kendi hataları yüzünden, memleketlerinin muhtaç olduğu yardımları alamayıp çıkmaza girdikten sonra, "onlar vermeseler de, biz yaparız" diye kendi kendine avunmak ve övünmek bu gibilerde sık sık rastlanan gülünç bir hareket tarzıdır.

Buhranın ilk mesuliyetini taşımasına rağmen, Mısır Hükümetinin, mütaakıben, dünya efkârı umumiyesinin baskısı altında, daha mûtedil bir yol tutmaya mecbur kaldığını da kabul etmek lâzımdır. Filhakika, Mısır Hükümeti, yabancı pilotlar için koyduğu angarya mükellefiyetini hiçbir vakit tatbik edememiş ve seyrüsefer eskisinden az farklı bir şekilde devam edebilmiştir.

Meselenin mütaakıp safhaları esnasında sarfolunan gayretler neticesinde, taraflar arasındaki tek ihtilâf noktası, Kanalı kullanan devletlerin temsilcilerinin iştirak edeceği konseyin salâhiyetleri üzerinde idi. Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Batı Devletleri bu Konseyin kanalı doğrudan doğruya idare etmesini istedikleri halde, Mısır, aynı konseyin sadece istişari yetkilerle teçhizini müdafaa etmekteydi.

Türkiye'nin, bu ihtilâflı noktanın hallinde arabulucu bir rol oynaması, şayet hükümet mâzide Arapların haklı dâvalarına müzahir bir siyaset takip ettiğini belli etmiş olsaydı, muhakkak ki, teshil edilmiş olurdu. Bu imkânımızın çok azaltılmış olmasına rağmen, Türkiye, yine de bu meselede ortalama bir hal tarzı üzerinde iki tarafı yaklaştırmaya gayret edebilirdi. Filhakika, bir taraftan Mısır'a, Batı Devletlerine badema itimat telkin edebilmek maksadiyle bazı fedakârlıklara razı olmasını telkin edebilir; diğer taraftan da Batı Devletlerine kanalın idaresini Mısır'ın elinden almanın realist bir görüş olamıyacağı izah edilebilirdi. Hakikaten, kanaatimizce, en doğru hal şekli, Kanalı Kullananlar Konseyinin münhasıran istişari bir konsey olması, fakat, anlaşmayla tesbit edilecek, meselâ geçiş resimleri gibi, muayyen noktalarda bu konseyle Mısır arasında zuhur edebilecek ihtilâfların hallinin nihai saf-

hada mecburi olarak hakeme tevdiidir. Hükümetin, iki taraf nezdinde bu esaslar dairesinde bir anlaşmaya varmaları için gayret sarfetmesini temenni ederiz.

Mısır'ın hâkimiyet haklarına aykırı telâkki ederek külliyen red ettiği Süveyş Kanalını Kullananlar Birliğine Türkiye'nin de iltihak etmesiyle neticelenen müzakerelerde, hükümetin, biraz evvel tarif ettiğimiz tarzda aktif bir rol oynayamamasını doğru bulmadık. Süveyşi Kullananlar Birliği bahsinde hükümetten öğrenmek istediğimiz şey, bir beynelmilel anlaşma olan Birlik Statüsünü Yüksek Meclisin tasdikına ne zaman sunacağıdır. Grubumuz, bu birliğin, Mısır'ın rızasına rağmen kanaldan gemi geçirmeye teşebbüs etmekle vahim hâdisata sebebiyet vermesi ihtimalinin bugün eskisi kadar varit olmayışını memnuniyetle karşılar. Bu itibarla, ihtilâflı mesailde, Kanalı Kullananların menafiini müzakere yoluyla korumaktan gayrı hareketlere girişmemesi kaydiyle birliğe iştirakimizi tasviple karşılıyabilir.

Sırası gelmişken, son silâhlı hâdisat esnasında maalesef tahrip edilmiş olan kanal tesislerinin bir an evvel tekrar işletmeye açılmasının ehemmiyetini tebarüz ettirmek isteriz.

Arkadaşlar ;

İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a karşı girişmiş oldukları silâhlı tecavüze gelince.. NATO içindeki en mümtaz iki müttefikimizin, dâvanın başında haklı durumda iken, kullandıkları usuller itibariyle kendilerini dünya efkârı umumiyesinin çok büyük bir kısmında haksız çıkaran bu harekete tevessül etmiş olmaları elem verici bir hâdisedir.

Türkiye'nin bu tecavüz hareketi karşısındaki vaziyeti, kanaatimizce, daha ilk anda, çok sarih olmalıydı. Halbuki, bu hareketin aleyhinde bulunmak ve gereken tedbirleri almak maksadiyle harekete geçen büyük dost ve müttefikimiz Birleşik Amerika'nın teşebbüsüyle Güvenlik Konseyinin fevkalâde toplantıya çağırmış olduğu Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun ruznamesine, Türk Delegasyonu müstenkif rey vermiştir. Bu hareket, maalesef, bütün Ortadoğuda aleyhimize tepkiler doğurmuştur. Bilâhara, meselenin esası hakkındaki Amerikan projesine müsbet rey vermemiz ve Tahran ve Bağdat Tebliğlerindeki ifadeler arzu edilen neticeyi hâsıl edememiştir. Bir çok Arap memleketlerinde aleyhimizde cereyan eden nümayişler de bu görüşümüzü teyit eder.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000291

Arkadaşlar,

Ortada bir beynelmilel ihtilâf vardır. Birleşmiş Milletler Andlaşması, beynelmilel ihtilâfların hallinde kuvvete başvurulmamasını sureti katiyyede âmirdir. Bu itibarla, İngiltere, Fransa ve İsrail, kendilerini dâvalarında ne kadar haklı hissederlerse etsinler, bir beynelmilel ihtilâfı silâhla halletmeye teşebbüs etmemeliydiler.

Arkadaşlar,

İhtilâfın silâhlı safhasının başında, durumun sarahatine rağmen çekimser kalacak kadar müteredditolan hükümet, bakınız, bilâhara, ne yapıyor?. Bağdat'da neşredilen bir tebliğde, daha evvel Arap Birliğine dâhil Devletlerin Reisleri tarafından Beyrut'da yayınlanan bir tebliğin «umumî mânasına» iştirak ettiğini bildirmek suretiyle, o Beyrut Tebliğinin 1 inci maddesinde savrulan harb tehditlerine de iştirak etmiş olduğu zehabını uyandıracak kadar ileri gitmekten kaçınmıyor.

Halbuki, İbrahim Öktem arkadaşımızın bir sözlü sorusu sayesinde anlaşıldı ki, Başvekil, Bağdat Tebliğini imzalarken, Beyrut Tebliğinin ne bu maddesine, ne de Cezayir için istiklâl talep eden 3 üncü maddesine iştirak etmeyi düşünmemiş. Biz, Başvekilin, Bağdat Tebliğinin, Türkiye'yi yeni harbe girme taahhütleri altına sokmamakta olduğunu bu kürsüden alenen beyan etmiş olmasını büyük bir memnuniyetle karşılamış bulunuyoruz.

Ancak, Beşvekilden isteğimiz, bir daha, bu derecede tehlikeli mânalar ifade edebilecek tebliğlere iştirak etmek gibi metodlara, hele dış siyaset sahasında, itibar etmemesidir.

Arkadaşlar,

Ortadoğu devamlı bir huzursuzluk âmili olan Filistin meselesine gelince...

Türkiye'nin 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Filistin, tamamen Arab kalması lehine rey vermiş olduğu malûmunuzdur. Ansak, pek tabiidir ki, İsrail Devleti, bir kere kurulduktan ve hayatiyetini bütün dünyaya ispat ettikten sonra, Türkiye Cumhuriyetinin İsrail'i tanımasını ve onunla komşuları arasında sulh münasebetleri kurulmasını arzu etmemesi mümkün olamazdı. Bittabi, Arab Milletleri, İsrail emrivakiini kolaylıkla hazmedemezlerdi. Bu itibarla, Filistin meselesinin hallini kısa vâdede mümkün görmek kabil olamaz. Türkiye'nin bu bahiste Arabların realist olmayan görüşlerini desteklemesi de mümkün değildir.

Bu mevzuda Türkiye'ye düşen vazife, Arap Milletlerine anlayış tavsiye etmek olmalıdır. Türkiye'nin, bugün, 1947 taksim plânını desteklemesi de kabil olamaz ; zira, bu plânı bugün İsrail'e kabul ettirmek, ancak silâh kuvvetiyle mümkün olabilir.

İsrailden Elçimizi çekme tedbirini bu mülâhazaların içersinde kıymetlendirirsek, bu tedbirin, lüzumsuz bir taviz mahiyetinde kaldığını ve bundan maksat Arablar nezdindeki prestijimizin takviyesi idiyse, bu maksadın da hiç bir suretle hâsıl olmadığını müşahade ederiz.

Arkadaşlar,

Kanaatimizce, İsrailin son defa işgal ettiği toprakları derhal terkedip müzakere hattının gerisine çekilmesi icap eder. Ancak, bunun yanında Süveyş Kanalından 've Akabe Körfezinden İsrail gemilerinin geçmelerini de behemahal teminata raptetmek lâzımdır. Esasen, İsrail bandıralı gemilerin Kanaldan geçirilmesi, Güvenlik Konseyinin evvelce ittihaz eylemi şbulunduğu mukarrerat icabıdır.

Ayrıca, Filistin'de, daimî bir Birleşmiş Milletler İnzibat Kuvvetinin bulundurulması, iki taraf arasında müzmin bir hale gelmiş olan çatışmaları önlemenin tek çaresi gibi gözükmektedir.

Kanaatimizce, Filistin, Arab mültecilerinin İsrail'e avdetleri de realist bir görüş değildir. Bu mültecilere bugünkünden daha fazla yardımda bulunmak ve onları yavaş yavaş diğer Arab memleketlerinde iskâna çalışmak en sâlim yoldur. Hükümetin bu yolda daha fazla gayret sarfetmesini şâyanı temenni buluruz.

Arkadaşlar,

Hürriyet Partisi Grubu, Bağdat Paktını, hür dünyanın savunma tertiplerini tamamlamak bakımından yerinde bir teşebbüs olarak karşıladığını evvelce de belirtmiş bulunuyordu. Kanaatimizce, savunma sahasında Bağdat Paktından şimdiki halde beklenebilecek faide, angle-sakson denizaşırı üsler sisteminin Irak'daki halkalarının idamesini ve Pakt bölgesinde bazı muzır ve yıkıcı faaliyetlere karşı müşterek tedbirler alınmasını sağlamaktan ibarettir. Prensip itibariyle yerinde olan bu teşebbüsün tutunabilmesi, onun herşeyden evvel ilgilendiği bölgenin milletleri tarafından benimsenmesiyle kabil olabilir. Halbuki, Bağdat Paktının kısa mâzisi zarfında Pakt Devletleri maalesef bu gayeye vâsıl olamamışlardır.

İngiltere'nin Irak'la olan münasebetlerini, Arap efkârı umumiyesi tarafından hiç bir zaman iyi karşılanmıyan iki taraflı muahede yerine NATO'ya benziyen müessesevî bir ittifak yoluyla tanzime tevessül eylemesi, bu devletin, bundan böyle, Ortadoğu memleketleriyle münasebetlerini müsavat esasına binaen düzenliyeceğini işaret eden çok sevindirici bir vakıaydı. Ortadoğunun zenginliklerinin kıymetlendirilmesinde mühim bir rol aynamış ve oynamakta bulunan İngiltere'nin böyle bir yola girmesi, hakikaten pek müsait bir şekilde karşılanacak mahiyette idi. Ancak, Süveyş hâdiseleri, İngiltere'nin itibariyle birlikte, dâhil bulunduğu Bağdat Paktının itibarını da ziyadesiyle sarsmıştır. O kadar ki, İngiltere, halen Pakt Konseyi toplantılarına iştirak edememekte ve bundan dolayı İngilteresiz yapılan toplantıları hukuken Ortadoğu Andlaşması Teşkilâtı Konseyi toplantıları addetmek mümkün olamamaktadır. Görülüyor ki, Bağdat Paktı, bugün en yüksek seviyesinde fiilen işlemez bir hale gelmiştir.

Bağdat Paktının Arab efkârı umumiyesi tarafından şüpheyle karşılanmasının diğer bir sebebi de, bu paktın Arablararası şahıs ve zümre ihtilâflarında muayyen bir zümreyi tutmak için yapıldığı itibarının, yanlış olarak dahi olsa, uyanmış bulunmasıdır.

Bundan başka, bazı olgun olmıyan Arab çevrelerinin Türkiye hakkında, haklı Arab dâvalarına karşı hükümetin ötedenberi göstermiş olduğu bigâneliği de vasile ittihaz ederek yapageldikleri menfi propagandaların, maalesef, çok tesirli olmuş bulunmasını unutmamak lâzımdır.

Arkadaşlar,

Bu vaziyette, Bağdat Paktının aktedilir aktedilmez Arab efkârı umumiyesinin büyük bir kısmında menfi bir aksülâmelle karşılanacağını hükümetin beklemesi iktiza ederdi. Bittabi, böyle bir aksülâmel olacak diye, Bağdat Paktı aktedilemiyecek değildi. Ancak, hükümetin, bu aksülâmeli soğukkanlılıkla karşılamasını ve mukabil hareket olarak imzalanan kâğıt üzerindeki paktlara ve yapılan hakikaten çok seviyesiz hücumlara, sanki bunlar ehemmiyet verilmeye değer şeyler imiş gibi, cevap vermeye kalkışarak lüzumsuz polemiklere girişmesi doğru olmamıştır. Evvelâ, bir Cumhuriyet Hükümeti, dış politika sahnesinde, muhataplarını seçmekte olsun, polemik mevzuunda olsun, muayyen bir seviyenin altına inmemeyi bilmelidir. Saniyen, aslında yapılması iktiza eden şey, bu polemiklere önem vermemek, Bağdat Paktı içinde derhal sükûnetle çalışmaya koyularak Pakttan doğacak faideleri müşahhas bir surette bir an evvel Arab Milletlerinin gözleri önüne sermek olmalıydı. Bu takdirde, menfi propagandaların kısa zamanda kendiliğinden söneceği mu-

hakkaktı. Buna mukabil, bilhassa Türkiye'nin ve Irak'ın, paktın geniş ölçüde ve bilhassa iktisadi sahada faaliyete geçirilmesinden ziyade bu tarz polemiklere girişmeleri, Suriye gibi memleketlerdeki Türk dostu mâkul insanları, seslerini duyuramamak vaziyetinde bırakmış olan âmillerden birisidir. Bundan başka, bu çekişmeler, pakta prensip itibariyle hâhişkâr olan Lübnan, Ürdün ve Libya gibi hükümetleri pakta uzak kalmaya sevketmekte mühim bir rol oynamıştır. Hattâ, o kadar ki, Bağdat Paktının akdini mütaakıp pakta ortak temini ümidiyle Lübnan ve Ürdün'e ihtiyar edilen resmi seyahatler semeresiz kaldığı gibi, meselâ Ürdün'de ziyaret devamınca protesto nümayişleri yapılmıştır. Bu memlekette efkârı umumiye Bağdat Paktının o derecede aleyhindeydi ki, Ürdün - İsrail hududunda verilen ve icabında Türkiye'nin İsrail tecavüzüne karşı kendisine yardıma koşacağını işrab eden aşırı beyanatlara rağmen bile Ürdün Pakta kazanılamamıştır. Hattâ, Ürdün halkının aksülâmeli neticesi olarak, bir yıllık bir devre zarfında, Glubb Paşa'nın azliyle başlıyan hâdiseler, Ürdün Parlâmentosunca İngiliz ittifakının feshinin ve İngiliz malî yardımının reddinin istenmesine ve bu devletin Mısır ve etrafındaki devletlerle ittifak akdetmesi ve onlardan malî yardım kabul etmesine kadar varmıştır. Bu arada şuna işaret etmek isteriz ki, muhtelif Arab memleketlerinde aleyhimizde yapılan nümayişleri hükümetin 28 Aralık günü nasıl olup da lehimize birer hâdise olarak telâkki ettiğini bir türlü anlıyamadık.

Arkadaşlar,

Filhakika, Bağdat Paktı, bugün, maalesef o kadar elem verici bir hale düşmüştür ki, bu paktın tahakkuku için büyük mesai sarfetmiş olan Amerika Hariciye Nazırı, Amerikan Temsilciler Meclisinde 7 Ocak 1957 günü Eisenhower Doktrini görüşülürken, «Amerika Bağdat Paktına iltihak niyentinde değildir ve şimdi böyle bir şey yapmak, bu bölgede gerginliği arttırmaktan başka bir netice doğurmıyacaktır.» demiştir. Mr. Dulles, ayrıca, «Bağdat Paktının, bu bölgenin bir bütün olarak istiklâlini korumak babında istinat edilebilecek bir vasıta olacak şekilde faaliyette bulunmamış olduğundan elem duyduğunu» sözlerine ilâve etmiştir.

Arkadaşlar,

Kanaatimizce, Bağdat Paktının yaşaması ve gelişmesini temin etmek istiyorsak, yapmamız icap eden şey, bu paktı, bir takım günlük polemik mevzularından çekip kurtararak onun hakikî vazifeleri üzerine eğilmesini sağlamalıyız. Şimdiki halde, Ekonomik Komiteyle Yıkıcı Faaliyetler Komitesine dâhil olan Amerika ; tam âza sıfatiyle iltihak etme-

dikçe, Bağdat Paktının eksik kalacağı açıktır. Amerika'yı bu paktta âza olarak alabilmek de, ancak ve ancak, bundan böyle, bir az evvel izah ettiğimiz hataların tekrarlanmıyacağı hususunda katî teminat vermekle mümkün olabilecektir. Hükümetten bunu yapmasını ehemmiyetle rica ediyoruz.

Arkadaşlar,

Ortadoğu hakkındaki sözlerimizi bitirmeden evvel kısaca bazı meselelere temas etmek istiyorum.

Halihazır Suriye hükümetinin ziyadesiyle Sovyet taraftarlığı etmesinin en kötü neticelerinden biri de, bu memleketteki petrol tesislerinin tahrip edilmiş olmasıdır. Bu gibi şuursuz hareketler, sadece Batı camiasına değil, bizzat Arab memleketlerine de zarar vermektedir. Bu noktanın Lübnan'da, Libya'da ve nihayet Suudî Arabistan'da anlaşılmak ta olmasını büyük memnuniyetle karşılamaktayız. Bugünkü Suriye hükümetine ise, Türkiye'nin cenup hudutları gerisinde bir takım Rus sızmalarına tahammülünün bir haddi olabileceğini de gayet açık bir şekilde anlatmak icap eder.

Son defa Lübnan Hariciye Nazırı Charles Malik ile Suudî Arabistan Kralı Majeste Suud'un yapmış oldukları dış temaslarda Eisenhower Doktrinini benimsemiş olmalarını büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz.

Irak'la olan münasebetlerimiz bakımından temas etmemiz icap eden bir nokta vardır. O da Irak Hükümetinin kendi lehinde sarfetmekte olduğumuz pek dostane faaliyete rağmen, Musul petrollerindeki hissemizi ödememekte halâ tekâsül etmekte olmasıdır. Irak Hükümetinin, esasen haklı olduğumuz bir meselede dostluğun tabii icaplarını da artık yerine getirmek zamanının geldiğini takdir edeceğini ümit etmek ister ve hükümeti bu hususta gereken teşebbüslerde bulunmaya davet ederiz.

Arkadaşlar,

Hindistan, son derece geri bir seviyede bulunan muazzam kütleleri komünist olmıyan metodlarla kalkındırma faaliyetine azimli bir plânla girişmiş olan demokratik bir memlekettir. Bu itibarla, Hindistan'daki halihazır tecrübenin muvaffak olup olmaması, bütün Asya'daki halk kütlelerinin Yeni-Delhi veya Peki'in hangisinin cazibesine kapılacakları bakımından bütün hür dünya için büyük ehemmiyeti haiz bir dâvadır. Hindistan, herşeye rağmen, İngiliz Milletleri Camiasını terketmemek oldoğunluğunu da göstermektedir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000296

Bununla beraber, hür dünyayı koruyan savunma paktları hakkında izhar ettikleri ölçüsüz fikirleri, bu memleketin devlet adamlarının ciddiyetine ve mesuliyet duygusuna yakıştıramıyoruz.

Aziz dost ve müttefikimiz Pakistan ile Hindistan arasında devam edegelen Keşmir ihtilâfının son gelişmelerini derin alâka ve üzüntüyle takip etmekteyiz. Birleşmiş Milletlerde, milletlerin kendi mukadderatlarını tâyin hakkının şampiyonu olarak ortaya çıkan, bu teşekkülde her ne olursa olsun görüşülmesi icap ettiği tezini şiddetle müdafaa eden Hindistan'ın, Keşmir mevzuunda, bizzat kendisinin tasvip etmiş olduğu Birleşmiş Milletler kararlarını bugün hiçe sayması takbihi gereken bir harekettir. Türkiye'nin, bu dâvada, Birleşmiş Milletler kararlarının tatbikını istemekten başka bir arzusu olmayan müttefik Pakistan'ı desteklemesinin, herşeyden evvel, Birleşmiş Milletlerin prensiplerine olan an'anevi hörmetimizin en basit bir icabı olduğu tabiidir.

14 Kasım 1956 günü Endonezya, Seylân ve Birmanya ile birlikte, Sovyetlerin Macaristan'daki tecavüzlerini yermek için bir tebliğ neşrederek Kızılordunun bu memleketi derhal tahliye etmesini talep eden Hindistan'ın, sırf Keşmir ihtilâfı dolayısiyle, Macaristan'da serbest seçimlerin Birleşmiş Milletler müşahitlerinin murakabesi tahtında yapılması istendi diye, bu mevzuda Sovyet Rusya'yı takbih eden Genel Kurul kararlarına müstenkif kalması, hattâ aleyhte rey vermesi, bizi ziyadesiyle üzmüş olan bir tenakuzdur.

Arkadaşlar,

Dostumuz Afganistan ile müttefikimiz Pakistan arasındaki muhtelif ihtilâfların son zamanlarda hafiflemeye başlamış olmasını memnuniyetle karşılıyoruz.

Arkadaşlar,

Bütün dünyanın istikbali bakımından son derece büyük ehemmiyeti olan Asya ve Pasifik bölgesindeki temsilciliklerimizin adetlerini arttırmasını hükümetten ehemmiyetle talep ederiz.

Arkadaşlar,

Dış politika sahasındaki en âcil dâvamız Kıbrıs meselesidir.

Kıbrıs'ın, İkinci Dünya Harbinden sonra ehemmiyetli bir dâva olarak dış politika sahnesine çıkması 1948 de o zamanki İşçi Hükümetinin Adaya bir muhtariyet anayasası bahşetmek teşebbüsüyle başlamış-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000297

tır. Şâyanı hayrettir ki, teklif edilen bu anayasa, bugünkü Radcliffe Anayasası kadar bile Kıbrıs'daki Türk halkın hukukunu korumaktan uzak olmasına rağmen, zamanın hükümeti, bu mühim meseleyle maalesef ilgilenmemiştir. Bu ilgisizlik, bilâhara, Demokrat Parti İktidarı tarafından tevârüs edilmiş ve bu durum 1955 yılının 24 Ağustosuna kadar aynı lâkaydi içinde devam edegelmiştir.

Bu devrede İngiliz Hükümeti, Kıbrıs'ın milletlerarası statüsünde her hangi bir değişikliği külliyen bertaraf eder görünen bir hattı hareket takip etmekte ve İngiliz Hükümeti Kıbrıs halkına kendi mukadderatını tâyin hakkını hiç bir zaman tanımıyacağını Avam Kamarasında beyan eylemekte idi.

Bu devre zarfında Menderes Hükümetleri, Kıbrıs meselesini hiç bir şekilde inkişaf etmiyecek ve yerinde sayacak bir dâva telâkki etmek zehabı içindeydiler. Menderes Hükümetleri, bu devre zarfında, değil resmî yollardan, hattâ hususî eşhas, cemiyetler ve basın vasıtasiyle dahi Kıbrıs mevzuunda dünya efkârı umumiyesi nezdinde gerekli propaganda faaliyetine girişilmesine taraftar olmamışlardır.

O devrede hükümetin, Yunan siyaset usullerini iyi teşhis edemediği, karasularımızdaki bahkları Yunanistan'a hibe etmek teşebbüsüyle ve Yunanlıları gücendirir diye İstanbul'un Fethinin 500 üncü yıldönümü için hazırlanan törenleri sönük bir şekilde geçiştirmesiyle bellidir.

Halbuki, aynı devre zarfında Yunanistan boş durmamış ve fevkalâde sistemli bir program dairesinde bütün dünyada dâvasını tanıtmak ve benimsetmek faaliyetine germi vermiştir.

Türkiye'ye en ziyade müzahir İngiliz Muhafazakâr Hükümeti, Yunan propagandasının dünya umumî efkârına bir hayli nüfuz etmesi karşısında yavaş yavaş Kıbrıs siyasetini değiştirmiştir. Filhakika, İngiltere meseleyi, hiç değilse fiiliyatta, bir milletlerarası mesele olarak kabul ettiğini, ilk defa, Türkiye ve Yunanistan'ı Londra Konferansına çağırmakla göstermiştir.

İngiliz Hükümetinin siyasetindeki bu ilk gevşeme emaresi, nihayet hükümeti ikaz etmiş olmalı ki, Başvekil Adnan Menderes, 24 Ağustos 1955 günü İstanbul'da Liman Lokantasında meşhur nutkunu irad etmiştir. Bu nutukla ve bilâhara 1 ilâ 7 Eylûl 1955 tarihlerinde Londra'da «Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'a Mütaallik Konferans» namı altında yapılan toplantılara katılan baş delegenin muhtelif beyanlariyle yeni bir politika tesbit edilmiştir. Bu beyanlara nazaran o zaman tesbit edilmiş olan siyasetimizin esasları şunlardır :

Türkiye, Adanın milletlerarası statüsünün değiştirilmemesi gerektiği kanaatindedir. Lâkin, statüko değiştirildiği takdirde, bu değişiklik ancak, Adanın bir bütün olarak Türkiye'ye avdeti şeklinde tasavvur olunabilir.

Muhtariyet bahsinde ise, Türk Hükümeti, bunu prensip itibariyle ve ancak şu şartlar tahtında kabul edebilir :

— Kıbrıs'da tethişçiliğin sona ermesi,

— Kıbrıs Ortodoks Kilisesinin siyasete karışmasının önlenmesi,

— Kıbrıs'daki Türk ve Yunan cemaatlerine nüfus farklarına bakılmaksızın her hususta ve ezcümle siyasi temsil bakımından müsavi haklar tanınması ve,

— Yunanistan'ın Ada halkına kendi mukadderatlarını tâyin hakkının verilmesi yolundaki iddialarından vazgeçmesi.

Hükümetin bu siyaseti yürütmek için kullanmayı derpiş ettiği usullere gelince, bu hususta yine Başvekilin 24 Ağustos nutkundan şu satırlar çok aydınlatıcıdır. Başvekil ; E. O. K. A. Tethiş Teşkilâtının Adadaki Türk ahaliyi toptan katletmek yolunda harekete geçeceği yolunda haberlerin yayılmasiyle ilgili olarak şöyle diyor :

«Hareket âni olabilir. Mahallî hükümet hazırlıksız bulunabilir. Oradaki halkımız son derecelere kadar tahrik edilmiş ve silâhlandırılmış bir ekseriyet karşısında mâsum, hareketsiz ve silâhsız bulunabilir. Fakat, bu hiç bir zaman, onların bir an için dahi müdafaasız kalacakları mânasını tazammun etmez.»

Bu sözlerin ifade ettiği mâna sarihtir. Başvekil, o tarihte Kıbrıs Türklerinin hukukunu muhafaza için icabında askerî müdahalede bulunmayı dahi derpiş etmiştir.

Birleşmiş Milletler nezdindeki Daimî Delegemiz Selim Sarper de 28 Ağustos 1956 günü Amerikan Televizyonunda Başvekilin bu beyanını teyit ediyordu. Sarper, İngiltere'nin Kıbrıs'ı terke karar vermesi haberi, Türkiye'nin Adayı almaya tevessül edip etmiyeceği yolundaki bir suale cevaben aynen şu sözleri söylemiştir :

«Bu takdirde hâsıl olacak boşluğun Türkiye tarafından doldurulmasından tabii hiç bir şey olamaz.»

Bu siyasetin bizzat Demokrat Parti Meclis Grubunun 12 Temmuz 1956 tarihli tebliğinde de teyit olunduğunu hatırlatırız. Bu tebliğde aynen :

«Anavatanın bir parçası olan Kıbrıs, coğrafya bakımından olduğu kadar, bütün tarih boyunca da Anadoluya ait olmuştur» demekle, Kıbrıs bir bütün halinde Türk vatanının bir parçası olarak ilân ediliyordu. Ekseriyet Grubu, bunun mantıkî neticesini takip ederek statükonun değişmesi halinde Adanın Türkiye'ye iadesi talebimizi tekrarlıyordu. Demokrat Parti Grubu, ayrıca şunları söylüyordu :

«Yunan hükümeti tarafından, Kıbrıs'ın ilhakı zımnında iddialar serdedilmesi, Türkiye ile Yunanistan arasında teessüs etmiş olan muvazenenin bozulmasına çalışmak demek olur ki, o takdirde Türkiye'nin de ileri sürülecek iddiaları vardır ve bütün Garbî Trakya ile Oniki Ada meselelerinin yeniden mevzuubahis olması icap edecektir.»

Bu hususta belirtilmesi icap eden pek mühim bir nokta vardır.

Demokrat Parti Meclis Grubu bu tebliğiyle, Batı Trakya ve Oniki Ada meselelerini, behamahal halli gereken bir dâva olarak ortaya atmış değildir. Bu tebliğden çıkan mâna, Kıbrıs hakkındaki Yunan metalibatının ileri sürülmesinden vazgeçildiği takdirde, Batı Trakya ve Oniki Ada meselelerinin ortaya atılmıyacağı merkezindedir. Tebliğin takip ettiği asıl maksat, bu meseleleri ortaya atmaktan ziyade, bunların ortaya atılacağını bir tehdit diye ileri sürerek Yunanlıları Kıbrıs hakkındaki isteklerinden vazgeçmeye sevketmektir.

Arkadaşlar,

Kıbrıs politikamızda 24 Ağustos 1955 günü ortaya atılan tez üzerinde hükümetin tutumu ilk önce gayet sert bir mahiyet arzediyordu. Filhakika, Başvekil, o gün Yunan hükümetinden bahsederken, «bu ne biçim hükümettir ki bir kasaba papazına devlet muamelesi yapacak kadar eğilip bükülmektedir» derken, 6-7 Eylûl hâdiselerinden sonra aynı hükümet Türk basınını, Örfi İdarenin sıkı kayıtları altında Kıbrıs ve Yunanistan kelimelerini telâffuzdan men edecek kadar ileri varabiliyordu. 29 Eylûl günü ise, bir ay evvel kendisinden «bir kasaba papazının önünde eğilip bükülen» hükümet diye bahsedilen Yunanistan'ın bayrağını İzmir'de, hükümet adına bir vekil eliyle tarziye makamımıza çektirildiği hatırlardan çıkmamıştır. 6-7 Eylûl hâdiselerinden sonra Başvekil Adnan Menderes, Amerikan Hariciye Nazırına gönderdiği ve Türk ve Yunan milletleri arasındaki dostluğun lüzumundan bahseden ve 21 Eylûl 1955 de neşredilen bir cevabî mektubunda, bir müddet sonra da «milli galeyan» diye tavsif edeceği 6-7 Eylûl hâdiselerinin komünistlerin tertibiyle yaratıldığını söylüyordu. Unutuyordu ki, Türkiye'de komünist unsurların bu derece vüs'atte bir ayaklanmayı tertibe mecalleri yoktur.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000300

6-7 Eylûl hâdiselerinin tesiriyle Kıbrıs hakkındaki siyasetin anahatları değişmemiş ise de hükümetin bu siyaseti takipte çok zayıf bir hale düştüğü açıkça belli oluyordu.

Arkadaşlar,

6-7 Eylûl hâdiselerinin Kıbrıs dâvamıza dünya efkârı umumiyesi önünde vurmuş olduğu darbenin önemi izahtan vârestedir.

Arkadaşlar,

Kıbrıs meselesinde İngiltere'nin takip etmiş olduğu hattıharcketine gelince...

İngiltere'nin o zamanki Hariciye Nazırı ve şimdiki Başvekil Mr. Harold MacMillan, 15 Aralık 1955 günü Avam Kamarasında vermiş olduğu bir beyanatta, Londra Konferansına iştirak etmiş olan delegasyonların hattıhareketini şu cümleyle hülâsa ediyordu :

«Self-determination bahsinde, Yunanlılar 'bu yıl veya hiç değilse bir veya iki yıl içinde', Türkler 'hiç bir zaman', biz de 'bir gün' dedik.»

Bu sözler İngiltere'nin daha 15 Aralık 1955 günü Kıbrıs hakkındaki Türk tezini maalesef hiç bir suretle benimsememiş olduğunu açıkça göstermektedir.

Haziran 1956 da İngiltere Hükümetinin, bir parça daha ileri giderek, self-determination'un tatbiki için on senelik bir müddeti kabullendiği rivayetleri çıktı. Bu rivayetler, her ne kadar İngiliz hükümetince hiç bir zaman açıkça teyit edilmemişse de, mesul İngiliz devlet adamları, İngiltere'nin eskisinden daha ileriye varan bir teklif yapmış olduğunu da kabullenmişlerdir. Türkiye'nin bu teklife karşı mukavemetinin, İngiltere Hükümetini, sadece ve sadece, self-determination için katî bir müddet tesbit etmekten vazgeçirmiş olduğu anlaşılmaktadır ; oysa ki İngiliz Hükümeti, self-determination'u, Kıbrıs için bir prensip olarak tanımaktan vazgeçerilmiş değildir.

Amerikan Hükümeti ise yapmış olduğu muhtelif beyanlarda, İngiliz Hükümetinin, Türk tezini hiç bir zaman tamamen kabul etmiyen teşebbüslerini sempatiyle karşıladığını belirtmekten hali kalmamıştır.

Arkadaşlar,

Meselenin safahati tetkik edildiği vakit Kıbrıs hakkındaki bu tezimizin, ne Amerika'ya, ne de hattâ İngiltere'nin bize müzahir görünen Muhafazakâr Hükümetine bile izah ve kabul ettirilemediği sarahatle

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000301

görülür. Hükümetin, bidayette tam bir lâkaydiyle başlayıp, sonradan âzami sertlikten, âzami yumuşaklığa doğru devamlı iniş çıkışlar gösteren, sebatsız ve fevrî siyasetinin, bu başarısızlığın belli başlı âmili olduğu muhakkaktır.

Hükümet, Örfi İdare yasakları, Kıbrıs mevzuunda cereyan eden vekayiin efkârı umumiyemizce bilinmesi neticesini doğurmuştur. Örfi İdare kalktıktan sonra dahi bu temayül devam etmiş ve hattâ, bu hususu temin için 23 Kasım 1956 tarihinde bir kararname dahi çıkartılmıştır.

Arkadaşlar,

19 Aralık 1956 günü İngiliz siyasetinde yeni bir değişikliğin vuku bulduğu cümlenin malûmudur. Filhakika, o gün Avam Kamarasında beyanat veren İngiliz Müstemlekât Nazırı Mr. Lennex-Boyd, Ada Yunanlılarına bahşedilecek olan self-determination hakkı derecesine müessir olacak tarzda, aynı hakkın Türklere de tanınması gerektiğini belirttikten sonra aynen şu sözleri söylemiştir :

«Majestelerinin Hükümeti, böyle muhtelit ahali bahis mevzuu olduğu vakit, self-determination'un sureti tatbikının, muhtemel çareler arasında taksimi de ihtiva etmesi gerektiği kanaatindedir.»

Aynı celsede Mr. Lennex-Boyd, Türk ve Yunan Hükümetlerine herhangi bir teklif yapılmamış olduğunu da belirtmiş ve sadece İngiliz Hükümetinin böyle bir ihtimali zihninden geçirmekte olduğunun ilgililere duyurulmuş olduğunu beyan eylemiştir.

Başvekil Adnan Menderes ise, 28 Aralık 1956 günü arkadaşımız Cihat Baban'a verdiği cevapta, «Türk Hükümetinin taksim meselesini şâyanı iltifat bir teklif olarak telâkki etmekte olduğunu» beyan etmiştir. Başvekil aynı celsede, «taksimin Mr. Lennox-Boyd'un ağzından İngiltere Hükümetinin fikri olarak ifade edildiğini de söylemiştir.

Şunu hemen belirtmemiz icap eder ki, Başvekil, bu beyanlariyle İngiliz Hükümetinin beyanları arasında bariz bir fark vardır. Filhakika, İngiltere Hükümeti, taksimi, sadece ihtimallerden biri olarak zihninden geçirdiğini Türk ve Yunan Hükümetlerine bildirdiğini ve bunun bir taahhüt olmak şöyle dursun, bir teklif bile teşkil etmediğini beyan etmişken Beşvekilin, İngilterenin taksimi bir fikir olarak benimseyip bu yolda teklifte bulunduğunu söylemiş olması başka türlü izah edilemez.

Arkadaşlar,

Muhtariyeti kabul edebilmemiz için hükümet tarafından Londra Konferansında ileri sürülmüş olan bütün şartların, tethişçiliğin önlen-

mesine mütaallik olanı hariç, İngiliz Hükümetince nazarı itibara alınmadığını da tebarüz ettirmemiz lâzımdır. Radcliffe Tasarısı, Türklere bazı anayasa garantileriyle birlikte kazai bazı garantiler tanımamış değildir. Teşrii sahada Türklere tanınan tek garanti ise, Yunan ekseriyeti, münhasıran Türklerle ilgili bir kanunu değiştirmek isterse, bunun 6 Türk mebustan 4 ünün rızasiyle yapılabileceğinden ibarettir. Hakikatte, bu garantiler tamamen kıfayetsizdir. Türkler, münhasıran kendilerini ilgilendiren mevzularda bile, kendi teşebbüsleriyle kanun yapmakta, parlâmentodaki Yunan ekseriyetinin veya onlar ikna edilemezse umumî valinin muvafakatine muhtaç bir durumda bırakılmışlardır. Halbuki, Yunanlılar için böyle bir durum yoktur ; onlar, münhasıran kendilerine ait olan işlerde kimsenin rızasına muhtaç olmaksızın istedikleri kanunları çıkarmak imkânına sahiptirler. Hülâsa, tasarı, Türkleri, haklarını korumak için daima umumî vali nezdinde ricada bulunmaya, idari kaza mercileri veya Anayasa Mahkemesine sonu gelmiyen müracaatlar yapmaya icbar etmektedir. Bu vaziyette, Başvekilin, nasıl olup da, 21 Aralıkda yayınladığı beyanatında, Radcliffe Tasarısını müzakere mevzuu olarak kabullendiğini anlayamamış bulunuyoruz.

Kıbrıs meselesinde yalnız İngiltere'nin değil, Türkiyenin de gerilemiş olduğu açık bir hakikattir. Hükümet, şimdi, Kıbrıs'ın anavatanın bir parçası olduğu fikrini terketmiş ve taksim fikrine son çare olarak sarılmış durumdadır. Evvelce, Yunanistan'ın Kıbrısla hiç bir ilgisi olamıyacağını ve İngiltere, Adayı terkederse, hâsıl olacak boşluğu dolduracağını söyliyen hükümet, bugün taksim bahsinde müzakereye girmeye hazır gözükmektedir.

Arkadaşlar,

Yunanistan'ın sorumluluk duygusundan uzak aşırı hareket tarzından ve tethişçiliği desteklemesinden bezmiş olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, son müzakerat esnasında, Adaya kendi istediği tarzda self-determination hakkının tanınmasını istiyen haksız Yunan teklifini kabul etmemiştir. Bu memnuniyetle karşılanması gereken bir noktadır. Bununla beraber, Genel Kurul, Yunanistan'ı gücendirmekten de o kadar kaçınmaktadır ki, İngiltere'nin çok haklı olan isteğine uymamış ve Yunanistan'ın tethişçilere yardımda bulunmasını takbihten bile çekinmiştir. Genel Kurul, üç tarafa aralarında müzakerelere girişmek suretiyle dâvayı halletmelerini tavsiye etmiştir. Genel Kuruldaki Amerikan Delegesinin arzusu da tamamen böyle idi. Bu suretle, Genel Kurul, ilk defa olarak, Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgisi olduğunu resmen kabul etmiş bulunuyor. Filhakika, evvelki yıllarda Genel Kurul, pek yerinde olarak,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000303

bu meselede her hangi bir tavsiyede bulunmak hususunda kendisini yetkisiz addetmekteydi. Görülüyor ki, Türkiye ve İngiltere bu noktada da gerilemişlerdir.

Arkadaşlar,

Şunu tebarüz ettirmek isteriz ki, Hürriyet Partisi Meclis Grubu da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında bir an evvel müzakerelere başlanmasına şiddetle taraftardır. Ancak, biz, bu müzakereleri, hükümetin tasavvur ettiği şekilde görmekten tamamen uzak bulunuyoruz.

Arkadaşlar,

Haddizatında ortada Kıbrıs meselesinden çok daha geniş bir dâva vardır. Hükümetin de muhtelif vesilelerle beyan etmiş olduğu gibi, Lausanne Muahedenamesi, Doğu Akdeniz Bölgesinde, Türkiye ve Yunanistan arasında muayyen bir muvazene tesis etmiştir. Kıbrıs'ın bu muvazene içinde hususi bir yeri ve mânası vardır. Bugün bu muvazenenin muhafaza edilemiyeceği ve onu muhafazada en ziyade menfaattar olan Türkiye ve İngiltere'nin gitgide geriledikleri görülmektedir.

Arkadaşlar,

Hükümetin Kıbrıs meselesindeki başlıca hataları, Yunan propagandasını uzun müddet cevapsız bırakmış olması, tezlerinde ve metodlarında sık sık değişiklik yaparak azimkârlık derecesi ve ciddiyeti üzerinde muhataplarımızda şüphe yaratmış olmasıdır. Bu durum el'an devam etmektedir. Filhakika, 7 Şubat günü New York'da basına beyanat veren Bay Zorlu, Türkiye'nin Kıbrıs'da statükonun muhafazasını mürecceh saydığını söylerken, aynı gün Başvekil Adnan Menderes, İstanbul'da, artık statükonun muhafazasına taraftar olamıyacağını bildirmiştir. Böyle mütenakız beyanların dâvamıza hizmet edemiyeceği apaçık bir hakikattir.

Arkadaşlar,

Bay Zorlu ile bu ihtilâfında Başvekil haklıdır. Hakikaten, Türkiye ; statükoya taraftar olmamalıdır. Bundan başka, Doğu Akdeniz'deki bugünkü muvazene gayrımüstakar bir hale gelmiş bulunduğuna göre, hükümetin bugüne kadar yaptığı gibi ikide bir Batı Trakya ve Oniki Adadan bahsetmek bu muvazeneyi devam ettirmeye kâfi gelemiyecektir. Türkiye'nin yapması icap eden şey, Batı Trakya ve sahillerimizdeki Adalar meselelerini, Yunanlıları Kıbrıs işinde frenlemek maksadiyle değil, fakat, bir hakkın tecellisi dâvası olarak ortaya atmak ve ilgili hü-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000304

kümetleri bu esaslar üzerinde bir an evvel müzakerelere davet etmektir. Kanaatimizce, hükümetin diğer bir büyük hatası da, İngiltere'nin Yunan emellerine doğru kaymaya başladığının ilk işareti olan Londra Konferansında, bu konferansın adında bile «Doğu Akdeniz» »den bahsedilmiş olmasına rağmen meselenin sadece ve sadece Kıbrıs meselesi olarak vaz'ına mümanaat etmemiş olmasıdır.

Arkadaşlar,

Kıbrıs meselesi daha büyük bir dâvanın ancak bir cüz'ü olarak mütalâa edilebilir. Mesele bir kül halinde ortaya konduğu takdirde, gerek Kıbrıs'da, gerek Aadalarda ve Batı Trakya'da bulunan ve bazan bütün varlıklarını bırakarak hicrete mecbur kalacak kadar bskı ve tethiş altında yaşatılan Türklerin, kendi mukadderatlarını tâyin haklarını âzami derecede koruyan bir hal çaresine varmak mümkün olabilecektir. Böyle bir hal çaresi, gerek iki memleketin, gerek Balkan Paktı, NATO ve hür dünya camialarının âli menfaatleri bakımından kaçınılmaz bir zaruret olan Türk - Yunan dostluğunun gölgelenmesine sebep olan âmilleri mümkün olan âzami derecede ortadan kaldıracaktır. Hürriyet Partisi Meclis Grubu olarak, hükümeti sadece Kıbrıs Adası üzerinde hal çareleri aramaktan vazgeçip, meselenin bütününü, bizzat teşebbüse geçerek bir an evvel ele almaya ehemmiyetle davet ediyoruz.

Arkadaşlar,

Hürriyet Partisi Meclis Grubu, NATO ittifakını emniyetimizin tek güvenilir temeli olarak telâkki etmektedir. Zahirî bir gevşemeden sonra, Sovyet Rusya'nın bugün açıkça Stalin devrinin zihniyet ve usullerine avdet etmesi, bu kanaatimizi büsbütün kuvvetlendirmektedir.

NATO dahilindeki çalışmalarımızın bu ittifak içinde hâkim olan işbirliği ve anlayış zihniyetine uygun olmasının milletimize sağlam ve devamlı menfaatler temininde tek yol olduğuna inanıyoruz.

NATO'nun son konsey toplantısında alınan kararları bu teşekkülün istikbali bakımından memnuniyetle karşıladığımızı belirtmek isteriz. NATO Konseyinin, her hangi bir NATO devletinin, dünyanın her hangi bir bölgesindeki muayyen bir meselede harekete geçmeden evvel o meseleyi getireceği umumi bir danışma uzvu olmak vasfının nihayet takarrür etmesi çok şâyanı memnuniyettir. Süveyş hâdiselerinde bazı müttefiklerimizin, NATO organlarına ve müttefiklerine haber dahi vermeksizin, kendi başlarına, NATO'nun prestijinin bahis mevzuu olduğu hareketlere girişmeleri neticesinde, NATO tesanüdünde bir aralık maalesef

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000305

hâsıl olmuş bulunan gevşemenin bu suretle izalesi yerinde olmuştur. Bunun gibi, NATO devletlerinin aralarındaki siyasi ihtilâfları NATO dışındaki beynelmilel teşekküllere götürmeden evvel NATO'nun aracılığına başvurmaları yolunda teessüs eden yeni usulü de memnuniyetle karşılamaktayız.

Arkadaşlar,

NATO bahsinde hükümetten ayrıldığımız nokta, NATO'yu sadece klâsik bir ittifak olarak görmeyişimizdir. Filhakika, NATO'nun maksadı, klâsik ittifaklarda olduğu gibi, sadece toprak bütünlüklerini ve millî hükümranlıkları harice karşı korunması keyfiyeti değildir. Gaye daha geniştir ve gerçekten NATO ittifakı, Garp medeniyetinin müşterek temellerini teşkil eden insan hakları ve demokrasi prensiplerinin ifade ettiği hayat görüşünün totaliter ve diktatör zihniyete karşı korunması için kurulmuştur. ... .

NATO memleketlerini birbirlerine bağlıyan asıl unsur, işte hepsinin bu müşterek ideale sahip bulunmalarıdır. NATO, Batı medeniyetinin bu ideallerini korumak yolunda çalıştığı müddetçe, dünya milletleri nezdinde kuvvet ve itibar kazanabilir.

Bugün cereyan etmekte olan âlemşumul ideoloji mücadelesinin hür dünya tarafından kazanılması, insan kütlelerinin, her ne sebeple olursa olsun, hürriyetlerini feda etmeye razı olmamalarına bağlıdır.

Arkadaşlar,

İşte bu sebepledir ki, mevcut anti-demokratik mevzuatı kaldırmak şöyle dursun, bunlara ilâveten vatandaşların çektikleri geçim darlığını umumî efkâra duyurmamak ve hükümetin muvaffakiyetsizliğini örtmekten başka hiç bir sebep yokken geçen yıl çıkarılmış olan basın ve toplantı kanunları, memleketimizin NATO'daki prestijini çok sarsmıştır.

Bu vaziyette, NATO'nun çok mühim olan kültürel çalışmalarındaki rolümüzün ne olduğu düşünülmeye değer.

Filhakika, bu mevzuat, beynelmilel sahada tesirini göstermiş ve 12 Haziran 1956 günü Amerika Hariciye Nazırı Mr. Foster Dulles, 12 Haziran 1956 günü bir basın konferansında sorulan bir suale cevaben şu sözleri söylemiştir.

«Birleşik Amerika'nın basın hürriyeti hakkındaki görüşleri herkesçe gayet iyi bilinir. Bu kanunun tesirinin ne olacağını tesbit etmek, ka-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000306

nun içersinde ne yapılıp yapılamıyacağını tahmin etmekten ziyade, fiiliyatta ne yapıldığını müşahade etmekle mümkün olur. Ümit ederiz ve eminiz ki, bu kanun, basının serbest haberleşmeye mütaallik ana haklarına dokunmayacaktır.»

Halbuki arkadaşlar,

Memleketimizde demokrasi hareketleri başladığı vakit, Dörtlü Takrirde, Anayasamızın tam mânasiyle tatbiki hususunun, Birleşmiş Milletler Andlaşmasiyle yüklendiğimiz vecibelerin bir icabı olduğu söylenmekte idi.

Görüşümüzü tekrar ediyoruz: Antidemokratik karakteri bariz olan Basın Kanunu, Toplantı Kanunu vesair mevzuat, Türk Milletinin menfaatlerine uygun değildir.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000307

Eğitim Meseleleri
ve
Sair Meseleler

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000309

MAARİF VEKÂLETİ VE ÜNİVERSİTELER BÜTÇELERİ HAKKINDAKİ TENKİT KONUŞMASI

HAZIRLAYAN VE SÖZCÜLERİ:
KOCAELİ MEB'USU DOÇ. Dr. TURAN GÜNEŞ, BURDUR MEB'USU PROF. FETHİ ÇELİKBAŞ

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000310

Muhterem arkadaşlarım, on dakikalık bir zaman içinde gerek Maarif Vekâleti ve gerekse üniversitelere ait bütün meselelere şöylece temas edip geçmek bile imkânsızdır.

Kaldı ki, memleketimizde hakikaten üzerinde durulması ve halledilmesi gereken namütenahi maarıf işleri, meseleleri vardır ve bu işler betaatle yürümektedir. İşte bu mevzulardan biriyle alâkadar olduğum için bütçenin görüşülmesinde bu mevzua ait görüşlerimi kısaca arzetmeğe çalışacağım.

İlk tedrisat, Seferberlik Kanunu. Beş senede vilâyetler arasında süsüncemeden kurtarıp Meclise getirilmesi mümkün bulunmadığına göre bu Hükûmeti desteklıyen grupun bütçe müzakerelerinde göstermiş olduğu süratten mülhem olarak bu kanunun da bir an evvel Meclise sevkini düşünmelerini istirdam ile sözlerime başlamak isterim.

İlköğretim Serferberliği Kanununun beş seneden beri vekâletler arasında, Maarif Vekâletinde sürüncemede kalmış olması ve bu tasarıya göre on ikı senede halledilecek öğretim dâvamızı 25 senelik bir müddete çıkarmış bulunmaktadır.

Buradaki vâhameti yüksek takdirlerinize arzetmek isterim.

İlköğretim dâvamızın üzerine şöyle bir göz atacak olursak, maarif meselelerinde, öğretim sistemimizde bir plânsızlığın bir keşmekeşin mevcut olduğu açıkça görülmektedir. Bir Millî Eğitim plânında mevzuubahsolan şey öğrenmek ihtiyacı karşısında personel, ana temel unsur kaydetmeye değer ki; öğrenci miktarı memleketimizde süratle artmaktadır. Zaten maarif dâvamızın ehemmiyeti de bundan anlaşılmaktadır. Maarif işlerinin, sadece bir göz atmakla iktifa edeceğimiz rakamlar, ciddî bir maarif plânında bulunması lâzımgelen öğretmen, bina ve malzeme ihtiyacının beraberce mütalâaası hususunda ne kadar büyük bir anarsi keşmekeşin hüküm sürdüğünü bize açıkçagösterecektir. Ben burada bütün öğretim dallarını incelemek imkânına malik değilim. Vaktim azdır. İktisadî kalkınma mevzuunda ki, Türkiye'nin bütün mihrevi siyasî, iktisadî edebiyatı ve bütün hayat bu iktisadî kalkınmaya bağlanmak istenmektedir. İktisadî kalkınmanın herşeyden evvel peısonele olan ihtiyacı düşünülürse teknik öğretmenin ehemmiyeti anlaşılır. İktisadî kalkınmamızdaki plânsızlığın maarif işlerindeki mâkesini görmekteyiz. Misal olarak Erkek Sanat Enstitülerini alalım. 1950 - 1951 de 17 770 iken 31 bin küsura çıkmış. Artış nispeti % 80 dir. Tabiî sevindirici bir rakam. Maarif Vekâletinin mektep ve bina olarak rakam % 90 dır. Gene mühim olan

tablatiyle okutulacak talebedir. Öğretmen burada nâkıs % 15 olduğu için nâkıs işaretini daha iyi bilir. Rakamlarda artış var diyebilir. Fakat günlük hayatta buna eksilme derler. Öğretmen sayısının % 15 eksilme müşahede ediliyor. Bunlar arasında asgari koordinasyon bulunmadığı açıkça görülmektedir.

Ticaret liselerini bir misal olarak zikredebiliriz. Tam artış % 112. Gene sevindiricidir. Okul adedinde %11 bir eksilme vardır. Bu gibi işlere kabarık rakamlar tahsis etmek birşey ifade etmez. Esas olan, hizmetin iyi ve gereği gibi ifasıdır. Bu bakımdan bu ramakamların gittikçe artması, alınan randımanın da artmakta olduğunu ifade etmez. Kaldı ki, yukarda arzettiğim rakamlara göre öğretmen adedi de azalmaktadır. Başka bir sual: Bu iş nasıl tecelli ediyor? Plânsızlığın ve programsızlığın bir misali. Kız Enstitüleri talebe sayısı %34 artıyor. Okul adedi %58 artıyor. Yukarda bahsettilerimizde ise talebe adedi arttığı halde okul adedi azalmaktadır. Bütün bunların ifade ettiği mâna, Maarif Vekâletinin ihtiyaçları ve bunun cevabı malûm olan unsurları katiyen karşılamadığıdır.

Bu mevzuda levazım meselesine de kısaca temas etmek lâzımdır. Teknik öğretimde atelye malzemesinin kötü durumunu söylemek her halde bilinmiyen bir hakikati açıklamak olmasa gerektir. Bugün mektep malzemelerinin başında glen kâğıt, gibi, kalem gibi ihtiyaçların ne derece zor temin edildiği, hattâ temin edilemez durumda olduğu malûmunuzdur.

Anlatacak çok, çok şeyler var. Fakat vakit müsait değil.

Sonra; sınıf geçme işi, bugün bir pedagoji meselesi olmaktan çıkmış, hukukun bir dalı haline gelmiştir. Bunun neticesinde bâzı avukat arkadaşlarımız sınıf geçme işinde ayrı bir ihtisas sahibi olacaklardır. Bunun pedagoji ile hiçbir alâkası yoktur. Bu gibi şeylerin hâkim olduğu yerde talebe ile öğretmen arasında lüzumlu olan pedagojik rabıtalar da kesilmiştir. Bu bakımdan mekteplerimizde gerekli disiplinin bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir. 5 dakikam kaldığı için fazla konuşamıyacağım.

Muhterem arkadaşlarım, geçen sene üniversitelerimiz için hakikaten acı bir sene olmuştur. Katiyen asıl ve esasa dayanmıyan birçok sebepler bu kürsüden açıklanmıştır. Bu sebeplerle üniversite muhtariyeti bir defa taarruza uğramıştır. Türkiye'nin birçok güzide ilim adamı üniversiteden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bunların bu ayrılış ile kendi menfaatleri bakımından büyük bir şey kaybettiklerini söylemek müm-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000312

kün değildir. Ancak Türkiye Üniversiteleri ve memleketimiz, kendisinden büyük hizmetler bekliyebileceği insanlar bakımından acı kayıplara uğramıştır. Bu kayıp lara meydan veren insanlar, siyasî maksatlarına üniversiteleri ve üniversite muhtariyetini hedef tutmuşlardır. Bu üniversitelere müdahaleden, bu üniversitelere taarruzdan kendilerini alıkoyamamışlardır. Bunun millî hayatımız, kültür hayatımız ve müstakbel inkişaflarımız için ağır bir darbe olduğunu kabul etmek mecburiyetimiz vardır. Eğer üniversitelerimize böyle bir darbe indirilecekse, bu, üniversitenin eski bir müntesibi olan vekil tarafından indirilmemesi lâzım gelirdi.

Üniversitelerimiz vekilin bağlı bulunduğu siyasî partinin programında sarahaten siyasetle uğraşabilirler şeklinde vasıflandırılmış oldukları halde Millî Eğitim Bakanı ve onun Hükûmetinin Başbakanı bir defa daha kendi programlarının maddesinin değiştirilmesinde tereddüt göstermemişlerdir. Biz üniversitelere siyaset sokmak istemiyoruz demişler, fakat buna mukabil kendi anlayışlarına göre bir siyasetin sokulmak istediğinin katî delillerini vermişlerdir.

Çok muhterem arkadaşlarım; çok partili hayata girdiğimiz tarihten itibaren ilk tahsilin ehemmiyeti bir kat daha artmış bulunmaktadır. Demokrat Parti sözcüsü olan arkadaşım Mehmet Karasan Fransız ihtilâli ile beraber bu işin ehemmiyet kazandığını söyledi. Bendeniz de Türkiye'deki tarihini tetkik ederken, bir bakıma memnun olarak fakat neticeleri makımından da müteessir olarak Türkiye'deki ilk tahsilin mecburi ve meccani olduğu tarihin tanzimatta başladığını gördüm. 100 küsur yıldan ber devlet ilk tahsili mecburi ve meccani yapmış olmasına rağmen maatteessüf esaslı bir programa raptedilmemesi yüzünden, bu işin bâzı memleketlerden iyi olsa dahi, bugün hiçbirimizi yeter derecede memnun etmiyecek bir derecede bulunduğu muhakkaötır, bu bir vâkıa dır. Bu bakımdan ilk tahsilin süratle halledilmesi mevzuunda alınması lâzımgelen tedbirler ne ise bunların alınmasında ancak memnpniyet duyacağımızı ifade etmek isteriz. Diğer taraftan, bu meselelerimizi düşünürken memlekete nüfusumuzun artmakta olduğunu da hesaba katmamız lâzımdır.

Türkiye'nin birçok meselelerini buna muvazi yürütülmesi nüfusumuzun bu artışının dikkate alınması zaruretini icabettirmektedir.

Maarifte muallim meselesi cidden mühim bir meseledir, mevzudur arkadaşlar. Muallim meselesinde kemiyetten ziyade kayfiyet meselesi her şeyden evvel gelir. Muallim bir mürebbidir, bu bakımdan muallime karşı olan hareketlerde onun şahsiyetini zedeliyecek her hangi bir ha-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000313

rekette bulunmamak da mürebbilik karakterinin gelişmesi bakımından mühib bir zarurettir.

Demin arkadaşımız izah ettiler. Ben de 1949 da Unescoya gittim ilköğretim meselelerini tetkik ettim. Meksika ileri gitmiş, çünkü iyi usül tatbik etmişler. Bunda muvaffak olan maarif nazırının Unesco'ya umum müdür olduğunu gördüm.

Türkiye'nin maarif bünyesi içinse annalfabetizm yani elifbasızlık mücadelesini yapacak, muvaffak olacak kıymetli elemanların mevcud olduğunu Unesco'da söylediler. Bunu huzurunuzda âmme efkârına karşı açıklamayı bir vazife bilirim. Talim Terbiye Heyeti Reisi Kadri Beyi de bu işte salâhiyetli bir insan olarak belirttiler. Ben Maarif Vekilimizden maarif dâvalarımızın hallindeUnesco ile gayet sıkı işbirliği yapmasını, Grupumuzun bir prensibi olarak, rica etmekteyim. Hakikaten arkadaşlar Meksika emsali memleketlerden çok ileri gitmiştir. Ve bu ileri neticeyi Meksika alabilmişce bunda orada bir zatın çıkıp süratle tedbir almasının rolü vardır. Bu sebepledir ki, Unesco kurulduktan sonra bu bu zat umum müdürlüğe getirilmiştir. Şimdi zannediyorum ,Paris'te Büyükelçidir.

Mühim bir meselemiz de; çok partili hayata girdikten sonra 1949 senesinde toplanmış olan Maarif Şûrasının eğitim ve öğretimde dayanılan demokratik esasları gözden geçiren komisyonun hazırladığı rapordur arkadaşlar.

Bu rapor o tarihte umumi tasviple karşılandığı için rejimin kökleştirilmesi, vicdanlarda yerleşmesi bakımından Maarif Vekâletine terettübeden vazifelerin ne olduğunu belirtmiştir. Burada Maarif Vekâleti erkânı ve diğer salâhiyetli mütehassıslar da dâhil olmak üzere, demokrasi şöyle tarif edilmişti: «Demokrasi kanunun ve ahlâkın elele verip tâyin ettikleri vezifelerden ve mesuliyetlerden yuğrulup yapılmış bir fazilet rejimidir. Demokrasi sonsuz hüsnüniyete, mertliğe, fikre, hürmete, sağlam bilgiye ihtiyaç gösterir; feragat ve fedakârlık alenilik ve samimilik sayesinde yaşıyan ve demagoji ile ölen bir rejimdir. Demokrasiye lâyık olmak için ve kavuşabilmek için onu candan sevmek ve bilfiil yaşamak azim ve iradesini taşımak gerektir.

Memleketimizde başladığını memnuniyet ve güvenle müşahede ettiğimiz demokratik inkişafın yürümesi ve demokrasinin kökleşebilmesi için halkımıza ve çocuklarımıza demokratik terbiyenin, demokrasi imanının kazandırılması lâzımdır.»

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000314

Maarif Vekâletinin bu hususta titizlik göstermesini rica ederiz. Çünkü, rejimimizde vâdeli olarak en büyük hizmeti yapacak makam, itiraf etmek lâzımdır ki, bu vekâlettir. Şimdi, 1949 senesinde (ismini hürmetle zikretmek isterim) devrin Maarif Vekili Tahsin Banguoğlu, bu esasın memleketteki bütün partilerin programlarında yer aldığına görer tatbikine ait görüşmeleri de müsamaha ile takibetmişti. Bu husus üniversite muhtariyetinde D. P. programında da, daha evvel yer almıştı. 1950 den sonraki tutumunda, hele son hâdiseler karşısında, Hükümetin bu görüşe uyan tatbikat içinde olduğunu kabul edemeyiz. İşte bu noktada (diğer hususlarda birleşmekle beraber) Mehmet Karasan arkadaşımla ayrılıyoruz; grupumuz da dâhil.

Şimdi, D. P. nin çok beğendiğiniz o tarihteki programından şu hususu tekrar tesbit etmek mecburiyetini duymaktayım.

D. P. Programının 11 inci maddesine göre :

Yüksek öğretim mensupları mesleklerinin mahiyeti itibariyle siyasetle meşgul olabilirler. Memurlar uğraşamazlar, fakat bunlar müstesnadır diye hüküm vardır.

Yine, geçen devrede de, müdafaasını yaptığımız. (Maarif meselelerinde üniversitelerimiz ilmî bir muhtariyete sahip olmalıdır) hükmü vardır. Ayrıca yine 40 ıncı maddede (Ancak dilin, ilmîn, sanatın ve her türlü fikir faaliyetlerinin siyasî ve idarî müdahalelerden uzak kalmasını demokrasinin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz) deniyor.

Demin Maarif Şûrasının raporundan pasajlar okudum.

D. P. nin programından da maddeler okudum. Üniversiteler Kanununun üniversiteye yüklediği vazifeleri de kanunundan okuduktan sonra tatbikatını ne D. P. Programına, ne de Üniversiteler Kanununa uyar bir şekilde tecelli etmediğine temas ederek huzurunuzdan ayrılacağım :

4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 3 üncü maddesi D. bendi : «Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlıyan her türlü yayınları yapmak» der.

Fevkalâde mühim bir bent E bendidir. (Türk toplumunun genel seviyesinin yükseltici bilim nevilerini sözle ve yaziyle halka yaymak) Bugünkü hükümetin tatbikatının bu yolda olmadığını ve üniversitelerin (Türk toplumunun genel seviyesini yükseltecek verileri söz ve yazı ile

yaymak) hükmüne mutabık düşmediğini huzurunuzda tesbit etmek bizim için bir vazifedir. İcrayi hükümet etmek seçmek demektir. Demokrat parti bir yol tutmuştur. Bu iyidir veya kötüdür, bu ayrı bir meseledir, buna karışmıyoruz. Biz diyoruz ki, üniversiteler hakkında tatbik edilen son muameleler Üniversiteler Kanunu ile tezat halindedir. Binnetice bu tatbikat Türk Milletin, toplum olarak genel seviyesini yükseltici bir tatbikat olmaktan çok uzaktır ve partizanca bir görüşün tatbikatıdır. Demin arzettim bu hükümet bugün biryol tutmuştur ki, biz bu hakikatın kanuna uygun olmadığını belirtmekle iktifa ediyoruz.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000316

03 SA 8265

ULB Halle
000 160 547
3/1

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000317

Balkanoğlu Matbaacılık Limited Şirketi - Ankara

Fiyatı 350 Kuruş.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-532/fragment/page=00000318